ඛුද්දකනිකායෙ

පෙතවත්ථු-අට්ඨකථා

ධම්මවිචය

පටුන

"ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා."

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරි

(ඡට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

පෙතවත්ථු-අට්ඨකථා

ගන්ථාරම්භකථා

මහාකාරුණිකං **නාථං**, ඤෙය්‍යසාගරපාරගුං;
වන්දෙ නිපුණගම්භීර-විචිත්‍රනයදෙසනං.

විජ්ජාචරණසම්පන්නා, යෙන නියන්ති ලොකතො;
වන්දෙ තමුත්තමං **ධම්මං**, සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො, ඨිතො මග්ගඵලෙසු යො;
වන්දෙ **අරියසඞ්ඝං** තං, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං, ඉති යං රතනත්තයෙ;
හතන්තරායො සබ්බත්ථ, හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

පෙතෙහි ච කතං කම්මං, යං යං පුරිමජාතිසු;
පෙතභාවාවහං තං තං, තෙසඤ්හි ඵලභෙදතො.

පකාසයන්තී ඛුද්ධානං, දෙසනා යා විසෙසතො;
සංවෙගජනනී කම්ම-ඵලපච්චක්ඛකාරිනී.

පෙතවත්ථූති නාමෙන, සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා;
යං ඛුද්දකනිකායස්මිං, සඞ්ගායිංසු මහෙසයො.

තස්ස සම්මාවලම්බිත්වා, පොරාණට්ඨකථානයං;
තත්ථ තත්ථ නිදානානි, විභාවෙන්තො විසෙසතො.

සුවිසුද්ධං අසංකිණ්ණං, නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං;
මහාවිහාරවාසීනං, සමයං අවිලොමයං.

යථාබලං කරිස්සාමි, අත්ථසංවණ්ණනං සුභං;
සක්කච්චං භාසතො තං මෙ, නිසාමයථ සාධවොති.

තත්ථ **පෙතවත්ථූති** සෙට්ඨිපුත්තාදිකස්ස තස්ස තස්ස සත්තස්ස පෙතභාවහෙතුභූතං කම්මං, තස්ස පන පකාසනවසෙන පවත්තො ‘‘ඛෙත්තූපමා අරහන්තො’’තිආදිකා පරියත්තිධම්මො ඉධ ‘‘පෙතවත්ථූ’’ති අධිප්පෙතො.

තයිදං පෙතවත්ථු කෙන භාසිතං, කත්ථ භාසිතං, කදා භාසිතං, කස්මා ච භාසිතන්ති? වුච්චතෙ – ඉදඤ්හි පෙතවත්ථු දුවිධෙන පවත්තං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන, පුච්ඡාවිස්සජ්ජනවසෙන ච. තත්ථ යං අට්ඨුප්පත්තිවසෙන පවත්තං, තං භගවතා භාසිතං, ඉතරං නාරදත්ථෙරාදීහි පුච්ඡිතං තෙහි තෙහි පෙතෙහි භාසිතං. සත්ථා පන යස්මා නාරදත්ථෙරාදීහි තස්මිං තස්මිං පුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙ ආරොචිතෙ තං තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, තස්මා සබ්බම්පෙතං පෙතවත්ථු සත්ථාරා භාසිතමෙව නාම ජාතං. පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ හි සත්ථරි තත්ථ තත්ථ රාජගහාදීසු විහරන්තෙ යෙභුයෙ‍්‍යන තාය තාය අට්ඨුප්පත්තියා පුච්ඡාවිස්සජ්ජනවසෙන සත්තානං කම්මඵලපච්චක්ඛකරණාය තං තං පෙතවත්ථු දෙසනාරුළ්හන්ති අයං තාවෙත්ථ ‘‘කෙන භාසිත’’න්තිආදීනං පදානං සාධාරණතො විස්සජ්ජනා. අසාධාරණතො පන තස්ස තස්ස වත්ථුස්ස අත්ථවණ්ණනායමෙව ආගමිස්සති.

තං පනෙතං පෙතවත්ථු විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තීසු පිටකෙසු සුත්තන්තපිටකපරියාපන්නං, දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො ඛුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු ඛුද්දකනිකායපරියාපන්නං, සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඞ්ගෙසු ගාථාසඞ්ගහං.

‘‘ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො;
චතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො’’ති. (ථෙරගා. 1027) –

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඞ්ගහං, භාණවාරතො චතුභාණවාරමත්තං, වග්ගතො – උරගවග්ගො උබ්බරිවග්ගො චූළවග්ගො මහාවග්ගොති චතුවග්ගසඞ්ගහං. තෙසු පඨමවග්ගෙ ද්වාදස වත්ථූනි, දුතියවග්ගෙ තෙරස වත්ථූනි, තතියවග්ගෙ දස වත්ථූනි, චතුත්ථවග්ගෙ සොළස වත්ථූනීති වත්ථුතො එකපඤ්ඤාසවත්ථුපටිමණ්ඩිතං. තස්ස වග්ගෙසු උරගවග්ගො ආදි, වත්ථූසු ඛෙත්තූපමපෙතවත්ථු ආදි, තස්සාපි ‘‘ඛෙත්තූපමා අරහන්තො’’ති අයං ගාථා ආදි.

1. උරගවග්ගො

1. ඛෙත්තූපමපෙතවත්ථුවණ්ණනා

තං පනෙතං වත්ථුං භගවා රාජගහෙ විහරන්තො වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ අඤ්ඤතරං සෙට්ඨිපුත්තපෙතං ආරබ්භ කථෙසි. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො පහූතවිත්තූපකරණො අනෙකකොටිධනසන්නිචයො සෙට්ඨි අහොසි. තස්ස මහාධනසම්පන්නතාය ''මහාධනසෙට්ඨී''ත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. එකොව පුත්තො අහොසි, පියො මනාපො. තස්මිං විඤ්ඤුතං පත්තෙ මාතාපිතරො එවං චින්තෙසුං – ''අම්හාකං පුත්තස්ස දිවසෙ දිවසෙ සහස්සං සහස්සං පරිබ්බයං කරොන්තස්ස වස්සසතෙනාපි අයං ධනසන්නිචයො පරික්ඛයං න ගමිස්සති, කිං ඉමස්ස සිප්පුග්ගහණපරිස්සමෙන, අකිලන්තකායචිත්තො යථාසුඛං භොගෙ පරිභුඤ්ජතූ''ති සිප්පං න සික්ඛාපෙසුං. වයප්පත්තෙ පන කුලරූපයොබ්බනවිලාසසම්පන්නං කාමාභිමුඛං ධම්මසඤ්ඤාවිමුඛං කඤ්ඤං ආනෙසුං. සො තාය සද්ධිං අභිරමන්තො ධම්මෙ චිත්තමත්තම්පි අනුප්පාදෙත්වා, සමණබ්‍රාහ්මණගුරුජනෙසු අනාදරො හුත්වා, ධුත්තජනපරිවුතො රජ්ජමානො පඤ්චකාමගුණෙ රතො ගිද්ධො මොහෙන අන්ධො හුත්වා කාලං වීතිනාමෙත්වා, මාතාපිතූසු කාලකතෙසු නටනාටකගායකාදීනං යථිච්ඡිතං දෙන්තො ධනං විනාසෙත්වා නචිරස්සෙව පාරිජුඤ්ඤප්පත්තො හුත්වා, ඉණං ගහෙත්වා ජීවිකං කප්පෙන්තො පුන ඉණම්පි අලභිත්වා ඉණායිකෙහි චොදියමානො තෙසං අත්තනො ඛෙත්තවත්ථුඝරාදීනි දත්වා, කපාලහත්ථො භික්ඛං චරිත්වා භුඤ්ජන්තො තස්මිංයෙව නගරෙ අනාථසාලායං වසති.

අථ නං එකදිවසං චොරා සමාගතා එවමාහංසු – ''අම්භො පුරිස, කිං තුය්හං ඉමිනා දුජ්ජීවිතෙන, තරුණො ත්වමසි ථාමජවබලසම්පන්නො, කස්මා හත්ථපාදවිකලො විය අච්ඡසි? එහි අම්හෙහි සහ චොරිකාය පරෙසං සන්තකං ගහෙත්වා සුඛෙන ජීවිකං කප්පෙහී''ති. සො ''නාහං චොරිකං කාතුං ජානාමී''ති ආහ. චොරා ''මයං තං සික්ඛාපෙම, කෙවලං ත්වං අම්හාකං වචනං කරොහී''ති ආහංසු. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තෙහි සද්ධිං අගමාසි. අථ තෙ චොරා තස්ස හත්ථෙ මහන්තං මුග්ගරං දත්වා සන්ධිං ඡින්දිත්වා ඝරං පවිසන්තො තං සන්ධිමුඛෙ ඨපෙත්වා ආහංසු – ''සචෙ ඉධ අඤ්ඤො කොචි ආගච්ඡති, තං ඉමිනා මුග්ගරෙන පහරිත්වා එකප්පහාරෙනෙව මාරෙහී''ති. සො අන්ධබාලො හිතාහිතං අජානන්තො පරෙසං ආගමනමෙව ඔලොකෙන්තො තත්ථ අට්ඨාසි. චොරා පන ඝරං පවිසිත්වා ගය්හූපගං භණ්ඩං ගහෙත්වා ඝරමනුස්සෙහි ඤාතමත්තාව ඉතො චිතො ච පලායිංසු. ඝරමනුස්සා උට්ඨහිත්වා සීඝං සීඝං ධාවන්තා ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තා තං පුරිසං සන්ධිද්වාරෙ ඨිතං දිස්වා ''හරෙ දුට්ඨචොරා''ති ගහෙත්වා හත්ථපාදෙ මුග්ගරාදීහි පොථෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං – ''අයං, දෙව, චොරො සන්ධිමුඛෙ ගහිතො''ති. රාජා ''ඉමස්ස සීසං ඡින්දාපෙහී''ති නගරගුත්තිකං ආණාපෙසි. ''සාධු, දෙවා''ති

නගරගුත්තිකො තං ගාහාපෙත්වා පච්ඡාබාහං ගාළ්හබන්ධනං බන්ධාපෙත්වා රත්තවණ්ණවිරළමාලාබන්ධකණ්ඨං ඉට්ඨකචුණ්ණමක්ඛිතසීසං වජ්ඣපහටභෙරිදෙසිතමග්ගං රථිකාය රථිකං සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං විචරාපෙත්වා කසාහි තාළෙන්තො ආඝාතනාභිමුඛං නෙති. ''අයං ඉමස්මිං නගරෙ විලුම්පමානකචොරො ගහිතො''ති කොලාහලං අහොසි.

තෙන ච සමයෙන තස්මිං නගරෙ සුලසා නාම නගරසොභිනී පාසාදෙ ඨිතා වාතපානන්තරෙන ඔලොකෙන්තී තං තථා නීයමානං දිස්වා පුබ්බෙ තෙන කතපරිචයා ''අයං පුරිසො ඉමස්මිංයෙව නගරෙ මහතිං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉදානි එවරූපං අනත්ථං අනයබ්‍යසනං පත්තො''ති තස්ස කාරුඤ්ඤං උප්පාදෙත්වා චත්තාරො මොදකෙ පානීයඤ්ච පෙසෙසි. නගරගුත්තිකස්ස ච ආරොචාපෙසි – ''තාව අයොයා ආගමෙතු, යාවායං පුරිසො ඉමෙ මොදකෙ ඛාදිත්වා පානීයං පිවිස්සතී''ති.

අථෙතස්මිං අන්තරෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දිබ්බෙන චක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො තස්ස බ්‍යසනප්පත්තිං දිස්වා කරුණාය සඤ්චොදිතමානසො – ''අයං පුරිසො අකතපුඤ්ඤො කතපාපො, තෙනායං නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සති, මයි පන ගතෙ මොදකෙ ච පානීයඤ්ච දත්වා භුම්මදෙවෙසු උප්පජ්ජිස්සති, යංනූනාහං ඉමස්ස අවස්සයො භවෙය්‍ය''න්ති චින්තෙත්වා පානීයමොදකෙසු උපනීයමානෙසු තස්ස පුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි. සො ථෙරං දිස්වා පසන්නමානසො ''කිං මෙ ඉදානෙව ඉමෙහි මාරියමානස්ස මොදකෙහි ඛාදිතෙහි, ඉදං පන පරලොකං ගච්ඡන්තස්ස පාථෙය්‍යං භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා මොදකෙ ච පානීයඤ්ච ථෙරස්ස දාපෙසි. ථෙරො තස්ස පසාදසංවඩ්ඪනත්ථං තස්ස පස්සන්තස්සෙව තථාරූපෙ ඨානෙ නිසීදිත්වා මොදකෙ පරිභුඤ්ජිත්වා පානීයඤ්ච පිවිත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. සො පන පුරිසො චොරඝාතකෙහි ආඝාතනං නෙත්වා සීසච්ඡෙදං පාපිතො අනුත්තරෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙ කතෙන පුඤ්ඤෙන උළාරෙ දෙවලොකෙ නිබ්බත්තනාරහොපි යස්මා ''සුලසං ආගම්ම මයා අයං දෙය්‍යධම්මො ලද්ධො''ති සුලසාය ගතෙන සිනෙහෙන මරණකාලෙ චිත්තං උපක්කිලිට්ඨං අහොසි. තස්මා හීනකායං උපපජ්ජන්තො පබ්බතගහනසම්භූතෙ සන්දච්ඡායෙ මහානිග්‍රොධරුක්ඛෙ රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති.

සො කිර සචෙ පඨමවයෙ කුලවංසට්ඨපනෙ උස්සුක්කං අකරිස්ස, තස්මිංයෙව නගරෙ සෙට්ඨීනං අග්ගො අභවිස්ස, මජ්ඣිමවයෙ මජ්ඣිමො, පච්ඡිමවයෙ පච්ඡිමො. සචෙ පන පඨමවයෙ පබ්බජිතො අභවිස්ස, අරහා අභවිස්ස, මජ්ඣිමවයෙ සකදාගාමී අනාගාමී වා අභවිස්ස, පච්ඡිමවයෙ සොතාපන්නො අභවිස්ස. පාපමිත්තසංසග්ගෙන පන ඉත්ථිධුත්තො සුරාධුත්තො දුච්චරිතනිරතො අනාදරිකො හුත්වා අනුක්කමෙන සබ්බසම්පත්තිතො පරිහායිත්වා මහාබ්‍යසනං පත්තොති වදන්ති.

අථ සො අපරෙන සමයෙන සුලසං උය්‍යානගතං දිස්වා සඤ්ජාතකාමරාගො අන්ධකාරං මාපෙත්වා තං අත්තනො භවනං නෙත්වා සත්තාහං තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි, අත්තානඤ්චස්සා ආරොචෙසි. තස්සා මාතා තං අපස්සන්තී රොදමානා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමති. තං දිස්වා මහාජනො ‘‘අය්‍යො මහාමොග්ගල්ලානො මහිද්ධිකො මහානුභාවො තස්සා ගතිං ජානෙය්‍ය, තං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡෙය්‍යාසී’’ති ආහ. සා ‘‘සාධු අය්‍යො’’ති ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා තමත්ථං පුච්ඡි. ථෙරො ‘‘ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ වෙළුවනමහාවිහාරෙ භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ පරිසපරියන්තෙ පස්සිස්සසී’’ති ආහ. අථ සුලසා තං දෙවපුත්තං අවොච – ‘‘අයුත්තං මය්හං තව භවනෙ වසන්තියා, අජ්ජ සත්තමො දිවසො, මම මාතා මං අපස්සන්තී පරිදෙවසොකසමාපන්නා භවිස්සති, සාධු මං, දෙව, තත්ථෙව නෙහී’’ති. සො තං නෙත්වා වෙළුවනෙ භගවති ධම්මං දෙසෙන්තෙ පරිසපරියන්තෙ ඨපෙත්වා අදිස්සමානරූපො අට්ඨාසි.

තතො මහාජනො සුලසං දිස්වා එවමාහ – ‘‘අම්ම සුලසෙ, ත්වං එත්තකං දිවසං කුහිං ගතා? තව මාතා ත්වං අපස්සන්තී පරිදෙවසොකසමාපන්නා උම්මාදප්පත්තා විය ජාතා’’ති. සා තං පවත්තිං මහාජනස්ස ආචික්ඛි. මහාජනෙන ච ‘‘කථං සො පුරිසො තථාපාපපසුතො අකතකුසලො දෙවූපපත්තිං පටිලභතී’’ති වුත්තෙ සුලසා ‘‘මයා දාපිතෙ මොදකෙ පානීයඤ්ච අය්‍යස්ස මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස දත්වා තෙන පුඤ්ඤෙන දෙවූපපත්තිං පටිලභතී’’ති ආහ. තං සුත්වා මහාජනො අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො අහොසි – ‘‘අරහන්තො නාම අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්ස, යෙසු අප්පකොපි කතො කාරො සත්තානං දෙවූපපත්තිං ආවහතී’’ති උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. භික්ඛූ තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසුං. තතො භගවා ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා –

1.

‘‘ඛෙත්තූපමා අරහන්තො, දායකා කස්සකූපමා;
බීජූපමං දෙය්‍යධම්මං, එත්තො නිබ්බත්තතෙ ඵලං.

2.

‘‘එතං බීජං කසී ඛෙත්තං, පෙතානං දායකස්ස ච;
තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති, දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪති.

3.

‘‘ඉධෙව කුසලං කත්වා, පෙතෙ ච පටිපූජිය;
සග්ගඤ්ච කමතිට්ඨානං, කම්මං කත්වාන භද්දක’’න්ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

1. තත්ථ **ඛෙත්තූපමාති** ඛිත්තං වුත්තං බීජං තායති මහප්ඵලභාවකරණෙන රක්ඛතීති ඛෙත්තං, සාලිබීජාදීනං විරුහනට්ඨානං.

තං උපමා එතෙසන්ති ඛෙත්තූපමා, කෙදාරසදිසාති අත්ථො. **අරහන්තො**ති ඛීණාසවා. තෙ හි කිලෙසාරීනං සංසාරචක්කස්ස අරානඤ්ච හතත්තා, තතො එව ආරකත්තා, පච්චයාදීනං අරහත්තා, පාපකරණෙ රහාභාවා ච ''අරහන්තො''ති වුච්චන්ති. තත්ථ යථා ඛෙතඤ්හි තිණාදිදොසරහිතං ස්වාභිසඞ්ඛතබීජම්හි වුත්තෙ උතුසලිලාදිපච්චයන්තරූපෙතං කස්සකස්ස මහප්ඵලං හොති, එවං ඛීණාසවසන්තානො ලොභාදිදොසරහිතො ස්වාභිසඞ්ඛතෙ දෙය්‍යධම්මබීජෙ වුත්තෙ කාලාදිපච්චයන්තරසහිතො දායකස්ස මහප්ඵලො හොති. තෙනාහ භගවා ''ඛෙත්තූපමා අරහන්තො''ති. උක්කට්ඨනිද්දෙසො අයං තස්ස සෙඛාදීනම්පි ඛෙත්තභාවාපටික්ඛෙපතො.

දායකාති චීවරාදීනං පච්චයානං දාතාරො පරිච්චජනකා, තෙසං පරිච්චාගෙන අත්තනො සන්තානෙ ලොභාදීනං පරිච්චජනකා ඡෙදනකා, තතො වා අත්තනො සන්තානස්ස සොධකා, රක්ඛකා චාති අත්ථො. **කස්සකූපමා**ති කස්සකසදිසා. යථා කස්සකො සාලිඛෙත්තාදීනි කසිත්වා යථාකාලඤ්ච වුත්තුදකදානනීහරණනිධානරක්ඛණාදීහි අප්පමජ්ජන්තො උළාරං විපුලඤ්ච සස්සඵලං පටිලභති, එවං දායකොපි අරහන්තෙසු දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගෙන පාරිචරියාය ච අප්පමජ්ජන්තො උළාරං විපුලඤ්ච දානඵලං පටිලභති. තෙන වුත්තං ''දායකා කස්සකූපමා''ති.

බීජූපමං දෙය්‍යධම්මන්ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං, බීජසදිසො දෙය්‍යධම්මොති අත්ථො. අන්නපානාදිකස්ස හි දසවිධස්ස දාතබ්බවත්ථුනො එතං නාමං. **එත්තො නිබ්බත්තතෙ ඵල**න්ති එතස්මා දායකපටිග්ගාහකදෙය්‍යධම්මපරිච්චාගතො දානඵලං නිබ්බත්තති චෙව උප්පජ්ජති ච, චිරතරපබන්ධවසෙන පවත්තති චාති අත්ථො. එත්ථ ච යස්මා පරිච්චාගචෙතනාභිසඞ්ඛතස්ස අන්නපානාදිවත්ථුනො භාවො, න ඉතරස්ස, තස්මා ''බීජූපමං දෙය්‍යධම්ම''න්ති දෙය්‍යධම්මග්ගහණං කතං. තෙන දෙය්‍යධම්මාපදෙසෙන දෙය්‍යධම්මවත්ථුවිසයාය පරිච්චාගචෙතනායයෙව බීජභාවො දට්ඨබ්බො. සා හි පටිසන්ධිආදිප්පභෙදස්ස තස්ස නිස්සයාරම්මණප්පභෙදස්ස ච ඵලස්ස නිප්ඵාදිකා, න දෙය්‍යධම්මොති.

2. **එතං බීජං කසී ඛෙත්ත**න්ති යථාවුත්තං බීජං, යථාවුත්තඤ්ච ඛෙත්තං, තස්ස බීජස්ස තස්මිං ඛෙත්තෙ වපනපයොගසඞ්ඛාතා කසි චාති අත්ථො. එතං තයං කෙසං ඉච්ඡිතබ්බන්ති ආහ ''පෙතානං දායකස්ස චා''ති. යදි දායකො පෙතෙ උද්දිස්ස දානං දෙති, පෙතානඤ්ච දායකස්ස ච, යදි න පෙතෙ උද්දිස්ස දානං දෙති, දායකස්සෙව එතං බීජං එසා කසි එතං ඛෙත්තං උපකාරාය හොතීති අධිප්පායො. ඉදානි තං උපකාරං දස්සෙතුං **''තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති, දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪතී''**ති වුත්තං. තත්ථ **තං පෙතා පරිභුඤ්ජන්තී**ති දායකෙන පෙතෙ උද්දිස්ස දානෙ දින්නෙ යථාවුත්තඛෙත්තකසිබීජසම්පත්තියා අනුමොදනාය ච යං පෙතානං උපකප්පති, තං දානඵලං පෙතා පරිභුඤ්ජන්ති. **දාතා පුඤ්ඤෙන වඩ්ඪතී**ති

දාතා පන අත්තනො දානමයපුඤ්ඤනිමිත්තං දෙවමනුස්සෙසු භොගසම්පත්තිආදිනා පුඤ්ඤඵලෙන අභිවඩ්ඪති. පුඤ්ඤඵලම්පි හි ''කුසලානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී''තිආදීසු (දී. නි. 3.80) පුඤ්ඤන්ති වුච්චති.

3. **ඉධෙව කුසලං කත්වාති** අනවජ්ජසුඛවිපාකට්ඨෙන කුසලං පෙතානං උද්දිසනවසෙන දානමයං පුඤ්ඤං උපචිනිත්වා ඉධෙව ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. **පෙතෙ ච පටිපූජියාති** පෙතෙ උද්දිස්ස දානෙන සම්මානෙත්වා අනුභුයමානදුක්ඛතො තෙ මොචෙත්වා. පෙතෙ හි උද්දිස්ස දියමානං දානං තෙසං පූජා නාම හොති. තෙනාහ – ''අම්හාකඤ්ච කතා පූජා''ති (පෙ. ව. 18), ''පෙතානං පූජා ච කතා උළාරා''ති (පෙ. ව. 25) ච. ''පෙතෙ චා''ති ච-සද්දෙන ''පියො ච හොති මනාපො, අභිගමනීයො ච හොති විස්සාසනීයො, භාවනීයො ච හොති ගරුකාතබ්බො, පාසංසො ච හොති කිත්තනීයො විඤ්ඤූන''න්ති එවමාදිකෙ දිට්ඨධම්මිකෙ දානානිසංසෙ සඞ්ගණ්හාති. **සග්ගඤ්ච කමති ඨානං, කම්මං කත්වාන භද්දකන්ති** කල්‍යාණං කුසලකම්මං කත්වා දිබ්බෙහි ආයුආදීහි දසහි ඨානෙහි සුට්ඨු අග්ගත්තා ''සග්ග''න්ති ලද්ධනාමං කතපුඤ්ඤානං නිබ්බත්තනට්ඨානං දෙවලොකං කමති උපපජ්ජනවසෙන උපගච්ඡති.

එත්ථ ච ''කුසලං කත්වා''ති වත්වා පුන ''කම්මං කත්වාන භද්දක''න්ති වචනං ''දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගො විය පත්තිදානවසෙන දානධම්මපරිච්චාගොපි දානමයකුසලකම්මමෙවා''ති දස්සනත්ථන්ති දට්ඨබ්බං. කෙචි පනෙත්ථ ''පෙතාති අරහන්තො අධිප්පෙතා''ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං ''පෙතා''ති ඛීණාසවානං ආගතට්ඨානස්සෙව අභාවතො, ඛීජාදිභාවස්ස ච දායකස්ස විය තෙසං අයුජ්ජමානත්තා, පෙතයොනිකානං යුජ්ජමානත්තා ච. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තං සුලසඤ්ච ආදිං කත්වා චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

ඛෙත්තූපමපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සූකරමුඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා

කායො තෙ සබ්බසොවණ්ණොති ඉදං සත්ථරි රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං සූකරමුඛපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ එකො භික්ඛු කායෙන සඤ්ඤතො අහොසි, වාචාය අසඤ්ඤතො, භික්ඛූ අක්කොසති පරිභාසති. සො කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො, එකං බුද්ධන්තරං තත්ථ පච්චිත්වා තතො චවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහසමීපෙ ගිජ්ඣකූටපබ්බතපාදෙ තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඛුප්පිපාසාභිභූතො පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි, මුඛං සූකරමුඛසදිසං. අථායස්මා නාරදො

ගිජ්ඣකූටෙ පබ්බතෙ වසන්තො පාතොව සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ තං පෙතං දිස්වා තෙන කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

4.

‘‘කායො තෙ සබ්බසොවණ්ණො, සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා;
මුඛං තෙ සූකරස්සෙව, කිං කම්මමකරී පුරෙ’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **කායො තෙ සබ්බසොවණ්ණොති** තව කායො දෙහො සබ්බො සුවණ්ණවණ්ණො උත්තත්තකනකසන්නිභො. **සබ්බා ඔභාසතෙ දිසාති** තස්ස පභාය සබ්බාපි දිසා සමන්තතො ඔභාසති විජ්ජොතති. **ඔභාසතෙති** වා අන්තොගධහෙතුඅත්ථමිදං පදන්ති ‘‘තෙ කායො සබ්බසොවණ්ණො සබ්බා දිසා ඔභාසෙති විජ්ජොතෙතී’’ති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **මුඛං තෙ සූකරස්සෙවාති** මුඛං පන තෙ සූකරස්ස විය, සූකරමුඛසදිසං තව මුඛන්ති අත්ථො. **කිං කම්මමකරී පුරෙති** ‘‘ත්වං පුබ්බෙ අතීතජාතියං කීදිසං කම්මං අකාසී’’ති පුච්ඡති.

එවං ථෙරෙන සො පෙතො කතකම්මං පුට්ඨො ගාථාය විස්සජ්ජෙන්තො –

5.

‘‘කායෙන සඤ්ඤතො ආසිං, වාචායාසිමසඤ්ඤතො;
තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, යථා පස්සසි නාරදා’’ති. –

ආහ. තත්ථ **කායෙන සඤ්ඤතො ආසින්ති** කායිකෙන සංයමෙන සංයතො කායද්වාරිකෙන සංවරෙන සංවුතො අහොසිං. **වාචායාසිමසඤ්ඤතොති** වාචාය අසඤ්ඤතො වාචසිකෙන අසංවරෙන සමන්නාගතො අහොසිං. **තෙනාති** තෙන උභයෙන සංයමෙන අසංයමෙන ච. **මෙති** මය්හං. **එතාදිසො වණ්ණොති** එදිසො. යථා ත්වං, නාරද, පච්චක්ඛතො පස්සසි, එවරූපො, කායෙන මනුස්සසණ්ඨානො සුවණ්ණවණ්ණො, මුඛෙන සූකරසදිසො ආසින්ති යොජනා. **වණ්ණ**සද්දො හි ඉධ ඡවියං සණ්ඨානෙ ච දට්ඨබ්බො.

එවං පෙතො ථෙරෙන පුච්ඡිතො තමත්ථං විස්සජ්ජෙත්වා තමෙව කාරණං කත්වා ථෙරස්ස ඔවාදං දෙන්තො –

6.

‘‘තං ත්යාහං නාරද බ්‍රූමි, සාමං දිට්ඨමිදං තයා;
මාකාසි මුඛසා පාපං, මා ඛො සූකරමුඛො අහූ’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **තන්ති** තස්මා. **ත්යාහන්ති** තෙ අහං. **නාරදාති** ථෙරං ආලපති. **බ්‍රූමීති** කථෙමි. **සාමන්ති** සයමෙව. **ඉදන්ති** අත්තනො සරීරං සන්ධාය වදති.

අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – යස්මා, භන්තෙ නාරද, ඉදං මම සරීරං ගලතො පට්ඨාය හෙට්ඨා මනුස්සසණ්ඨානං, උපරි සූකරසණ්ඨානං, තයා පච්චක්ඛතොව දිට්ඨං, තස්මා තෙ අහං ඔවාදවසෙන වදාමීති. කින්ති චෙති ආහ **‘‘මාකාසි මුඛසා පාපං, මා ඛො සූකරමුඛො අහු’’**ති. තත්ථ **මා**ති පටිසෙධෙ නිපාතො. **මුඛසා**ති මුඛෙන. **ඛො**ති අවධාරණෙ, වාචාය පාපකම්මං මාකාසි මා කරොහි. **මා ඛො සූකරමුඛො අහූ**ති අහං විය සූකරමුඛො මා අහොසියෙව. සචෙ පන ත්වං මුඛරො හුත්වා වාචාය පාපං කරෙය්‍යාසි, එකංසෙන සූකරමුඛො භවෙය්‍යාසි, තස්මා මාකාසි මුඛසා පාපන්ති ඵලපටිසෙධනමුඛෙනපි හෙතුමෙව පටිසෙධෙති.

අථායස්මා නාරදො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො චතුපරිසමජ්ඣෙ නිසින්නස්ස සත්ථුනො තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා, ‘‘නාරද, පුබ්බෙව මයා සො සත්තො දිට්ඨො’’ති වත්වා අනෙකාකාරවොකාරං වචීදුච්චරිතසන්නිස්සිතං ආදීනවං, වචීසුචරිතපටිසංයුත්තඤ්ච ආනිසංසං පකාසෙන්තො ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා අහොසීති.

සූකරමුඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පූතිමුඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා

දිබ්බං සුභං ධාරෙසි වණ්ණධාතුන්ති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ කලන්දකනිවාපෙ අඤ්ඤතරං පූතිමුඛපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ ද්වෙ කුලපුත්තා තස්ස සාසනෙ පබ්බජිත්වා සීලාචාරසම්පන්නා සල්ලෙඛවුත්තිනො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ සමග්ගවාසං වසිංසු. අථ අඤ්ඤතරො පාපජ්ඣාසයො පෙසුඤ්ඤාභිරතො භික්ඛු තෙසං වසනට්ඨානං උපගඤ්ඡි. ථෙරා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා වසනට්ඨානං දත්වා දුතියදිවසෙ තං ගහෙත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. මනුස්සා තෙ දිස්වා තෙසු ථෙරෙසු අතිවිය පරමනිපච්චකාරං කත්වා යාගුභත්තාදීහි පටිමානෙසුං. සො විහාරං පවිසිත්වා චින්තෙසි – ‘‘සුන්දරො වතායං ගොචරගාමො, මනුස්සා ච සද්ධා පසන්නා, පණීතපණීතං පිණ්ඩපාතං දෙන්ති, අයඤ්ච විහාරො ඡායූදකසම්පන්නො, සක්කා මෙ ඉධ සුඛෙන වසිතුං. ඉමෙසු පන භික්ඛූසු ඉධ වසන්තෙසු මය්හං ඵාසුවිහාරො න භවිස්සති, අන්තෙවාසිකවාසො විය භවිස්සති. හන්දාහං ඉමෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං භින්දිත්වා යථා න පුන ඉධ වසිස්සන්ති, තථා කරිස්සාමී’’ති.

අථෙකදිවසං මහාථෙරෙ ද්වින්නම්පි ඔවාදං දත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං පවිට්ඨෙ පෙසුණිකො භික්ඛු ථොකං කාලං වීතිනාමෙත්වා මහාථෙරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ථෙරෙන ‘‘කිං, ආවුසො, විකාලෙ ආගතොසී’’ති ච වුත්තෙ, ‘‘ආම, භන්තෙ කිඤ්චි වත්තබ්බං අත්ථී’’ති වත්වා ‘‘කථෙහි, ආවුසො’’ති ථෙරෙන අනුඤ්ඤාතො ආහ – ‘‘එසො, භන්තෙ,

තුම්හාකං සහායකත්ථෙරො සම්මුඛා මිත්තො විය අත්තානං දස්සෙත්වා පරම්මුඛා සපත්තො විය උපවදතී''ති. ''කිං කථෙතී''ති පුච්ඡිතො ''සුණාථ, භන්තෙ, 'එසො මහාථෙරො සඨො මායාවී කුහකො මිච්ඡාජීවෙන ජීවිකං කප්පෙතී'ති තුම්හාකං අගුණං කථෙතී''ති ආහ. ''මා, ආවුසො, එවං භණි, න සො භික්ඛු එවං මං උපවදිස්සති, ගිහිකාලතො පට්ඨාය මම සභාවං ජානාති 'පෙසලො කල්‍යාණසීලො'''ති. ''සචෙ, භන්තෙ, තුම්හෙ අත්තනො විසුද්ධචිත්තතාය එවං චින්තෙථ, තං තුම්හාකංයෙව අනුච්ඡවිකං, මය්හං පන තෙන සද්ධිං වෙරං නත්ථි, කස්මා අහං තෙන අවුත්තං 'වුත්ත'න්ති වදාමි. හොතු, කාලන්තරෙන සයමෙව ජානිස්සථා''ති ආහ. ථෙරොපි පුථුජ්ජනභාවදොසෙන ද්වෙළ්හකචිත්තො ''එවම්පි සියා''ති සාසඞ්කහදයො හුත්වා ථොකං සිථිලවිස්සාසො අහොසි. සො බාලො පඨමං මහාථෙරං පරිභින්දිත්වා ඉතරම්පි ථෙරං වුත්තනයෙනෙව පරිභින්දි. අථ තෙ උභොපි ථෙරා දුතියදිවසෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අනාලපිත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පිණ්ඩපාතමාදාය අත්තනො වසනට්ඨානෙයෙව පරිභුඤ්ජිත්වා සාමීචිමත්තම්පි අකත්වා තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා විභාතාය ච රත්තියා අඤ්ඤමඤ්ඤං අනාරොචෙත්වාව යථාඵාසුකට්ඨානං අගමංසු.

පෙසුණිකං පන භික්ඛුං පරිපුණ්ණමනොරථං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං මනුස්සා දිස්වා ආහංසු – ''භන්තෙ, ථෙරා කුහිං ගතා''ති? සො ආහ – ''සබ්බරත්තිං අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කත්වා මයා 'මා කලහං කරොථ, සමග්ගා හොථ, කලහො නාම අනත්ථාවහො ආයතිදුක්ඛුප්පාදකො අකුසලසංවත්තනිකො, පුරිමකාපි කලහෙන මහතා හිතා පරිහට්ඨා'තිආදීනි වුච්චමානාපි මම වචනං අනාදියිත්වා පක්කන්තා''ති. තතො මනුස්සා ''ථෙරා තාව ගච්ඡන්තු, තුම්හෙ පන අම්හාකං අනුකම්පාය ඉධෙව අනුක්කණ්ඨිත්වා වසථා''ති යාචිංසු. සො ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා තත්ථෙව වසන්තො කතිපාහෙන චින්තෙසි – ''මයා සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා භික්ඛූ ආවාසලොභෙන පරිභින්නා, බහුං වත මයා පාපකම්මං පසුත''න්ති බලවවිප්පටිසාරාභිභූතො සොකවෙගෙන ගිලානො හුත්වා නචිරෙනෙව කාලං කත්වා අවීචිම්හි නිබ්බත්ති.

ඉතරෙ ද්වෙ සහායකත්ථෙරා ජනපදචාරිකං චරන්තා අඤ්ඤතරස්මිං ආවාසෙ සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදිත්වා තෙන භික්ඛුනා වුත්තං භෙදවචනං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආරොචෙත්වා තස්ස අභූතභාවං ඤත්වා සමග්ගා හුත්වා අනුක්කමෙන තමෙව ආවාසං පච්චාගමිංසු. මනුස්සා ද්වෙ ථෙරෙ දිස්වා හට්ඨතුට්ඨා සඤ්ජාතසොමනස්සා හුත්වා චතූහි පච්චයෙහි උපට්ඨහිංසු. ථෙරා ච තත්ථෙව වසන්තා සප්පායආහාරලාභෙන සමාහිතචිත්තා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා නචිරෙනෙව අරහත්තං පාපුණිංසු.

පෙසුණිකො භික්ඛු එකං බුද්ධන්තරං නිරයෙ පච්චිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහස්ස අවිදූරෙ පූතිමුඛපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස

කායො සුවණ්ණවණ්ණො අහොසි, මුඛතො පන පුළවකා නික්ඛමිත්වා ඉතො චිතො ච මුඛං ඛාදන්ති, තස්ස දූරම්පි ඔකාසං ඵරිත්වා දුග්ගන්ධං වායති. අථායස්මා නාරදො ගිජ්ඣකූටපබ්බතා ඔරොහන්තො තං දිස්වා –

7.

‘‘දිබ්බං සුභං ධාරෙසි වණ්ණධාතුං, වෙහායසං තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ;

මුඛඤ්ච තෙ කිමයො පූතිගන්ධං, ඛාදන්ති කිං කම්මමකාසි පුබ්බෙ’’ති. –

ඉමාය ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡි. තත්ථ **දිබ්බන්ති** දිවි භවං දෙවත්තභාවපරියාපන්නං. ඉධ පන දිබ්බං වියාති දිබ්බං. **සුභන්ති** සොභනං, සුන්දරභාවං වා. **වණ්ණධාතුන්ති** ඡවිවණ්ණං. **ධාරෙසීති** වහසි. **වෙහායසං තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙති** වෙහායසසඤ්ඤිතෙ අන්තලික්ඛෙ තිට්ඨසි. කෙචි පන ‘‘විහායසං තිට්ඨසි අන්තලික්ඛෙ’’ති පාඨං වත්වා විහායසං ඔභාසෙන්තො අන්තලික්ඛෙ තිට්ඨසීති වචනසෙසෙන අත්ථං වදන්ති. **පූතිගන්ධන්ති** කුණපගන්ධං, දුග්ගන්ධන්ති අත්ථො. **කිං කම්මමකාසි පුබ්බෙති** පරමදුග්ගන්ධං තෙ මුඛං කිමයො ඛාදන්ති, කායො ච සුවණ්ණවණ්ණො, කීදිසං නාම කම්මං එවරූපස්ස අත්තභාවස්ස කාරණභූතං පුබ්බෙ ත්වං අකාසීති පුච්ඡි.

එවං ථෙරෙන සො පෙතො අත්තනා කතකම්මං පුට්ඨො තමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තො –

8.

‘‘සමණො අහං පාපොතිදුට්ඨවාචො, තපස්සිරූපො මුඛසා අසඤ්ඤතො;

ලද්ධා ච මෙ තමසා වණ්ණධාතු, මුඛඤ්ච මෙ පෙසුණියෙන පූතී’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **සමණො අහං පාපොති** අහං ලාමකො සමණො පාපභික්ඛු අහොසිං. **අතිදුට්ඨවාචොති** අතිදුට්ඨවචනො, පරෙ අතික්කමිත්වා ලඞ්ඝිත්වා වත්තා, පරෙසං ගුණපරිධංසකවචනොති අත්ථො. ‘‘අතිදුක්ඛවාචො’’ති වා පාඨො, අතිවිය ඵරුසවචනො මුසාවාදපෙසුඤ්ඤාදිවචීදුච්චරිතනිරතො. **තපස්සිරූපොති** සමණපතිරූපකො. **මුඛසාති** මුඛෙන. **ලද්ධාති** පටිලද්ධා. ච-කාරො සම්පිණ්ඩනත්ථො. **මෙති** මයා. **තපසාති** බ්‍රහ්මචරියෙන. **පෙසුණියෙනාති** පිසුණවාචාය. **පූතීති** පූතිගන්ධං.

එවං සො පෙතො අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛිත්වා ඉදානි ථෙරස්ස ඔවාදං දෙන්තො –

9.

‘‘තයිදං තයා නාරද සාමං දිට්ඨං,
අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යුං;
මා පෙසුණං මා ච මුසා අභාණි,
යක්ඛො තුවං හොහිසි කාමකාමී’’ති. –

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ **තයිදන්ති** තං ඉදං මම රූපං. **අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යුන්ති** යෙ අනුකම්පනසීලා කාරුණිකා පරහිතපටිපත්තියං කුසලා නිපුණා බුද්ධාදයො යං වදෙය්‍යුං, තදෙව වදාමීති අධිප්පායො. ඉදානි තං ඔවාදං දස්සෙන්තො **‘‘මා පෙසුණං මා ච මුසා අභාණි, යක්ඛො තුවං හොහිසි කාමකාමී’’**ති ආහ. තස්සත්ථො – **පෙසුණං** පිසුණවචනං මුසා ච **මා අභාණි** මා කථෙහි. යදි හි ත්වං මුසාවාදං පිසුණවාචඤ්ච පහාය වාචාය සඤ්ඤතො භවෙය්‍යාසි, යක්ඛො වා දෙවො වා දෙවඤ්ඤතරො වා ත්වං භවිස්සසි, කාමං කාමිතබ්බං උළාරං දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභිත්වා තත්ථ කාමනසීලො යථාසුඛං ඉන්ද්‍රියානං පරිචරණෙන අභිරමණසීලොති.

තං සුත්වා ථෙරො තතො රාජගහං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො සත්ථු තමත්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා අහොසීති.

පූතිමුඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පිට්ඨධීතලිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වාති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං ජෙතවනෙ විහරන්තො අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිනො දානං ආරබ්භ කථෙසි. අනාථපිණ්ඩිකස්ස කිර ගහපතිනො ධීතු ධීතාය දාරිකාය ධාති පිට්ඨධීතලිකං අදාසි ‘‘අයං තෙ ධීතා, ඉමං ගහෙත්වා කීළස්සූ’’ති. සා තත්ථ ධීතුසඤ්ඤං උප්පාදෙසි. අථස්සා එකදිවසං තං ගහෙත්වා කීළන්තියා පමාදෙන පතිත්වා භිජ්ජි. තතො දාරිකා ‘‘මම ධීතා මතා’’ති පරොදි. තං රොදන්තිං කොචිපි ගෙහජනො සඤ්ඤාපෙතුං නාසක්ඛි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සත්ථා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ගහපතිනො ගෙහෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසින්නො හොති, මහාසෙට්ඨි ච භගවතො සමීපෙ නිසින්නො අහොසි. ධාති තං දාරිකං ගහෙත්වා සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං අගමාසි. සෙට්ඨි තං දිස්වා ‘‘කිස්සායං දාරිකා රොදතී’’ති ආහ. ධාති තං පවත්තිං සෙට්ඨිස්ස ආරොචෙසි. සෙට්ඨි තං දාරිකං අඞ්කෙ නිසීදාපෙත්වා ‘‘තව ධීතුදානං දස්සාමී’’ති සඤ්ඤාපෙත්වා සත්ථු ආරොචෙසි – ‘‘භන්තෙ, මම නත්තුධීතරං පිට්ඨධීතලිකං උද්දිස්ස දානං දාතුකාමො, තං මෙ පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං ස්වාතනාය අධිවාසෙථා’’ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන.

අථ භගවා දුතියදිවසෙ පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙට්ඨිස්ස ඝරං ගන්ත්වා භත්තකිච්චං කත්වා අනුමොදනං කරොන්තො –

10.

‘‘යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වා, දජ්ජා දානං අමච්ඡරී;
පුබ්බපෙතෙ ච ආරබ්භ, අථ වා වත්ථුදෙවතා.

11.

‘‘චත්තාරො ච මහාරාජෙ, ලොකපාලෙ යසස්සිනෙ;
කුවෙරං ධතරට්ඨඤ්ච, විරූපක්ඛං විරූළ්හකං;
තෙ චෙව පූජිතා හොන්ති, දායකා ච අනිප්ඵලා.

12.

‘‘න හි රුණ්ණං වා සොකො වා, යා චඤ්ඤා පරිදෙවනා;
න තං පෙතස්ස අත්ථාය, එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො.

13.

‘‘අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණා දින්නා, සඞ්ඝම්හි සුප්පතිට්ඨිතා;
දීඝරත්තං හිතායස්ස, ඨානසො උපකප්පතී’’ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

10. තත්ථ **යං කිඤ්චාරම්මණං කත්වා**ති මඞ්ගලාදීසු අඤ්ඤතරං යං කිඤ්චි ආරබ්භ උද්දිස්ස. **දජ්ජා**ති දදෙය්‍ය. **අමච්ඡරී**ති අත්තනො සම්පත්තියා පරෙහි සාධාරණභාවාසහනලක්ඛණස්ස මච්ඡෙරස්ස අභාවතො අමච්ඡරී, පරිච්චාගසීලො මච්ඡරියලොභාදිචිත්තමලං දූරතො කත්වා දානං දදෙය්‍යාති අධිප්පායො. **පුබ්බපෙතෙ ච ආරබ්භා**ති පුබ්බකෙපි පෙතෙ උද්දිස්ස. **වත්ථුදෙවතා**ති ඝරවත්ථුආදීසු අධිවත්ථා දෙවතා ආරබ්භාති යොජනා. **අථ වා**ති ඉමිනා අඤ්ඤෙපි දෙවමනුස්සාදිකෙ යෙ කෙචි ආරබ්භ දානං දදෙය්‍යාති දස්සෙති.

11. තත්ථ දෙවෙසු තාව එකච්චෙ පාකටෙ දෙවෙ දස්සෙන්තො **‘‘චත්තාරො ච මහාරාජෙ’’**ති වත්වා පුන තෙ නාමතො ගණ්හන්තො ‘‘කුවෙර’’න්තිආදිමාහ. තත්ථ **කුවෙර**න්ති වෙස්සවණං. **ධතරට්ඨ**න්තිආදීනි සෙසානං තිණ්ණං ලොකපාලානං නාමානි. **තෙ චෙව පූජිතා හොන්තී**ති තෙ ච මහාරාජානො පුබ්බපෙතවත්ථුදෙවතායො ච උද්දිසනකිරියාය පටිමානිකා හොන්ති. **දායකා ච අනිප්ඵලා**ති යෙ දානං දෙන්ති, තෙ දායකා ච පරෙසං උද්දිසනමත්තෙන න නිප්ඵලා, අත්තනො දානඵලස්ස භාගිනො එව හොන්ති.

12. ඉදානි ‘‘යෙ අත්තනො ඤාතීනං මරණෙන රොදන්ති පරිදෙවන්ති සොචන්ති, තෙසං තං නිරත්ථකං, අත්තපරිතාපනමත්තමෙවා’’ති දස්සෙතුං **‘‘න හි රුණ්ණං වා’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **රුණ්ණ**න්ති රුදිතං අස්සුමොචනං න

හි කාතබ්බන්ති වචනසෙසො. **සොකොති** සොචනං චිත්තසන්තාපො, අන්තොනිජ්ඣානන්ති අත්ථො. **යා චඤ්ඤා පරිදෙවනාති** යා ච රුණ්ණසොකතො අඤ්ඤා පරිදෙවනා, ‘‘කහං එකපුත්තකා’’තිආදිවාචාවිප්පලාපො, සොපි න කාතබ්බොති අත්ථො. සබ්බත්ථ වා-සද්දො විකප්පනත්ථො. **න තං පෙතස්ස අත්ථායාති** යස්මා රුණ්ණං වා සොකො වා පරිදෙවනා වාති සබ්බම්පි තං පෙතස්ස කාලකතස්ස අත්ථාය උපකාරාය න හොති, තස්මා න හි තං කාතබ්බං, තථාපි එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො අවිද්දසුනොති අධිප්පායො.

13. එවං රුණ්ණාදීනං නිරත්ථකභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි යා පුබ්බපෙතාදිකෙ ආරබ්භ දායකෙන සඞ්ඝස්ස දක්ඛිණා දින්නා, තස්සා සාත්ථකභාවං දස්සෙන්තො **‘‘අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණා’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **අයන්ති** දායකෙන තං දින්නං දානං පච්චක්ඛතො දස්සෙන්තො වදති. ච-සද්දො බ්‍යතිරෙකත්ථො, තෙන යථා රුණ්ණාදි පෙතස්ස න කස්සචි අත්ථාය හොති, න එවමයං, අයං පන දක්ඛිණා දීඝරත්තං හිතායස්ස හොතීති වක්ඛමානමෙව විසෙසං ජොතෙති. **ඛොති** අවධාරණෙ. **දක්ඛිණාති** දානං. **සඞ්ඝම්හි සුප්පතිට්ඨිතාති** අනුත්තරෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ සඞ්ඝෙ සුට්ඨු පතිට්ඨිතා. **දීඝරත්තං හිතායස්සාති** අස්ස පෙතස්ස චිරකාලං හිතාය අත්ථාය. **ඨානසො උපකප්පතීති** තඞ්ඛණඤ්ඤෙව නිප්ඵජ්ජති, න කාලන්තරෙති අත්ථො. අයඤ්හි තත්ථ ධම්මතා – යං පෙතෙ උද්දිස්ස දානෙ දින්නෙ පෙතා ච අනුමොදන්ති, තාවදෙව තස්ස ඵලෙන පෙතා පරිමුච්චන්තීති.

එවං භගවා ධම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං පෙතෙ උද්දිස්ස දානාභිරතමානසං කත්වා උට්ඨායාසනා පක්කාමි. පුනදිවසෙ සෙට්ඨිභරියා අවසෙසා ච ඤාතකා සෙට්ඨිං අනුවත්තන්තා එවං තෙමාසමත්තං මහාදානං පවත්තෙසුං. අථ රාජා පසෙනදි කොසලො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘කස්මා, භන්තෙ, භික්ඛූ මාසමත්තං මම ඝරං නාගමිංසූ’’ති පුච්ඡි. සත්ථාරා තස්මිං කාරණෙ කථිතෙ රාජාපි සෙට්ඨිං අනුවත්තන්තො බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙසි, තං දිස්වා නාගරා රාජානං අනුවත්තන්තා මාසමත්තං මහාදානං පවත්තෙසුං. එවං මාසද්වයං පිට්ඨධීතලිකමූලකං මහාදානං පවත්තෙසුන්ති.

පිට්ඨධීතලිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. තිරොකුට්ටපෙතවත්ථුවණ්ණනා

තිරොකුට්ටෙසු තිට්ඨන්තීති ඉදං සත්ථා රාජගහෙ විහරන්තො සම්බහුලෙ පෙතෙ ආරබ්භ කථෙසි.

තත්‍රායං විත්ථාරකථා – ඉතො ද්වානවුතිකප්පෙ කාසි නාම නගරං අහොසි. තත්ථ ජයසෙනො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සිරිමා නාම දෙවී. තස්සා කුච්ඡියං ඵුස්සො නාම බොධිසත්තො නිබ්බත්තිත්වා

අනුපුබ්බෙන සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣි. ජයසෙනො රාජා ‘‘මම පුත්තො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා බුද්ධො ජාතො, මය්හමෙව බුද්ධො, මය්හං ධම්මො, මය්හං සඞ්ඝො’’ති මමත්තං උප්පාදෙත්වා සබ්බකාලං සයමෙව උපට්ඨහති, න අඤ්ඤෙසං ඔකාසං දෙති.

භගවතො කනිට්ඨභාතරො වෙමාතිකා තයො භාතරො චින්තෙසුං – ‘‘බුද්ධා නාම සබ්බලොකහිතත්ථාය උප්පජ්ජන්ති, න එකස්සෙව අත්ථාය. අම්හාකඤ්ච පිතා අඤ්ඤෙසං ඔකාසං න දෙති. කථං නු ඛො මයං ලභෙය්‍යාම භගවන්තං උපට්ඨාතුං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්චා’’ති? තෙසං එතදහොසි – ‘‘හන්ද මයං කිඤ්චි උපායං කරොමා’’ති. තෙ පච්චන්තං කුපිතං විය කාරාපෙසුං. තතො රාජා ‘‘පච්චන්තො කුපිතො’’ති සුත්වා තයොපි පුත්තෙ පච්චන්තං වූපසමෙතුං පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා වූපසමෙත්වා ආගතා. රාජා තුට්ඨො වරං අදාසි ‘‘යං ඉච්ඡථ, තං ගණ්හථා’’ති. තෙ ‘‘මයං භගවන්තං උපට්ඨාතුං ඉච්ඡාමා’’ති ආහංසු. රාජා ‘‘එතං ඨපෙත්වා අඤ්ඤං ගණ්හථා’’ති ආහ. තෙ ‘‘මයං අඤ්ඤෙන අනත්ථිකා’’ති ආහංසු. තෙන හි පරිච්ඡෙදං කත්වා ගණ්හථාති. තෙ සත්ත වස්සානි යාචිංසු. රාජා න අදාසි. එවං ‘‘ඡ, පඤ්ච, චත්තාරි, තීණි, ද්වෙ, එකං, සත්ත මාසෙ, ඡ, පඤ්ච, චත්තාරො’’ති වත්වා යාව තෙමාසං යාචිංසු. තදා රාජා ‘‘ගණ්හථා’’ති අදාසි.

තෙ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ආහංසු – ‘‘ඉච්ඡාම මයං, භන්තෙ, භගවන්තං තෙමාසං උපට්ඨාතුං, අධිවාසෙතු නො, භන්තෙ, භගවා ඉමං තෙමාසං වස්සාවාස’’න්ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. තෙ තයො අත්තනො ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසස්ස ලෙඛං පෙසෙසුං ‘‘ඉමං තෙමාසං අම්හෙහි භගවා උපට්ඨාතබ්බො, විහාරං ආදිං කත්වා සබ්බං භගවතො උපට්ඨානසම්භාරං සම්පාදෙහී’’ති. සො සබ්බං සම්පාදෙත්වා පටිපෙසෙසි. තෙ කාසායවත්ථනිවත්ථා හුත්වා පුරිසසහස්සෙහි වෙය්‍යාවච්චකරෙහි භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච සක්කච්චං උපට්ඨහමානා ජනපදං නෙත්වා විහාරං නිය්‍යාතෙත්වා වස්සං වසාපෙසුං.

තෙසං භණ්ඩාගාරිකො එකො ගහපතිපුත්තො සපජාපතිකො සද්ධො අහොසි පසන්නො. සො බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානවත්තං සක්කච්චං අදාසි. ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො තං ගහෙත්වා ජානපදෙහි එකාදසමත්තෙහි පුරිසසහස්සෙහි සද්ධිං සක්කච්චමෙව දානං පවත්තාපෙසි. තත්ථ කෙචි ජානපදා පටිහතචිත්තා අහෙසුං. තෙ දානස්ස අන්තරායං කත්වා දෙය්‍යධම්මං අත්තනා ඛාදිංසු, භත්තසාලඤ්ච අග්ගිනා දහිංසු. පවාරිතා රාජපුත්තා භගවතො සක්කාරං කත්වා භගවන්තං පුරක්ඛත්වා පිතු සන්තිකමෙව පච්චාගමිංසු. තත්ථ ගන්ත්වා භගවා පරිනිබ්බායි. රාජපුත්තා ච ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො ච භණ්ඩාගාරිකො ච අනුපුබ්බෙන කාලං කත්වා සද්ධිං පරිසාය සග්ගෙ උප්පජ්ජිංසු, පටිහතචිත්තා ජනා නිරයෙ උප්පජ්ජිංසු.

එවං තෙසං උභයෙසං ජනානං සග්ගතො සග්ගං නිරයතො නිරයං උපපජ්ජන්තානං ද්වානවුතිකප්පා වීතිවත්තා.

අථ ඉමස්මිං භද්දකප්පෙ කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ තෙ පටිහතචිත්තා ජනා පෙතෙසු උප්පන්නා. තදා මනුස්සා අත්තනො අත්තනො ඤාතකානං පෙතානං අත්ථාය දානං දත්වා උද්දිසන්ති ‘‘ඉදං නො ඤාතීනං හොතූ’’ති, තෙ සම්පත්තිං ලභන්ති. අථ ඉමෙපි පෙතා තං දිස්වා කස්සපං සම්මාසම්බුද්ධං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිංසු – ‘‘කිං නු ඛො, භන්තෙ, මයම්පි එවරූපං සම්පත්තිං ලභෙය්‍යාමා’’ති? භගවා ආහ – ‘‘ඉදානි න ලභථ, අනාගතෙ පන ගොතමො නාම සම්මාසම්බුද්ධො භවිස්සති, තස්ස භගවතො කාලෙ බිම්බිසාරො නාම රාජා භවිස්සති, සො තුම්හාකං ඉතො ද්වානවුතිකප්පෙ ඤාති අහොසි, සො බුද්ධස්ස දානං දත්වා තුම්හාකං උද්දිසිස්සති, තදා ලභිස්සථා’’ති. එවං වුත්තෙ කිර තෙසං පෙතානං තං වචනං ‘‘ස්වෙ ලභිස්සථා’’ති වුත්තං විය අහොසි.

තතො එකස්මිං බුද්ධන්තරෙ වීතිවත්තෙ අම්හාකං භගවා උප්පජ්ජි. තෙපි තයො රාජපුත්තා පුරිසසහස්සෙන සද්ධිං දෙවලොකතො චවිත්වා මගධරට්ඨෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පජ්ජිත්වා අනුපුබ්බෙන තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ගයාසීසෙ තයො ජටිලා අහෙසුං, ජනපදෙ නියුත්තකපුරිසො රාජා බිම්බිසාරො අහොසි, භණ්ඩාගාරිකො ගහපතිපුත්තො විසාඛො නාම සෙට්ඨි අහොසි, තස්ස පජාපති ධම්මදින්නා නාම සෙට්ඨිධීතා අහොසි, අවසෙසා පන පරිසා රඤ්ඤො එව පරිවාරා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු.

අම්හාකම්පි භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සත්තසත්තාහං අතික්කමිත්වා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං ආගම්ම ධම්මචක්කං පවත්තෙත්වා පඤ්චවග්ගියෙ ආදිං කත්වා යාව සහස්සපරිවාරෙ තයො ජටිලෙ විනෙත්වා රාජගහං අගමාසි. තත්ථ ච තදහුපසඞ්කමන්තංයෙව රාජානං බිම්බිසාරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි සද්ධිං එකාදසනහුතෙහි අඞ්ගමගධවාසීහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි. අථ රඤ්ඤා ස්වාතනාය භත්තෙන නිමන්තිතො අධිවාසෙත්වා දුතියදිවසෙ මාණවකවණ්ණෙන සක්කෙන දෙවානමින්දෙන පුරතො ගච්ඡන්තෙන –

> ‘‘දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි, විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි;
> සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා’’ති. (මහාව. 58) –

එවමාදීහි ගාථාහි අභිත්ථවියමානො රාජගහං පවිසිත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙ මහාදානං සම්පටිච්ඡි. තෙ පන පෙතා ‘‘ඉදානි රාජා දානං අම්හාකං උද්දිසිස්සති, ඉදානි උද්දිසිස්සතී’’ති ආසාය සම්පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු.

රාජා දානං දත්වා ‘‘කත්ථ නු ඛො භගවා විහරෙය්‍යා’’ති භගවතො විහාරට්ඨානමෙව චින්තෙසි, න තං දානං කස්සචි උද්දිසි. තථා තං දානං අලභන්තා පෙතා ඡින්නාසා හුත්වා රත්තියං රඤ්ඤො නිවෙසනෙ අතිවිය භිංසනකං විස්සරමකංසු. රාජා භයසන්තාසසංවෙගං ආපජ්ජිත්වා විභාතාය රත්තියා භගවතො ආරොචෙසි – ‘‘එවරූපං සද්දං අස්සොසිං, කිං නු ඛො මෙ, භන්තෙ, භවිස්සතී’’ති? භගවා ‘‘මා භායි, මහාරාජ, න තෙ කිඤ්චි පාපකං භවිස්සති, අපිච ඛො සන්ති තෙ පුරාණඤාතකා පෙතෙසු උප්පන්නා. තෙ එකං බුද්ධන්තරං තමෙව පච්චාසීසන්තා ‘බුද්ධස්ස දානං දත්වා අම්හාකං උද්දිසිස්සතී’ති විචරන්තා තයා හියෙය්‍යා දානං දත්වා න උද්දිසිතත්තා ඡින්නාසා හුත්වා තථාරූපං විස්සරමකංසූ’’ති ආහ. ‘‘කිං ඉදානිපි, භන්තෙ, දින්නෙ තෙ ලභෙය්‍යු’’න්ති? ‘‘ආම, මහාරාජා’’ති. ‘‘තෙන හි, භන්තෙ, අධිවාසෙතු මෙ භගවා අජ්ජතනාය දානං, තෙසං උද්දිසිස්සාමී’’ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන.

රාජා නිවෙසනං ගන්ත්වා මහාදානං පටියාදාපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචාපෙසි. භගවා රාජන්තෙපුරං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. තෙ පෙතා ‘‘අපි නාම අජ්ජ ලභෙය්‍යාමා’’ති ගන්ත්වා තිරොකුට්ටාදීසු අට්ඨංසු. භගවා තථා අකාසි, යථා තෙ සබ්බෙව රඤ්ඤො ආපාථං ගතා අහෙසුං. රාජා දක්ඛිණොදකං දෙන්තො ‘‘ඉදං මෙ ඤාතීනං හොතූ’’ති උද්දිසි. තාවදෙව පෙතානං කමලකුවලයසඤ්ඡන්නා පොක්ඛරණියො නිබ්බත්තිංසු. තෙ තත්ථ න්හත්වා ච පිවිත්වා ච පටිප්පස්සද්ධදරථකිලමථපිපාසා සුවණ්ණවණ්ණා අහෙසුං. රාජා යාගුඛජ්ජභොජ්ජානි දත්වා උද්දිසි. තෙසං තඞ්ඛණඤ්ඤෙව දිබ්බයාගුඛජ්ජභොජ්ජානි නිබ්බත්තිංසු. තෙ තානි පරිභුඤ්ජිත්වා පීණින්ද්‍රියා අහෙසුං. අථ වත්ථසෙනාසනානි දත්වා උද්දිසි. තෙසං දිබ්බවත්ථපාසාදපච්චත්ථරණසෙය්‍යාදිඅලඞ්කාරවිධයො නිබ්බත්තිංසු. සා ච තෙසං සම්පත්ති සබ්බාපි යථා රඤ්ඤො පාකටා හොති, තථා භගවා අධිට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා අතිවිය අත්තමනො අහොසි. තතො භගවා භුත්තාවී පවාරිතො රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස අනුමොදනත්ථං තිරොකුට්ටපෙතවත්ථුං අභාසි –

14.

‘‘තිරොකුට්ටෙසු තිට්ඨන්ති, සන්ධිසිඞ්ඝාටකෙසු ච;
ද්වාරබාහාසු තිට්ඨන්ති, ආගන්ත්වාන සකං ඝරං.

15.

‘‘පහූතෙ අන්නපානම්හි, ඛජ්ජභොජ්ජෙ උපට්ඨිතෙ;
න තෙසං කොචි සරති, සත්තානං කම්මපච්චයා.

16.

‘‘එවං දදන්ති ඤාතීනං, යෙ හොන්ති අනුකම්පකා;

සුචිං පණීතං කාලෙන, කප්පියං පානභොජනං.

17.

‘‘ඉදං වො ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො;
තෙ ච තත්ථ සමාගන්ත්වා, ඤාතිපෙතා සමාගතා;
පහූතෙ අන්නපානම්හි, සක්කච්චං අනුමොදරෙ.

18.

‘‘චිරං ජීවන්තු නො ඤාතී, යෙසං හෙතු ලභාමසෙ;
අම්හාකඤ්ච කතා පූජා, දායකා ච අනිප්ඵලා.

19.

‘‘න හි තත්ථ කසි අත්ථි, ගොරක්ඛෙත්ථ න විජ්ජති;
වණිජ්ජා තාදිසී නත්ථි, හිරඤ්ඤෙන කයාකයං;
ඉතො දින්නෙන යාපෙන්ති, පෙතා කාලගතා තහිං.

20.

‘‘උන්නමෙ උදකං වුට්ඨං, යථා නින්නං පවත්තති;
එවමෙව ඉතො දින්නං, පෙතානං උපකප්පති.

21.

‘‘යථා වාරිවහා පූරා, පරිපූරෙන්ති සාගරං;
එවමෙව ඉතො දින්නං, පෙතානං උපකප්පති.

22.

‘‘අදාසි මෙ අකාසි මෙ, ඤාතිමිත්තා සඛා ච මෙ;
පෙතානං දක්ඛිණං දජ්ජා, පුබ්බෙ කතමනුස්සරං.

23.

‘‘න හි රුණ්ණං වා සොකො වා, යා චඤ්ඤා පරිදෙවනා;
න තං පෙතානමත්ථාය, එවං තිට්ඨන්ති ඤාතයො.

24.

‘‘අයඤ්ච ඛො දක්ඛිණා දින්නා, සඞ්ඝම්හි සුප්පතිට්ඨිතා;
දීඝරත්තං හිතායස්ස, ඨානසො උපකප්පති.

25.

‘‘සො ඤාතිධම්මො ච අයං නිදස්සිතො, පෙතාන පූජා ච කතා උළාරා;
බලඤ්ච භික්ඛූනමනුප්පදින්නං, තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පක’’න්ති.

14. තත්ථ **තිරොකුට්ටෙසූති** කුට්ටානං පරභාගෙසු. **තිට්ඨන්තීති** නිසජ්ජාදිපටික්ඛෙපතො ඨානකප්පනවචනමෙතං, ගෙහපාකාරකුට්ටානං ද්වාරතො බහි එව තිට්ඨන්තීති අත්ථො. **සන්ධිසිඞ්ඝාටකෙසු චාති** සන්ධීසු ච සිඞ්ඝාටකෙසු ච. **සන්ධීති** චතුක්කොණරච්ඡා, ඝරසන්ධිභිත්තිසන්ධිආලොකසන්ධියොපි වුච්චන්ති. **සිඞ්ඝාටකාති** තිකොණරච්ඡා. **ද්වාරබාහාසු තිට්ඨන්තීති** නගරද්වාරඝරද්වාරානං බාහා නිස්සාය තිට්ඨන්ති. **ආගන්ත්වාන සකං ඝරන්ති** සකඝරං නාම පුබ්බඤාතිඝරම්පි අත්තනා සාමිභාවෙන අජ්ඣාවුත්ථඝරම්පි, තදුභයම්පි තෙ යස්මා සකඝරසඤ්ඤාය ආගච්ඡන්ති, තස්මා ‘‘ආගන්ත්වාන සකං ඝර’’න්ති ආහ.

15. එවං භගවා පුබ්බෙ අනජ්ඣාවුත්ථපුබ්බම්පි පුබ්බඤාතිඝරත්තා බිම්බිසාරනිවෙසනං සකඝරසඤ්ඤාය ආගන්ත්වා තිරොකුට්ටාදීසු ඨිතෙ ඉස්සාමච්ඡරියඵලං අනුභවන්තෙ අතිවිය දුද්දසිකවිරූපභයානකදස්සනෙ බහූ පෙතෙ රඤ්ඤො දස්සෙන්තො ‘‘තිරොකුට්ටෙසු තිට්ඨන්තී’’ති ගාථං වත්වා පුන තෙහි කතස්ස කම්මස්ස දාරුණභාවං දස්සෙන්තො **‘‘පහූතෙ අන්නපානම්හී’’**ති දුතියගාථමාහ.

තත්ථ **පහූතෙති** අනප්පකෙ බහුම්හි, යාවදත්ථෙති අත්ථො. බ-කාරස්ස හි ප-කාරො ලබ්භති ‘‘පහු සන්තො න භරතී’’තිආදීසු (සු. නි. 98) විය. කෙචි පන ‘‘බහුකෙ’’ති පඨන්ති, සො පන පමාදපාඨො. **අන්නපානම්හීති** අන්නෙ ච පානෙ ච. **ඛජ්ජභොජ්ජෙති** ඛජ්ජෙ ච භොජ්ජෙ ච. එතෙන අසිතපීතඛායිතසායිතවසෙන චතුබ්බිධම්පි ආහාරං දස්සෙති. **උපට්ඨිතෙති** උපගම්ම ඨිතෙ සජ්ජිතෙ, පටියත්තෙති අත්ථො. **න තෙසං කොචි සරති සත්තානන්ති** තෙසං පෙත්තිවිසයෙ උප්පන්නානං සත්තානං කොචි මාතා වා පිතා වා පුත්තො වා නත්තා වා න සරති. කිං කාරණා? **කම්මපච්චයාති**, අත්තනා කතස්ස අදානදානපටිසෙධනාදිභෙදස්ස කදරියකම්මස්ස කාරණභාවතො. තඤ්හි කම්මං තෙසං ඤාතීනං සරිතුං න දෙති.

16. එවං භගවා අනප්පකෙපි අන්නපානාදිම්හි විජ්ජමානෙ ඤාතීනං පච්චාසීසන්තානං පෙතානං කම්මඵලෙන ඤාතකානං අනුස්සරණමත්තස්සාපි අභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි පෙත්තිවිසයූපපන්නෙ ඤාතකෙ උද්දිස්ස රඤ්ඤා දින්නදානං පසංසන්තො **‘‘එවං දදන්ති ඤාතීන’’**න්ති තතියගාථමාහ.

තත්ථ **එවන්ති** උපමාවචනං. තස්ස ද්විධා සම්බන්ධො – තෙසං සත්තානං කම්මපච්චයා අසරන්තෙසුපි කෙසුචි කෙචි දදන්ති ඤාතීනං, යෙ එවං අනුකම්පකා හොන්තීති ච, මහාරාජ, යථා තයා දින්නං, එවං සුචිං පණීතං කාලෙන කප්පියං පානභොජනං දදන්ති ඤාතීනං, යෙ හොන්ති අනුකම්පකාති ච. තත්ථ **දදන්තීති** දෙන්ති උද්දිසන්ති නියාතෙන්ති.

ඤාතීනන්ති මාතිතො ච පිතිතො ච සම්බන්ධානං. **යෙති** යෙ කෙචි පුත්තාදයො. **හොන්තීති** භවන්ති. **අනුකම්පකාති** අත්ථකාමා හිතෙසිනො. **සුචින්ති** සුද්ධං මනොහරං ධම්මිකඤ්ච. **පණීතන්ති** උළාරං. **කාලෙනාති** දක්ඛිණෙය්‍යානං පරිභොගයොග්ගකාලෙන, ඤාතිපෙතානං වා තිරොකුට්ටාදීසු ආගන්ත්වා ඨිතකාලෙන. **කප්පියන්ති** අනුච්ඡවිකං පතිරූපං අරියානං පරිභොගාරහං. **පානභොජනන්ති** පානඤ්ච භොජනඤ්ච, තදුපදෙසෙන වත්ථ සබ්බං දෙය්‍යධම්මං වදති.

17. ඉදානි යෙන පකාරෙන තෙසං පෙතානං දින්නං නාම හොති, තං දස්සෙන්තො **''ඉදං වො ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො''**ති චතුත්ථගාථාය පුබ්බඩ්ඪං ආහ. තං තතියගාථාය පුබ්බඩ්ඪෙන සම්බන්ධිතබ්බං –

''එවං දදන්ති ඤාතීනං, යෙ හොන්ති අනුකම්පකා;
ඉදං වො ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො''ති.

තෙන ''ඉදං වො ඤාතීනං හොතූති එවං පකාරෙන දදන්ති, නො අඤ්ඤථා''ති ආකාරත්ථෙන එවංසද්දෙන දාතබ්බාකාරනිදස්සනං කතං හොති.

තත්ථ **ඉදන්ති** දෙය්‍යධම්මනිදස්සනං. **වොති** නිපාතමත්තං ''යෙහි වො අරියා''තිආදීසු (ම. නි. 1.36) විය. **ඤාතීනං හොතූති** පෙත්තිවිසයෙ උප්පන්නානං ඤාතකානං හොතු. ''නො ඤාතීන''න්ති ච පඨන්ති, අම්හාකං ඤාතීනන්ති අත්ථො. **සුඛිතා හොන්තු ඤාතයොති** තෙ පෙත්තිවිසයූපපන්නා ඤාතයො ඉදං ඵලං පච්චනුභවන්තා සුඛිතා සුඛප්පත්තා හොන්තු.

යස්මා ''ඉදං වො ඤාතීනං හොතූ''ති වුත්තෙපි අඤ්ඤෙන කතකම්මං න අඤ්ඤස්ස ඵලදං හොති, කෙවලං පන තථා උද්දිස්ස දීයමානං තං වත්ථු ඤාතිපෙතානං කුසලකම්මස්ස පච්චයො හොති, තස්මා යථා තෙසං තස්මිං වත්ථුස්මිං තස්මිංයෙව ඛණෙ ඵලනිබ්බත්තකං කුසලකම්මං හොති, තං දස්සෙන්තො **''තෙ ච තත්ථො''**තිආදිමාහ.

තත්ථ **තෙති** ඤාතිපෙතා. **තත්ථාති** යත්ථ දානං දීයති, තත්ථ. **සමාගන්ත්වාති** ''ඉමෙ නො ඤාතයො අම්හාකං අත්ථාය දානං උද්දිසන්තී''ති අනුමොදනත්ථං තත්ථ සමාගතා හුත්වා. **පහූතෙ අන්නපානම්හීති** අත්තනො උද්දිස්ස දීයමානෙ තස්මිං වත්ථුස්මිං. **සක්කච්චං අනුමොදරෙති** කම්මඵලං අභිසද්දහන්තා චිත්තීකාරං අවිජහන්තා අවික්ඛිත්තචිත්තා හුත්වා ''ඉදං නො දානං හිතාය සුඛාය හොතූ''ති මොදන්ති අනුමොදන්ති පීතිසොමනස්සජාතා හොන්ති.

18. **චිරං ජීවන්තූති** චිරං ජීවිනො දීඝායුකා හොන්තු. **නො ඤාතීති** අම්හාකං ඤාතකා. **යෙසං හෙතූති** යෙසං කාරණා යෙ නිස්සාය. **ලභාමසෙති** ඊදිසං සම්පත්තිං පටිලභාම. ඉදඤ්හි උද්දිසනෙන ලද්ධසම්පත්තිං අනුභවන්තානං පෙතානං අත්තනො ඤාතීනං ථොමනාකාරදස්සනං. පෙතානඤ්හි අත්තනො අනුමොදනෙන, දායකානං උද්දිසනෙන, උක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තියා චාති තීහි අඞ්ගෙහි දක්ඛිණා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ඵලනිබ්බත්තිකා හොති. තත්ථ දායකා විසෙසහෙතු. තෙනාහ ''යෙසං හෙතු ලභාමසෙ''ති. **අම්හාකඤ්ච කතා පූජාති** ''ඉදං වො ඤාතීනං හොතූ''ති එවං උද්දිසන්තෙහි දායකෙහි අම්හාකඤ්ච පූජා කතා, තෙ **දායකා ච අනිප්ඵලා** යස්මිං සන්තානෙ පරිච්චාගමයං කම්මං නිබ්බත්තං තස්ස තත්ථෙව ඵලදානතො.

එත්ථාහ – ''කිං පන පෙත්තිවිසයූපපන්නා එව ඤාතී හෙතුසම්පත්තියො ලභන්ති, උදාහු අඤ්ඤෙපී''ති? න වෙත්ථ අම්හෙහි වත්තබ්බං, අත්ථි භගවතා එවං බ්‍යාකතත්තා. වුත්තඤ්හෙතං –-

''මයමස්සු, භො ගොතම, බ්‍රාහ්මණා නාම දානානි දෙම, පුඤ්ඤානි කරොම 'ඉදං දානං පෙතානං ඤාතිසාලොහිතානං උපකප්පතු, ඉදං දානං පෙතා ඤාතිසාලොහිතා පරිභුඤ්ජන්තූ'ති. කච්චි තං, භො ගොතම, දානං පෙතානං ඤාතිසාලොහිතානං උපකප්පති, කච්චි තෙ පෙතා ඤාතිසාලොහිතා තං දානං පරිභුඤ්ජන්තීති? ඨානෙ ඛො, බ්‍රාහ්මණ, උපකප්පති, නො අට්ඨානෙති.

''කතමං පන, භො ගොතම, ඨානං, කතමං අට්ඨානන්ති? ඉධ, බ්‍රාහ්මණ, එකච්චො පාණාතිපාතී හොති…පෙ…. මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා නිරයං උපපජ්ජති. යො නෙරයිකානං සත්තානං ආහාරො, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. ඉදං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අට්ඨානං, යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං න උපකප්පති.

''ඉධ පන, බ්‍රාහ්මණ, එකච්චො පාණාතිපාතී හොති…පෙ…. මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා තිරච්ඡානයොනිං උපපජ්ජති. යො තිරච්ඡානයොනිකානං සත්තානං ආහාරො, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. ඉදම්පි ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අට්ඨානං, යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං න උපකප්පති.

''ඉධ පන, බ්‍රාහ්මණ, එකච්චො පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති…පෙ…. සම්මාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා මනුස්සානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති…පෙ…. දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජති. යො දෙවානං ආහාරො, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන

සො තත්ථ තිට්ඨති. ඉදම්පි ඛො, බ්‍රාහ්මණ, අට්ඨානං, යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං න උපකප්පති.

‘‘ඉධ පන, බ්‍රාහ්මණ, එකච්චො පාණාතිපාතී හොති…පෙ…. මිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, සො කායස්ස භෙදා පරං මරණා පෙත්තිවිසයං උපපජ්ජති. යො පෙත්තිවිසයිකානං සත්තානං ආහාරො, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. යං වා පනස්ස ඉතො අනුපවෙච්ඡෙන්ති මිත්තාමච්චා වා ඤාතිසාලොහිතා වා, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති. ඉදං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, ඨානං, යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං උපකප්පතී’’ති.

‘‘සචෙ පන, භො ගොතම, සො පෙතො ඤාතිසාලොහිතො තං ඨානං අනුපපන්නො හොති, කො තං දානං පරිභුඤ්ජතී’’ති? ‘‘අඤ්ඤෙපිස්ස, බ්‍රාහ්මණ, පෙතා ඤාතිසාලොහිතා තං ඨානං උපපන්නා හොන්ති, තෙ තං දානං පරිභුඤ්ජන්තී’’ති.

‘‘සචෙ පන, භො ගොතම, සො චෙව පෙතො ඤාතිසාලොහිතො තං ඨානං අනුපපන්නො හොති, අඤ්ඤෙපිස්ස පෙතා ඤාතිසාලොහිතා තං ඨානං අනුපපන්නා හොන්ති, කො තං දානං පරිභුඤ්ජතී’’ති? ‘‘අට්ඨානං ඛො එතං, බ්‍රාහ්මණ, අනවකාසො, යං තං ඨානං විවිත්තං අස්ස ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා යදිදං පෙතෙහි ඤාතිසාලොහිතෙහි, අපිච, බ්‍රාහ්මණ, දායකොපි අනිප්ඵලො’’ති (අ. නි. 10.177).

19. ඉදානි පෙත්තිවිසයූපපන්නානං තත්ථ අඤ්ඤස්ස කසිගොරක්ඛාදිනො සම්පත්තිපටිලාභකාරණස්ස අභාවං ඉතො දින්නෙන යාපනඤ්ච දස්සෙතුං **‘‘න හි’’**තිආදි වුත්තං.

තත්ථ **න හි තත්ථ කසි අත්ථී**ති තස්මිං පෙත්තිවිසයෙ කසි න හි අත්ථි, යං නිස්සාය පෙතා සුඛෙන ජීවෙය්‍යුං. **ගොරක්ඛෙත්ථ න විජ්ජතී**ති එත්ථ පෙත්තිවිසයෙ න කෙවලං කසියෙව නත්ථි, අථ ඛො ගොරක්ඛාපි න විජ්ජති, යං නිස්සාය තෙ සුඛෙන ජීවෙය්‍යුං. **වණිජ්ජා තාදිසී නත්ථී**ති වණිජ්ජාපි තාදිසී නත්ථි, යා තෙසං සම්පත්තිපටිලාභහෙතු භවෙය්‍ය. **හිරඤ්ඤෙන කයාකයන්**ති හිරඤ්ඤෙන කයවික්කයම්පි තත්ථ තාදිසං නත්ථි, යං තෙසං සම්පත්තිපටිලාභහෙතු භවෙය්‍ය. **ඉතො දින්නෙන යාපෙන්ති, පෙතා කාලගතා තහින්**ති කෙවලං පන ඉතො ඤාතීහි වා මිත්තාමච්චෙහි වා දින්නෙන යාපෙන්ති, අත්තභාවං පවත්තෙන්ති. **පෙතා**ති පෙත්තිවිසයූපපන්නා සත්තා. **කාලගතා**ති අත්තනො මරණකාලෙන ගතා. ‘‘කාලකතා’’ති වා පාඨො, කතකාලා කතමරණා මරණං සම්පත්තා. **තහින්**ති තස්මිං පෙත්තිවිසයෙ.

20-21. ඉදානි යථාවුත්තමත්ථං උපමාහි පකාසෙතුං **‘‘උන්නමෙ උදකං වුට්ඨ’’**න්ති ගාථාද්වයමාහ. තස්සත්ථො – යථා උන්නමෙ ථලෙ උන්නතප්පදෙසෙ මෙඝෙහි අභිවුට්ඨං උදකං යථා නින්නං පවත්තති, යො භූමිභාගො නින්නො ඔණතො, තං උපගච්ඡති; එවමෙව ඉතො දින්නං දානං පෙතානං උපකප්පති, ඵලුප්පත්තියා විනියුජ්ජති. නින්නමිව හි උදකප්පවත්තියා ඨානං පෙතලොකො දානූපකප්පනාය. යථාහ – ‘‘ඉදං ඛො, බ්‍රාහ්මණ, ඨානං, යත්ථ ඨිතස්ස තං දානං උපකප්පතී’’ති (අ. නි. 10.177). යථා ච කන්දරපදරසාඛපසාඛකුසොබ්භමහාසොබ්භෙහි ඔගලිතෙන උදකෙන වාරිවහා මහානජ්ජො පූරා හුත්වා සාගරං පරිපූරෙන්ති, එවං ඉතො දින්නදානං පුබ්බෙ වුත්තනයෙන පෙතානං උපකප්පතීති.

22. යස්මා පෙතා ‘‘ඉතො කිඤ්චි ලභාමා’’ති ආසාභිභූතා ඤාතිඝරං ආගන්ත්වාපි ‘‘ඉදං නාම නො දෙථා’’ති යාචිතුං න සක්කොන්ති, තස්මා තෙසං ඉමානි අනුස්සරණවත්ථූනි අනුස්සරන්තො කුලපුත්තො දක්ඛිණං දජ්ජාති දස්සෙන්තො **‘‘අදාසි මෙ’’**ති ගාථමාහ.

තස්සත්ථො – ඉදං නාම මෙ ධනං වා ධඤ්ඤං වා අදාසි, ඉදං නාම මෙ කිච්චං අත්තනායෙව යොගං ආපජ්ජන්තො අකාසි, ‘‘අසුකො මෙ මාතිතො වා පිතිතො වා සම්බන්ධත්තා **ඤාති,** සිනෙහවසෙන තාණසමත්ථතාය **මිත්තො,** අසුකො මෙ සහපංසුකීළකසහායො **සඛා**’’ති ච එතං සබ්බමනුස්සරන්තො පෙතානං දක්ඛිණං දජ්ජා දානං නියාතෙය්‍ය. ‘‘දක්ඛිණා දජ්ජා’’ති වා පාඨො, පෙතානං දක්ඛිණා දාතබ්බා, තෙන ‘‘අදාසි මෙ’’තිආදිනා නයෙන පුබ්බෙ කතමනුස්සරං අනුස්සරතාති වුත්තං හොති. කරණත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං.

23-24. යෙ පන සත්තා ඤාතිමරණෙන රුණ්ණසොකාදිපරා එව හුත්වා තිට්ඨන්ති, න තෙසං අත්ථාය කිඤ්චි දෙන්ති, තෙසං තං රුණ්ණසොකාදි කෙවලං අත්තපරිතාපනමත්තමෙව හොති, තං න පෙතානං කඤ්චි අත්ථං සාධෙතීති දස්සෙන්තො **‘‘න හි රුණ්ණං වා’’**ති ගාථං වත්වා පුන මගධරාජෙන දින්නදක්ඛිණාය සාත්ථකභාවං දස්සෙතුං **‘‘අයඤ්ච ඛො’’**ති ගාථමාහ. තෙසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

25. ඉදානි යස්මා ඉමං දක්ඛිණං දෙන්තෙන රඤ්ඤා ඤාතීනං ඤාතීහි කත්තබ්බකිච්චකරණෙන ඤාතිධම්මො නිදස්සිතො, බහුජනස්ස පාකටො කතො, නිදස්සනං පාකටං කතං ‘‘තුම්හෙහිපි එවමෙව ඤාතීසු ඤාතිධම්මො පරිපූරෙතබ්බො’’ති. තෙ ච පෙතෙ දිබ්බසම්පත්තිං අධිගමෙන්තෙන පෙතානං පූජා කතා උළාරා, බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං අන්නපානාදීහි සන්තප්පෙන්තෙන භික්ඛූනං බලං අනුප්පදින්නං, අනුකම්පාදිගුණපරිවාරඤ්ච චාගචෙතනං නිබ්බත්තෙන්තෙන අනප්පකං

පුඤ්ඤං පසුතං, තස්මා භගවා ඉමෙහි යථාභුච්චගුණෙහි රාජානං සම්පහංසෙන්තො **‘‘සො ඤාතිධම්මො’’**ති ඔසානගාථමාහ.

තත්ථ **ඤාතිධම්මොති** ඤාතීහි ඤාතීනං කත්තබ්බකරණං. **උළාරාති** ඵීතා සමිද්ධා. **බලන්ති** කායබලං. **පසුතන්ති** උපචිතං. එත්ථ ච **‘‘සො ඤාතිධම්මො ච අයං නිදස්සිතො’’**ති එතෙන භගවා රාජානං ධම්මියා කථාය සන්දස්සෙසි. ඤාතිධම්මදස්සනඤ්හෙත්ථ සන්දස්සනං. **‘‘පෙතාන පූජා ච කතා උළාරා’’**ති ඉමිනා සමාදපෙසි. ‘‘උළාරා’’ති පසංසනඤ්හෙත්ථ පුනප්පුනං පූජාකරණෙ සමාදපනං. **‘‘බලඤ්ච භික්ඛූනමනුප්පදින්න’’**න්ති ඉමිනා සමුත්තෙජෙසි. භික්ඛූනං බලානුප්පදානඤ්හෙත්ථ එවංවිධානං බලානුප්පදානෙ උස්සාහවඩ්ඪනෙන සමුත්තෙජනං. **‘‘තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පක’’**න්ති ඉමිනා සම්පහංසෙසි. පුඤ්ඤපසවනකිත්තනඤ්හෙත්ථ තස්ස යථාභුච්චගුණසංවණ්ණනභාවෙන සම්පහංසනන්ති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

දෙසනාපරියොසානෙ ච පෙත්තිවිසයූපපත්තිආදීනවසංවණ්ණනෙන සංවිග්ගහදයානං යොනිසො පදහතං චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. දුතියදිවසෙපි දෙවමනුස්සානං ඉදමෙව තිරොකුට්ටදෙසනං දෙසෙසි. එවං යාව සත්ත දිවසා තාදිසොව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

තිරොකුට්ටපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පඤ්චපුත්තඛාදකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ පඤ්චපුත්තඛාදකපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ ගාමකෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස භරියා වඤ්ඣා අහොසි. තස්ස ඤාතකා එතදවොචුං – ‘‘තව පජාපති වඤ්ඣා, අඤ්ඤං තෙ කඤ්ඤං ආනෙමා’’ති. සො තස්සො භරියාය සිනෙහෙන න ඉච්ඡි. අථස්ස භරියා තං පවත්තිං සුත්වා සාමිකං එවමාහ – ‘‘සාමි, අහං වඤ්ඣා, අඤ්ඤා කඤ්ඤා ආනෙතබ්බා, මා තෙ කුලවංසො උපච්ඡිජ්ජී’’ති. සො තාය නිප්පීළියමානො අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා අපරෙන සමයෙන ගබ්භිනී අහොසි. වඤ්ඣිත්ථී – ‘‘අයං පුත්තං ලභිත්වා ඉමස්ස ගෙහස්ස ඉස්සරා භවිස්සතී’’ති ඉස්සාපකතා තස්සා ගබ්භපාතනූපායං පරියෙසන්තී අඤ්ඤතරං පරිබ්බාජිකං අන්නපානාදීහි සඞ්ගණ්හිත්වා තාය තස්සා ගබ්භපාතනං දාපෙසි. සා ගබ්භෙ පතිතෙ අත්තනො මාතුයා ආරොචෙසි, මාතා අත්තනො ඤාතකෙ සමොධානෙත්වා තමත්ථං නිවෙදෙසි. තෙ වඤ්ඣිත්ථිං එතදවොචුං – ‘‘තයා ඉමිස්සා ගබ්භො පාතිතො’’ති? ‘‘නාහං පාතෙමී’’ති. ‘‘සචෙ තයා ගබ්භො න පාතිතො, සපථං කරොහී’’ති. ‘‘සචෙ මයා ගබ්භො පාතිතො, දුග්ගතිපරායණා ඛුප්පිපාසාභිභූතා සායං පාතං පඤ්ච පඤ්ච පුත්තෙ විජායිත්වා ඛාදිත්වා

තිත්තිං න ගච්ඡෙය්‍යාං, නිච්චං දුග්ගන්ධා මක්ඛිකාපරිකිණ්ණා ච භවෙය්‍යා''න්ති මුසා වත්වා සපථං අකාසි. සා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා තස්සෙව ගාමස්ස අවිදූරෙ දුබ්බණ්ණරූපා පෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති.

තදා ජනපදෙ වුත්ථවස්සා අට්ඨ ථෙරා සත්ථු දස්සනත්ථං සාවත්ථිං ආගච්ඡන්තා තස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙ ඡායූදකසම්පන්නෙ අරඤ්ඤට්ඨානෙ වාසං උපගච්ඡිංසු. අථ සා පෙතී ථෙරානං අත්තානං දස්සෙසි. තෙසු සඞ්ඝත්ථෙරො තං පෙතිං –

26.

''නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, දුග්ගන්ධා පූති වායසි;
මක්ඛිකාහි පරිකිණ්ණා, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී''ති. –

ගාථාය පටිපුච්ඡි. තත්ථ **නග්ගාති** නිච්චොළා. **දුබ්බණ්ණරූපාසීති** ඣාමරූපා අතිවිය බීභච්ඡරූපෙන සමන්නාගතා අසි. **දුග්ගන්ධාති** අනිට්ඨගන්ධා. **පූති වායසීති** සරීරතො කුණපගන්ධං වායසි. **මක්ඛිකාහි පරිකිණ්ණාති** නීලමක්ඛිකාහි සමන්තතො ආකිණ්ණා. **කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසීති** කා නාම එවරූපා ඉමස්මිං ඨානෙ තිට්ඨසි, ඉතො චිතො ච විචරසීති අත්ථො.

අථ සා පෙතී මහාථෙරෙන එවං පුට්ඨා අත්තානං පකාසෙන්තී සත්තානං සංවෙගං ජනෙන්තී –

27.

''අහං භදන්තෙ පෙතීම්හි, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

28.

''කාලෙන පඤ්ච පුත්තානි, සායං පඤ්ච පුනාපරෙ;
විජායිත්වාන ඛාදාමි, තෙපි නා හොන්ති මෙ අලං.

29.

''පරිඩය්හති ධූමායති, ඛුදාය හදයං මම;
පානීයං න ලභෙ පාතුං, පස්ස මං බ්‍යසනං ගත''න්ති. –

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

27. තත්ථ **භදන්තෙති** ථෙරං ගාරවෙන ආලපති. **දුග්ගතාති** දුග්ගතිං ගතා. **යමලොකිකාති** ''යමලොකො''ති ලද්ධනාමෙ පෙතලොකෙ තත්ථ පරියාපන්නභාවෙන විදිතා. **ඉතො ගතාති** ඉතො මනුස්සලොකතො පෙතලොකං උපපජ්ජනවසෙන ගතා, උපපන්නාති අත්ථො.

28. **කාලෙනාති** රත්තියා විභාතකාලෙ. භුම්මත්ථෙ හි එතං කරණවචනං. **පඤ්ච පුත්තානීති** පඤ්ච පුත්තෙ. ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. **සායං පඤ්ච පුනාපරෙති** සායන්හකාලෙ පුන අපරෙ පඤ්ච පුත්තෙ ඛාදාමීති යොජනා. **විජායිත්වානාති** දිවසෙ දිවසෙ දස දස පුත්තෙ විජායිත්වා. **තෙපි නා හොන්ති මෙ අලන්ති** තෙපි දසපුත්තා එකදිවසං මය්හං ඛුදාය පටිඝාතාය අහං පරියත්තා න හොන්ති. ගාථාසුඛත්ථඤ්හෙත්ථ නා-ඉති දීඝං කත්වා වුත්තං.

29. **පරිඩය්හති ධූමායති ඛුදාය හදයං මමාති** ඛුදාය ජිඝච්ඡාය බාධියමානාය මම හදයපදෙසො උදරග්ගිනා පරිසමන්තතො ඣායති ධූමායති සන්තප්පති. **පානීයං න ලභෙ පාතුන්ති** පිපාසාභිභූතා තත්ථ තත්ථ විචරන්තී පානීයම්පි පාතුං න ලභාමි. **පස්ස මං බ්‍යසනං ගතන්ති** පෙතූපපත්තියා සාධාරණං අසාධාරණඤ්ච ඉමං ඊදිසං බ්‍යසනං උපගතං මං පස්ස, භන්තෙති අත්තනා අනුභවියමානං දුක්ඛං ථෙරස්ස පවෙදෙසි.

තං සුත්වා ථෙරො තාය කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

30.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්ස කම්මවිපාකෙන, පුත්තමංසානි ඛාදසී’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **දුක්කටන්ති** දුච්චරිතං. **කිස්ස කම්මවිපාකෙනාති** කීදිසස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, කිං පාණාතිපාතස්ස, උදාහු අදින්නාදානාදීසු අඤ්ඤතරස්සාති අත්ථො. ‘‘කෙන කම්මවිපාකෙනා’’ති කෙචි පඨන්ති.

අථ සා පෙතී අත්තනා කතකම්මං ථෙරස්ස කථෙන්තී –

31.

‘‘සපතී මෙ ගබ්භිනී ආසි, තස්සා පාපං අචෙතයිං;
සාහං පදුට්ඨමනසා, අකරිං ගබ්භපාතනං.

32.

‘‘තස්ස ද්වෙමාසිකො ගබ්භො, ලොහිතඤ්ඤෙව පග්ඝරි;
තදස්සා මාතා කුපිතා, මය්හං ඤාතී සමානයි;
සපථඤ්ච මං අකාරෙසි, පරිභාසාපයී ච මං.

33.

‘‘සාහං ඝොරඤ්ච සපථං, මුසාවාදං අභාසිසං;
‘පුත්තමංසානි ඛාදාමි, සචෙ තං පකතං මයා’.

34.

‘‘තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, මුසාවාදස්ස චූභයං;

පුත්තමංසානි ඛාදාමි, පුබ්බලොහිතමක්ඛිතා''ති. – ගාථායො අභාසි;

31-32. තත්ථ **සපතීති** සමානපතිකා ඉත්ථී වුච්චති. **තස්සා පාපං අචෙතයින්ති** තස්ස සපතියා පාපං ලුද්දකං කම්මං අචෙතයිං. **පදුට්ඨමනසාති** පදුට්ඨචිත්තා, පදුට්ඨෙන වා මනසා. **ද්වෙමාසිකොති** ද්වෙමාසජාතො පතිට්ඨිතො හුත්වා ද්වෙමාසිකො. **ලොහිතඤ්ඤෙව පග්ඝරීති** විපජ්ජමානො රුහිරඤ්ඤෙව හුත්වා විස්සන්දි. **තදස්සා මාතා කුපිතා, මය්හං ඤාතී සමානයීති** තදා අස්සා සපතියා මාතා මය්හං කුපිතා අත්තනො ඤාතකෙ සමොධානෙසි. ''තතස්සා''ති වා පාඨො, තතො අස්සාති පදවිභාගො.

33-34. **සපථන්ති** සපනං. **පරිභාසාපයීති** භයෙන තජ්ජාපෙසි. **සපථං මුසාවාදං අභාසිසන්ති** ''සචෙ තං මයා කතං, ඊදිසී භවෙය්‍යා''න්ති කතමෙව පාපං අකතං කත්වා දස්සෙන්තී මුසාවාදං අභූතං සපථං අභාසිං. **මුත්තමංසානි ඛාදාමි, සචෙතං පකතං මයාති** ඉදං තදා සපථස්ස කතාකාරදස්සනං. යදි එතං ගබ්භපාතනපාපං මයා කතං, ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්තියං මය්හං පුත්තමංසානියෙව ඛාදෙය්‍යන්ති අත්ථො. **තස්ස කම්මස්සාති** තස්ස ගබ්භපාතනවසෙන පකතස්ස පාණාතිපාතකම්මස්ස. **මුසාවාදස්ස චාති** මුසාවාදකම්මස්ස ච. **උභයන්ති** උභයස්සපි කම්මස්ස උභයෙන විපාකෙන. කරණත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. **පුබ්බලොහිතමක්ඛිතාති** පසවනවසෙන පරිභිජ්ජනවසෙන ච පුබ්බෙන ච ලොහිතෙන ච මක්ඛිතා හුත්වා පුත්තමංසානි ඛාදාමීති යොජනා.

එවං සා පෙතී අත්තනො කම්මවිපාකං පවෙදෙත්වා පුන ථෙරෙ එවමාහ – ''අහං, භන්තෙ, ඉමස්මිංයෙව ගාමෙ අසුකස්ස කුටුම්බිකස්ස භරියා ඉස්සාපකතා හුත්වා පාපකම්මං කත්වා එවං පෙතයොනියං නිබ්බත්තා. සාධු, භන්තෙ, තස්ස කුටුම්බිකස්ස ගෙහං ගච්ඡථ, සො තුම්හාකං දානං දස්සති, තං දක්ඛිණං මය්හං උද්දිසාපෙය්‍යාථ, එවං මෙ ඉතො පෙතලොකතො මුත්ති භවිස්සතී''ති. ථෙරා තං සුත්වා තං අනුකම්පමානා උල්ලුම්පනසභාවසණ්ඨිතා තස්ස කුටුම්බිකස්ස ගෙහං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. කුටම්බිකො ථෙරෙ දිස්වා සඤ්ජාතප්පසාදො පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තානි ගහෙත්වා ථෙරෙ ආසනෙසු නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන ආහාරෙන භොජෙතුං ආරභි. ථෙරා තං පවත්තිං කුටුම්බිකස්ස ආරොචෙත්වා තං දානං තස්සා පෙතියා උද්දිසාපෙසුං. තඞ්ඛණඤ්ඤෙව ච සා පෙතී තතො දුක්ඛතො අපෙතා උළාරසම්පත්තිං පටිලභිත්වා රත්තියං කුටුම්බිකස්ස අත්තානං දස්සෙසි. අථ ථෙරා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං ආරොචෙසුං. භගවා ච තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාවසානෙ මහාජනො පටිලද්ධසංවෙගො ඉස්සාමච්ඡෙරතො පටිවිරමි. එවං සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

පඤ්චපුත්තඛාදකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තපුත්තඛාදකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ සත්තපුත්තඛාදකපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ද්වෙ පුත්තා අහෙසුං – පඨමවයෙ ඨිතා රූපසම්පන්නා සීලාචාරෙන සමන්නාගතා. තෙසං මාතා ''පුත්තවතී අහ''න්ති පුත්තබලෙන භත්තාරං අතිමඤ්ඤති. සො භරියාය අවමානිතො නිබ්බින්නමානසො අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා නචිරස්සෙව ගබ්භිනී අහොසි. අථස්ස ජෙට්ඨභරියා ඉස්සාපකතා අඤ්ඤතරං වෙජ්ජං ආමිසෙන උපලාපෙත්වා තෙන තස්සා තෙමාසිකං ගබ්භං පාතෙසි. අථ සා ඤාතීහි ච භත්තාරා ච ''තයා ඉමිස්සා ගබ්භො පාතිතො''ති පුට්ඨා ''නාහං පාතෙමී''ති මුසා වත්වා තෙහි අසද්දහන්තෙහි ''සපථං කරොහී''ති වුත්තා ''සායං පාතං සත්ත සත්ත පුත්තෙ විජායිත්වා පුත්තමංසානි ඛාදාමි, නිච්චං දුග්ගන්ධා ච මක්ඛිකාපරිකිණ්ණා ච භවෙය්‍යා''න්ති සපථං අකාසි.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තස්ස ගබ්භපාතනස්ස මුසාවාදස්ස ච ඵලෙනෙව පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා පුත්තනයෙන පුත්තමංසානි ඛාදන්තී තස්සෙව ගාමස්ස අවිදූරෙ විචරති. තෙන ච සමයෙන සම්බහුලා ථෙරා ගාමකාවාසෙ වුත්ථවස්සා භගවන්තං දස්සනාය සාවත්ථිං ආගච්ඡන්තා තස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙ එකස්මිං පදෙසෙ රත්තියං වාසං කප්පෙසුං. අථ සා පෙතී තෙසං ථෙරානං අත්තානං දස්සෙසි. තං මහාථෙරො ගාථාය පුච්ඡි –

35.

''නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, දුග්ගන්ධා පූති වායසි;
මක්ඛිකාහි පරිකිණ්ණා, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී''ති.

සා ථෙරෙන පුට්ඨා තීහි ගාථාහි පටිවචනං අදාසි –

36.

''අහං භදන්තෙ පෙතීම්හි, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

37.

''කාලෙන සත්ත පුත්තානි, සායං සත්ත පුනාපරෙ;
විජායිත්වාන ඛාදාමි, තෙපි නා හොන්ති මෙ අලං.

38.

''පරිඩය්හති ධූමායති, ඛුදාය හදයං මම;
නිබ්බුතිං නාධිගච්ඡාමි, අග්ගිදඩ්ඪාව ආතපෙ''ති.

38. තත්ථ **නිබ්බුතින්ති** ඛුප්පිපාසාදුක්ඛස්ස වූපසමං. **නාධිගච්ඡාමීති** න ලභාමි. **අග්ගිදඩ්ඪාව ආතපෙති** අතිඋණ්හආතපෙ අග්ගිනා ඩය්හමානා විය නිබ්බුතිං නාධිගච්ඡාමීති යොජනා.

තං සුත්වා මහාථෙරො තාය කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

39.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පුත්තමංසානි ඛාදසී’’ති. – ගාථමාහ;

අථ සා පෙතී අත්තනො පෙතලොකූපපත්තිඤ්ච පුත්තමංසඛාදනකාරණඤ්ච කථෙන්තී –

40.

‘‘අහු මය්හං දුවෙ පුත්තා, උභො සම්පත්තයොබ්බනා;
සාහං පුත්තබලූපෙතා, සාමිකං අතිමඤ්ඤිසං.

41.

‘‘තතො මෙ සාමිකො කුද්ධො, සපතිං මය්හමානයි;
සා ච ගබ්භං අලභිත්ථ, තස්සා පාපං අචෙතයිං.

42.

‘‘සාහං පදුට්ඨමනසා, අකරිං ගබ්භපාතනං;
තස්ස තෙමාසිකො ගබ්භො, පූතිලොහිතකො පති.

43.

‘‘තදස්සා මාතා කුපිතා, මය්හං ඤාතී සමානයි;
සපථඤ්ච මං කාරෙසි, පරිභාසාපයී ච මං.

44.

‘‘සාහං ඝොරඤ්ච සපථං, මුසාවාදං අභාසිසං;
‘පුත්තමංසානි ඛාදාමි, සචෙ තං පකතං මයා’.

45.

‘‘තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, මුසාවාදස්ස චූභයං;
පුත්තමංසානි ඛාදාමි, පුබ්බලොහිතමක්ඛිතා’’ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

40-45. තත්ථ **පුත්තබලූපෙතාති** පුත්තබලෙන උපෙතා, පුත්තානං වසෙන ලද්ධබලා. **අතිමඤ්ඤිසන්ති** අතික්කමිත්වා මඤ්ඤිං අවමඤ්ඤිං. **පූතිලොහිතකො පතීති** කුණපලොහිතං හුත්වා ගබ්භො පරිපති. සෙසං සබ්බං අනන්තරසදිසමෙව. තත්ථ අට්ඨ ථෙරා, ඉධ සම්බහුලා. තත්ථ පඤ්ච පුත්තා, ඉධ සත්තාති අයමෙව විසෙසොති.

සත්තපුත්තඛාදකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ගොණපෙතවත්ථුවණ්ණනා

කිං නු උම්මත්තරූපොව වාති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මතපිතිකං කුටුම්බිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස පිතා කාලමකාසි. සො පිතු මරණෙන සොකසන්තත්තහදයො රොදමානො උම්මත්තකො පිය විචරන්තො යං යං පස්සති, තං තං පුච්ඡති – ''අපි මෙ පිතරං පස්සිත්ථා''ති? න කොචි තස්ස සොකං විනොදෙතුං අසක්ඛි. තස්ස පන හදයෙ ඝටෙ පදීපො විය සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයො පජ්ජලති.

සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං දිස්වා ''ඉමස්ස අතීතකාරණං ආහරිත්වා සොකං වූපසමෙත්වා සොතාපත්තිඵලං දාතුං වට්ටතී''ති චින්තෙත්වා පුනදිවසෙ පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තො පච්ඡාසමණං අනාදාය තස්ස ඝරද්වාරං අගමාසි. සො ''සත්ථා ආගතො''ති සුත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා සත්ථාරං ගෙහං පවෙසෙත්වා සත්ථරි පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසින්නෙ සයං භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො ''කිං, භන්තෙ, මය්හං පිතු ගතට්ඨානං ජානාථා''ති ආහ. අථ නං සත්ථා, ''උපාසක, කිං ඉමස්මිං අත්තභාවෙ පිතරං පුච්ඡසි, උදාහු අතීතෙ''ති ආහ. සො තං වචනං සුත්වා ''බහූ කිර මය්හං පිතරො''ති තනුභූතසොකො ථොකං මජ්ඣත්තතං පටිලභි. අථස්ස සත්ථා සොකවිනොදනං ධම්මකථං කත්වා අපගතසොකං කල්ලචිත්තං විදිත්වා සාමුක්කංසිකාය ධම්මදෙසනාය සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා විහාරං අගමාසි.

අථ භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ''පස්සථ, ආවුසො, බුද්ධානුභාවං, තථා සොකපරිදෙවසමාපන්නො උපාසකො ඛණෙනෙව භගවතා සොතාපත්තිඵලෙ විනීතො''ති. සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො ''කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා''ති පුච්ඡි. භික්ඛූ තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසුං. සත්ථා ''න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව මයා ඉමස්ස සොකො අපනීතො, පුබ්බෙපි අපනීතොයෙවා''ති වත්වා තෙහි යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසියං අඤ්ඤතරස්ස ගහපතිකස්ස පිතා කාලමකාසි. සො පිතු මරණෙන සොකපරිදෙවසමාපන්නො අස්සුමුඛො රත්තක්ඛො කන්දන්තො චිතකං පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස පුත්තො සුජාතො නාම කුමාරො පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො බුද්ධිසම්පන්නො පිතුසොකවිනයනූපායං චින්තෙන්තො එකදිවසං බහිනගරෙ එකං මතගොණං දිස්වා තිණඤ්ච පානීයඤ්ච ආහරිත්වා තස්ස පුරතො ඨපෙත්වා ''ඛාද, ඛාද, පිව, පිවා''ති වදන්තො අට්ඨාසි. ආගතාගතා තං දිස්වා ''සම්ම සුජාත, කිං උම්මත්තකොසි, යො ත්වං මතස්ස ගොණස්ස තිණොදකං උපනෙසී''ති

වදන්ති? සො න කිඤ්චි පටිවදති. මනුස්සා තස්ස පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා ‘‘පුත්තො තෙ උම්මත්තකො ජාතො, මතගොණස්ස තිණොදකං දෙතී’’ති ආහංසු. තං සුත්වා ච කුටුම්බිකස්ස පිතරං ආරබ්භ ඨිතො සොකො අපගතො. සො ‘‘මය්හං කිර පුත්තො උම්මත්තකො ජාතො’’ති සංවෙගප්පත්තො වෙගෙන ගන්ත්වා ‘‘නනු ත්වං, තාත සුජාත, පණ්ඩිතො බ්‍යත්තො බුද්ධිසම්පන්නො, කස්මා මතගොණස්ස තිණොදකං දෙසී’’ති චොදෙන්තො –

46.

‘‘කිං නු උම්මත්තරූපොව, ලායිත්වා හරිතං තිණං;
ඛාද ඛාදාති ලපසි, ගතසත්තං ජරග්ගවං.

47.

‘‘න හි අන්නෙන පානෙන, මතො ගොණො සමුට්ඨහෙ;
ත්වංසි බාලො ච දුම්මෙධො, යථා තඤ්ඤොව දුම්මතී’’ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **කිං නූති** පුච්ඡාවචනං. **උම්මත්තරූපොවාති** උම්මත්තකසභාවො විය චිත්තක්ඛෙපං පත්තො විය. **ලායිත්වාති** ලවිත්වා. **හරිතං තිණන්ති** අල්ලතිණං. **ලපසි** විලපසි. **ගතසත්තන්ති** විගතජීවිතං. **ජරග්ගවන්ති** බලිබද්දං ජිණ්ණගොණං. **අන්නෙන පානෙනාති** තයා දින්නෙන හරිතතිණෙන වා පානීයෙන වා. **මතො ගොණො සමුට්ඨහෙති** කාලකතො ගොණො ලද්ධජීවිතො හුත්වා න හි සමුට්ඨහෙය්‍ය. **ත්වංසි බාලො ච දුම්මෙධොති** ත්වං බාල්‍යයොගතො බාලො, මෙධාසඞ්ඛාතාය පඤ්ඤාය අභාවතො දුම්මෙධො අසි. **යථා තඤ්ඤොව දුම්මතීති** යථා තං අඤ්ඤොපි නිප්පඤ්ඤො විප්පලපෙය්‍ය, එවං ත්වං නිරත්ථකං විප්පලපසීති අත්ථො. යථා තන්ති නිපාතමත්තං.

තං සුත්වා සුජාතො පිතරං සඤ්ඤාපෙතුං අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්තො –

48.

‘‘ඉමෙ පාදා ඉදං සීසං, අයං කායො සවාලධි;
නෙත්තා තථෙව තිට්ඨන්ති, අයං ගොණො සමුට්ඨහෙ.

49.

‘‘නාය්‍යකස්ස හත්ථපාදා, කායො සීසඤ්ච දිස්සති;
රුදං මත්තිකථූපස්මිං, නනු ත්වඤ්ඤෙව දුම්මතී’’ති. –

ගාථාද්වයං අභාසි. තස්සත්ථො – ඉමස්ස ගොණස්ස **ඉමෙ** චත්තාරො **පාදා, ඉදං සීසං,** සහ වාලධිනා වත්තතීති **සවාලධි අයං කායො. ඉමානි ච නෙත්තා** නයනානි යථා මරණතො පුබ්බෙ, **තථෙව** අභින්නසණ්ඨානානි **තිට්ඨන්ති.**

අයං ගොණො සමුට්ඨහෙති ඉමස්මා කාරණා අයං ගොණො සමුට්ඨහෙය්‍ය සමුත්තිට්ඨෙය්‍යාති මම චිත්තං භවෙය්‍ය. ‘‘මඤ්ඤෙ ගොණො සමුට්ඨහෙ’’ති කෙචි පඨන්ති, තෙන කාරණෙන අයං ගොණො සහසාපි කායං සමුට්ඨහෙය්‍යාති අහං මඤ්ඤෙය්‍යං, එවං මෙ මඤ්ඤනා සම්භවෙය්‍යාති අධිප්පායො. **අය්‍යකස්ස** පන මය්හං පිතාමහස්ස **න හත්ථපාදා කායො සීසං දිස්සති,** කෙවලං පන තස්ස අට්ඨිකානි පක්ඛිපිත්වා කතෙ මත්තිකාමයෙ ථූපෙ රුදන්තො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන, තාත, **ත්වඤ්ඤෙව දුම්මති** නිප්පඤ්ඤො, භිජ්ජනධම්මා සඞ්ඛාරා භිජ්ජන්ති, තත්ථ විජානතං කා පරිදෙවනාති පිතු ධම්මං කථෙසි.

තං සුත්වා බොධිසත්තස්ස පිතා ‘‘මම මුත්තො පණ්ඩිතො මං සඤ්ඤාපෙතුං ඉමං කම්මං අකාසී’’ති චින්තෙත්වා ‘‘තාත සුජාත, ‘සබ්බෙපි සත්තා මරණධම්මා’ති අඤ්ඤාතමෙතං, ඉතො පට්ඨාය න සොචිස්සාමි, සොකහරණසමත්ථෙන නාම මෙධාවිනා තාදිසෙනෙව භවිතබ්බ’’න්ති පුත්තං පසංසන්තො –

50.

‘‘ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

51.

‘‘අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, සොකං හදයනිස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පිතුසොකං අපානුදි.

52.

‘‘ස්වාහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි, සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන මාණව.

53.

‘‘එවං කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, යෙ හොන්ති අනුකම්පකා;
විනිවත්තයන්ති සොකම්හා, සුජාතො පිතරං යථා’’ති. –

චතස්සො ගාථා අභාසි. තත්ථ **ආදිත්ත**න්ති සොකග්ගිනා ආදිත්තං ජලිතං. **සන්ත**න්ති සමානං. **පාවක**න්ති අග්ගි. **වාරිනා විය ඔසිඤ්ච**න්ති උදකෙන අවසිඤ්චන්තො විය. **සබ්බං නිබ්බාපයෙ දර**න්ති සබ්බං මෙ චිත්තදරථං නිබ්බාපෙසි. **අබ්බහී වතා**ති නීහරි වත. **සල්ල**න්ති සොකසල්ලං. **හදයනිස්සිත**න්ති චිත්තසන්නිස්සිතසල්ලභූතං. **සොකපරෙතස්සා**ති සොකෙන අභිභූතස්ස. **පිතුසොක**න්ති පිතරං ආරබ්භ උප්පන්නං සොකං. **අපානුදී**ති අපනෙසි. **තව සුත්වාන මාණවා**ති, කුමාර, තව වචනං සුත්වා ඉදානි පන න සොචාමි න රොදාමි. **සුජාතො පිතරං යථා**ති යථා අයං සුජාතො අත්තනො පිතරං සොකතො විනිවත්තෙසි, එවං අඤ්ඤෙපි යෙ

අනුකම්පකා අනුග්ගණ්හසීලා හොන්ති, තෙ සප්පඤ්ඤා එවං කරොන්ති පිතූනං අඤ්ඤෙසඤ්ච උපකාරං කරොන්තීති අත්ථො.

මාණවස්ස වචනං සුත්වා පිතා අපගතසොකො හුත්වා සීසං නහායිත්වා භුඤ්ජිත්වා කම්මන්තෙ පවත්තෙත්වා කාලං කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි. සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා තෙසං භික්ඛූනං සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීසු පතිට්ඨහිංසු. තදා සුජාතො ලොකනාථො අහොසීති.

ගොණපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මහාපෙසකාරපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

ගූථඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බන්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙසකාරපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. ද්වාදසමත්තා කිර භික්ඛූ සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා වසනයොග්ගට්ඨානං වීමංසන්තා උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය අඤ්ඤතරං ඡායූදකසම්පන්නං රමණීයං අරඤ්ඤායතනං තස්ස ච නාතිදූරෙ නාච්චාසන්නෙ ගොචරගාමං දිස්වා තත්ථ එකරත්තිං වසිත්වා දුතියදිවසෙ ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තත්ථ එකාදස පෙසකාරා පටිවසන්ති, තෙ තෙ භික්ඛූ දිස්වා සඤ්ජාතසොමනස්සා හුත්වා අත්තනො අත්තනො ගෙහං නෙත්වා පණීතෙන ආහාරෙන පරිවිසිත්වා ආහංසු ''කුහිං, භන්තෙ, ගච්ඡථා''ති? ''යත්ථ අම්හාකං ඵාසුකං, තත්ථ ගමිස්සාමා''ති. ''යදි එවං, භන්තෙ, ඉධෙව වසිතබ්බ''න්ති වස්සූපගමනං යාචිංසු. භික්ඛූ සම්පටිච්ඡිංසු. උපාසකා තෙසං තත්ථ අරඤ්ඤකුටිකායො කාරෙත්වා අදංසු. භික්ඛූ තත්ථ වස්සං උපගච්ඡිංසු.

තත්ථ ජෙට්ඨකපෙසකාරො ද්වෙ භික්ඛූ චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහි, ඉතරෙ එකෙකං භික්ඛුං උපට්ඨහිංසු. ජෙට්ඨකපෙසකාරස්ස භරියා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මච්ඡරිනී භික්ඛූ න සක්කච්චං උපට්ඨාති. සො තං දිස්වා තස්සායෙව කනිට්ඨභගිනිං ආනෙත්වා අත්තනො ගෙහෙ ඉස්සරියං නියྱාදෙසි. සා සද්ධා පසන්නා හුත්වා සක්කච්චං භික්ඛූ පටිජග්ගි. තෙ සබ්බෙ පෙසකාරො වස්සං වුත්ථානං භික්ඛූනං එකෙකස්ස එකෙකං සාටකමදංසු. තත්ථ මච්ඡරිනී ජෙට්ඨපෙසකාරස්ස භරියා පදුට්ඨචිත්තා අත්තනො සාමිකං පරිභාසි – ''යං තයා සමණානං සක්‍යපුත්තියානං දානං දින්නං අන්නපානං, තං තෙ පරලොකෙ ගූථමුත්තං පුබ්බලොහිතඤ්ච හුත්වා නිබ්බත්තතු, සාටකා ච ජලිතා අයොමයපට්ටා හොන්තූ''ති.

තත්ථ ජෙට්ඨපෙසකාරො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා විඤ්ඣාටවියං ආනුභාවසම්පන්නො රුක්ඛදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස පන කදරියා භරියා කාලං කත්වා තස්සෙව වසනට්ඨානස්ස අවිදූරෙ පෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති. සා නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා ජිඝච්ඡාපිපාසාභිභූතා තස්ස

භූමදෙවස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආහ – ‘‘අහං, සාමි, නිච්චොළා අතිවිය ජිඝච්ඡාපිපාසාභිභූතා විචරාමි, දෙහි මෙ වත්ථං අන්නපානඤ්චා’’ති. සො තස්සා දිබ්බං උළාරං අන්නපානං උපනෙසි. තං තාය ගහිතමත්තමෙව ගූථමුත්තං පුබ්බලොහිතඤ්ච සම්පජ්ජති, සාටකඤ්ච දින්නං තාය පරිදහිතං පජ්ජලිතං අයොමයපට්ටං හොති. සා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තී තං ඡඩ්ඩෙත්වා කන්දන්තී විචරති.

තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු වුත්ථවස්සො සත්ථාරං වන්දිතුං ගච්ඡන්තො මහතා සත්ථෙන සද්ධිං විඤ්ඣාටවිං පටිපජ්ජි. සත්ථිකා රත්තිං මග්ගං ගන්ත්වා දිවා වනෙ සන්දච්ඡායුදකසම්පන්නං පදෙසං දිස්වා යානානි මුඤ්චිත්වා මුහුත්තං විස්සමිංසු. භික්ඛු පන විවෙකකාමතාය ථොකං අපක්කමිත්වා අඤ්ඤතරස්ස සන්දච්ඡායස්ස වනගහනපටිච්ඡන්නස්ස රුක්ඛස්ස මූලෙ සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වා නිපන්නො රත්තියං මග්ගගමනපරිස්සමෙන කිලන්තකායො නිද්දං උපගඤ්ඡි. සත්ථිකා විස්සමිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජිංසු, සො භික්ඛු න පටිබුජ්ඣි. අථ සායන්හසමයෙ උට්ඨහිත්වා තෙ අපස්සන්තො අඤ්ඤතරං කුම්මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා අනුක්කමෙන තස්සා දෙවතාය වසනට්ඨානං සම්පාපුණි. අථ නං සො දෙවපුත්තො දිස්වා මනුස්සරූපෙන උපගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා අත්තනො විමානං පවෙසෙත්වා පාදබ්භඤ්ජනාදීනි දත්වා පයිරුපාසන්තො නිසීදි. තස්මිඤ්ච සමයෙ සා පෙතී ආගන්ත්වා ‘‘දෙහි මෙ, සාමි, අන්නපානං සාටකඤ්චා’’ති ආහ. සො තස්සා තානි අදාසි. තානි ච තාය ගහිතමත්තානි ගූථමුත්තපුබ්බලොහිතපජ්ජලිතඅයොපට්ටායෙව අහෙසුං. සො භික්ඛු තං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො තං දෙවපුත්තං –

54.

‘‘ගූථඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බං, පරිභුඤ්ජති කිස්ස අයං විපාකො;
අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරී, යා සබ්බදා ලොහිතපුබ්බභක්ඛා.

55.

‘‘නවානි වත්ථානි සුභානි චෙව, මුදූනි සුද්ධානි ච ලොමසානි;
දින්නානි මිස්සා කිතකා භවන්ති, අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරී’’ති.
–

ද්වීහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි. තත්ථ **කිස්ස අයං විපාකොති** කීදිසස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො, යං එසා ඉදානි පච්චනුභවතීති. **අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරීති** අයං ඉත්ථී කිං නු ඛො කම්මං පුබ්බෙ අකාසි. **යා සබ්බදා ලොහිතපුබ්බභක්ඛාති** යා සබ්බකාලං රුහිරපුබ්බමෙව භක්ඛති පරිභුඤ්ජති. **නවානීති** පච්චග්ඝානි තාවදෙව පාතුභූතානි. **සුභානීති** සුන්දරානි දස්සනීයානි. **මුදූනීති** සුඛසම්ඵස්සානි. **සුද්ධානීති** පරිසුද්ධවණ්ණානි. **ලොමසානීති** සලොමකානි සුඛසම්ඵස්සානි, සුන්දරානීති අත්ථො. **දින්නානි මිස්සා කිතකා**

භවන්තීති කිතකකණ්ටකසදිසානි ලොහපට්ටසදිසානි භවන්ති. ‘‘කීටකා භවන්තී’’ති වා පාඨො, බාධකපාණකවණ්ණානි භවන්තීති අත්ථො.

එවං සො දෙවපුත්තො තෙන භික්ඛුනා පුට්ඨො තාය පුරිමජාතියා කතකම්මං පකාසෙන්තො –

56.

‘‘භරියා මමෙසා අහු භදන්තෙ, අදායිකා මච්ඡරිනී කදරියා;
සා මං දදන්තං සමණබ්‍රාහ්මණානං, අක්කොසති ච පරිභාසති ච.

57.

‘‘ගූථඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බං, පරිභුඤ්ජ ත්වං අසුචිං සබ්බකාලං;
එතං තෙ පරලොකස්මිං හොතු, වත්ථා ච තෙ කිතකසමා භවන්තු;
එතාදිසං දුච්චරිතං චරිත්වා, ඉධාගතා චිරරත්තාය ඛාදතී’’ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි. තත්ථ **අදායිකාති** කස්සචි කිඤ්චිපි අදානසීලා. **මච්ඡරිනී කදරියාති** පඨමං මච්ඡෙරමලස්ස සභාවෙන මච්ඡරිනී, තාය ච පුනප්පුනං ආසෙවනතාය ථද්ධමච්ඡරිනී, තාය කදරියා අහූති යොජනා. ඉදානි තස්සා තමෙව කදරියතං දස්සෙන්තො **‘‘සා මං දදන්ත’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **එතාදිසන්ති** එවරූපං යථාවුත්තවචීදුච්චරිතාදිං චරිත්වා. **ඉධාගතාති** ඉමං පෙතලොකං ආගතා, පෙතත්තභාවං උපගතා. **චිරරත්තාය ඛාදතීති** චිරකාලං ගූථාදිමෙව ඛාදති. තස්සා හි යෙනාකාරෙන අක්කුට්ඨං, තෙනෙවාකාරෙන පවත්තමානම්පි ඵලං. යං උද්දිස්ස අක්කුට්ඨං, තතො අඤ්ඤත්ථ පථවියං කමන්තකසඞ්ඛාතෙ මත්ථකෙ අසනිපාතො විය අත්තනො උපරි පතති.

එවං සො දෙවපුත්තො තාය පුබ්බෙ කතකම්මං කථෙත්වා පුන තං භික්ඛුං ආහ – ‘‘අත්ථි පන, භන්තෙ, කොචි උපායො ඉමං පෙතලොකතො මොචෙතු’’න්ති? ‘‘අත්ථී’’ති ච වුත්තෙ ‘‘කථෙථ, භන්තෙ’’ති. යදි භගවතො අරියසඞ්ඝස්ස ච එකස්සෙව වා භික්ඛුනො දානං දත්වා ඉමිස්සා උද්දිසියති, අයඤ්ච තං අනුමොදති, එවමෙතිස්සා ඉතො දුක්ඛතො මුත්ති භවිස්සතීති. තං සුත්වා දෙවපුත්තො තස්ස භික්ඛුනො පණීතං අන්නපානං දත්වා තං දක්ඛිණං තස්සා පෙතියා ආදිසි. තාවදෙව සා පෙතී සුඛිතා පීණින්ද්‍රියා දිබ්බාහාරස්ස තිත්තා අහොසි. පුන තස්සෙව භික්ඛුනො හත්ථෙ දිබ්බසාටකයුගං භගවන්තං උද්දිස්ස දත්වා තඤ්ච දක්ඛිණං පෙතියා ආදිසි. තාවදෙව ච සා දිබ්බවත්ථනිවත්ථා දිබ්බාලඞ්කාරවිභූසිතා සබ්බකාමසමිද්ධා දෙවච්ඡරාපටිභාගා අහොසි. සො ච භික්ඛු තස්ස දෙවපුත්තස්ස ඉද්ධියා තදහෙව සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා භගවතො සන්තිකං උපගන්ත්වා වන්දිත්වා තං සාටකයුගං දත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. භගවාපි තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

මහාපෙසකාරපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ඛල්ලාටියපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

කා නු අන්තොවිමානස්මින්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං ඛල්ලාටියපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර බාරාණසියං අඤ්ඤතරා රූපූපජීවිනී ඉත්ථී අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා පරමාය වණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්නාගතා අතිමනොහරකෙසකලාපී අහොසි. තස්සා හි කෙසා නීලා දීඝා තනූ මුදූ සිනිද්ධා වෙල්ලිතග්ගා ද්විහත්ථගය්හා විසට්ඨා යාව මෙඛලා කලාපා ඔලම්බන්ති. තං තස්සා කෙසසොභං දිස්වා තරුණජනො යෙභුය්‍යෙන තස්සං පටිබද්ධචිත්තො අහොසි. අථස්සා තං කෙසසොභං අසහමානා ඉස්සාපකතා කතිපයා ඉත්ථියො මන්තෙත්වා තස්සා එව පරිචාරිකදාසිං ආමිසෙන උපලාපෙත්වා තාය තස්සා කෙසූපපාතනං භෙසජ්ජං දාපෙසුං. සා කිර දාසී තං භෙසජ්ජං න්හානියචුණ්ණෙන සද්ධිං පයොජෙත්වා ගඞ්ගාය නදියා න්හානකාලෙ තස්සා අදාසි. සා තෙන කෙසමූලෙසු තෙමෙත්වා උදකෙ නිමුජ්ජි, නිමුජ්ජනමත්තෙයෙව කෙසා සමූලා පරිපතිංසු, සීසං චස්සා තිත්තකලාබුසදිසං අහොසි. අථ සා සබ්බසො විලූනකෙසා លුඤ්චිතමත්ථකා කපොතී විය විරූපා හුත්වා ලජ්ජාය අන්තොනගරං පවිසිතුං අසක්කොන්තී වත්ථෙන සීසං වෙඨෙත්වා බහිනගරෙ අඤ්ඤතරස්මිං පදෙසෙ වාසං කප්පෙන්තී කතිපාහච්චයෙන අපගතලජ්ජා තතො නිවත්තෙත්වා තිලානි පීළෙත්වා තෙලවණිජ්ජං සුරාවණිජ්ජඤ්ච කරොන්තී ජීවිකං කප්පෙසි. සා එකදිවසං ද්වීසු තීසු මනුස්සෙසු සුරාමත්තෙසු මහානිද්දං ඔක්කමන්තෙසු සිථිලභූතානි තෙසං නිවත්ථවත්ථානි අවහරි.

අථෙකදිවසං සා එකං ඛීණාසවත්ථෙරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තා අත්තනො ඝරං නෙත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදාපෙත්වා තෙලසංසට්ඨං දොණිනිම්මජ්ජනිං පිඤ්ඤාකමදාසි. සො තස්සා අනුකම්පාය තං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජි. සා පසන්නමානසා උපරි ඡත්තං ධාරයමානා අට්ඨාසි. සො ච ථෙරො තස්සා චිත්තං පහංසෙන්තො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා ච ඉත්ථී අනුමොදනකාලෙයෙව ''මය්හං කෙසා දීඝා තනූ සිනිද්ධා මුදූ වෙල්ලිතග්ගා හොන්තූ''ති පත්ථනමකාසි.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා මිස්සකකම්මස්ස ඵලෙන සමුද්දමජ්ඣෙ කනකවිමානෙ එකිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා කෙසා පත්ථිතාකාරායෙව සම්පජ්ජිංසු. මනුස්සානං සාටකාවහරණෙන පන නග්ගා අහොසි. සා තස්මිං කනකවිමානෙ පුනප්පුනං උප්පජ්ජිත්වා එකං බුද්ධන්තරං නග්ගාව හුත්වා වීතිනාමෙසි. අථ අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුපුබ්බෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසිනො සත්තසතා වාණිජා සුවණ්ණභූමිං උද්දිස්ස නාවාය මහාසමුද්දං ඔතරිංසු. තෙහි ආරූළ්හා නාවා විසමවාතවෙගුක්ඛිත්තා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තී තං පදෙසං අගමාසි. අථ සා විමානපෙතී සහ

විමානෙන තෙසං අත්තානං දස්සෙසි. තං දිස්වා ජෙට්ඨවාණිජො පුච්ඡන්තො –

58.

‘‘කා නු අන්තොවිමානස්මිං, තිට්ඨන්තී නූපනික්ඛමි;
උපනික්ඛමස්සු භද්දෙ, පස්සාම තං බහිට්ඨිත’’න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **කා නු අන්තොවිමානස්මිං තිට්ඨන්තීති** විමානස්ස අන්තො අබ්භන්තරෙ තිට්ඨන්ති කා නු ත්වං, කිං මනුස්සිත්ථී, උදාහු අමනුස්සිත්ථීති පුච්ඡති. **නූපනික්ඛමීති** විමානතො න නික්ඛමි. **උපනික්ඛමස්සු, භද්දෙ, පස්සාම තං බහිට්ඨිතන්ති**, භද්දෙ, තං මයං බහි ඨිතං පස්සාම දට්ඨුකාමම්හා, තස්මා විමානතො නික්ඛමස්සු. ‘‘උපනික්ඛමස්සු භද්දන්තෙ’’ති වා පාඨො, භද්දං තෙ අත්ථූති අත්ථො.

අථස්ස සා අත්තනො බහි නික්ඛමිතුං අසක්කුණෙය්‍යතං පකාසෙන්තී –

59.

‘‘අට්ටීයාමි හරායාමි, නග්ගා නික්ඛමිතුං බහි;
කෙසෙහම්හි පටිච්ඡන්නා, පුඤ්ඤං මෙ අප්පකං කත’’න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **අට්ටීයාමීති** නග්ගා හුත්වා බහි නික්ඛමිතුං අට්ටිකා දුක්ඛිතා අම්හි. **හරායාමීති** ලජ්ජාමි. **කෙසෙහම්හි පටිච්ඡන්නාති** කෙසෙහි අම්හි අහං පටිච්ඡාදිතා පාරුතසරීරා. **පුඤ්ඤං මෙ අප්පකං කතන්ති** අප්පකං පරිත්තං මයා කුසලකම්මං කතං, පිණ්ඩාකදානමත්තන්ති අධිප්පායො.

අථස්සා වාණිජො අත්තනො උත්තරිසාටකං දාතුකාමො –-

60.

‘‘හන්දුත්තරීයං දදාමි තෙ, ඉදං දුස්සං නිවාසය;
ඉදං දුස්සං නිවාසෙත්වා, එහි නික්ඛම සොභනෙ;
උපනික්ඛමස්සු භද්දෙ, පස්සාම තං බහිට්ඨිත’’න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **හන්දාති** ගණ්හ. **උත්තරීයන්ති** උපසංබ්‍යානං උත්තරිසාටකන්ති අත්ථො. **දදාමි තෙති** තුය්හං දදාමි. **ඉදං දුස්සං නිවාසයාති** ඉදං මම උත්තරිසාටකං ත්වං නිවාසෙහි. **සොභනෙති** සුන්දරරූපෙ.

එවඤ්ච පන වත්වා අත්තනො උත්තරිසාටකං තස්සා උපනෙසි, සා තථා දියමානස්ස අත්තනො අනුපකප්පනීයතඤ්ච, යථා දියමානං උපකප්පති, තඤ්ච දස්සෙන්තී –

61.

‘‘හත්ථෙන හත්ථෙ තෙ දින්නං, න මය්හං උපකප්පති;

එසෙත්ථුපාසකො සද්ධො, සම්මාසම්බුද්ධසාවකො.

62.

‘‘එතං අච්ඡාදයිත්වාන, මම දක්ඛිණමාදිස;
තථාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසමිද්ධිනී’’ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **හත්ථෙන හත්ථෙ තෙ දින්නං, න මය්හං උපකප්පතීති,** මාරිස, තව හත්ථෙන මම හත්ථෙ තයා දින්නං න මය්හං උපකප්පති න විනියුජ්ජති, උපභොගයොග්ගං න හොතීති අත්ථො. **එසෙත්ථුපාසකො සද්ධොති** එසො රතනත්තයං උද්දිස්ස සරණගමනෙන උපාසකො කම්මඵලසද්ධාය ච සමන්නාගතත්තා සද්ධො එත්ථ එතස්මිං ජනසමූහෙ අත්ථි. **එතං අච්ඡාදයිත්වාන, මම දක්ඛිණමාදිසාති** එතං උපාසකං මම දියමානං සාටකං පරිදහාපෙත්වා තං දක්ඛිණං මය්හං ආදිස පත්තිදානං දෙහි. **තථාහං සුඛිතා හෙස්සන්ති** තථා කතෙ අහං සුඛිතා දිබ්බවත්ථනිවත්ථා සුඛප්පත්තා භවිස්සාමීති.

තං සුත්වා වාණිජා තං උපාසකං න්හාපෙත්වා විලිම්පෙත්වා වත්ථයුගෙන අච්ඡාදෙසුං. තමත්ථං පකාසෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා –

63.

‘‘තඤ්ච තෙ න්හාපයිත්වාන, විලිම්පෙත්වාන වාණිජා;
වත්ථෙහච්ඡාදයිත්වාන, තස්සා දක්ඛිණමාදිසුං.

64.

‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනච්ඡාදනපානීයං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

65.

‘‘තතො සුද්ධා සුචිවසනා, කාසිකුත්තමධාරිනී;
හසන්තී විමානා නික්ඛමි, දක්ඛිණාය ඉදං ඵල’’න්ති. –

තිස්සො ගාථායො අවොචුං.

63. තත්ථ **තන්ති** තං උපාසකං. ච-සද්දො නිපාතමත්තං. **තෙති** තෙ වාණිජාති යොජනා. **විලිම්පෙත්වානාති** උත්තමෙන ගන්ධෙන විලිම්පෙත්වා. **වත්ථෙහච්ඡාදයිත්වානාති** වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං සබ්‍යඤ්ජනං භොජනං භොජෙත්වා නිවාසනං උත්තරියන්ති ද්වීහි වත්ථෙහි අච්ඡාදෙසුං, ද්වෙ වත්ථානි අදංසූති අත්ථො. **තස්සා දක්ඛිණමාදිසුන්ති** තස්සා පෙතියා තං දක්ඛිණං ආදිසිංසු.

64. **සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙති අනු**-ති නිපාතමත්තං, තස්සා දක්ඛිණාය උද්දිට්ඨසමනන්තරමෙව. **විපාකො උදපජ්ජථාති** තස්සා පෙතියා විපාකො දක්ඛිණාය ඵලං උප්පජ්ජි. කීදිසොති පෙතී ආහ **භොජනච්ඡාදනපානීය**න්ති. නානප්පකාරං දිබ්බභොජනසදිසං භොජනඤ්ච නානාවිරාගවණ්ණසමුජ්ජලං දිබ්බවත්ථසදිසං වත්ථඤ්ච අනෙකවිධං පානකඤ්ච **දක්ඛිණාය ඉදං** ඊදිසං **ඵලං උදපජ්ජථාති** යොජනා.

65. **තතොති** යථාවුත්තභොජනාදිපටිලාභතො පච්ඡා. **සුද්ධාති** න්හානෙන සුද්ධසරීරා. **සුචිවසනාති** සුවිසුද්ධවත්ථනිවත්ථා. **කාසිකුත්තමධාරිනීති** කාසිකවත්ථතොපි උත්තමවත්ථධාරිනී. **හසන්තීති** ''පස්සථ තාව තුම්හාකං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලවිසෙස''න්ති පකාසනවසෙන හසමානා විමානතො නික්ඛමි.

අථ තෙ වාණිජා එවං පච්චක්ඛතො පුඤ්ඤඵලං දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා තස්මිං උපාසකෙ සඤ්ජාතගාරවබහුමානා කතඤ්ජලී තං පයිරුපාසිංසු. සොපි තෙ ධම්මකථාය හියොයොසොමත්තාය පසාදෙත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. තෙ තාය විමානපෙතියා කතකම්මං –

66.

''සුචිත්තරූපං රුචිරං, විමානං තෙ පභාසති;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල''න්ති. –

ඉමාය ගාථාය පුච්ඡිංසු. තත්ථ **සුචිත්තරූපන්ති** හත්ථිඅස්සඉත්ථිපුරිසාදිවසෙන චෙව මාලාකම්මලතාකම්මාදිවසෙන ච සුට්ඨු විහිතචිත්තරූපං. **රුචිරන්ති** රමණීයං දස්සනීයං. **කිස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති** කීදිසස්ස කම්මස්ස, කිං දානමයස්ස උදාහු සීලමයස්ස ඉදං ඵලන්ති අත්ථො.

සා තෙහි එවං පුට්ඨා ''මයා කතස්ස පරිත්තකස්ස කුසලකම්මස්ස තාව ඉදං ඵලං, අකුසලකම්මස්ස පන ආයතිං නිරයෙ ඵදිසං භවිස්සතී''ති තදුභයං ආචික්ඛන්තී –

67.

''භික්ඛුනො චරමානස්ස, දොණිනිම්මජ්ජනිං අහං;
අදාසිං උජුභූතස්ස, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

68.

''තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, විපාකං දීඝමන්තරං;
අනුභොමි විමානස්මිං, තඤ්ච දානි පරිත්තකං.

69.

‘‘උද්ධං චතූහි මාසෙහි, කාලංකිරියා භවිස්සති;
එකන්තකටුකං ඝොරං, නිරයං පපතිස්සහං.

70.

‘‘චතුක්කණ්ණං චතුද්වාරං, විභත්තං භාගසො මිතං;
අයොපාකාරපරියන්තං, අයසා පටිකුජ්ජිතං.

71.

‘‘තස්ස අයොමයා භූමි, ජලිතා තෙජසා යුතා;
සමන්තා යොජනසතං, ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

72.

‘‘තත්ථාහං දීඝමද්ධානං, දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං;
ඵලඤ්ච පාපකම්මස්ස, තස්මා සොචාමහං භුස’’න්ති. – ගාථායො අභාසි;

67. තත්ථ **භික්ඛුනො චරමානස්සාති** අඤ්ඤතරස්ස භින්නකිලෙසස්ස භික්ඛුනො භික්ඛාය චරන්තස්ස. **දොණිනිම්මජ්ජනින්ති** විස්සන්දමානතෙලං පිඤ්ඤාකං. **උජුභූතස්සාති** චිත්තජිම්හවඞ්කකුටිලභාවකරානං කිලෙසානං අභාවෙන උජුභාවප්පත්තස්ස. **විප්පසන්නෙන චෙතසාති** කම්මඵලසද්ධාය සුට්ඨු පසන්නෙන චිත්තෙන.

68-69. **දීඝමන්තරන්ති** ම-කාරො පදසන්ධිකරො, දීඝඅන්තරං දීඝකාලන්ති අත්ථො. **තඤ්ච දානි පරිත්තකන්ති** තඤ්ච පුඤ්ඤඵලං විපක්කවිපාකත්තා කම්මස්ස ඉදානි පරිත්තකං අප්පාවසෙසං, න චිරෙනෙව ඉතො චවිස්සාමීති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘උද්ධං චතූහි මාසෙහි, කාලංකිරියා භවිස්සතී’’**ති චතූහි මාසෙහි උද්ධං චතුන්නං මාසානං උපරි පඤ්චමෙ මාසෙ මම කාලංකිරියා භවිස්සතීති දස්සෙති. **එකන්තකටුකන්ති** එකන්තෙනෙව අනිට්ඨඡඵස්සායතනිකභාවතො එකන්තදුක්ඛන්ති අත්ථො. **ඝොරන්ති** දාරුණං. **නිරයන්ති** නත්ථි එත්ථ අයො සුඛන්ති කත්වා ‘‘නිරය’’න්ති ලද්ධනාමං නරකං. **පපතිස්සහන්ති** පපතිස්සාමි අහං.

70. ‘‘නිරය’’න්ති චෙත්ථ අවීචිමහානිරයස්ස අධිප්පෙතත්තා තං සරූපතො දස්සෙතුං **‘‘චතුක්කණ්ණ’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **චතුක්කණ්ණන්ති** චතුක්කොණං. **චතුද්වාරන්ති** චතූසු දිසාසු චතූහි ද්වාරෙහි යුත්තං. **විභත්තන්ති** සුට්ඨු විභත්තං.

භාගසොති භාගතො. **මිතන්ති** තුලිතං. **අයොපාකාරපරියන්තන්ති** අයොමයෙන පාකාරෙන පරික්ඛිත්තං. **අයසා පටිකුජ්ජිතන්ති** අයොපටලෙනෙව උපරි පිහිතං.

71-72. **තෙජසා යුතාති** සමන්තතො සමුට්ඨිතජාලෙන මහතා අග්ගිනා නිරන්තරං සමායුතජාලා. **සමන්තා යොජනසතන්ති** එවං පන සමන්තා බහි සබ්බදිසාසු යොජනසතං යොජනානං සතං. **සබ්බදාති** සබ්බකාලං. **ඵරිත්වා තිට්ඨතීති** බ්‍යාපෙත්වා තිට්ඨති. **තත්ථාති** තස්මිං මහානිරයෙ. **වෙදිස්සන්ති** වෙදිස්සාමි අනුභවිස්සාමි. **ඵලඤ්ච පාපකම්මස්සාති** ඉදං ඊදිසං දුක්ඛානුභවනං මහා එවං කතස්ස පාපස්ස කම්මස්ස ඵලන්ති අත්ථො.

එවං තාය අත්තනා කතකම්මඵලෙ ආයතිං නෙරයිකභයෙ ච පකාසිතෙ සො උපාසකො කරුණාසඤ්චොදිතමානසො ''හන්දස්සාහං පතිට්ඨා භවෙය්‍ය''න්ති චින්තෙත්වා ආහ – ''දෙවතෙ, ත්වං මය්හං එකස්ස දානවසෙන සබ්බකාමසමිද්ධා උට්ඨාරසම්පත්තියුත්තා ජාතා, ඉදානි පන ඉමෙසං උපාසකානං දානං දත්වා සත්ථු ච ගුණෙ අනුස්සරිත්වා නිරයූපපත්තිතො මුච්චිස්සසී''ති. සා පෙතී හට්ඨතුට්ඨා ''සාධූ''ති වත්වා තෙ දිබ්බෙන අන්නපානෙන සන්තප්පෙත්වා දිබ්බානි වත්ථානි නානාවිධානි රතනානි ච අදාසි, භගවන්තඤ්ච උද්දිස්ස දිබ්බං දුස්සයුගං තෙසං හත්ථෙ දත්වා ''අඤ්ඤතරා, භන්තෙ, විමානපෙතී භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතීති සාවත්ථිං ගන්ත්වා සත්ථාරං මම වචනෙන වන්දථා''ති වන්දනඤ්ච පෙසෙසි, තඤ්ච නාවං අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන තෙහි ඉච්ඡිතපට්ටනං තං දිවසමෙව උපනෙසි.

අථ තෙ වාණිජා තතො පට්ටනතො අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පවිසිත්වා සත්ථු තං දුස්සයුගං දත්වා වන්දනඤ්ච නිවෙදෙත්වා ආදිතො පට්ඨාය තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා ජාතා. තෙ පන උපාසකා දුතියදිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තස්සා දක්ඛිණමාදිසිංසු. සා ච තතො පෙතලොකතො චවිත්වා විවිධරතනවිජ්ජොතිතෙ තාවතිංසභවනෙ කනකවිමානෙ අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා නිබ්බත්තීති.

බල්ලාටියපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. නාගපෙතවත්ථුවණ්ණනා

පුරතොව සෙතෙන පලෙති හත්ථිනාති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ ද්වෙ බ්‍රාහ්මණපෙතෙ ආරබ්භ වුත්තං. ආයස්මා කිර සංකිච්චො සත්තවස්සිකො ඛුරග්ගෙයෙව අරහත්තං පත්වා සාමණෙරභූමියං ඨිතො තිංසමත්තෙහි භික්ඛූහි සද්ධිං අරඤ්ඤායතනෙ වසන්තො තෙසං භික්ඛූනං පඤ්චන්නං චොරසතානං හත්ථතො ආගතං මරණම්පි බාහිත්වා තෙ ච චොරෙ දමෙත්වා පබ්බාජෙත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. සත්ථා තෙසං භික්ඛූනං ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාවසානෙ තෙ භික්ඛූ අරහත්තං පාපුණිංසු. අථායස්මා සංකිච්චො පරිපුණ්ණවස්සො ලද්ධූපසම්පදො තෙහි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං බාරාණසිං ගන්ත්වා ඉසිපතනෙ විහාසි. මනුස්සා

ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පසන්නමානසා වීථිපටිපාටියා වග්ගවග්ගා හුත්වා ආගන්තුකදානං අදංසු. තත්ථ අඤ්ඤතරො උපාසකො මනුස්සෙ නිච්චභත්තෙ සමාදපෙසි, තෙ යථාබලං නිච්චභත්තං පට්ඨපෙසුං.

තෙන ච සමයෙන බාරාණසියං අඤ්ඤතරස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ද්වෙ පුත්තා එකා ච ධීතා අහෙසුං. තෙසු ජෙට්ඨපුත්තො තස්ස උපාසකස්ස මිත්තො අහොසි. සො තං ගහෙත්වා ආයස්මතො සංකිච්චස්ස සන්තිකං අගමාසි. ආයස්මා සංකිච්චො තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සො මුදුචිත්තො අහොසි. අථ නං සො උපාසකො ආහ – ‘‘ත්වං එකස්ස භික්ඛුනො නිච්චභත්තං දෙහී’’ති. ‘‘අනාචිණ්ණං අම්හාකං බ්‍රාහ්මණානං සමණානං සක්‍යපුත්තියානං නිච්චභත්තදානං, තස්මා නාහං දස්සාමී’’ති. ‘‘කිං මය්හම්පි භත්තං න දස්සසී’’ති? ‘‘කථං න දස්සාමී’’ති ආහ. ‘‘යදි එවං යං මය්හං දෙසි, තං එකස්ස භික්ඛුස්ස දෙහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා දුතියදිවසෙ පාතොව විහාරං ගන්ත්වා එකං භික්ඛුං ආනෙත්වා භොජෙසි.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ භික්ඛූනං පටිපත්තිං දිස්වා ධම්මඤ්ච සුණිත්වා තස්ස කනිට්ඨභාතා ච භගිනී ච සාසනෙ අභිප්පසන්නා පුඤ්ඤකම්මරතා ච අහෙසුං. එවං තෙ තයො ජනා යථාවිභවං දානානි දෙන්තා සමණබ්‍රාහ්මණෙ සක්කරිංසු ගරුං කරිංසු මානෙසුං පූජෙසුං. මාතාපිතරො පන නෙසං අස්සද්ධා අප්පසන්නා සමණබ්‍රාහ්මණෙසු අගාරවා පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරා අච්ඡන්දිකා අහෙසුං. තෙසං ධීතරං දාරිකං මාතුලපුත්තස්සත්ථාය ඤාතකා වාරෙසුං. සො ච ආයස්මතො සංකිච්චස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සංවෙගජාතො පබ්බජිත්වා නිච්චං අත්තනො මාතු-ගෙහං භුඤ්ජිතුං ගච්ඡති. තං මාතා අත්තනො භාතු-ධීතාය දාරිකාය පලොභෙති. තෙන සො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා උපජ්ඣායං උපසඞ්ගමිත්වා ආහ – ‘‘උප්පබ්බජිස්සාමහං, භන්තෙ, අනුජානාථ ම’’න්ති. උපජ්ඣායො තස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ආහ – ‘‘සාමණෙර, මාසමත්තං ආගමෙහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා මාසෙ අතික්කන්තෙ තථෙව ආරොචෙසි. උපජ්ඣායො පුන ‘‘අඩ්ඪමාසං ආගමෙහී’’ති ආහ. අඩ්ඪමාසෙ අතික්කන්තෙ තථෙව වුත්තෙ පුන ‘‘සත්තාහං ආගමෙහී’’ති ආහ. සො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණි. අථ තස්මිං අන්තොසත්තාහෙ සාමණෙරස්ස මාතුලානියා ගෙහං විනට්ඨච්ඡදනං ජිණ්ණං දුබ්බලකුට්ටං වාතවස්සාභිහතං පරිපති. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී ද්වෙ පුත්තා ධීතා ච ගෙහෙන අජ්ඣොත්ථටා කාලමකංසු. තෙසු බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී ච පෙතයොනියං නිබ්බත්තිංසු, ද්වෙ පුත්තා ධීතා ච භුම්මදෙවෙසු. තෙසු ජෙට්ඨපුත්තස්ස හත්ථියානං නිබ්බත්ති, කනිට්ඨස්ස අස්සතරීරථො, ධීතාය සුවණ්ණසිවිකා. බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච මහන්තෙ මහන්තෙ අයොමුග්ගරෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආකොටෙන්ති, අභිහතට්ඨානෙසු මහන්තා මහන්තා ඝටප්පමාණා ගණ්ඩා උට්ඨහිත්වා මුහුත්තෙනෙව පච්චිත්වා පරිභෙදප්පත්තා හොන්ති. තෙ

අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගණ්ඩෙ ඵාලෙත්වා කොධාභිභූතා නික්කරුණා ඵරුසවචනෙහි තජ්ජෙන්තා පුබ්බලොහිතං පිවන්ති, න ච තිත්තිං පටිලභන්ති.

අථ සාමණෙරො උක්කණ්ඨාභිභූතො උපජ්ඣායං උපසඞ්කමිත්වා ආහ – ‘‘භන්තෙ, මයා පටිඤ්ඤාතදිවසා වීතිවත්තා, ගෙහං ගමිස්සාමි, අනුජානාථ ම’’න්ති. අථ නං උපජ්ඣායො ‘‘අත්ථඞ්ගතෙ සූරියෙ කාලපක්ඛචාතුද්දසියා පවත්තමානාය එහී’’ති වත්වා ඉසිපතනවිහාරස්ස පිට්ඨිපස්සෙන ථොකං ගන්ත්වා අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන තෙ ද්වෙ දෙවපුත්තා සද්ධිං භගිනියා තෙනෙව මග්ගෙන යක්ඛසමාගමං සම්භාවෙතුං ගච්ඡන්ති, තෙසං පන මාතාපිතරො මුග්ගරහත්ථා ඵරුසවාචා කාළරූපා ආකුලාකුලලූඛපතිතකෙසභාරා අග්ගිදඞ්ඪතාලක්ඛන්ධසදිසා විගලිතපුබ්බලොහිතා වලිතගත්තා අතිවිය ජෙගුච්ඡබීභච්ඡදස්සනා තෙ අනුබන්ධන්ති.

අථායස්මා සංකිච්චො යථා සො සාමණෙරො තෙ සබ්බෙ ගච්ඡන්තෙ පස්සති, තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරිත්වා සාමණෙරං ආහ – ‘‘පස්සසි ත්වං, සාමණෙර, ඉමෙ ගච්ඡන්තෙ’’ති? ‘‘ආම, භන්තෙ, පස්සාමී’’ති. ‘‘තෙන හි ඉමෙහි කතකම්මං පටිපුච්ඡා’’ති. සො හත්ථියානාදීහි ගච්ඡන්තෙ අනුක්කමෙන පටිපුච්ඡි. තෙ ආහංසු – ‘‘යෙ පච්ඡතො පෙතා ආගච්ඡන්ති, තෙ පටිපුච්ඡා’’ති. සාමණෙරො තෙ පෙතෙ ගාථාහි අජ්ඣභාසි –

73.

‘‘පුරතොව සෙතෙන පලෙති හත්ථිනා, මජ්ඣෙ පන අස්සතරීරථෙන;
පච්ඡා ච කඤ්ඤා සිවිකාය නීයති, ඔභාසයන්තී දස සබ්බසො දිසා.

74.

‘‘තුම්හෙ පන මුග්ගරහත්ථපාණිනො, රුදංමුඛා ඡින්නපභින්නගත්තා;
මනුස්සභූතා කිමකත්ථ පාපං, යෙනඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පිවාථ ලොහිත’’න්ති.

තත්ථ **පුරතොති** සබ්බපඨමං. **සෙතෙනාති** පණ්ඩරෙන. **පලෙතීති** ගච්ඡති. **මජ්ඣෙ පනාති** හත්ථිං ආරුළ්හස්ස සිවිකං ආරුළ්හාය ච අන්තරෙ. **අස්සතරීරථෙනාති** අස්සතරීයුත්තෙන රථෙන පලෙතීති යොජනා. **නීයතීති** වහීයති. **ඔභාසයන්තී දස සබ්බසො දිසාති** සබ්බතො සමන්තතො සබ්බා දස දිසා අත්තනො සරීරප්පභාහි වත්ථාභරණාදිප්පභාහි ච විජ්ජොතයමානා. **මුග්ගරහත්ථපාණිනොති** මුග්ගරා හත්ථසඞ්ඛාතෙසු පාණීසු යෙසං තෙ මුග්ගරහත්ථපාණිනො, භූමිසණ්හකරණීයාදීසු පාණිවොහාරස්ස

ලබ්භමානත්තා හත්ථසද්දෙන පාණී එව විසෙසිතො. **ඡින්නපභින්නගත්තාති** මුග්ගරප්පහාරෙන තත්ථ තත්ථ ඡින්නපභින්නසරීරා. **පිවාථාති** පිවථ.

එවං සාමණෙරෙන පුට්ඨා තෙ පෙතා සබ්බං තං

පවත්තිං චතූහි ගාථාහි පච්චභාසිංසු –

75.

‘‘පුරතොව යො ගච්ඡති කුඤ්ජරෙන, සෙතෙන නාගෙන චතුක්කමෙන;
අම්හාක පුත්තො අහු ජෙට්ඨකො සො, දානානි දත්වාන සුඛී පමොදති.

76.

‘‘යො යො මජ්ඣෙ අස්සතරීරථෙන, චතුබ්භි යුත්තෙන සුවග්ගිතෙන;
අම්හාක පුත්තො අහු මජ්ඣිමො සො, අමච්ඡරී දානපතී විරොචති.

77.

‘‘යා සා ච පච්ඡා සිවිකාය නීයති, නාරී සපඤ්ඤා මිගමන්දලොචනා;
අම්හාක ධීතා අහු සා කනිට්ඨිකා, භාගඩ්ඪභාගෙන සුඛී පමොදති.

78.

‘‘එතෙ ච දානානි අදංසු පුබ්බෙ, පසන්නචිත්තා සමණබ්‍රාහ්මණානං;
මයං පන මච්ඡරිනො අහුම්හ, පරිභාසකා සමණබ්‍රාහ්මණානං;
එතෙ ච දත්වා පරිචාරයන්ති, මයඤ්ච සුස්සාම නළොව ඡින්නො’’ති.

75. තත්ථ **පුරතොව යො ගච්ඡතීති** ඉමෙසං ගච්ඡන්තානං යො පුරතො ගච්ඡති. ‘‘යොසො පුරතො ගච්ඡතී’’ති වා පාඨො, තස්ස යො එසො පුරතො ගච්ඡතීති අත්ථො. **කුඤ්ජරෙනාති** කුං පථවිං ජීරයති, කුඤ්ජෙසු වා රමති චරතීති ‘‘කුඤ්ජරො’’ති ලද්ධනාමෙන හත්ථිනා. **නාගෙනාති**, නාස්ස අගමනීයං අනභිභවනීයං අත්ථීති නාගා, තෙන නාගෙන. **චතුක්කමෙනාති** චතුප්පදෙන. **ජෙට්ඨකොති** පුබ්බජො.

76-77. **චතුබ්භීති** චතූහි අස්සතරීහි. **සුවග්ගිතෙනාති** සුන්දරගමනෙන චාතුරගමනෙන. **මිගමන්දලොචනාති** මිගී විය මන්දක්ඛිකා. **භාගඩ්ඪභාගෙනාති** භාගස්ස අඩ්ඪභාගෙන, අත්තනා ලද්ධකොට්ඨාසතො අඩ්ඪභාගදානෙන හෙතුභූතෙන. **සුඛීති** සුඛිනී. ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං.

78. **පරිභාසකාති** අක්කොසකා. **පරිචාරයන්තීති** දිබ්බෙසු කාමගුණෙසු අත්තනො ඉන්ද්‍රියානි ඉතො චිතො ච යථාසුඛං චාරෙන්ති, පරිජනෙහි වා අත්තනො පුඤ්ඤානුභාවනිස්සන්දෙන පරිචරියං කාරෙන්ති. **මයඤ්ච සුස්සාම නළොව ඡින්නොති** මයං පන ඡින්නො ආතපෙ ඛිත්තො නළො විය සුස්සාම, ඛුප්පිපාසාහි අඤ්ඤමඤ්ඤං දණ්ඩාභිඝාතෙහි ච සුක්ඛා විසුක්ඛා භවාමාති.

එවං අත්තනො පාපං සම්පවෙදෙත්වා ''මයං තුය්හං මාතුලමාතුලානියො''ති ආචික්ඛිංසු. තං සුත්වා සාමණෙරො සඤ්ජාතසංවෙගො ''එවරූපානං කිබ්බිසකාරීනං කථං නු ඛො භොජනානි සිජ්ඣන්ති''ති පුච්ඡන්තො –

79.

''කිං තුම්හාකං භොජනං කිං සයානං, කථඤ්ච යාපෙථ සුපාපධම්මිනො;
පහූතභොගෙසු අනප්පකෙසු, සුඛං විරාධාය දුක්ඛජ්ජ පත්තා''ති. –

ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **කිං තුම්හාකං භොජනන්ති** කීදිසං තුම්හාකං භොජනං? **කිං සයානන්ති** කීදිසං සයනං? ''කිං සයානා''ති කෙචි පඨන්ති, කීදිසා සයනා, කීදිසෙ සයනෙ සයථාති අත්ථො. **කථඤ්ච යාපෙථාති** කෙන පකාරෙන යාපෙථ, ''කථං වො යාපෙථා''තිපි පාඨො, කථං තුම්හෙ යාපෙථාති අත්ථො. **සුපාපධම්මිනොති** සුට්ඨු අතිවිය පාපධම්මා. **පහූතභොගෙසූති** අපරියන්තෙසු උළාරෙසු භොගෙසු සන්තෙසු. **අනප්පකෙසූති** න අප්පකෙසු බහූසු. **සුඛං විරාධායාති** සුඛහෙතුනො පුඤ්ඤස්ස අකරණෙන සුඛං විරජ්ඣිත්වා විරාධෙත්වා. ''සුඛස්ස විරාධෙනා''ති කෙචි පඨන්ති. **දුක්ඛජ්ජ පත්තාති** අජ්ජ ඉදානි ඉදං පෙතයොනිපරියාපන්නං දුක්ඛං අනුප්පත්තාති.

එවං සාමණෙරෙන පුට්ඨා පෙතා තෙන පුච්ඡිතමත්ථං විස්සජ්ජෙන්තා –

80.

''අඤ්ඤමඤ්ඤං වධිත්වාන, පිවාම පුබ්බලොහිතං;
බහුං පිත්වා න ධාතා හොම, නච්ඡාදිම්හසෙ මයං.

81.

''ඉච්චෙව මච්චා පරිදෙවයන්ති, අදායකා පෙච්ච යමස්ස ඨායිනො;
යෙ තෙ විදිච්ච අධිගම්ම භොගෙ, න භුඤ්ජරෙ නාපි කරොන්ති පුඤ්ඤං.

82.

''තෙ ඛුප්පිපාසූපගතා පරත්ථ, පච්ඡා චිරං ඣායරෙ ඩය්හමානා;

කම්මානි කත්වාන දුඛුද්‍රානි, අනුභොන්ති දුක්ඛං කටුකප්ඵලානි.

83.

‘‘ඉත්තරඤ්හි ධනං ධඤ්ඤං, ඉත්තරං ඉධ ජීවිතං;
ඉත්තරං ඉත්තරතො ඤත්වා, දීපං කයිරාථ පණ්ඩිතො.

84.

‘‘යෙ තෙ එවං පජානන්ති, නරා ධම්මස්ස කොවිදා;
තෙ දානෙ නප්පමජ්ජන්ති, සුත්වා අරහතං වචො’’ති. –

පඤ්ච ගාථා අභාසිංසු.

80-81. තත්ථ **න ධාතා හොමාති** ධාතා සුහිතා තිත්තා න හොම. **නච්ඡාදිම්හසෙති** න රුච්චාම, න රුචිං උප්පාදෙම, න තං මයං අත්තනො රුචියා පිවිස්සාමාති අත්ථො. **ඉච්චෙවාති** එවමෙව. **මච්චා පරිදෙවයන්තීති** මයං විය අඤ්ඤෙපි මනුස්සා කතකිබ්බිසා පරිදෙවන්ති කන්දන්ති. **අදායකාති** අදානසීලා මච්ඡරිනො. **යමස්ස ඨායිනොති** යමලොකසඤ්ඤිතෙ යමස්ස ඨානෙ පෙත්තිවිසයෙ ඨානසීලා. **යෙ තෙ විදිච්ච අධිගම්මභොගෙති** යෙ තෙ සම්පත්ති ආයතිඤ්ච සුඛවිසෙසවිධායකෙ භොගෙ වින්දිත්වා පටිලභිත්වා. **න භුඤ්ජරෙ නාපි කරොන්ති පුඤ්ඤන්ති** අම්හෙ විය සයම්පි න භුඤ්ජන්ති, පරෙසං දෙන්තා දානමයං පුඤ්ඤම්පි න කරොන්ති.

82. **තෙ ඛුප්පිපාසූපගතා පරත්ථාති** තෙ සත්තා පරත්ථ පරලොකෙ පෙත්තිවිසයෙ ජිඝච්ඡාපිපාසාභිභූතා හුත්වා. **චිරං ඣායරෙ ඩය්හමානාති** ඛුදාදිහෙතුකෙන දුක්ඛග්ගිනා ‘‘අකතං වත අම්හෙහි කුසලං, කතං පාප’’න්තිආදිනා වත්තමානෙන විප්පටිසාරග්ගිනා පරිඩය්හමානා ඣායන්ති, අනුත්ථුනන්තීති අත්ථො. **දුඛුද්‍රානීති** දුක්ඛවිපාකානි. **අනුභොන්ති දුක්ඛං කටුකප්ඵලානීති** අනිට්ඨඵලානි පාපකම්මානි කත්වා චිරකාලං දුක්ඛං ආපායිකදුක්ඛං අනුභවන්ති.

83-84. **ඉත්තරන්ති** න චිරකාලට්ඨායී, අනිච්චං විපරිණාමධම්මං. **ඉත්තරං ඉධ ජීවිතන්ති** ඉධ මනුස්සලොකෙ සත්තානං ජීවිතම්පි ඉත්තරං පරිත්තං අප්පකං. තෙනාහ භගවා – ‘‘යො චිරං ජීවති, සො වස්සසතං අප්පං වා භියො’’ති (දී. නි. 2.91; සං. නි. 1.145; අ. නි. 7.74). **ඉත්තරං ඉත්තරතො ඤත්වාති** ධනධඤ්ඤාදිඋපකරණං මනුස්සානං ජීවිතඤ්ච ඉත්තරං පරිත්තං ඛණිකං න චිරස්සන්ති පඤ්ඤාය උපපරික්ඛිත්වා. **දීපං කයිරාථ පණ්ඩිතොති** සපඤ්ඤො පුරිසො දීපං අත්තනො පතිට්ඨං පරලොකෙ හිතසුඛාධිට්ඨානං කරෙය්‍ය. **යෙ තෙ එවං පජානන්තීති** යෙ තෙ මනුස්සා මනුස්සානං භොගානං ජීවිතස්ස ච ඉත්තරභාවං යාථාවතො ජානන්ති, තෙ දානෙ සබ්බකාලං නප්පමජ්ජන්ති. **සුත්වා අරහතං වචොති** අරහතං බුද්ධාදීනං අරියානං වචනං සුත්වා, සුතත්තාති අත්ථො. සෙසං පාකටමෙව.

එවං තෙ පෙතා සාමණෙරෙන පුට්ඨා තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ‘‘මයං තුය්හං මාතුලමාතුලානියො’’ති පවෙදෙසුං. තං සුත්වා සාමණෙරො සඤ්ජාතසංවෙගො උක්කණ්ඨං පටිවිනොදෙත්වා උපජ්ඣායස්ස පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා එවමාහ – ‘‘යං, භන්තෙ, අනුකම්පකෙන කරණීයං අනුකම්පං උපාදාය, තං මෙ තුම්හෙහි කතං, මහතා වතම්හි අනත්ථපාතතො රක්ඛිතො, න දානි මෙ ඝරාවාසෙන අත්ථො, අභිරමිස්සාමි බ්‍රහ්මචරියවාසෙ’’ති. අථායස්මා සංකිච්චො තස්ස අජ්ඣාසයානුරූපං කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සො කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. ආයස්මා පන සංකිච්චො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

නාගපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. උරගපෙතවත්ථුවණ්ණනා

උරගොව තචං ජිණ්ණන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තමරණහෙතු පරිදෙවසොකසමාපන්නො බහි නික්ඛමිත්වා කිඤ්චි කම්මං කාතුං අසක්කොන්තො ගෙහෙයෙව අට්ඨාසි. අථ සත්ථා පච්චූසවෙලායං මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො තං උපාසකං දිස්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා ද්වාරෙ අට්ඨාසි. උපාසකො ච සත්ථු ආගතභාවං සුත්වා සීඝං උට්ඨාය ගන්ත්වා පච්චුග්ගමනං කත්වා හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. උපාසකොපි භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තං භගවා ‘‘කිං, උපාසක, සොකපරෙතො විය දිස්සතී’’ති ආහ. ‘‘ආම, භගවා, පියො මෙ පුත්තො කාලකතො, තෙනාහං සොචාමී’’ති. අථස්ස භගවා සොකවිනොදනං කරොන්තො උරගජාතකං (ජා. 1.5.19 ආදයො) කථෙසි.

අතීතෙ කිර කාසිරට්ඨෙ බාරාණසියං ධම්මපාලං නාම බ්‍රාහ්මණකුලං අහොසි. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී පුත්තො ධීතා සුණිසා දාසීති ඉමෙ සබ්බෙපි මරණානුස්සතිභාවනාභිරතා අහෙසුං. තෙසු යො ගෙහතො නික්ඛමති, සො සෙසජනෙ ඔවදිත්වා නිරපෙක්ඛොව නික්ඛමති. අථෙකදිවසං බ්‍රාහ්මණො පුත්තෙන සද්ධිං ඝරතො නික්ඛමිත්වා ඛෙත්තං ගන්ත්වා කසති. පුත්තො සුක්ඛතිණපණ්ණකට්ඨානි ආලිම්පෙති. තත්ථෙකො කණ්හසප්පො ඩාහභයෙන රුක්ඛසුසිරතො නික්ඛමිත්වා ඉමං බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තං ඩංසි. සො විසවෙගෙන මුච්ඡිතො තත්ථෙව පරිපතිත්වා කාලකතො, සක්කො දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බත්ති. බ්‍රාහ්මණො පුත්තං මතං

දිස්වා කම්මන්තසමීපෙන ගච්ඡන්තං එකං පුරිසං එවමාහ – ‘‘සම්ම, මම ඝරං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණිං එවං වදෙහි ‘න්හායිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා එකස්ස භත්තං මාලාගන්ධාදීනි ච ගහෙත්වා තුරිතං ආගච්ඡතූ’ති’’. සො තත්ථ ගන්ත්වා තථා ආරොචෙසි, ගෙහජනොපි තථා අකාසි. බ්‍රාහ්මණො න්හත්වා භුඤ්ජිත්වා විලිම්පිත්වා පරිජනපරිවුතො පුත්තස්ස සරීරං චිතකං ආරොපෙත්වා අග්ගිං දත්වා දාරුක්ඛන්ධං ඩහන්තො විය නිස්සොකො නිස්සන්තාපො අනිච්චසඤ්ඤං මනසි කරොන්තො අට්ඨාසි.

අථ බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො සක්කො හුත්වා නිබ්බත්ති, සො ච අම්හාකං බොධිසත්තො අහොසි. සො අත්තනො පුරිමජාතිං කතපුඤ්ඤඤ්ච පච්චවෙක්ඛිත්වා පිතරං ඤාතකෙ ච අනුකම්පමානො බ්‍රාහ්මණවෙසෙන තත්ථ ආගන්ත්වා ඤාතකෙ අසොචන්තෙ දිස්වා ‘‘අම්භො, මිගං ඣාපෙථ, අම්හාකං මංසං දෙථ, ඡාතොම්හී’’ති ආහ. ‘‘න මිගො, මනුස්සො බ්‍රාහ්මණා’’ති ආහ. ‘‘කිං තුම්හාකං පච්චත්ථිකො එසො’’ති? ‘‘න පච්චත්ථිකො, උරෙ ජාතො ඔරසො මහාගුණවන්තො තරුණපුත්තො’’ති ආහ. ‘‘කිමත්ථං තුම්හෙ තථාරූපෙ ගුණවති තරුණපුත්තෙ මතෙ න සොචථා’’ති? තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො අසොචනකාරණං කථෙන්තො –

85.

‘‘උරගොව තචං ජිණ්ණං, හිත්වා ගච්ඡති සං තනුං;
එවං සරීරෙ නිබ්භොගෙ, පෙතෙ කාලකතෙ සති.

86.

‘‘ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී’’ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

85-86. තත්ථ **උරගොති** උරෙන ගච්ඡතීති උරගො. සප්පස්සෙතං අධිවචනං. **තචං ජිණ්ණන්ති** ජජ්ජරභාවෙන ජිණ්ණං පුරාණං අත්තනො තචං නිම්මොකං. **හිත්වා ගච්ඡති සං තනුන්ති** යථා උරගො අත්තනො ජිණ්ණතචං රුක්ඛන්තරෙ වා කට්ඨන්තරෙ වා මූලන්තරෙ වා පාසාණන්තරෙ වා කඤ්චුකං ඔමුඤ්චන්තො විය සරීරතො ඔමුඤ්චිත්වා පහාය ඡඩ්ඩෙත්වා යථාකාමං ගච්ඡති, එවමෙව සංසාරෙ පරිබ්භමන්තො සත්තො පොරාණස්ස කම්මස්ස පරික්ඛීණත්තා ජජ්ජරීභූතං සං තනුං අත්තනො සරීරං හිත්වා ගච්ඡති, යථාකම්මං ගච්ඡති, පුනබ්භවවසෙන උපපජ්ජතීති අත්ථො. **එවන්ති** ඩය්හමානං පුත්තස්ස සරීරං දස්සෙන්තො ආහ. **සරීරෙ නිබ්භොගෙති** අස්ස විය අඤ්ඤෙසම්පි කායෙ එවං භොගවිරහිතෙ නිරත්ථකෙ ජාතෙ. **පෙතෙති** ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණතො අපගතෙ. **කාලකතෙ සතීති** මතෙ ජාතෙ. **තස්මාති** යස්මා ඩය්හමානො කායො අපෙතවිඤ්ඤාණත්තා ඩාහදුක්ඛං විය ඤාතීනං රුදිතං පරිදෙවිතම්පි න ජානාති, තස්මා එතං මම පුත්තං නිමිත්තං කත්වා න

රොදාමි. **ගතො සො තස්ස යා ගතී**ති යදි මතසත්තා න උච්ඡිජ්ජන්ති, මතස්ස පන කතොකාසස්ස කම්මස්ස වසෙන යා ගති පාටිකඞ්ඛා, තං චුතිඅනන්තරමෙව ගතො, සො න පුරිමඤාතීනං රුදිතං පරිදෙවිතං වා පච්චාසීසති, නාපි යෙභුය්‍යෙන පුරිමඤාතීනං රුදිතෙන කාචි අත්ථසිද්ධීති අධිප්පායො.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන අත්තනො අසොචනකාරණෙ කථිතෙ පරියායමනසිකාරකොසල්ලෙ පකාසිතෙ බ්‍රාහ්මණරූපො සක්කො බ්‍රාහ්මණිං ආහ – ‘‘අම්ම, තුය්හං සො මතො කිං හොතී’’ති? ‘‘දස මාසෙ කුච්ඡිනා පරිහරිත්වා ථඤ්ඤං පායෙත්වා හත්ථපාදෙ සණ්ඨපෙත්වා සංවඩ්ඪිතො පුත්තො මෙ, සාමී’’ති. ‘‘යදි එවං පිතා තාව පුරිසභාවෙන මා රොදතු, මාතු නාම හදයං මුදුකං, ත්වං කස්මා න රොදසී’’ති? තං සුත්වා සා අරොදනකාරණං කථෙන්තී –

87.

‘‘අනබ්භිතො තතො ආගා, නානුඤ්ඤාතො ඉතො ගතො;

යථාගතො තථා ගතො, තත්ථ කා පරිදෙවනා.

88.

‘‘ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;

තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී’’ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **අනබ්භිතො**ති අනව්හාතො, ‘‘එහි මය්හං පුත්තභාවං උපගච්ඡා’’ති එවං අපක්කොසිතො. **තතො**ති යත්ථ පුබ්බෙ ඨිතො, තතො පරලොකතො. **ආගා**ති ආගඤ්ඡි. **නානුඤ්ඤාතො**ති අනනුමතො, ‘‘ගච්ඡ, තාත, පරලොක’’න්ති එවං අම්හෙහි අවිස්සට්ඨො. **ඉතො**ති ඉධලොකතො. **ගතො**ති අපගතො. **යථාගතො**ති යෙනාකාරෙන ආගතො, අම්හෙහි අනබ්භිතො එව ආගතොති අත්ථො. **තථා ගතො**ති තෙනෙවාකාරෙන ගතො. යථා සකෙනෙව කම්මුනා ආගතො, තථා සකෙනෙව කම්මුනා ගතොති. එතෙන කම්මස්සකතං දස්සෙති. **තත්ථ කා පරිදෙවනා**ති එවං අවසවත්තිකෙ සංසාරපවත්තෙ මරණං පටිච්ච කා නාම පරිදෙවනා, අයුත්තා සා පඤ්ඤවතා අකරණීයාති දස්සෙති.

එවං බ්‍රාහ්මණියා වචනං සුත්වා තස්ස භගිනිං පුච්ඡි – ‘‘අම්ම, තුය්හං සො කිං හොතී’’ති? ‘‘භාතා මෙ, සාමී’’ති. ‘‘අම්ම, භගිනියො නාම භාතුසු සිනෙහා, ත්වං කස්මා න රොදසී’’ති? සාපි අරොදනකාරණං කථෙන්තී –

89.

‘‘සචෙ රොදෙ කිසා අස්සං, තත්ථ මෙ කිං ඵලං සියා;

ඤාතිමිත්තසුහජ්ජානං, භිය්‍යො නො අරතී සියා.

90.

‘‘ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී’’ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **සචෙ රොදෙ කිසා අස්සන්ති** යදි අහං රොදෙය්‍යං, කිසා පරිසුක්ඛසරීරා භවෙය්‍යං. **තත්ථ මෙ කිං ඵලං සියාති** තස්මිං මය්හං භාතු මරණනිමිත්තෙ රොදනෙ කිං නාම ඵලං, කො ආනිසංසො භවෙය්‍ය? න තෙන මය්හං භාතිකො ආගච්ඡෙය්‍ය, නාපි සො තෙන සුගතිං ගච්ඡෙය්‍යාති අධිප්පායො. **ඤාතිමිත්තසුහජ්ජානං, භිය්‍යො නො අරතී සියාති** අම්හාකං ඤාතීනං මිත්තානං සුහදයානඤ්ච මම සොචනෙන භාතුමරණදුක්ඛතො භිය්‍යොපි අරති දුක්ඛමෙව සියාති.

එවං භගිනියා වචනං සුත්වා තස්ස භරියං පුච්ඡි – ‘‘තුය්හං සො කිං හොතී’’ති? ‘‘භත්තා මෙ, සාමී’’ති. ‘‘භද්දෙ, ඉත්ථියො නාම භත්තරි සිනෙහා හොන්ති, තස්මිඤ්ච මතෙ විධවා අනාථා හොන්ති, කස්මා ත්වං න රොදසී’’ති? සාපි අත්තනො අරොදනකාරණං කථෙන්තී –

91.

‘‘යථාපි දාරකො චන්දං, ගච්ඡන්තමනුරොදති;
එවංසම්පදමෙවෙතං, යො පෙතමනුසොචති.

92.

‘‘ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී’’ති. –
ගාථාද්වයමාහ;

තත්ථ **දාරකොති** බාලදාරකො. **චන්දන්ති** චන්දමණ්ඩලං. **ගච්ඡන්තන්ති** නභං අබ්භුස්සුක්කමානං. **අනුරොදතීති** ‘‘මය්හං රථචක්කං ගහෙත්වා දෙහී’’ති අනුරොදති. **එවංසම්පදමෙවෙතන්ති** යො පෙතං මතං අනුසොචති, තස්සෙතං අනුසොචනං එවංසම්පදං එවරූපං, ආකාසෙන ගච්ඡන්තස්ස චන්දස්ස ගහෙතුකාමතාසදිසං අලබ්භනෙය්‍යවත්ථුස්මිං ඉච්ඡාභාවතොති අධිප්පායො.

එවං තස්ස භරියාය වචනං සුත්වා දාසිං පුච්ඡි – ‘‘අම්ම, තුය්හං සො කිං හොතී’’ති? ‘‘අය්‍යො මෙ, සාමී’’ති. ‘‘යදි එවං තෙන ත්වං පොථෙත්වා වෙය්‍යාවච්චං කාරිතා භවිස්සසි, තස්මා මඤ්ඤෙ ‘සුමුත්තාහං තෙනා’ති න රොදසී’’ති? ‘‘සාමි, මා මං එවං අවච, න චෙතං අනුච්ඡවිකං, අතිවිය ඛන්තිමෙත්තානුද්දයාසම්පන්නො යුත්තවාදී මය්හං අය්‍යපුත්තො උරෙ සංවඩ්ඪපුත්තො විය අහොසී’’ති. අථ ‘‘කස්මා න රොදසී’’ති? සාපි අත්තනො අරොදනකාරණං කථෙන්තී –

93.

‘‘යථාපි බ්‍රහ්මෙ උදකුම්භො, භින්නො අප්පටිසන්ධියො;
එවංසම්පදමෙවෙතං, යො පෙතමනුසොචති.

94.

‘‘ඩය්හමානො න ජානාති, ඤාතීනං පරිදෙවිතං;
තස්මා එතං න රොදාමි, ගතො සො තස්ස යා ගතී’’ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **යථාපි බ්‍රහ්මෙ උදකුම්භො, භින්නො අප්පටිසන්ධියොති** බ්‍රාහ්මණ සෙය්‍යථාපි උදකඝටො මුග්ගරප්පහාරාදිනා භින්නො අප්පටිසන්ධියො පුන පාකතිකො න හොති. සෙසමෙත්ථ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.

සක්කො තෙසං කථං සුත්වා පසන්නමානසො ‘‘සම්මදෙව තුම්හෙහි මරණස්සති භාවිතා, ඉතො පට්ඨාය න තුම්හෙහි කසිආදිකරණකිච්චං අත්ථී’’ති තෙසං ගෙහං සත්තරතනභරිතං කත්වා ‘‘අප්පමත්තා දානං දෙථ, සීලං රක්ඛථ, උපොසථකම්මං කරොථා’’ති ඔවදිත්වා අත්තානඤ්ච තෙසං නිවෙදෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. තෙපි බ්‍රාහ්මණාදයො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්තා යාවතායුකං ඨත්වා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජිංසු.

සත්ථා ඉමං ජාතකං ආහරිත්වා තස්ස උපාසකස්ස සොකසල්ලං සමුද්ධරිත්වා උපරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

උරගපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති ඛුද්දක-අට්ඨකථාය පෙතවත්ථුස්මිං

ද්වාදසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

පඨමස්ස උරගවග්ගස්ස අත්ථසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උබ්බරිවග්ගො

1. සංසාරමොචකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තෙ මගධරට්ඨෙ ඉට්ඨකවතීනාමකෙ ගාමෙ අඤ්ඤතරං පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. මගධරට්ඨෙ කිර ඉට්ඨකවතී ච දීඝරාජී චාති ද්වෙ ගාමකා අහෙසුං, තත්ථ බහූ සංසාරමොචකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා පටිවසන්ති. අතීතෙ ච කාලෙ පඤ්චන්නං වස්සසතානං මත්ථකෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී තත්ථෙව ඉට්ඨකවතියං අඤ්ඤතරස්මිං සංසාරමොචකකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන බහූ කීටපටඞ්ගෙ ජීවිතා වොරොපෙත්වා පෙතෙසු නිබ්බත්ති.

සා පඤ්ච වස්සසතානි ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛං අනුභවිත්වා අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන රාජගහං උපනිස්සාය වෙළුවනෙ විහරන්තෙ පුනපි ඉට්ඨකවතියංයෙව අඤ්ඤතරස්මිං සංසාරමොචකකුලෙයෙව නිබ්බත්තිත්වා යදා සත්තට්ඨවස්සුද්දෙසිකකාලෙ අඤ්ඤාහි දාරිකාහි සද්ධිං රථිකාය කීළනසමත්ථා අහොසි, තදා ආයස්මා සාරිපුත්තත්ථෙරො තමෙව ගාමං උපනිස්සාය අරුණවතීවිහාරෙ විහරන්තො එකදිවසං ද්වාදසහි භික්ඛූහි සද්ධිං තස්ස ගාමස්ස ද්වාරසමීපෙන මග්ගෙන අතික්කමති. තස්මිං ඛණෙ බහූ ගාමදාරිකා ගාමතො නික්ඛමිත්වා ද්වාරසමීපෙ කීළන්තියො පසන්නමානසා මාතාපිතූනං පටිපත්තිදස්සනෙන වෙගෙනාගන්ත්වා ථෙරං අඤ්ඤෙ ච භික්ඛූ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිංසු. සා පනෙසා අස්සද්ධකුලස්ස ධීතා චිරකාලං අපරිචිතකුසලතාය සාධුජනාචාරවිරහිතා අනාදරා අලක්ඛිකා විය අට්ඨාසි. ථෙරො තස්සා පුබ්බචරිතං ඉදානි ච සංසාරමොචකකුලෙ නිබ්බත්තනං ආයතිඤ්ච නිරයෙ නිබ්බත්තනාරහතං දිස්වා ''සචායං මං වන්දිස්සති, නිරයෙ න උප්පජ්ජිස්සති, පෙතෙසු නිබ්බත්තිත්වාපි මමංයෙව නිස්සාය සම්පත්තිං පටිලභිස්සතී''ති ඤත්වා කරුණාසඤ්චොදිතමානසො තා දාරිකායො ආහ – ''තුම්හෙ භික්ඛූ වන්දථ, අයං පන දාරිකා අලක්ඛිකා විය ඨිතා''ති. අථ නං තා දාරිකා හත්ථෙසු පරිග්ගහෙත්වා ආකඩ්ඪිත්වා බලක්කාරෙන ථෙරස්ස පාදෙ වන්දාපෙසුං.

සා අපරෙන සමයෙන වයප්පත්තා දීඝරාජියං සංසාරමොචකකුලෙ අඤ්ඤතරස්ස කුමාරස්ස දින්නා පරිපුණ්ණගබ්භා හුත්වා කාලකතා පෙතෙසු උප්පජ්ජිත්වා නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා ඛුප්පිපාසාභිභූතා අතිවිය බීභච්ඡදස්සනා විචරන්තී රත්තියං ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා ථෙරො –

95.

''නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උප්ඵාසුලිකෙ කිසිකෙ, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී''ති. –

ගාථාය පුච්ඡි. තත්ථ **ධමනිසන්ථතාති** නිම්මංසලොහිතතාය සිරාජාලෙහි පත්ථතගත්තා. **උප්ඵාසුලිකෙති** උග්ගතඵාසුලිකෙ. **කිසිකෙති** කිසසරීරෙ. පුබ්බෙපි ‘‘කිසා’’ති වත්වා පුන ‘‘කිසිකෙ’’ති වචනං අට්ඨිචම්මන්හාරුමත්තසරීරතාය අතිවිය කිසභාවදස්සනත්ථං වුත්තං. තං සුත්වා පෙතී අත්තානං පවෙදෙන්තී –

96.

‘‘අහං භදන්තෙ පෙතීම්හි, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. – ගාථං වත්වා පුන ථෙරෙන –

97.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

කතකම්මං පුට්ඨා ‘‘අදානසීලා මච්ඡරිනී හුත්වා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා එවං මහාදුක්ඛං අනුභවාමී’’ති දස්සෙන්තී තිස්සො ගාථා අභාසි –

98.

‘‘අනුකම්පකා මය්හං නාහෙසුං භන්තෙ, පිතා ච මාතා අථවාපි ඤාතකා;
යෙ මං නියොජෙය්‍යුං දදාහි දානං, පසන්නචිත්තා සමණබ්‍රාහ්මණානං.

99.

‘‘ඉතො අහං වස්සසතානි පඤ්ච, යං එවරූපා විචරාමි නග්ගා;
ඛුදාය තණ්හාය ච ඛජ්ජමානා, පාපස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං.

100.

‘‘වන්දාමි තං අය්‍ය පසන්නචිත්තා, අනුකම්ප මං වීර මහානුභාව;
දත්වා ච මෙ ආදිස යඤ්හි කිඤ්චි, මොචෙහි මං දුග්ගතියා භදන්තෙ’’ති.

98. තත්ථ **අනුකම්පකාති** සම්පරායිකෙන අත්ථෙන අනුග්ගණ්හකා. **භන්තෙති** ථෙරං ආලපති. **යෙ මං නියොජෙය්‍යුන්ති** මාතා වා පිතා වා අථ වා ඤාතකා එදිසා පසන්නචිත්තා හුත්වා ‘‘සමණබ්‍රාහ්මණානං දදාහි දාන’’න්ති යෙ මං නියොජෙය්‍යුං, තාදිසා අනුකම්පකා මය්හං නාහෙසුන්ති යොජනා.

99. **ඉතො අහං වස්සසතානි පඤ්ච, යං එවරූපා විචරාමි නග්ගාති** ඉදං සා පෙතී ඉතො තතියාය ජාතියා අත්තනො පෙතත්තභාවං අනුස්සරිත්වා

ඉදානිපි තථා පඤ්චවස්සසතානි විචරාමීති අධිප්පායෙනාහ. තත්ථ **යන්ති** යස්මා, දානාදීනං පුඤ්ඤානං අකතත්තා එවරූපා නග්ගා පෙතී හුත්වා ඉතො පට්ඨාය වස්සසතානි පඤ්ච විචරාමීති යොජනා. **තණ්හායාති** පිපාසාය. **ඛජ්ජමානාති** බාදියමානා, බාධියමානාති අත්ථො.

100. **වන්දාමි තං අයය පසන්නචිත්තාති** අයය, තමහං පසන්නචිත්තා හුත්වා වන්දාමි, එත්තකමෙව පුඤ්ඤං ඉදානි මයා කාතුං සක්කාති දස්සෙති. **අනුකම්ප මන්ති** අනුග්ගණ්හ මමං උද්දිස්ස අනුද්දයං කරොහි. **දත්වා ච මෙ ආදිස යඤ්හි කිඤ්චීති** කිඤ්චිදෙව දෙය්‍යධම්මං සමණබ්‍රාහ්මණානං දත්වා තං දක්ඛිණං මය්හං ආදිස, තෙන මෙ ඉතො පෙතයොනිතො මොක්ඛො භවිස්සතීති අධිප්පායෙන වදති. තෙනෙවාහ **‘‘මොචෙහි මං දුග්ගතියා භදන්තෙ’’**ති.

එවං පෙතියා වුත්තෙ යථා සො ථෙරො පටිපජ්ජි, තං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරෙහි තිස්සො ගාථා වුත්තා –

101.

‘‘සාධූති සො පටිස්සුත්වා, සාරිපුත්තොනුකම්පකො;
භික්ඛූනං ආලොපං දත්වා, පාණිමත්තඤ්ච චොළකං;
ථාලකස්ස ච පානීයං, තස්සා දක්ඛිණමාදිසි.

102.

‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනච්ඡාදනපානීයං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

103.

‘‘තතො සුද්ධා සුචිවසනා, කාසිකුත්තමධාරිනී;
විචිත්තවත්ථාභරණා, සාරිපුත්තං උපසඞ්කමී’’ති.

101-103. තත්ථ **භික්ඛූනන්ති** භික්ඛුනො, වචනවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. ‘‘ආලොපං භික්ඛුනො දත්වා’’ති කෙචි පඨන්ති. **ආලොපන්ති** කබළං, එකාලොපමත්තං භොජනන්ති අත්ථො. **පාණිමත්තඤ්ච චොළකන්ති** එකහත්ථප්පමාණං චොළඛණ්ඩන්ති අත්ථො. **ථාලකස්ස ච පානීයන්ති** එකථාලකපූරණමත්තං උදකං. සෙසං ඛල්ලාටියපෙතවත්ථුස්මිං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා සාරිපුත්තො තං පෙතිං පීණින්ද්‍රියං පරිසුද්ධඡවිවණ්ණං දිබ්බවත්ථාභරණාලඞ්කාරං සමන්තතො අත්තනො පභාය ඔභාසෙන්තිං අත්තනො සන්තිකං උපගන්ත්වා ඨිතං දිස්වා පච්චක්ඛතො කම්මඵලං තාය විභාවෙතුකාමො හුත්වා තිස්සො ගාථා අභාසි –

104.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

105.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

106.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

104. තත්ථ **අභික්කන්තෙනාති** අතිමනාපෙන, අභිරූපෙනාති අත්ථො. **වණ්ණෙනාති** ඡවිවණ්ණෙන. **ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බාති** සබ්බාපි දස දිසා ජොතෙන්තී එකාලොකං කරොන්තී. යථා කින්ති ආහ **‘‘ඔසධී විය තාරකා’’**ති. උස්සන්නා පභා එතාය ධීයති, ඔසධානං වා අනුබලප්පදායිකාති කත්වා ‘‘ඔසධී’’ති ලද්ධනාමා තාරකා යථා සමන්තතො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති, එවමෙව ත්වං සබ්බදිසා ඔභාසෙන්තීති අත්ථො.

105. **කෙනාති** කිං-සද්දො පුච්ඡායං. හෙතුඅත්ථෙ චෙතං කරණවචනං, කෙන හෙතුනාති අත්ථො. **තෙති** තව. **එතාදිසොති** එදිසො, එතරහි යථාදිස්සමානොති වුත්තං හොති. **කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣතීති** කෙන පුඤ්ඤවිසෙසෙන ඉධ ඉමස්මිං ඨානෙ ඉදානි තයා ලබ්භමානං සුචරිතඵලං ඉජ්ඣති නිප්ඵජ්ජති. **උප්පජ්ජන්තීති** නිබ්බත්තන්ති. **භොගාති** පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන ‘‘භොගා’’ති ලද්ධනාමා වත්ථාභරණාදිවිත්තූපකරණවිසෙසා. **යෙ කෙචීති** භොගෙ අනවසෙසතො බ්‍යාපෙත්වා සඞ්ගණ්හාති. අනවසෙසබ්‍යාපකො හි අයං නිද්දෙසො යථා ‘‘යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා’’ති. **මනසො පියාති** මනසා පියායිතබ්බා, මනාපියාති අත්ථො.

106. **පුච්ඡාමීති** පුච්ඡං කරොමි, ඤාතුං ඉච්ඡාමීති අත්ථො. **තන්ති** ත්වං. **දෙවීති** දිබ්බානභාවසමඞ්ගිතාය, දෙවි. තෙනාහ ‘‘මහානුභාවෙ’’ති. **මනුස්සභූතාති** මනුස්සෙසු ජාතා මනුස්සභාවං පත්තා. ඉදං යෙභුය්‍යෙන සත්තා මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතා පුඤ්ඤානි කරොන්තීති කත්වා වුත්තං. අයමෙතායං ගාථානං සඞ්ඛෙපතො අත්ථො, විත්ථාරතො පන පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුඅට්ඨකථායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

එවං පුන ථෙරෙන පුට්ඨා පෙතී තස්සා සම්පත්තියා ලද්ධකාරණං පකාසෙන්තී සෙසගාථා අභාසි –

107.

‘‘උප්පණ්ඩුකිං කිසං ඡාතං, නග්ගං සම්පතිතච්ඡවිං;
මුනි කාරුණිකො ලොකෙ, තං මං අද්දක්ඛි දුග්ගතං.

108.
‘‘භික්ඛූනං ආලොපං දත්වා, පාණිමත්තඤ්ච චොළකං;
ථාලකස්ස ච පානීයං, මම දක්ඛිණමාදිසි.

109.
‘‘ආලොපස්ස ඵලං පස්ස, භත්තං වස්සසතං දස;
භුඤ්ජාමි කාමකාමිනී, අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං.

110.
‘‘පාණිමත්තස්ස චොළස්ස, විපාකං පස්ස යාදිසං;
යාවතා නන්දරාජස්ස, විජිතස්මිං පටිච්ඡදා.

111.
‘‘තතො බහුතරා භන්තෙ, වත්ථානච්ඡාදනානි මෙ;
කොසෙය්‍යකම්බලීයානි, ඛොමකප්පාසිකානි ච.

112.
‘‘විපුලා ච මහග්ඝා ච, තෙපාකාසෙවලම්බරෙ;
සාහං තං පරිදහාමි, යං යඤ්හි මනසො පියං.

113.
‘‘ථාලකස්ස ච පානීයං, විපාකං පස්ස යාදිසං;
ගම්භීරා චතුරස්සා ච, පොක්ඛරඤ්ඤො සුනිම්මිතා.

114.
‘‘සෙතොදකා සුප්පතිත්ථා, සීතා අප්පටිගන්ධියා;
පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නා, වාරිකිඤ්ජක්ඛපූරිතා.

115.
‘‘සාහං රමාමි කීළාමි, මොදාමි අකුතොභයා;
මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ, භන්තෙ වන්දිතුමාගතා’’ති.

107. තත්ථ **උප්පණ්ඩුකින්ති** උප්පණ්ඩුකජාතං. **ඡාතන්ති** බුභුක්ඛිතං බුදාය අභිභූතං. **සම්පතිතච්ඡවින්ති** ඡින්නභින්නසරීරච්ඡවිං. **ලොකෙති** ඉදං ‘‘කාරුණිකො’’ති එත්ථ වුත්තකරුණාය විසයදස්සනං. **තං මන්ති** තාදිසං මමං, වුත්තනයෙන එකන්තතො කරුණට්ඨානියං මං. **දුග්ගතන්ති** දුග්ගතිං ගතං.

108-109. **භික්ඛූනං ආලොපං දත්වා**තිආදි ථෙරෙන අත්තනො කරුණාය කතාකාරදස්සනං. තත්ථ **භත්ත**න්ති ඔදනං, දිබ්බභොජනන්ති අත්ථො. **වස්සසතං දසා**ති දස වස්සසතානි, වස්සසහස්සන්ති වුත්තං හොති. අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. **භුඤ්ජාමි කාමකාමිනී, අනෙකරසබ්‍යඤ්ජන**න්ති අඤ්ඤෙහිපි කාමෙතබ්බකාමෙහි සමන්නාගතා අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං භත්තං භුඤ්ජාමීති යොජනා.

110. **චොළස්සා**ති දෙය්‍යධම්මසීසෙන තබ්බිසයං දානමයං පුඤ්ඤමෙව දස්සෙති. **විපාකං පස්ස යාදිස**න්ති තස්ස චොළදානස්ස විපාකසඞ්ඛාතං ඵලං පස්ස, භන්තෙ. තං පන යාදිසං යථාරූපං, කින්ති චෙති ආහ **''යාවතා නන්දරාජස්සා''**තිආදි.

තත්ථ කොයං **නන්දරාජා** නාම? අතීතෙ කිර දසවස්සසහස්සායුකෙසු මනුස්සෙසු බාරාණසිවාසී එකො කුටුම්බිකො අරඤ්ඤෙ ජඞ්ඝාවිහාරං විචරන්තො අරඤ්ඤට්ඨානෙ අඤ්ඤතරං පච්චෙකබුද්ධං අද්දස. සො පච්චෙකබුද්ධො තත්ථ චීවරකම්මං කරොන්තො අනුවාතෙ අප්පහොන්තෙ සංහරිත්වාව ඨපෙතුං ආරද්ධො. සො කුටුම්බිකො තං දිස්වා, ''භන්තෙ, කිං කරොථා''ති වත්වා තෙන අප්පිච්ඡතාය කිඤ්චි අවුත්තෙපි ''චීවරදුස්සං නප්පහොතී''ති ඤත්වා අත්තනො උත්තරාසඞ්ගං පච්චෙකබුද්ධස්ස පාදමූලෙ ඨපෙත්වා අගමාසි. පච්චෙකබුද්ධො තං ගහෙත්වා අනුවාතං ආරොපෙන්තො චීවරං කත්වා පාරුපි. සො කුටුම්බිකො ජීවිතපරියොසානෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චවිත්වා බාරාණසිතො යොජනමත්තෙ ඨානෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ අමච්චකුලෙ නිබ්බත්ති.

තස්ස වයප්පත්තකාලෙ තස්මිං ගාමෙ නක්ඛත්තං සඞ්ඝුට්ඨං අහොසි. සො මාතරං ආහ – ''අම්ම, සාටකං මෙ දෙහි, නක්ඛත්තං කීළිස්සාමී''ති. සා සුධොතවත්ථං නීහරිත්වා අදාසි. ''අම්ම, ථූලං ඉද''න්ති. අඤ්ඤං නීහරිත්වා අදාසි, තම්පි පටික්ඛිපි. අථ නං මාතා ආහ – ''තාත, යාදිසෙ ගෙහෙ මයං ජාතා, නත්ථි නො ඉතො සුඛුමතරස්ස වත්ථස්ස පටිලාභාය පුඤ්ඤ''න්ති. ''ලභනට්ඨානං ගච්ඡාමි, අම්මා''ති. ''ගච්ඡ, පුත්ත, අහං අජ්ජෙව තුය්හං බාරාණසිනගරෙ රජ්ජපටිලාභං ඉච්ඡාමී''ති. සො ''සාධු, අම්මා''ති මාතරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ආහ – ''ගච්ඡාමි, අම්මා''ති. ''ගච්ඡ, තාතා''ති. එවං කිරස්සා චිත්තං අහොසි – ''කහං ගමිස්සති, ඉධ වා එත්ථ වා ගෙහෙ නිසීදිස්සතී''ති. සො පන පුඤ්ඤනියාමෙන චොදියමානො ගාමතො නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා මඞ්ගලසිලාපට්ටෙ සසීසං පාරුපිත්වා නිපජ්ජි. සො ච බාරාණසිරඤ්ඤො කාලකතස්ස සත්තමො දිවසො හොති.

අමච්චා ච පුරොහිතො ච රඤ්ඤො සරීරකිච්චං කත්වා රාජඞ්ගණෙ නිසීදිත්වා මන්තයිංසු – ''රඤ්ඤො එකා ධීතා අත්ථි, පුත්තො නත්ථි,

අරාජකං රජ්ජං න තිට්ඨති, ඵුස්සරථං විස්සජ්ජෙමා''ති. තෙ කුමුදවණ්ණෙ චත්තාරො සින්ධවෙ යොජෙත්වා සෙතච්ඡත්තපමුඛං පඤ්චවිධං රාජකකුධභණ්ඩං රථස්මිංයෙව ඨපෙත්වා රථං විස්සජ්ජෙත්වා පච්ඡතො තූරියානි පග්ගණ්හාපෙසුං. රථො පාචීනද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා උය්‍යානාභිමුඛො අහොසි. ''පරිචයෙන උය්‍යානාභිමුඛො ගච්ඡති, නිවත්තෙමා''ති කෙචි ආහංසු. පුරොහිතො ''මා නිවත්තයිත්ථා''ති ආහ. රථො කුමාරං පදක්ඛිණං කත්වා ආරොහනසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසි, පුරොහිතො පාරුපනකණ්ණං අපනෙත්වා පාදතලානි ඔලොකෙන්තො ''තිට්ඨතු අයං දීපො, ද්විසහස්සදීපපරිවාරෙසු චතූසු මහාදීපෙසු එකරජ්ජං කාරෙතුං යුත්තො''ති වත්වා ''තූරියානි පග්ගණ්හථ, පුනපි පග්ගණ්හථා''ති තික්ඛත්තුං තූරියානි පග්ගණ්හාපෙසි.

අථ කුමාරො මුඛං විවරිත්වා ඔලොකෙත්වා ''කෙන කම්මෙන ආගතත්ථ, තාතා''ති ආහ. ''දෙව, තුම්හාකං රජ්ජං පාපුණාතී''ති. ''තුම්හාකං රාජා කහ''න්ති? ''දිවඞ්ගතො, සාමී''ති. ''කති දිවසා අතික්කන්තා''ති? ''අජ්ජ සත්තමො දිවසො''ති. ''පුත්තො වා ධීතා වා නත්ථී''ති? ''ධීතා අත්ථි, දෙව, පුත්තො නත්ථී''ති. ''තෙන හි කරිස්සාමි රජ්ජ''න්ති. තෙ තාවදෙව අභිසෙකමණ්ඩපං කත්වා රාජධීතරං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරිත්වා උය්‍යානං ආනෙත්වා කුමාරස්ස අභිසෙකං අකංසු.

අථස්ස කතාභිසෙකස්ස සතසහස්සග්ඝනිකං වත්ථං උපනෙසුං. සො ''කිමිදං, තාතා''ති ආහ. ''නිවාසනවත්ථං, දෙවා''ති. ''නනු, තාතා, ථූල''න්ති? ''මනුස්සානං පරිභොගවත්ථෙසු ඉතො සුඛුමතරං නත්ථි, දෙවා''ති. ''තුම්හාකං රාජා එවරූපං නිවාසෙසී''ති? ''ආම, දෙවා''ති. ''න මඤ්ඤෙ පුඤ්ඤවා තුම්හාකං රාජා (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.191) සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආහරථ, ලභිස්සාමි වත්ථ''න්ති. සුවණ්ණභිඞ්කාරං ආහරිංසු. සො උට්ඨාය හත්ථෙ ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙන උදකං ආදාය පුරත්ථිමදිසායං අබ්භුක්කිරි. තදා ඝනපථවිං භින්දිත්වා අට්ඨ කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. පුන උදකං ගහෙත්වා දක්ඛිණාය පච්ඡිමාය උත්තරායාති එවං චතූසු දිසාසු අබ්භුක්කිරි. සබ්බදිසාසු අට්ඨ අට්ඨ කත්වා ද්වත්තිංස කප්පරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. එකෙකාය දිසාය සොළස සොළස කත්වා චතුසට්ඨි කම්මරුක්ඛාති කෙචි වදන්ති. සො එකං දිබ්බදුස්සං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා ''නන්දරඤ්ඤො විජිතෙ සුත්තකන්තිකා ඉත්ථියො මා සුත්තං කන්තිංසූති භෙරිං චරාපෙථා''ති වත්වා ඡත්තං උස්සාපෙත්වා අලඞ්කතපටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පවිසිත්වා පාසාදං ආරුය්හ මහාසම්පත්තිං අනුභවි.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකදිවසං දෙවී රඤ්ඤො සම්පත්තිං දිස්වා ''අහො තපස්සී''ති කාරුඤ්ඤාකාරං දස්සෙසි. ''කිමිදං, දෙවී''ති ච පුට්ඨා

‘‘අතිමහතී තෙ, දෙව, සම්පත්ති. අතීතෙ අද්ධනි කල්‍යාණං අකත්ථ, ඉදානි අනාගතස්ස අත්ථාය කුසලං න කරොථා’’ති ආහ. ‘‘කස්ස දෙම? සීලවන්තො නත්ථී’’ති. ‘‘අසුඤ්ඤො, දෙව, ජම්බුදීපො අරහන්තෙහි, තුම්හෙ දානමෙව සජ්ජෙථ, අහං අරහන්තෙ ලච්ඡාමී’’ති ආහ. පුනදිවසෙ රාජා මහාරහං දානං සජ්ජාපෙසි. දෙවී ‘‘සචෙ ඉමිස්සාය දිසාය අරහන්තො අත්ථි, ඉධාගන්ත්වා අම්හාකං භික්ඛං ගණ්හන්තූ’’ති අධිට්ඨහිත්වා උත්තරදිසාභිමුඛා උරෙන නිපජ්ජි. නිපන්නමත්තාය එව දෙවියා හිමවන්තෙ වසන්තානං පදුමවතියා පුත්තානං පඤ්චසතානං පච්චෙකබුද්ධානං ජෙට්ඨකො මහාපදුමපච්චෙකබුද්ධො භාතිකෙ ආමන්තෙසි – ‘‘මාරිසා නන්දරාජා තුම්හෙ නිමන්තෙති, අධිවාසෙථ තස්සා’’ති. තෙ අධිවාසෙත්වා තාවදෙව ආකාසෙනාගන්ත්වා උත්තරද්වාරෙ ඔතරිංසු. මනුස්සා ‘‘පඤ්චසතා, දෙව, පච්චෙකබුද්ධා ආගතා’’ති රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සද්ධිං දෙවියා ආගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ පාසාදං ආරොපෙත්වා තත්ථ තෙසං දානං දත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ රාජා සඞ්ඝත්ථෙරස්ස, දෙවී සඞ්ඝනවකස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා ‘‘අය්‍යා, පච්චයෙහි න කිලමිස්සන්ති, මයං පුඤ්ඤෙන න හායිස්සාම, අම්හාකං ඉධ නිවාසාය පටිඤ්ඤං දෙථා’’ති පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා උය්‍යානෙ නිවාසට්ඨානානි කාරෙත්වා යාවජීවං පච්චෙකබුද්ධෙ උපට්ඨහිත්වා තෙසු පරිනිබ්බුතෙසු සාධුකීළිතං කාරෙත්වා ගන්ධදාරුආදීහි සරීරකිච්චං කාරෙත්වා ධාතුයො ගහෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා ‘‘එවරූපානම්පි නාම මහානුභාවානං මහෙසීනං මරණං භවිස්සති, කිමඞ්ගං පන මාදිසාන’’න්ති සංවෙගජාතො ජෙට්ඨපුත්තං රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සයං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජි. දෙවීපි ‘‘රඤ්ඤෙ පබ්බජිතෙ අහං කිං කරිස්සාමී’’ති පබ්බජි. ද්වෙපි උය්‍යානෙ වසන්තා ඣානානි නිබ්බත්තෙත්වා ඣානසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. සො කිර නන්දරාජා අම්හාකං සත්ථු මහාසාවකො මහාකස්සපත්ථෙරො අහොසි, තස්ස අග්ගමහෙසී භද්දා කාපිලානී නාම.

අයං පන නන්දරාජා දස වස්සසහස්සානි සයං දිබ්බවත්ථානි පරිදහන්තො සබ්බමෙව අත්තනො විජිතං උත්තරකුරුසදිසං කරොන්තො ආගතාගතානං මනුස්සානං දිබ්බදුස්සානි අදාසි. තයිදං දිබ්බවත්ථසමිද්ධිං සන්ධාය සා පෙතී ආහ **‘‘යාවතා නන්දරාජස්ස, විජිතස්මිං පටිච්ඡදා’’**ති. තත්ථ **විජිතස්මින්ති** රට්ඨෙ. **පටිච්ඡදාති** වත්ථානි. තානි හි පටිච්ඡාදෙන්ති එතෙහීති ‘‘පටිච්ඡදා’’ති වුච්චන්ති.

111. ඉදානි සා පෙතී ‘‘නන්දරාජසමිද්ධිතොපි එතරහි මය්හං සමිද්ධි විපුලතරා’’ති දස්සෙන්තී **‘‘තතො බහුතරා, භන්තෙ, වත්ථානච්ඡාදනානි මෙ’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **තතොති** නන්දරාජස්ස පරිග්ගහභූතවත්ථතොපි බහුතරානි මය්හං වත්ථච්ඡාදනානීති අත්ථො. **වත්ථානච්ඡාදනානීති** නිවාසනවත්ථානි චෙව පාරුපනවත්ථානි ච. **කොසෙය්‍යකම්බලීයානීති**

කොසෙය්‍යානි චෙව කම්බලානි ච. **ඛොමකප්පාසිකානීති** ඛොමවත්ථානි චෙව කප්පාසමයවත්ථානි ච.

112. **විපුලාති** ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච විපුලා. **මහග්ඝාති** මහග්ඝවසෙන මහන්තා මහාරහා. **ආකාසෙවලම්බරෙති** ආකාසෙයෙව ඔලම්බමානා තිට්ඨන්ති. **යං යඤ්හි මනසො පියන්ති** යං යං මය්හං මනසො පියං, තං තං ගහෙත්වා පරිදහාමි පාරුපාමි චාති යොජනා.

113. **ථාලකස්ස ච පානීයං, විපාකං පස්ස යාදිසන්ති** ථාලකපූරණමත්තං පානීයං දින්නං අනුමොදිතං, තස්ස පන විපාකං යාදිසං යාව මහන්තං පස්සාති දස්සෙන්තී **"ගම්භීරා චතුරස්සා ච"**තිආදිමාහ. තත්ථ **ගම්භීරාති** අගාධා. **චතුරස්සාති** චතුරස්සසණ්ඨානා. **පොක්ඛරඤ්ඤොති** පොක්ඛරණියො. **සුනිම්මිතාති** කම්මානුභාවෙනෙව සුට්ඨු නිම්මිතා.

114. **සෙතොදකාති** සෙතඋදකා සෙතවාලුකසම්පරිකිණ්ණා. **සුප්පතිත්ථාති** සුන්දරතිත්ථා. **සීතාති** සීතලොදකා. **අප්පටිගන්ධියාති** පටිකූලගන්ධරහිතා සුරභිගන්ධා. **වාරිකිඤ්ජක්ඛපූරිතාති** කමලකුවලයාදීනං කෙසරසඤ්ඡන්නෙන වාරිනා පරිපුණ්ණා.

115. **සාහන්ති** සා අහං. **රමාමීති** රතිං වින්දාමි. **කීළාමීති** ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරෙමි. **මොදාමීති** භොගසම්පත්තියා පමුදිතා හොමි. **අකුතොභයාති** කුතොචිපි අසඤ්ජාතභයා, සෙරී සුඛවිහාරිනී හොමි. **භන්තෙ, වන්දිතුමාගතාති**, භන්තෙ, ඉමිස්සා දිබ්බසම්පත්තියා පටිලාභස්ස කාරණභූතං ත්වං වන්දිතුං ආගතා උපගතාති අත්ථො. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිභත්තං, තං තත්ථ තත්ථ වුත්තමෙව.

එවං තාය පෙතියා වුත්තෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො ඉට්ඨකවතියං දීඝරාජියන්ති ගාමද්වයවාසිකෙසු අත්තනො සන්තිකං උපගතෙසු මනුස්සෙසු ඉමමත්ථං විත්ථාරතො කථෙන්තො සංවෙජෙත්වා සංසාරමොචනපාපකම්මතො මොචෙත්වා උපාසකභාවෙ පතිට්ඨාපෙසි. සා පවත්ති භික්ඛූසු පාකටා ජාතා. තං භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සංසාරමොචකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සාරිපුත්තත්ථෙරමාතුපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා මාතුභූතං පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. එකදිවසං ආයස්මා ච සාරිපුත්තො ආයස්මා ච මහාමොග්ගල්ලානො ආයස්මා ච අනුරුද්ධො ආයස්මා ච කප්පිනො

රාජගහස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්ති. තෙන ච සමයෙන බාරාණසියං අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො අඩ්ඪො මහද්ධනො මහාභොගො සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකවනිබ්බකයාචකානං ඔපානභූතො අන්නපානවත්ථසයනාදීනි දෙති. දෙන්තො ච ආගතාගතානං යථාකාලං යථාරහඤ්ච පාදොදකපාදබ්භඤ්ජනාදිදානානුපුබ්බකං සබ්බාභිදෙය්‍යං පටිපන්නො හොති, පුරෙභත්තං භික්ඛූ අන්නපානාදිනා සක්කච්චං පරිවිසති. සො දෙසන්තරං ගච්ඡන්තො භරියං ආහ – ‘‘භොති, යථාපඤ්ඤත්තං ඉමං දානවිධිං අපරිහාපෙන්තී සක්කච්චං අනුපතිට්ඨාහී’’ති. සා ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා තස්මිං පක්කන්තෙ එව තාව භික්ඛූනං පඤ්ඤත්තං දානවිධිං පච්ඡින්දි, අද්ධිකානං පන නිවාසත්ථාය උපගතානං ගෙහපිට්ඨියිතො ඡඩ්ඩිතං ජරසාලං දස්සෙසි ‘‘එත්ථ වසථා’’ති. අන්නපානාදීනං අත්ථාය තත්ථ අද්ධිකෙසු ආගතෙසු ‘‘ගූථං ඛාදථ, මුත්තං පිවථ, ලොහිතං පිවථ, තුම්හාකං මාතු මත්ථලුඞ්ගං ඛාදථා’’ති යං යං අසුචි ජෙගුච්ඡං, තස්ස තස්ස නාමං ගහෙත්වා නිට්ඨුරං වදති.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා කම්මානුභාවුක්ඛිත්තා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො වචීදුච්චරිතානුරූපං දුක්ඛං අනුභවන්තී පුරිමජාතිසම්බන්ධං අනුස්සරිත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමිතුකාමා තස්ස විහාරද්වාරං සම්පාපුණි, තස්ස විහාරද්වාරදෙවතායො විහාරප්පවෙසනං නිවාරෙසුං. සා කිර ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා ථෙරස්ස මාතුභූතපුබ්බා, තස්මා එවමාහ – ‘‘අහං අය්‍යස්ස සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස ඉතො පඤ්චමාය ජාතියා මාතා, දෙථ මෙ ද්වාරප්පවෙසනං ථෙරං දට්ඨු’’න්ති. තං සුත්වා දෙවතා තස්සා පවෙසනං අනුජානිංසු. සා පවිසිත්වා චඞ්කමනකොටියං ඨත්වා ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙසි. ථෙරො තං දිස්වා කරුණාය සඤ්චොදිතමානසො හුත්වා –

116.

‘‘නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උප්ඵාසුලිකෙ කිසිකෙ, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී’’ති. –

ගාථාය පුච්ඡි. සා ථෙරෙන පුට්ඨා පටිවචනං දෙන්තී –

117.

‘‘අහං තෙ සකියා මාතා, පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතිසු;
උපපන්නා පෙත්තිවිසයං, ඛුප්පිපාසසමප්පිතා.

118.

‘‘ඡඩ්ඩිතං ඛිපිතං ඛෙළං, සිඞ්ඝාණිකං සිලෙසුමං;
වසඤ්ච ඩය්හමානානං, විජාතානඤ්ච ලොහිතං.

119.

‘‘චණිකානඤ්ච යං ඨාන-සීසච්ඡින්නාන ලොහිතං;
ඛුදාපරෙතා භුඤ්ජාමි, ඉත්ථිපුරිසනිස්සිතං.

120.

‘‘පුබ්බලොහිතං භක්ඛාමි, පසූනං මානුසාන ච;
අලෙණා අනගාරා ච, නීලමඤ්චපරායණා.

121.

‘‘දෙහි පුත්තක මෙ දානං, දත්වා අන්වාදිසාහි මෙ;
අප්පෙව නාම මුච්චෙය්‍යං, පුබ්බලොහිතභොජනා’’ති. – පඤ්චගාථා අභාසි;

117. තත්ථ **අහං තෙ සකියා මාතාති** අහං තුය්හං ජනනිභාවතො සකියා මාතා. **පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතීසූති** මාතා හොන්තීපි න ඉමිස්සං ජාතියං, අථ ඛො පුබ්බෙ අඤ්ඤාසු ජාතීසු, ඉතො පඤ්චමියන්ති දට්ඨබ්බං. **උපපන්නා පෙත්තිවිසයන්ති** පටිසන්ධිවසෙන පෙතලොකං උපගතා. **ඛුප්පිපාසසමප්පිතාති** ඛුදාය ච පිපාසාය ච අභිභූතා, නිරන්තරං ජිඝච්ඡාපිපාසාහි අභිභුය්‍යමානාති අත්ථො.

118-119. **ඡඩ්ඩිතන්ති** උච්ඡිට්ඨකං, වන්තන්ති අත්ථො. **ඛිපිතන්ති** ඛිපිතෙන සද්ධිං මුඛතො නික්ඛන්තමලං. **ඛෙළන්ති** නිට්ඨුභං. **සිඞ්ඝාණිකන්ති** මත්ථලුඞ්ගතො විස්සන්දිත්වා නාසිකාය නික්ඛන්තමලං. **සිලෙසුමන්ති** සෙම්හං. **වසඤ්ච ඩය්හමානානන්ති** චිතකස්මිං ඩය්හමානානං කළෙවරානං වසාතෙලඤ්ච. **විජාතානඤ්ච ලොහිතන්ති** පසූතානං ඉත්ථීනං ලොහිතං, ගබ්භමලං ච-සද්දෙන සඞ්ගණ්හාති. **වණිකානන්ති** සඤ්ජාතවණානං. **යන්ති** යං **ලොහිතන්ති** සම්බන්ධො. **ඝානසීසච්ඡින්නානන්ති** ඝානච්ඡින්නානං සීසච්ඡින්නානඤ්ච යං ලොහිතං, තං භුඤ්ජාමීති යොජනා. දෙසනාසීසමෙතං ‘‘ඝානසීසච්ඡින්නාන’’න්ති, යස්මා හත්ථපාදාදිච්ඡින්නානම්පි ලොහිතං භුඤ්ජාමියෙව. තථා ‘‘වණිකාන’’න්ති ඉමිනා තෙසම්පි ලොහිතං සඞ්ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. **ඛුදාපරෙතාති** ජිඝච්ඡාභිභූතා හුත්වා. **ඉත්ථිපුරිසනිස්සිතන්ති** ඉත්ථිපුරිසසරීරනිස්සිතං යථාවුත්තං අඤ්ඤඤ්ච චම්මමංසන්හාරුපුබ්බාදිකං පරිභුඤ්ජාමීති දස්සෙති.

120-121. **පසූනන්ති** අජගොමහිංසාදීනං. **අලෙණාති** අසරණා. **අනගාරාති** අනාවාසා. **නීලමඤ්චපරායණාති** සුසානෙ ඡඩ්ඩිතමලමඤ්චසයනා. අථ වා **නීලාති** ඡාරිකඞ්ගාරබහුලා සුසානභූමි අධිප්පෙතා, තංයෙව මඤ්චං විය අධිසයනාති අත්ථො. **අන්වාදිසාහි මෙති** යථා දින්නං දක්ඛිණං මය්හං උපකප්පති, තථා උද්දිස පත්තිදානං දෙහි.

අප්පෙව නාම මුච්චෙයාං, පුබ්බලොහිතභොජනාති තව උද්දිසනෙන එතස්මා පුබ්බලොහිතභොජනා පෙතජීවිකා අපි නාම මුච්චෙය්‍යං.

තං සුත්වා ආයස්මා සාරිපුත්තත්ථෙරො දුතියදිවසෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරාදිකෙ තයො ථෙරෙ ආමන්තෙත්වා තෙහි සද්ධිං රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස නිවෙසනං අගමාසි. රාජා ථෙරෙ දිස්වා වන්දිත්වා ‘‘කිං, භන්තෙ, ආගතත්ථා’’ති ආගමනකාරණං පුච්ඡි. ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා ‘‘අඤ්ඤාතං, භන්තෙ’’ති වත්වා ථෙරෙ විස්සජ්ජෙත්වා සබ්බකම්මිකං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා ආණාපෙසි ‘‘නගරස්ස අවිදූරෙ විවිත්තෙ ඡායූදකසම්පන්නෙ ඨානෙ චතස්සො කුටියො කාරෙහී’’ති. අන්තෙපුරෙ ච පහොනකවිසෙසවසෙන තිධා විභජිත්වා චතස්සො කුටියො පටිච්ඡාපෙසි, සයඤ්ච තත්ථ ගන්ත්වා කාතබ්බයුත්තකං අකාසි. නිට්ඨිතාසු කුටිකාසු සබ්බං බලිකරණං සජ්ජාපෙත්වා අන්නපානවත්ථාදීනි බුද්ධප්පමුඛස්ස චාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අනුච්ඡවිකෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ ච උපට්ඨාපෙත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස තං සබ්බං නිය්‍යාදෙසි. අථ ථෙරො තං පෙතිං උද්දිස්ස තං සබ්බං බුද්ධප්පමුඛස්ස චාතුද්දිසස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදාසි. සා පෙතී තං අනුමොදිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා සබ්බකාමසමිද්ධා ච හුත්වා අපරදිවසෙ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස සන්තිකං උපගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි. තං ථෙරො පටිපුච්ඡි, සා අත්තනො පෙතූපපත්තිං පුන දෙවූපපත්තිඤ්ච විත්ථාරතො කථෙසි. තෙන වුත්තං –

122.

‘‘මාතුයා වචනං සුත්වා, උපතිස්සොනුකම්පකො;
ආමන්තයි මොග්ගල්ලානං, අනුරුද්ධඤ්ච කප්පිනං.

123.

‘‘චතස්සො කුටියො කත්වා, සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා;
කුටියො අන්නපානඤ්ච, මාතු දක්ඛිණමාදිසී.

124.

‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනං පානීයං වත්ථං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

125.

‘‘තතො සුද්ධා සුචිවසනා, කාසිකුත්තමධාරිනී;
විචිත්තවත්ථාභරණා, කොලිතං උපසඞ්කමී’’ති.

123. තත්ථ **සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා**ති චාතුද්දිසස්ස සඞ්ඝස්ස අදාසි, නිය්‍යාදෙසීති අත්ථො. සෙසං වුත්තත්ථමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පෙතිං –

126.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

127.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

128.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – පුච්ඡි;

129-133. අථ සා **‘‘සාරිපුත්තස්සාහං මාතා’’**තිආදිනා විස්සජ්ජෙසි. සෙසං වුත්තත්ථමෙව. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සාරිපුත්තත්ථෙරමාතුපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. මත්තාපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ මත්තං නාම පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරො කුටුම්බිකො සද්ධො පසන්නො අහොසි. තස්ස භරියා අස්සද්ධා අප්පසන්නා කොධනා වඤ්ඣා ච අහොසි නාමෙන මත්තා නාම. අථ සො කුටුම්බිකො කුලවංසූපච්ඡෙදනභයෙන සදිසකුලතො තිස්සං නාම අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසි. සා අහොසි සද්ධා පසන්නා සාමිනො ච පියා මනාපා, සා නචිරස්සෙව ගබ්භිනී හුත්වා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායි, ‘‘භූතො’’තිස්ස නාමං අහොසි. සා ගෙහස්සාමිනී හුත්වා චත්තාරො භික්ඛූ සක්කච්චං උපට්ඨහි, වඤ්ඣා පන තං උසූයති.

තා උභොපි එකස්මිං දිවසෙ සීසං න්හත්වා අල්ලකෙසා අට්ඨංසු, කුටුම්බිකො ගුණවසෙන තිස්සාය ආබද්ධසිනෙහො මනුඤ්ඤෙන හදයෙන තාය සද්ධිං බහුං සල්ලපන්තො අට්ඨාසි. තං අසහමානා මත්තා ඉස්සාපකතා ගෙහෙ සම්මජ්ජිත්වා ඨපිතං සඞ්කාරං තිස්සාය මත්ථකෙ ඔකිරි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා අත්තනො කම්මබලෙන පඤ්චවිධං දුක්ඛං අනුභවති. තං පන දුක්ඛං පාළිතො එව

විඤ්ඤායති. අථෙකදිවසං සා පෙතී සඤ්ඤාය වීතිවත්තාය ගෙහස්ස පිට්ඨිපස්සෙ න්හායන්තියා තිස්සාය අත්තානං දස්සෙසි. තං දිස්වා තිස්සා –

134.

‘‘නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උප්ඵාසුලිකෙ කිසිකෙ, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී’’ති. –

ගාථාය පටිපුච්ඡි. ඉතරා –

135.

‘‘අහං මත්තා තුවං තිස්සා, සපත්තී තෙ පුරෙ අහුං;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

ගාථාය පටිවචනං අදාසි. තත්ථ **අහං මත්තා තුවං තිස්සාති** අහං මත්තා නාම, තුවං තිස්සා නාම. **පුරෙති** පුරිමත්තභාවෙ. **තෙති** තුය්හං සපත්තී අහුං, අහොසින්ති අත්ථො. පුන තිස්සා –

136.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡි. පුන ඉතරා –

137.

‘‘චණ්ඩී ච ඵරුසා චාසිං, ඉස්සුකී මච්ඡරී සඨා;
තාහං දුරුත්තං වත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

ගාථාය අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛි. තත්ථ **චණ්ඩීති** කොධනා. **ඵරුසාති** ඵරුසවචනා. **ආසින්ති** අහොසිං. **තාහන්ති** තං අහං. **දුරුත්තන්ති** දුබ්භාසිතං නිරත්ථකවචනං. ඉතො පරම්පි තාසං වචනපටිවචනවසෙනෙව ගාථා පවත්තා –

138.

‘‘සබ්බං අහම්පි ජානාමි, යථා ත්වං චණ්ඩිකා අහු;
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙනාසි පංසුකුන්ථිතා.

139.

‘‘සීසංන්හාතා තුවං ආසි, සුචිවත්ථා අලඞ්කතා;
අහඤ්ච ඛො අධිමත්තං, සමලඞ්කතතරා තයා.

140.

‘‘තස්සා මෙ පෙක්ඛමානාය, සාමිකෙන සමන්තයි;

පටුන

තතො මෙ ඉස්සා විපුලා, කොධො මෙ සමජායථ.

141.
‘‘තතො පංසුං ගහෙත්වාන, පංසුනා තඤ්හි ඔකිරිං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙනම්හි පංසුකුන්ථිතා.

142.
‘‘සබ්බං අහම්පි ජානාමි, පංසුනා මං ත්වමොකිරි;
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙන ඛජ්ජසි කච්ඡුයා.

143.
‘‘භෙසජ්ජහාරී උභයො, වනන්තං අගමිම්හසෙ;
ත්වඤ්ච භෙසජ්ජමාහරි, අහඤ්ච කපිකච්ඡුනො.

144.
‘‘තස්සා ත්‍යාජානමානාය, සෙය්‍යං ත්‍යාහං සමොකිරිං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙන ඛජ්ජාමි කච්ඡුයා.

145.
‘‘සබ්බං අහම්පි ජානාමි, සෙය්‍යං මෙ ත්වං සමොකිරි;
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙනාසි නග්ගියා තුවං.

146.
‘‘සහායානං සමයො ආසි, ඤාතීනං සමිතී අහු;
ත්වඤ්ච ආමන්තිතා ආසි, සසාමිනී නො ච ඛොහං.

147.
‘‘තස්සා ත්‍යාජානමානාය, දුස්සං ත්‍යාහං අපානුදිං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙනම්හි නග්ගියා අහං.

148.
‘‘සබ්බං අහම්පි ජානාමි, දුස්සං මෙ ත්වං අපානුදි;
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙනාසි ගූථගන්ධිනී.

149.
‘‘තව ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච, පච්චග්ඝඤ්ච විලෙපනං;
ගූථකූපෙ අතාරෙසිං, තං පාපං පකතං මයා;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙනම්හි ගූථගන්ධිනී.

150.
‘‘සබ්බං අහම්පි ජානාමි, තං පාපං පකතං තයා;
අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමි, කෙනාසි දුග්ගතා තුවං.

151.

‘‘උභින්නං සමකං ආසි, යං ගෙහෙ විජ්ජතෙ ධනං;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකාසිමත්තනො;
තස්සකම්මවිපාකෙන, තෙනම්හි දුග්ගතා අහං.

152.

‘‘තදෙව මං ත්වං අවච, පාපකම්මං නිසෙවසි;
න හි පාපෙහි කම්මෙහි, සුලභා හොති සුග්ගති.

153.

‘‘වාමතො මං ත්වං පච්චෙසි, අථොපි මං උසූයසි;
පස්ස පාපානං කම්මානං, විපාකො හොති යාදිසො.

154.

‘‘තෙ ඝරා තා ච දාසියො, තානෙවාභරණානිමෙ;
තෙ අඤ්ඤෙ පරිචාරෙන්ති, න භොගා හොන්ති සස්සතා.

155.

‘‘ඉදානි භූතස්ස පිතා, ආපණා ගෙහමෙහිති;
අප්පෙව තෙ දදෙ කිඤ්චි, මා සු තාව ඉතො අගා.

156.

‘‘නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාම්හි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
කොපීනමෙතං ඉත්ථීනං, මා මං භූතපිතාද්දස.

157.

‘‘හන්ද කිං වා ත්‍යාහං දම්මි, කිං වා තෙච කරොමහං;
යෙන ත්වං සුඛිතා අස්ස, සබ්බකාමසමිද්ධිනී.

158.

‘‘චත්තාරො භික්ඛූ සඞ්ඝතො, චත්තාරො පන පුග්ගලෙ;
අට්ඨ භික්ඛූ භොජයිත්වා, මම දක්ඛිණමාදිස;
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසමිද්ධිනී.

159.

‘‘සාධූති සා පටිස්සුත්වා, භොජයිත්වාට්ඨ භික්ඛවො;
වත්ථෙහච්ඡාදයිත්වාන, තස්සා දක්ඛිණමාදිසී.

160.

‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනච්ඡාදනපානීයං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

161.

‘‘තතො සුද්ධා සුචිවසනා, කාසිකුත්තමධාරිනී;
විචිත්තවත්ථාභරණා, සපත්තිං උපසඞ්කමි.

162.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

163.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

164.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.

165.

‘‘අහං මත්තා තුවං තිස්සා, සපත්තී තෙ පුරෙ අහුං;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

166.

‘‘තව දින්නෙන දානෙන, මොදාමි අකුතොභයා;
චිරං ජීවාහි භගිනි, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;
අසොකං විරජං ඨානං, ආවාසං වසවත්තිනං.

167.

‘‘ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, දානං දත්වාන සොභනෙ;
විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූලං, අනින්දිතා සග්ගමුපෙහි ඨාන’’න්ති.

138. තත්ථ **සබ්බං අහම්පි ජානාමි, යථා ත්වං චණ්ඩිකා** අහූති ‘‘චණ්ඩී ච ඵරුසා චාසි’’න්ති යං තයා වුත්තං, තං සබ්බං අහම්පි ජානාමි, යථා ත්වං චණ්ඩිකා කොධනා ඵරුසවචනා ඉස්සුකී මච්ඡරී සඨා ච අහොසි. **අඤ්ඤඤ්ච ඛො තං පුච්ඡාමීති** අඤ්ඤං පුන තං ඉදානි පුච්ඡාමි. **කෙනාසි පංසුකුන්ථිතාති** කෙන කම්මෙන සඞ්කාරපංසූහි ඔගුණ්ඨිතා සබ්බසො ඔකිණ්ණසරීරා අහූති අත්ථො.

139-40. **සීසංන්හාතාති** සසීසං න්හාතා. **අධිමත්තන්ති** අධිකතරං. **සමලඞ්කතතරාති** සම්මා අතිසයෙන අලඞ්කතා. ‘‘අධිමත්තා’’ති වා පාඨො, අතිවිය මත්තා මානමදමත්තා, මානනිස්සිතාති අත්ථො. **තයාති** භොතියා. **සාමිකෙන සමන්තයීති** සාමිකෙන සද්ධිං අල්ලොපසල්ලාපවසෙන කථෙසි.

142-144. **ඛජ්ජසි කච්ඡුයාති** කච්ඡුරොගෙන බාධීයසි, බාධීයසීති අත්ථො. **භෙසජ්ජහාරීති** භෙසජ්ජහාරිනියො ඔසධහාරිකායො. **උභයොති** දුවෙ, ත්වඤ්ච අහඤ්චාති අත්ථො. **වනන්තන්ති** වනං. **ත්වඤ්ච භෙසජ්ජමාහරීති** ත්වං වෙජ්ජෙහි වුත්තං අත්තනො උපකාරාවහං භෙසජ්ජං ආහරි. **අහඤ්ච කපිකච්ඡුනොති** අහං පන කපිකච්ඡුඵලානි දුඵස්සඵලානි ආහරිං. **කපිකච්ඡූති** වා සයංභූතා වුච්චති, තස්මා සයංභූතාය පත්තඵලානි ආහරින්ති අත්ථො. **සෙය්‍යං ත්‍යාහං සමොකිරින්ති** තව සෙය්‍යං අහං කපිකච්ඡුඵලපත්තෙහි සමන්තතො අවකිරිං.

146-147. **සහායානන්ති** මිත්තානං. **සමයොති** සමාගමො. **ඤාතීනන්ති** බන්ධූනං. **සමිතීති** සන්නිපාතො. **ආමන්තිතාති** මඞ්ගලකිරියාවසෙන නිමන්තිතා. **සසාමිනීති** සභත්තිකා, සහ භත්තුනාති අත්ථො. **නො ච ඛොහන්ති** නො ච ඛො අහං ආමන්තිතා ආසින්ති යොජනා. **දුස්සං ත්‍යාහන්ති** දුස්සං තෙ අහං. **අපානුදින්ති** චොරිකාය අවහරිං අග්ගහෙසිං.

149. **පච්චග්ඝන්ති** අභිනවං, මහග්ඝං වා. **අතාරෙසින්ති** ඛිපිං. **ගූථගන්ධිනීති** ගූථගන්ධගන්ධිනී කරීසවායිනී.

151. **යං ගෙහෙ විජ්ජතෙ ධනන්ති** යං ගෙහෙ ධනං උපලබ්භති, තං තුය්හං මය්හඤ්චාති අම්හාකං උභින්න සමකං තුල්‍යමෙව ආසි. **සන්තෙසූති** විජ්ජමානෙසු. **දීපන්ති** පතිට්ඨං, පුඤ්ඤකම්මං සන්ධාය වදති.

152. එවං සා පෙතී තිස්සාය පුච්ඡිතමත්ථං කත්ථෙත්වා පුන පුබ්බෙ තස්සා වචනං අකත්වා අත්තනා කතං අපරාධං පකාසෙන්තී **''තදෙව මං ත්ව''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **තදෙවාති** තදා එව, මය්හං මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතකාලෙයෙව. තථෙවාති වා පාඨො, යථා එතරහි ජාතං, තං තථා එවාති අත්ථො. **මන්ති** අත්තානං නිද්දිසති, **ත්වන්ති** තිස්සං. **අවචාති** අභණි. යථා පන අවච, තං දස්සෙතුං **''පාපකම්ම''**න්තිආදි වුත්තං. ''පාපකම්මානී''ති පාළි. ''ත්වං පාපකම්මානියෙව කරොසි, පාපෙහි පන කම්මෙහි සුගති සුලභා න හොති, අථ ඛො දුග්ගති එව සුලභා''ති යථා මං ත්වං පුබ්බෙ අවච ඔවදි, තං තථෙවාති වදති.

153. තං සුත්වා තිස්සා **''වාමතො මං ත්වං පච්චෙසී''**තිආදිනා තිස්සො ගාථා ආහ. තත්ථ **වාමතො මං ත්වං පච්චෙසීති** විලොමතො මං ත්වං අධිගච්ඡසි, තුය්හං හිතෙසිම්පි විපච්චනීකකාරිනිං කත්වා මං ගණ්හාසි. **මං උසූයසීති** මය්හං උසූයසි, මයි ඉස්සං කරොසි. **පස්ස පාපානං කම්මානං, විපාකො හොති යාදිසොති** පාපකානං නාම කම්මානං විපාකො යාදිසො යථා ඝොරතරො, තං පච්චක්ඛතො පස්සාති වදති.

154. **තෙ අඤ්ඤෙ පරිචාරෙන්තීති** තෙ සරෙ දාසියො ආභරණානි ච ඉමානි තයා පුබ්බෙ පරිග්ගහිතානි ඉදානි අඤ්ඤෙ පරිචාරෙන්ති පරිභුඤ්ජන්ති. ‘‘ඉමෙ’’ති හි ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං. **න භොගා හොන්ති සස්සතාති** භොගා නාමෙතෙ න සස්සතා අනවට්ඨිතා තාවකාලිකා මහායගමනීයා, තස්මා තදත්ථං ඉස්සාමච්ඡරියාදීනි න කත්තබ්බානීති අධිප්පායො.

155. **ඉදානි භූතස්ස පිතාති** ඉදානෙව භූතස්ස මය්හං පුත්තස්ස පිතා කුටුම්බිකො. **ආපණාති** ආපණතො ඉමං **ගෙහං එහිති** ආගමිස්සති. **අප්පෙව තෙ දදෙ කිඤ්චීති** ගෙහං ආගතො කුටුම්බිකො තුය්හං දාතබ්බයුත්තකං කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං අපි නාම දදෙය්‍ය. **මා සු තාව ඉතො අගාති** ඉතො ගෙහස්ස පච්ඡා වත්ථුතො මා තාව අගමාසීති තං අනුකම්පමානා ආහ.

156. තං සුත්වා පෙතී අත්තනො අජ්ඣාසයං පකාසෙන්තී **‘‘නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාම්හී’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **කොපීනමෙතං ඉත්ථීනන්ති** එතං නග්ගදුබ්බණ්ණතාදිකං පටිච්ඡාදෙතබ්බතාය ඉත්ථීනං කොපීනං රුන්ධනීයං. **මා මං භූතපිතාද්දසාති** තස්මා භූතස්ස පිතා කුටුම්බිකො මං මා අද්දක්ඛීති ලජ්ජමානා වදති.

157. තං සුත්වා තිස්සා සඤ්ජාතනුද්දයා **‘‘හන්ද කිං වා ත්‍යාහං දම්මී’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **හන්දාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො. **කිං වා ත්‍යාහං දම්මීති** කිං තෙ අහං දම්මි, කිං වත්ථං දස්සාමි, උදාහු භත්තන්ති. **කිං වා තෙධ කරොමහන්ති** කිං වා අඤ්ඤං තෙ ඉධ ඉමස්මිං කාලෙ උපකාරං කරිස්සාමි.

158. තං සුත්වා පෙතී **‘‘චත්තාරො භික්ඛූ සඞ්ඝතො’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **චත්තාරො භික්ඛූ සඞ්ඝතො, චත්තාරො පන පුග්ගලෙති** භික්ඛුසඞ්ඝතො සඞ්ඝවසෙන චත්තාරො භික්ඛූ, පුග්ගලවසෙන චත්තාරො භික්ඛූති එවං අට්ඨ භික්ඛූ යථාරුචිං භොජෙත්වා තං දක්ඛිණං මම ආදිස, මය්හං පත්තිදානං දෙහි. **තදාහං සුඛිතා හෙස්සන්ති** යදා ත්වං දක්ඛිණං මම උද්දිසිස්සසි, තදා අහං සුඛිතා සුඛප්පත්තා සබ්බකාමසමිද්ධිනී භවිස්සාමීති අත්ථො.

159-161. තං සුත්වා තිස්සා තමත්ථං අත්තනො සාමිකස්ස ආරොචෙත්වා දුතියදිවසෙ අට්ඨ භික්ඛූ භොජෙත්වා තස්සා දක්ඛිණමාදිසි, සා තාවදෙව පටිලද්ධදිබ්බසම්පත්තිකා පුන තිස්සාය සන්තිකං උපසඞ්කමි. තමත්ථං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරෙහි **‘‘සාධූති සා පටිස්සුත්වා’’**තිආදිකා තිස්සො ගාථා ඨපිතා.

162-167. උපසඞ්කමිත්වා ඨිතං පන නං තිස්සා **‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා’’**තිආදීහි තීහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි. ඉතරා **‘‘අහං මත්තා’’**ති ගාථාය අත්තානං ආවික්ඛිත්වා **‘‘චිරං ජීවාහී’’**ති ගාථාය තස්සා අනුමොදනං දත්වා **‘‘ඉධ ධම්මං චරිත්වානා’’**ති ගාථාය ඔවාදං අදාසි. තත්ථ **තව දින්නෙනාති**

තයා දින්නෙන. **අසොකං විරජං ඨානන්ති** සොකාභාවෙන අසොකං, සෙදජල්ලිකානං පන අභාවෙන විරජං දිබ්බට්ඨානං, සබ්බමෙතං දෙවලොකං සන්ධාය වදති. **ආවාසන්ති** ඨානං. **වසවත්තිනන්ති** දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන අත්තනො වසං වත්තෙන්තානං. **සමූලන්ති** සලොභදොසං. ලොභදොසා හි මච්ඡරියස්ස මූලං නාම. **අනින්දිතාති** අගරහිතා පාසංසා, **සග්ගමුපෙහි ඨානන්ති** රූපාදීහි විසයෙහි සුට්ඨු අග්ගත්තා ‘‘සග්ග’’න්ති ලද්ධනාමං දිබ්බට්ඨානං උපෙහි, සුගතිපරායණා හොහීති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙව.

අථ තිස්සා තං පවත්තිං කුටුම්බිකස්ස ආරොචෙසි, කුටුම්බිකො භික්ඛූනං ආරොචෙසි, භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, තං සුත්වා මහාජනො පටිලද්ධසංවෙගො විනෙය්‍යාය මච්ඡෙරාදිමලං දානසීලාදිරතො සුගතිපරායණො අහොසීති.

මත්තාපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. නන්දාපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

කාළී දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ නන්දං නාම පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ නන්දිසෙනො නාම උපාසකො අහොසි සද්ධො පසන්නො. භරියා පනස්ස නන්දා නාම අස්සද්ධා අප්පසන්නා මච්ඡරිනී චණ්ඩී ඵරුසවචනා සාමිකෙ අගාරවා අග්ගතිස්සා සස්සුං චොරිවාදෙන අක්කොසති පරිභාසති. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා පෙතයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තස්සෙව ගාමස්ස අවිදූරෙ විචරන්තී එකදිවසං නන්දිසෙනස්ස උපාසකස්ස ගාමතො නික්ඛමන්තස්ස අවිදූරෙ අත්තානං දස්සෙසි. සො තං දිස්වා –

168.

‘‘කාළී දුබ්බණ්ණරූපාසි, ඵරුසා භීරුදස්සනා;
පිඞ්ගලාසි කළාරාසි, න තං මඤ්ඤාමි මානුසි’’න්ති. –

ගාථාය අජ්ඣභාසි. තත්ථ **කාළීති** කාළවණ්ණා, ඣාමඞ්ගාරසදිසො හිස්සා වණ්ණො අහොසි. **ඵරුසාති** ඛරගත්තා. **භීරුදස්සනාති** භයානකදස්සනා සප්පටිභයාකාරා. ‘‘භාරුදස්සනා’’ති වා පාඨො, භාරියදස්සනා, දුබ්බණ්ණතාදිනා දුද්දසිකාති අත්ථො. **පිඞ්ගලාති** පිඞ්ගලලොචනා. **කළාරාති** කළාරදන්තා. **න තං මඤ්ඤාමි මානුසින්ති** අහං තං මානුසින්ති න මඤ්ඤාමි, පෙතිමෙව ච තං මඤ්ඤාමීති අධිප්පායො. තං සුත්වා පෙතී අත්තානං පකාසෙන්තී –

169.

‘‘අහං නන්දා නන්දිසෙන, භරියා තෙ පුරෙ අහුං;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **අහං නන්දා නන්දිසෙනාති** සාමි නන්දිසෙන අහං නන්දා නාම. **භරියා තෙ පුරෙ අහුන්ති** පුරිමජාතියං තුය්හං භරියා අහොසිං. ඉතො පරං –

170.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්ස කම්මවිපාකෙන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

තස්ස උපාසකස්ස පුච්ඡා. අථස්ස සා –

171.

‘‘චණ්ඩී ච ඵරුසා චාසිං, තයි චාපි අගාරවා;
තාහං දුරුත්තං වත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

විස්සජ්ජෙසි. පුන සො –

172.

‘‘හන්දුත්තරීයං දදාමි තෙ, ඉමං දුස්සං නිවාසය;
ඉමං දුස්සං නිවාසෙත්වා, එහි නෙස්සාමි තං ඝරං.

173.

‘‘වත්ථඤ්ච අන්නපානඤ්ච, ලච්ඡසි ත්වං ඝරං ගතා;
පුත්තෙ ච තෙ පස්සිස්සසි, සුණිසායො ච දක්ඛසී’’ති. – අථස්ස සා –

174.

‘‘හත්ථෙන හත්ථෙ තෙ දින්නං, න මය්හං උපකප්පති;
භික්ඛූ ච සීලසම්පන්නෙ, වීතරාගෙ බහුස්සුතෙ.

175.

‘‘තප්පෙහි අන්නපානෙන, මම දක්ඛිණමාදිස;
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසමිද්ධිනී’’ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි. තතො –

176.

‘‘සාධූති සො පටිස්සුත්වා, දානං විපුලමාකිරි;
අන්නං පානං ඛාදනීයං, වත්ථසෙනාසනානි ච;
ඡත්තං ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච, විවිධා ච උපාහනා.

177.

‘‘භික්ඛූ ච සීලසම්පන්නෙ, වීතරාගෙ බහුස්සුතෙ;
තප්පෙත්වා අන්නපානෙන, තස්සා දක්ඛිණමාදිසී.

178.

‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භොජනච්ඡාදනපානීයං, දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

179.

‘‘තතො සුද්ධා සුචිවසනා, කාසිකුත්තමධාරිනී;
විචිත්තවත්ථාභරණා, සාමිකං උපසඞ්කමී’’ති. –

චතස්සො ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි වුත්තා. තතො පරං –

180.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

181.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

182.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

183.

‘‘අහං නන්දා නන්දිසෙන, භරියා තෙ පුරෙ අහුං;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

184.

‘‘තව දින්නෙන දානෙන, මොදාමි අකුතොභයා;
චිරං ජීව ගහපති, සහ සබ්බෙහි ඤාතිභි;

අසොකං විරජං ඛෙමං, ආවාසං වසවත්තිනං.

185.

‘‘ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, දානං දත්වා ගහපති;
විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූලං, අනින්දිතො සග්ගමුපෙහි ඨාන’’න්ති.
–

උපාසකස්ස ච පෙතියා ච වචනපටිවචනගාථා.

176. තත්ථ **දානං විපුලමාකිරීති** උක්ඛිණෙය්‍යඛෙත්තෙ දෙය්‍යධම්මබීජං විප්පකිරන්තො විය මහාදානං පවත්තෙසි. සෙසං අනන්තරවත්ථුසදිසමෙව.

එවං සා අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං තස්සා ච කාරණං නන්දිසෙනස්ස විභාවෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා. උපාසකො තං පවත්තිං භික්ඛූනං ආරොචෙසි, භික්ඛූ භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

නන්දාපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මට්ඨකුණ්ඩලීපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අලඞ්කතො මට්ඨකුණ්ඩලීති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ මට්ඨකුණ්ඩලිදෙවපුත්තං ආරබ්භ වුත්තං. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුවණ්ණනායං මට්ඨකුණ්ඩලීවිමානවත්ථුවණ්ණනාය (වි. ව. අට්ඨ. 1206 මට්ඨකුණ්ඩලීවිමානවණ්ණනා) වුත්තමෙව, තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

එත්ථ ච මට්ඨකුණ්ඩලීදෙවපුත්තස්ස විමානදෙවතාභාවතො තස්ස වත්ථු යදිපි විමානවත්ථුපාළියං සඞ්ගහං ආරොපිතං, යස්මා පන සො දෙවපුත්තො අදින්නපුබ්බකබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තසොකෙන සුසානං ගන්ත්වා ආළාහනං අනුපරියායිත්වා රොදන්තස්ස සොකහරණත්ථං අත්තනො දෙවරූපං පටිසංහරිත්වා හරිචන්දනුස්සදො බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො දුක්ඛාභිභූතාකාරෙන පෙතො විය අත්තානං දස්සෙසි. මනුස්සත්තභාවතො අපෙතත්තා පෙතපරියායොපි ලබ්භති එවාති තස්ස වත්ථු පෙතවත්ථුපාළියම්පි සඞ්ගහං ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

මට්ඨකුණ්ඩලීපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කණ්හපෙතවත්ථුවණ්ණනා

උට්ඨෙහි කණ්හ කිං සෙසීති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මතපුත්තං උපාසකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො තෙන සොකසල්ලසමප්පිතො න න්හායති, න භුඤ්ජති, න කම්මන්තෙ විචාරෙති, න බුද්ධුපට්ඨානං ගච්ඡති, කෙවලං, ‘‘තාත පියපුත්තක, මං ඔහාය කහං පඨමතරං ගතොසී’’තිආදීනි වදන්තො විප්පලපති. සත්ථා පච්චූසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං දිස්වා පුනදිවසෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො භික්ඛූ උය්යොජෙත්වා ආනන්දත්ථෙරෙන පච්ඡාසමණෙන තස්ස ඝරද්වාරං අගමාසි. සත්ථු ආගතභාවං උපාසකස්ස ආරොචෙසුං. අථස්ස ගෙහජනො ගෙහද්වාරෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා සත්ථාරං නිසීදාපෙත්වා උපාසකං පරිග්ගහෙත්වා සත්ථු සන්තිකං උපනෙසි. එකමන්තං නිසින්නං තං දිස්වා ‘‘කිං, උපාසක, සොචසී’’ති වත්වා ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති වුත්තෙ, ‘‘උපාසක,

පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා මතපුත්තං නානුසොචිංසූ''ති වත්වා තෙන යාචිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ ද්වාරවතීනගරෙ දස භාතිකරාජානො අහෙසුං – වාසුදෙවො බලදෙවො චන්දදෙවා සූරියදෙවො අග්ගිදෙවො වරුණදෙවො අජ්ජුනො පජ්ජුනො ඝටපණ්ඩිතො අඞ්කුරො චාති. තෙසු වාසුදෙවමහාරාජස්ස පියපුත්තො කාලමකාසි. තෙන රාජා සොකපරෙතො සබ්බකිච්චානි පහාය මඤ්චස්ස අටනිං පරිග්ගහෙත්වා විප්පලපන්තො නිපජ්ජි. තස්මිං කාලෙ ඝටපණ්ඩිතො චින්තෙසි – ''ඨපෙත්වා මං අඤ්ඤො කොචි මම භාතු සොකං පරිහරිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, උපායෙනස්ස සොකං හරිස්සාමී''ති. සො උම්මත්තකවෙසං ගහෙත්වා ''සසං මෙ දෙථ, සසං මෙ දෙථා''ති ආකාසං ඔලොකෙන්තො සකලනගරං විචරි. ''ඝටපණ්ඩිතො උම්මත්තකො ජාතො''ති සකලනගරං සඞ්ඛුභි.

තස්මිං කාලෙ රොහිණෙය්‍යො නාම අමච්චො වාසුදෙවරඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං කථං සමුට්ඨාපෙන්තො –

207.

''උට්ඨෙහි කණ්හ කිං සෙසි, කො අත්ථො සුපනෙන තෙ;
යො ච තුය්හං සකො භාතා, හදයං චක්ඛු ච දක්ඛිණං;
තස්ස වාතා බලීයන්ති, සසං ජප්පති කෙසවා''ති. – ඉමං ගාථමාහ;

207. තත්ථ **කණ්හාති** වාසුදෙවං ගොත්තෙනාලපති. **කො අත්ථො සුපනෙන තෙති** සුපනෙන තුය්හං කා නාම වඩ්ඪි. **සකො භාතාති** සොදරියො භාතා. **හදයං චක්ඛු ච දක්ඛිණන්ති** හදයෙන චෙව දක්ඛිණචක්ඛුනා ච සදිසොති අත්ථො. **තස්ස වාතා බලීයන්තීති** තස්ස අපරාපරං උප්පජ්ජමානා උම්මාදවාතා බලවන්තො හොන්ති වඩ්ඪන්ති අභිභවන්ති. **සසං ජප්පතීති** ''සසං මෙ දෙථා''ති විප්පලපති. **කෙසවාති** සො කිර කෙසානං සොභනානං අත්ථිතාය ''කෙසවො''ති වොහරීයති. තෙන නං නාමෙන ආලපති.

තස්ස වචනං සුත්වා සයනතො උට්ඨිතභාවං දීපෙන්තො සත්ථා අභිසම්බුද්ධො හුත්වා –

208.

''තස්ස තං වචනං සුත්වා, රොහිණෙය්‍යස්ස කෙසවො;
තරමානරූපො වුට්ඨාසි, භාතු සොකෙන අට්ටිතො''ති. – ඉමං ගාථමාහ;

රාජා උට්ඨාය සීඝං පාසාදා ඔතරිත්වා ඝටපණ්ඩිතස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උභොසු හත්ථෙසු නං දළ්හං ගහෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො –

209.

‘‘කිං නු උම්මත්තරූපොව, කෙවලං ද්වාරකං ඉමං;
සසො සසොති ලපසි, කීදිසං සසමිච්ඡසි.

210.

‘‘සොවණ්ණමයං මණිමයං, ලොහමයං අථ රූපියමයං;
සඞ්ඛසිලාපවාළමයං, කාරයිස්සාමි තෙ සසං.

211.

‘‘සන්ති අඤ්ඤෙපි සසකා, අරඤ්ඤවනගොචරා;
තෙපි තෙ ආනයිස්සාමි, කීදිසං සසමිච්ඡසී’’ති. –

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

209-211. තත්ථ **උම්මත්තරූපොවාති** උම්මත්තකො විය. **කෙවලන්ති** සකලං. **ද්වාරකන්ති** ද්වාරවතීනගරං විචරන්තො. **සසො සසොති ලපසීති** සසො සසොති විලපසි. **සොවණ්ණමයන්ති** සුවණ්ණමයං. **ලොහමයන්ති** තම්බලොහමයං. **රූපියමයන්ති** රජතමයං. යං ඉච්ඡසි තං වදෙහි, අථ කෙන සොචසි. අඤ්ඤෙපි අරඤ්ඤෙ වනගොචරා සසකා අත්ථි, තෙ තෙ ආනයිස්සාමි, වද, භද්‍රමුඛ, කීදිසං සසමිච්ඡසීති සටපණ්ඩිතං ‘‘සසෙන අත්ථිකො’’ති අධිප්පායෙන සසෙන නිමන්තෙසි. තං සුත්වා සටපණ්ඩිතො –

212.

‘‘නාහමෙතෙ සසෙ ඉච්ඡෙ, යෙ සසා පථවිස්සිතා;
චන්දතො සසමිච්ඡාමි, තං මෙ ඔහර කෙසවා’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **ඔහරාති** ඔහාරෙහි. තං සුත්වා රාජා ‘‘නිස්සංසයං මෙ භාතා උම්මත්තකො ජාතො’’ති දොමනස්සප්පත්තො –

213.

‘‘සො නූන මධුරං ඤාති, ජීවිතං විජහිස්සසි;
අපත්ථියං පත්ථයසි, චන්දතො සසමිච්ඡසී’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **ඤාතීති** කනිට්ඨං ආලපති. අයමෙත්ථ අත්ථො – මය්හං පිය**ඤාති** යං අතිමධුරං අත්තනො **ජීවිතං,** තං **විජහිස්සසි** මඤ්ඤෙ, යො අපත්ථයිතබ්බං පත්ථෙසීති.

සටපණ්ඩිතො රඤ්ඤො වචනං සුත්වා නිච්චලොව ඨත්වා ‘‘භාතික, ත්වං චන්දතො සසං පත්ථෙන්තස්ස තං අලභිත්වා ජීවිතක්ඛයො භවිස්සතීති ජානන්තො කස්මා මතං පුත්තං අලභිත්වා අනුසොචසී’’ති ඉමමත්ථං දීපෙන්තො –

214.

‘‘එවං චෙ කණ්හ ජානාසි, යථඤ්ඤමනුසාසසි;
කස්මා පුරෙ මතං පුත්තං, අජ්ජාපි මනුසොචසී’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **එවං චෙ, කණ්හ, ජානාසී**ති, භාතික, කණ්හනාමක මහාරාජ, ‘‘අලබ්භනෙය්‍යවත්ථු නාම න පත්ථෙතබ්බ’’න්ති යදි එවං ජානාසි. **යථඤ්ඤ**න්ති එවං ජානන්තොව යථා අඤ්ඤං අනුසාසසි, තථා අකත්වා. **කස්මා පුරෙ මතං පුත්ත**න්ති අථ කස්මා ඉතො චතුමාසමත්ථකෙ මතං පුත්තං අජ්ජාපි අනුසොචසීති.

එවං සො අන්තරවීථියං ඨිතකොව ‘‘අහං තාව එවං පඤ්ඤායමානං පත්ථෙමි, ත්වං පන අපඤ්ඤායමානස්සත්ථාය සොචසී’’ති වත්වා තස්ස ධම්මං දෙසෙන්තො –

215.
‘‘න යං ලබ්භා මනුස්සෙන, අමනුස්සෙන වා පන;
ජාතො මෙ මා මරි පුත්තො, කුතො ලබ්භා අලබ්භියං.

216.
‘‘න මන්තා මූලභෙසජ්ජා, ඔසධෙහි ධනෙන වා;
සක්කා ආනයිතුං කණ්හ, යං පෙතමනුසොචසී’’ති. – ගාථාද්වයමාහ;

215. තත්ථ **යන්ති**, භාතික, යං ‘‘එවං **ජාතො මෙ පුත්තො මා මරී’’**ති **මනුස්සෙන** වා දෙවෙන **වා පන න ලබ්භා** න සක්කා ලද්ධුං, තං ත්වං පත්ථෙසි, තං පනෙතං **කුතො ලබ්භා,** කෙන කාරණෙන ලද්ධුං සක්කා. යස්මා **අලබ්භියං** අලබ්භනෙය්‍යවත්ථු නාමෙතන්ති අත්ථො.

216. **මන්තාති** මන්තප්පයොගෙන. **මූලභෙසජ්ජාති** මූලභෙසජ්ජෙන. **ඔසධෙහීති** නානාවිධෙහි ඔසධෙහි. **ධනෙන වාති** කොටිසතසඞ්ඛෙන ධනෙන වාපි. ඉදං වුත්තං හොති – යං පෙතමනුසොචසි, තං එතෙහි මන්තප්පයොගාදීහිපි ආනෙතුං න සක්කාති.

පුන සටපණ්ඩිතො ‘‘භාතික, ඉදං මරණං නාම ධනෙන වා ජාතියා වා විජ්ජාය වා සීලෙන වා භාවනාය වා න සක්කා පටිබාහිතු’’න්ති දස්සෙන්තො –

217.
‘‘මහද්ධනා මහාභොගා, රට්ඨවන්තොපි ඛත්තියා;
පහූතධනධඤ්ඤාසෙ, තෙපි නො අජරාමරා.

218.
‘‘ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;

එතෙ චඤ්ඤෙ ච ජාතියා, තෙපි නො අජරාමරා.

219.

‘‘යෙ මන්තං පරිවත්තෙන්ති, ඡළඞ්ගං බ්‍රහ්මචින්තිතං;
එතෙ චඤ්ඤෙ ච විජ්ජාය, තෙපි නො අජරාමරා.

220.

‘‘ඉසයො වාපි යෙ සන්තා, සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො;
සරීරං තෙපි කාලෙන, විජහන්ති තපස්සිනො.

221.

‘‘භාවිතත්තා අරහන්තො, කතකිච්චා අනාසවා;
නික්ඛිපන්ති ඉමං දෙහං, පුඤ්ඤපාපපරික්ඛයා’’ති. –

පඤ්චහි ගාථාහි රඤ්ඤො ධම්මං දෙසෙසි.

217. තත්ථ **මහද්ධනා**ති නිධානගතස්සෙව මහතො ධනස්ස අත්ථිතාය බහුධනා. **මහාභොගා**ති දෙවභොගසදිසාය මහතියා භොගසම්පත්තියා සමන්නාගතා. **රට්ඨවන්තො**ති සකලරට්ඨවන්තො. **පහූතධනධඤ්ඤාසෙ**ති තිණ්ණං චතුන්නං වා සංවච්ඡරානං අත්ථාය නිදහිත්වා ඨපෙතබ්බස්ස නිච්චපරිබ්බයභූතස්ස ධනධඤ්ඤස්ස වසෙන අපරියන්තධනධඤ්ඤා. **තෙපි නො අජරාමරා**ති තෙපි එවං මහාවිභවා මන්ධාතුමහාසුදස්සනාදයො ඛත්තියා අජරාමරා නාහෙසුං, අඤ්ඤදත්ථු මරණමුඛමෙව අනුපවිට්ඨාති අත්ථො.

218. **එතෙ**ති යථාවුත්තඛත්තියාදයො. **අඤ්ඤෙ**ති අඤ්ඤතරා එවංභූතා අම්බට්ඨාදයො. **ජාතියා**ති අත්තනො ජාතිනිමිත්තං අජරාමරා නාහෙසුන්ති අත්ථො.

219. **මන්තන්**ති වෙදං. **පරිවත්තෙන්තී**ති සජ්ඣායන්ති වාචෙන්ති ච. අථ වා **පරිවත්තෙන්තී**ති වෙදං අනුපරිවත්තෙන්තා හොමං කරොන්තා ජපන්ති. **ඡළඞ්ගන්**ති සික්ඛාකප්පනිරුත්තිබ්‍යාකරණජොතිසත්ථඡන්දොවිචිතිසඞ්ඛාතෙහි ඡහි අඞ්ගෙහි යුත්තං. **බ්‍රහ්මචින්තිතන්**ති බ්‍රාහ්මණානමත්ථාය බ්‍රහ්මනා චින්තිතං කථිතං. **විජ්ජායා**ති බ්‍රහ්මසදිසවිජ්ජාය සමන්නාගතා, තෙපි නො අජරාමරාති අත්ථො.

220-221. **ඉසයො**ති යමනියමාදීනං පටිකූලසඤ්ඤාදීනඤ්ච එසනට්ඨෙන ඉසයො. **සන්තා**ති කායවාචාහි සන්තසභාවා. **සඤ්ඤතත්තා**ති රාගාදීනං සංයමෙන සංයතචිත්තා. කායතපනසඞ්ඛාතො තපො එතෙසං අත්ථීති **තපස්සිනො.** පුන **තපස්සිනො**ති සංවරකා. තෙන එවං තපනිස්සිතකා හුත්වා සරීරෙන ච විමොක්ඛං පත්තුකාමාපි සංවරකා සරීරං විජහන්ති එවාති

දස්සෙති. අථ වා **ඉසයොති** අධිසීලසික්ඛාදීනං එසනට්ඨෙන ඉසයො, තදත්ථං තප්පටිපක්ඛානං පාපධම්මානං වූපසමෙන සන්තා, එකාරම්මණෙ චිත්තස්ස සංයමෙන සඤ්ඤතත්තා, සම්මප්පධානයොගතො වීරියතාපෙන තපස්සිනො, සප්පයොගා රාගාදීනං සන්තපනෙන තපස්සිනොති යොජෙතබ්බං. **භාවිතත්තාති** චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනාය භාවිතචිත්තා.

එවං සටපණ්ඩිතෙන ධම්මෙ කථිතෙ තං සුත්වා රාජා අපගතසොකසල්ලො පසන්නමානසො සටපණ්ඩිතං පසංසන්තො –

222.

''ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝටසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

223.

''අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, සොකං හදයනිස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

224.

''ස්වාහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි, සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන භාතික.

225.

''එවං කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, යෙ හොන්ති අනුකම්පකා;
නිවත්තයන්ති සොකම්හා, ඝටො ජෙට්ඨංව භාතරං.

226.

''යස්ස එතාදිසා හොන්ති, අමච්චා පරිචාරකා;
සුභාසිතෙන අන්වෙන්ති, ඝටො ජෙට්ඨංව භාතර''න්ති. – සෙසගාථා අභාසි;

225. තත්ථ **ඝටො ජෙට්ඨංව භාතරන්ති** යථා ඝටපණ්ඩිතො අත්තනො ජෙට්ඨභාතරං මතපුත්තසොකාභිභූතං අත්තනො උපායකොසල්ලෙන චෙව ධම්මකථාය ච තතො පුත්තසොකතො විනිවත්තයි, එවං අඤ්ඤෙපි සප්පඤ්ඤා යෙ හොන්ති අනුකම්පකා, තෙ ඤාතීනං උපකාරං කරොන්තීති අත්ථො.

226. **යස්ස එතාදිසා හොන්තීති** අයං අභිසම්බුද්ධගාථා. තස්සත්ථො – යථා යෙන කාරණෙන පුත්තසොකපරෙතං රාජානං වාසුදෙවං ඝටපණ්ඩිතො සොකහරණත්ථාය සුභාසිතෙන අන්වෙසි අනුඑසි, **යස්ස** අඤ්ඤස්සාපි **එතාදිසා** පණ්ඩිතා **අමච්චා** පටිලද්ධා අස්සු, තස්ස කුතො සොකොති! සෙසගාථා හෙට්ඨා වුත්තත්ථා එවාති.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා ''එවං, උපාසක, පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුත්වා පුත්තසොකං හරිංසූ''ති වත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි. සච්චපරියොසානෙ උපාසකො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

කණ්හපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ධනපාලසෙට්ඨිපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගො දුබ්බණ්ණරූපොසීති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ ධනපාලපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අනුප්පන්නෙ කිර බුද්ධෙ පණ්ණරට්ඨෙ එරකච්ඡනගරෙ ධනපාලකො නාම සෙට්ඨි අහොසි අස්සද්ධො අප්පසන්නො කදරියො නත්ථිකදිට්ඨිකො. තස්ස කිරියා පාළිතො එව විඤ්ඤායති. සො කාලං කත්වා මරුකන්තාරෙ පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස තාලක්ඛන්ධප්පමාණො කායො අහොසි, සමුට්ඨිතච්ඡවි ඵරුසො, විරූපකෙසො, භයානකො, දුබ්බණ්ණො අතිවිය විරූපො බීභච්ඡදස්සනො. සො පඤ්චපණ්ණාස වස්සානි භත්තසිත්ථං වා උදකබින්දුං වා අලභන්තො විසුක්ඛකණ්ඨොට්ඨජිව්හො ජිඝච්ඡාපිපාසාභිභූතො ඉතො චිතො ච පරිබ්භමති.

අථ අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසිනො වාණිජා පඤ්චමත්තානි සකටසතානි භණ්ඩස්ස පූරෙත්වා උත්තරාපථං ගන්ත්වා භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිලද්ධභණ්ඩං සකටෙසු ආරොපෙත්වා පටිනිවත්තමානා සායන්හසමයෙ අඤ්ඤතරං සුක්ඛනදිං පාපුණිත්වා තත්ථ යානං මුඤ්චිත්වා රත්තියං වාසං කප්පෙසුං. අථ සො පෙතො පිපාසාභිභූතො පානීයස්සත්ථාය ආගන්ත්වා තත්ථ බින්දුමත්තම්පි පානීයං අලභිත්වා විගතාසො ඡින්නමූලො විය තාලො ඡින්නපාදො පති. තං දිස්වා වාණිජා –

227.

''නග්ගො දුබ්බණ්ණරූපොසි, කිසො ධමනිසන්ථතො;
උප්ඵාසුලිකො කිසිකො, කො නු ත්වමසි මාරිසා''ති. –

ඉමාය ගාථාය පුච්ඡිංසු. තතො පෙතො –

228.

''අහං භදන්තෙ පෙතොම්හි, දුග්ගතො යමලොකිකො;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතො''ති. –

අත්තානං ආවිකත්වා පුන තෙහි –

229.

''කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;

කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙතලොකං ඉතො ගතො''ති. –

කතකම්මං පුච්ඡිතො පුබ්බෙ නිබ්බත්තට්ඨානතො පට්ඨාය අතීතං පච්චුප්පන්නං අනාගතඤ්ච අත්තනො පවත්තිං දස්සෙන්තො තෙසඤ්ච ඔවාදං දෙන්තො –

230.

''නගරං අත්ථි පණ්ණානං, එරකච්ඡන්ති විස්සුතං;
තත්ථ සෙට්ඨී පුරෙ ආසිං, ධනපාලොති මං විදූ.

231.

''අසීති සකටවාහානං, හිරඤ්ඤස්ස අහොසි මෙ;
පහූතං මෙ ජාතරූපං, මුත්තා වෙළුරියා බහූ.

232.

''තාව මහද්ධනස්සාපි, න මෙ දාතුං පියං අහු;
පිදහිත්වා ද්වාරං භුඤ්ජිං, මා මං යාචනකාද්දසුං.

233.

''අස්සද්ධො මච්ඡරී චාසිං, කදරියො පරිභාසකො;
දදන්තානං කරොන්තානං, වාරයිස්සං බහූ ජනෙ.

234.

''විපාකො නත්ථි දානස්ස, සංයමස්ස කුතො ඵලං;
පොක්ඛරඤ්ඤොදපානානි, ආරාමානි ච රොපිතෙ;
පපායො ච විනාසෙසිං, දුග්ගෙ සඞ්කමනානි ච.

235.

''ස්වාහං අකතකල්‍යාණො, කතපාපො තතො චුතො;
උපපන්නො පෙත්තිවිසයං, ඛුප්පිපාසසමප්පිතො.

236.

''පඤ්චපණ්ණාස වස්සානි, යතො කාලඞ්කතො අහං;
නාභිජානාමි භුත්තං වා, පීතං වා පන පානියං.

237.

''යො සංයමො සො විනාසො, යො විනාසො සො සංයමො;
පෙතා හි කිර ජානන්ති, යො සංයමො සො විනාසො.

238.

''අහං පුරෙ සංයමිස්සං, නාදාසිං බහුකෙ ධනෙ;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකාසිමත්තනො;

ස්වාහං පච්ඡානුතප්පාමි, අත්තකම්මඵලූපගො.

239.
‘‘උද්ධං චතූහි මාසෙහි, කාලකිරියා භවිස්සති;
එකන්තකටුකං ඝොරං, නිරයං පපතිස්සහං.

240.
‘‘චතුක්කණ්ණං චතුද්වාරං, විභත්තං භාගසො මිතං;
අයොපාකාරපරියන්තං, අයසා පටිකුජ්ජිතං.

241.
‘‘තස්ස අයොමයා භූමි, ජලිතා තෙජසා යුතා;
සමන්තා යොජනසතං, ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

242.
‘‘තත්ථාහං දීඝමද්ධානං, දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං;
ඵලං පාපස්ස කම්මස්ස, තස්මා සොචාමහං භුසං.

243.
‘‘තං වො වදාමි භද්දං වො, යාවන්තෙත්ථ සමාගතා;
මාකත්ථ පාපකං කම්මං, ආවි වා යදි වා රහො.

244.
‘‘සචෙ තං පාපකං කම්මං, කරිස්සථ කරොථ වා;
න වො දුක්ඛා පමුත්යත්ථි, උප්පච්චාපි පලායතං.

245.
‘‘මත්තෙය්‍යා හොථ පෙත්තෙය්‍යා, කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිකා;
සාමඤ්ඤා හොථ බ්‍රහ්මඤ්ඤා, එවං සග්ගං ගමිස්සථා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

230-231. තත්ථ **පණ්ණානන්ති** පණ්ණානාමරට්ඨස්ස එවංනාමකානං රාජූනං. **එරකච්ඡන්ති** තස්ස නගරස්ස නාමං. **තත්ථාති** තස්මිං නගරෙ. **පුරෙති** පුබ්බෙ අතීතත්තභාවෙ. **ධනපාලොති මං විදූති** ‘‘ධනපාලසෙට්ඨී’’ති මං ජානන්ති. තයිදං නාමං තදා මය්හං අත්ථානුගතමෙවාති දස්සෙන්තො **‘‘අසීති’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **අසීති සකටවාහානන්ති** වීසතිඛාරිකො වාහො, යො සකටන්ති වුච්චති. තෙසං සකටවාහානං අසීති හිරඤ්ඤස්ස තථා කහාපණස්ස ච මෙ අහොසීති යොජනා. **පහූතං මෙ ජාතරූපන්ති** සුවණ්ණම්පි පහූතං අනෙකභාරපරිමාණං අහොසීති සම්බන්ධො.

232-233. න මෙ **දාතුං පියං අහූති** දානං දාතුං මය්හං පියං නාහොසි. **මා මං යාචනකාද්දසුන්ති** ''යාචකා මා මං පස්සිංසූ''ති පිදහිත්වා ගෙහද්වාරං භුඤ්ජාමි. **කදරියොති** ථද්ධමච්ඡරී. **පරිභාසකොති** දානං දෙන්තෙ දිස්වා භයෙන සන්තජ්ජකො. **දදන්තානං කරොන්තානන්ති** උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, දානානි දදන්තෙ පුඤ්ඤානි කරොන්තෙ. **බහු ජනෙති** බහූ සත්තෙ. දදන්තානං වා කරොන්තානං වා සමුදායභූතං බහුං ජනං පුඤ්ඤකම්මතො **වාරයිස්සං** නිවාරෙසිං.

234-236. **විපාකො නත්ථි දානස්සාති**ආදි දානාදීනං නිවාරණෙ කාරණදස්සනං. තත්ථ **විපාකො නත්ථි දානස්සාති** දානකම්මස්ස ඵලං නාම නත්ථි, කෙවලං පුඤ්ඤං පුඤ්ඤන්ති ධනවිනාසො එවාති දීපෙති. **සංයමස්සාති** සීලසංයමස්ස. **කුතො ඵලන්ති** කුතො නාම ඵලං ලබ්භති, නිරත්ථකමෙව සීලරක්ඛණන්ති අධිප්පායො. **ආරාමානීති** ආරාමූපවනානීති අත්ථො. **පපායොති** පානීයසාලා. **දුග්ගෙති** උදකවික්ඛල්ලානං වසෙන දුග්ගමට්ඨානානි. **සඞ්කමනානීති** සෙතුයො. **තතො චුතොති** තතො මනුස්සලොකතො චුතො. **පඤ්චපණ්ණාසාති** පඤ්චපඤ්ඤාස. **යතො කාලඞ්කතො අහන්ති** යදා කාලකතා අහං, තතො පට්ඨාය. **නාභිජානාමීති** එත්තකං කාලං භුත්තං වා පීතං වා කිඤ්චි න ජානාමි.

237-38. **යො සංයමො සො විනාසොති** ලොභාදිවසෙන යං සංයමනං කස්සචි අදානං, සො ඉමෙසං සත්තානං විනාසො නාම පෙතයොනියං නිබ්බත්තපෙතානං මහාබ්‍යසනස්ස හෙතුභාවතො. ''යො විනාසො සො සංයමො''ති ඉමිනා යථාවුත්තස්ස අත්ථස්ස එකන්තිකභාවං වදති. **පෙතා හි කිර ජානන්තීති** එත්ථ හි-සද්දො අවධාරණෙ, කිර-සද්දො අරුචිසූචනෙ. ''සංයමො දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිච්චාගො විනාසහෙතූ''ති ඉමමත්ථං පෙතා එව කිර ජානන්ති පච්චක්ඛතො අනුභුය්‍යමානත්තා, න මනුස්සාති. නයිදං යුත්තං මනුස්සානම්පි පෙතානං විය ඛුප්පිපාසාදීහි අභිභුය්‍යමානානං දිස්සමානත්තා. පෙතා පන පුරිමත්තභාවෙ කතකම්මස්ස පාකටභාවතො තමත්ථං සුට්ඨුතරං ජානන්ති. තෙනාහ – **''අහං පුරෙ සංයමිස්ස''**න්තිආදි. තත්ථ **සංයමිස්සන්ති** සයම්පි දානාදිපුඤ්ඤකිරියතො සංයමනං සඞ්කොචං අකාසිං. **බහුකෙ ධනෙති** මහන්තෙ ධනෙ විජ්ජමානෙ.

243. තන්ති තස්මා. **වොති** තුම්හෙ. **භද්දං වොති** භද්දං කල්‍යාණං සුන්දරං තුම්හාකං හොතූති වචනසෙසො. **යාවන්තෙත්ථ සමාගතාති** යාවන්තො යාවතකා එත්ථ සමාගතා, තෙ සබ්බෙ මම වචනං සුණාථාති අධිප්පායො. **ආවීති** පකාසනං පරෙසං පාකටවසෙන. **රහොති** පටිච්ඡන්නං අපාකටවසෙන. **ආවි වා** පාණාතිපාතාදිමුසාවාදාදිකායවචීපයොගවසෙන, **යදි වා රහො** අභිජ්ඣාදිවසෙන **පාපකං** ලාමකං අකුසල**කම්මං මාකත්ථ** මා කරිත්ථ.

244. **සචෙ තං පාපකං කම්මන්**ති අථ පන තං පාපකම්මං ආයතිං **කරිස්සථ,** එතරහි **වා කරොථ,** නිරයාදීසු චතූසු අපායෙසු මනුස්සෙසු ච අප්පායුකතාදිවසෙන තස්ස ඵලභූතා දුක්ඛතො **පමුත්ති** පමොක්ඛො නාම **නත්ථි. උප්පච්චාපි පලායත**න්ති උප්පතිත්වා ආකාසෙන ගච්ඡන්තානම්පි මොක්ඛො නත්ථියෙවාති අත්ථො. **''උපෙච්චා''**තිපි පාළි, ඉතො වා එත්තො වා පලායන්තෙ තුම්හෙ අනුබන්ධිස්සතීති අධිප්පායෙන උපෙච්ච සඤ්චිච්ච පලායන්තානම්පි තුම්හාකං තතො මොක්ඛො නත්ථි, ගතිකාලාදිපච්චයන්තරසමවායෙ පන සති විපච්චතියෙවාති අත්ථො. අයඤ්ච අත්ථො –

> ''න අන්තලික්ඛෙ න සමුද්දමජ්ඣෙ, න පබ්බතානං විවරං පවිස්ස;
> න විජ්ජතී සො ජගතිප්පදෙසො, යත්ථට්ඨිතො මුච්චෙය්‍ය පාපකම්මා''ති. (ධ. ප. 127; මි. ප. 4.2.4) –

ඉමාය ගාථාය දීපෙතබ්බො.

245. **මත්තෙය්‍යා**ති මාතුහිතා. **හොථා**ති තෙසං උපට්ඨානාදීනි කරොථ. තථා **පෙත්තෙය්‍යා**ති වෙදිතබ්බා. **කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිකා**ති කුලෙ ජෙට්ඨකානං අපචායනකරා. **සාමඤ්ඤා**ති සමණපූජකා. තථා **බ්‍රහ්මඤ්ඤා**ති බාහිතපාපපූජකාති අත්ථො. **එවං සග්ගං ගමිස්සථා**ති ඉමිනා මයා වුත්තනයෙන පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකං උපපජ්ජිස්සථාති අත්ථො. යං පනෙත්ථ අත්ථතො න විභත්තං, තං හෙට්ඨා බල්ලාටියපෙතවත්ථුආදීසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තෙ වාණිජා තස්ස වචනං සුත්වා සංවෙගජාතා තං අනුකම්පමානා භාජනෙහි පානීයං ගහෙත්වා තං සයාපෙත්වා මුඛෙ ආසිඤ්චිංසු. තතො මහාජනෙන බහුවෙලං ආසිත්තං උදකං තස්ස පෙතස්ස පාපබලෙන අධොගළං න ඔතිණ්ණං, කුතො පිපාසං පටිවිනෙස්සති. තෙ තං පුච්ඡිංසු – ''අපි තෙ කාචි අස්සාසමත්තා ලද්ධා''ති. සො ආහ – ''යදි මෙ එත්තකෙහි ජනෙහි එත්තකං වෙලං ආසිඤ්චමානං උදකං එකබින්දුමත්තම්පි පරගළං පවිට්ඨං, ඉතො පෙතයොනිතො මොක්ඛො මා හොතූ''ති. අථ තෙ වාණිජා තං සුත්වා අතිවිය සංවෙගජාතා ''අත්ථි පන කොචි උපායො පිපාසාවූපසමායා''ති ආහංසු. සො ආහ – ''ඉමස්මිං පාපකම්මෙ ඛීණෙ තථාගතස්ස වා තථාගතසාවකානං වා දානෙ දින්නෙ මම දානමුද්දිසිස්සති, අහං ඉතො පෙතත්තතො මුච්චිස්සාමී''ති. තං සුත්වා වාණිජා සාවත්ථිං ගන්ත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා සරණානි සීලානි ච ගහෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සත්තාහං දානං දත්වා තස්ස පෙතස්ස දක්ඛිණං ආදිසිංසු. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා චතුන්නං පරිසානං ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො ච ලොභාදිමච්ඡෙරමලං පහාය දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසීති.

ධනපාලසෙට්ඨිපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. චූළසෙට්ඨිපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසි, භන්තෙති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ චූළසෙට්ඨිපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. බාරාණසියං කිර එකො ගහපති අස්සද්ධො අප්පසන්නො මච්ඡරී කදරියො පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරො චූළසෙට්ඨි නාම අහොසි. සො කාලං කත්වා පෙතෙසු නිබ්බත්ති, තස්ස කායො අපගතමංසලොහිතො අට්ඨින්හාරුචම්මමත්තො මුණ්ඩො අපෙතවත්ථො අහොසි. ධීතා පනස්ස අනුලා අන්ධකවින්දෙ සාමිකස්ස ගෙහෙ වසන්තී පිතරං උද්දිස්ස බ්‍රාහ්මණෙ භොජෙතුකාමා තණ්ඩුලාදීනි දානූපකරණානි සජ්ජෙසි. තං ඤත්වා පෙතො ආසාය ආකාසෙන තත්ථ ගච්ඡන්තො රාජගහං සම්පාපුණි. තෙන ච සමයෙන රාජා අජාතසත්තු දෙවදත්තෙන උය්‍යොජිතො පිතරං ජීවිතා වොරොපෙත්වා තෙන විප්පටිසාරෙන දුස්සුපිනෙන ච නිද්දං අනුපගච්ඡන්තො උපරිපාසාදවරගතො චඞ්කමන්තො තං පෙතං ආකාසෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා ඉමාය ගාථාය පුච්ඡි –

246.

‘‘නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසි භන්තෙ, රත්තිං කුහිං ගච්ඡසි කිස්සහෙතු;
ආචික්ඛ මෙ තං අපි සක්කුණෙමු, සබ්බෙන විත්තං පටිපාදයෙ තුව’’න්ති.

තත්ථ **පබ්බජිතොති** සමණො. රාජා කිර තං නග්ගත්තා මුණ්ඩත්තා ච ‘‘නග්ගො සමණො අය’’න්ති සඤ්ඤාය ‘‘නග්ගො කිසො පබ්බජිතොසී’’තිආදිමාහ. **කිස්සහෙතූති** කින්නිමිත්තං. **සබ්බෙන විත්තං පටිපාදයෙ තුවන්ති** විත්තියා උපකරණභූතං විත්තං සබ්බෙන භොගෙන තුය්හං අජ්ඣාසයානුරූපං, සබ්බෙන වා උස්සාහෙන පටිපාදෙය්‍යං සම්පාදෙය්‍යං. තථා කාතුං මයං අප්පෙව නාම සක්කුණෙය්‍යාම, තස්මා **ආචික්ඛ මෙ තං,** එතං තව ආගමනකාරණං මය්හං කථෙහීති අත්ථො.

එවං රඤ්ඤා පුට්ඨො පෙතො අත්තනො පවත්තිං කථෙන්තො තිස්සො ගාථා අභාසි –

247.

‘‘බාරාණසී නගරං දූරඝුට්ඨං, තත්ථාහං ගහපති අඩ්ඪකො අහු දීනො;
අදාතා ගෙධිතමනො ආමිසස්මිං, දුස්සීල්‍යෙන යමවිසයම්හි පත්තො.

248.

‘‘සො සූචිකාය කිලමිතො තෙහි,
තෙනෙව ඤාතීසු යාමි ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතු;
අදානසීලා න ච සද්දහන්ති,

‘දානඵලං හොති පරම්හි ලොකෙ’.

249.

‘‘ධීතා ච මය්හං ලපතෙ අභික්ඛණං, දස්සාමි දානං පිතූනං පිතාමහානං;
තමුපක්ඛටං පරිවිසයන්ති බ්‍රාහ්මණා, යාමි අහං අන්ධකවින්දං භුත්තු’’න්ති.

247. තත්ථ **දූරසුතො**ති දූරතො එව ගුණකිත්තනවසෙන සොසිතං, සබ්බත්ථ විස්සුතං පාකටන්ති අත්ථො. **අඩ්ඪකො**ති අඩ්ඪො මහාවිභවො. **දීනො**ති නිහීනචිත්තො අදානජ්ඣාසයො. තෙනාහ **‘‘අදාතා’’**ති. **ගෙධිතමනො ආමිසස්මි**න්ති කාමාමිසෙ ලග්ගචිත්තො ගෙධං ආපන්නො. **දුස්සීල්‍යෙන යමවිසයම්හි පත්තො**ති අත්තනා කතෙන දුස්සීලකම්මුනා යමවිසයං පෙතලොකං පත්තො අම්හි.

248. **සො සූචිකාය කිලමිතො**ති සො අහං විජ්ඣනට්ඨෙන සූචිසදිසතාය ‘‘සූචිකා’’ති ලද්ධනාමාය ජිඝච්ඡාය කිලමිතො නිරන්තරං විජ්ඣමානො. ‘‘කිලමථො’’ති ඉච්චෙව වා පාඨො. **තෙහී**ති ‘‘දීනො’’තිආදිනා වුත්තෙහි පාපකම්මෙහි කාරණභූතෙහි. තස්ස හි පෙතස්ස තානි පාපකම්මානි අනුස්සරන්තස්ස අතිවිය දොමනස්සං උප්පජ්ජි, තස්මා එවමාහ. **තෙනෙවා**ති තෙනෙව ජිඝච්ඡාදුක්ඛෙන. **ඤාතීසු යාමී**ති ඤාතීනං සමීපං යාමි ගච්ඡාමි. **ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතූ**ති ආමිසස්ස කිඤ්චික්ඛනිමිත්තං, කිඤ්චි ආමිසං පත්ථෙන්තොති අත්ථො. **අදානසීලා න ච සද්දහන්ති, ‘දානඵලං හොති පරම්හි ලොකෙ’**ති යථා අහං, තථා එවං අඤ්ඤෙපි මනුස්සා අදානසීලා ‘‘දානස්ස ඵලං එකංසෙන පරලොකෙ හොතී’’ති න ච සද්දහන්ති. යතො අහං විය තෙපි පෙතා හුත්වා මහාදුක්ඛං පච්චනුභවන්තීති අධිප්පායො.

249. **ලපතෙ**ති කථෙති. **අභික්ඛණ**න්ති අභිණ්හං බහුසො. කින්ති ලපතීති ආහ **‘‘දස්සාමි දානං පිතූනං පිතාමහාන’’**න්ති. තත්ථ **පිතූන**න්ති මාතාපිතූනං, චූළපිතුමහාපිතූනං වා. **පිතාමහාන**න්ති අය්‍යකපය්‍යකානං. **උපක්ඛට**න්ති සජ්ජිතං. **පරිවිසයන්තී**ති භොජයන්ති. **අන්ධකවින්ද**න්ති එවංනාමකං නගරං. **භුත්තු**න්ති භුඤ්ජිතුං. තතො පරා සඞ්ගීතිකාරකෙහි වුත්තා –

250.

‘‘තමවොච රාජා ‘අනුභවියාන තම්පි,
එය්‍යාසි ඛිප්පං අහමපි කස්සං පූජං;
ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතු,
සද්ධායිතං හෙතුවචො සුණොම’.

251.

‘‘තථාති වත්වා අගමාසි තත්ථ, භුඤ්ජිංසු භත්තං න ච දක්ඛිණාරහා;

පටුන

පච්චාගමි රාජගහං පුනාපරං, පාතුරහොසි පුරතො ජනාධිපස්ස.

252.

‘‘දිස්වාන පෙතං පුනදෙව ආගතං, රාජා අවොච ‘අහමපි කිං දදාමි;
ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතු, යෙන තුවං චිරතරං පීණිතො සියා’.

253.

‘‘බුද්ධඤ්ච සඞ්ඝං පරිවිසියාන රාජ, අන්නෙන පානෙන ච චීවරෙන;
තං දක්ඛිණං ආදිස මෙ හිතාය, එවං අහං චිරතරං පීණිතො සියා.

254.

‘‘තතො ච රාජා නිපතිත්වා තාවදෙ, දානං සහත්ථා අතුලං දදිත්වා සඞ්ඝෙ;
ආරොචෙසි පකතං තථාගතස්ස, තස්ස ච පෙතස්ස දක්ඛිණං ආදිසිත්ථ.

255.

‘‘සො පූජිතො අතිවිය සොභමානො, පාතුරහොසි පුරතො ජනාධිපස්ස;
යක්ඛොහමස්මි පරමිද්ධිපත්තො, න මය්හමත්ථි සමා සදිසා මානුසා.

256.

‘‘පස්සානුභාවං අපරිමිතං මමයිදං, තයානුදිට්ඨං අතුලං දත්වා සඞ්ඝෙ;
සන්තප්පිතො සතතං සදා බහූහි, යාමි අහං සුඛිතො මනුස්සදෙවා’’ති.

250. තත්ථ **තමවොච රාජාති** තං පෙතං තථා වත්වා ඨිතං රාජා අජාතසත්තු අවොච. **අනුභවියාන තම්පීති** තං තව ඤාතකෙහි උපකප්පියමානං දානම්පි අනුභවිත්වා. **එය්‍යාසීති** ආගච්ඡෙය්‍යාසි. **කස්සන්ති** කරිස්සාමි. **ආචික්ඛ මෙ තං යදි අත්ථි හෙතූති** සචෙ කිඤ්චි කාරණං අත්ථි, තං කාරණං මය්හං ආචික්ඛ කථෙහි. **සද්ධායිතන්ති** සද්ධායිතබ්බං. **හෙතුවචොති** හෙතුයුත්තවචනං, ‘‘අමුකස්මිං ඨානෙ අසුකෙන පකාරෙන දානෙ කතෙ මය්හං උපකප්පතී’’ති සකාරණං වචනං වදාති අත්ථො.

251. **තථාති වත්වාති** සාධූති වත්වා. **තත්ථාති** තස්මිං අන්ධකවින්දෙ පරිවෙසනට්ඨානෙ. **භුඤ්ජිංසු භත්තං න ච දක්ඛිණාරහාති** භත්තං භුඤ්ජිංසු දුස්සීලබ්‍රාහ්මණා, න ච පන දක්ඛිණාරහා සීලවන්තො භුඤ්ජිංසූති අත්ථො. **පුනාපරන්ති** පුන අපරං වාරං රාජගහං පච්චාගමි.

252. **කිං දදාමීති** ‘‘කීදිසං තෙ දානං දස්සාමී’’ති රාජා පෙතං පුච්ඡි. **යෙන තුවන්ති** යෙන කාරණෙන ත්වං. **චිරතරන්ති** චිරකාලං. **පීණිතොති** තිත්තො සියා, තං කථෙහීති අත්ථො.

253. **පරිවිසියානාති** භොජෙත්වා. **රාජාති** අජාතසත්තුං ආලපති. **මෙ හිතායාති** මය්හං හිතත්ථාය පෙතත්තභාවතො පරිමුත්තියා.

254. **තතොති** තස්මා තෙන වචනෙන, තතො වා පාසාදතො. **නිපතිත්වාති** නික්ඛමිත්වා. **තාවදෙති** තදා එව අරුණුග්ගමනවෙලාය. යම්හි පෙතො පච්චාගන්ත්වා රඤ්ඤො අත්තානං දස්සෙසි, තස්මිං පුරෙභත්තෙ එව දානං අදාසි. **සහත්ථාති** සහත්ථෙන. **අතුලන්ති** අප්පමාණං උළාරං පණීතං. **දත්වා සඞ්ඝෙති** සඞ්ඝස්ස දත්වා. **ආරොචෙසි පකතං තථාගතස්සාති** ‘‘ඉදං, භන්තෙ, දානං අඤ්ඤතරං පෙතං සන්ධාය පකත’’න්ති තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. ආරොචෙත්වා ච යථා තං දානං තස්ස උපකප්පති, එවං තස්ස ච පෙතස්ස දක්ඛිණං ආදිසිත්ථ ආදිසි.

255. **සොති** සො පෙතො. **පූජිතොති** දක්ඛිණාය දියමානාය පූජිතො. **අතිවිය සොභමානොති** දිබ්බානුභාවෙන අතිවිය විරොචමානො. **පාතුරහොසීති** පාතුභවි, රඤ්ඤො පුරතො අත්තානං දස්සෙසි. **යක්ඛොහමස්මීති** පෙතත්තභාවතො මුත්තො යක්ඛො අහං ජාතො දෙවභාවං පත්තොස්මි. **න මය්හමත්ථි සමා සදිසා මානුසාති** මය්හං ආනුභාවසම්පත්තියා සමා වා භොගසම්පත්තියා සදිසා වා මනුස්සා න සන්ති.

256. **පස්සානුභාවං අපරිමිතං මමයිදන්ති** ‘‘මම ඉදං අපරිමාණං දිබ්බානුභාවං පස්සා’’ති අත්තනො සම්පත්තිං පච්චක්ඛතො රඤ්ඤො දස්සෙන්තො වදති. **තයානුදිට්ඨං අතුලං දත්වා සඞ්ඝෙති** අරියසඞ්ඝස්ස අතුලං උළාරං දානං දත්වා මය්හං අනුකම්පාය තයා අනුදිට්ඨං. **සන්තප්පිතො සතතං සදා බහූහීති** අන්නපානවත්ථාදීහි බහූහි දෙය්‍යධම්මෙහි අරියසඞ්ඝං සන්තප්පෙන්තෙන තයා සදා සබ්බකාලං යාවජීවං තත්ථාපි සතතං නිරන්තරං අහං සන්තප්පිතො පීණිතො. **යාමි අහං සුඛිතො මනුස්සදෙවාති** ‘‘තස්මා අහං ඉදානි සුඛිතො මනුස්සදෙව මහාරාජ යථිච්ඡිතට්ඨානං යාමී’’ති රාජානං ආපුච්ඡි.

එවං පෙතෙ ආපුච්ඡිත්වා ගතෙ රාජා අජාතසත්තු තමත්ථං භික්ඛූනං ආරොචෙසි, භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො මච්ඡෙරමලං පහාය දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසීති.

චූළසෙට්ඨිපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. අඞ්කුරපෙතවත්ථුවණ්ණනා

යස්ස අත්ථාය ගච්ඡාමාති ඉදං සත්ථා සාවත්ථියං විහරන්තො අඞ්කුරපෙතං ආරබ්භ කථෙසි. කාමඤ්චෙත්ථ අඞ්කුරො පෙතො න හොති, තස්ස පන චරිතං යස්මා පෙතසම්බන්ධං, තස්මා තං ''අඞ්කුරපෙතවත්ථූ''ති වුත්තං.

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපකථා – යෙ තෙ උත්තරමධුරාධිපතිනො රඤ්ඤො මහාසාගරස්ස පුත්තං උපසාගරං පටිච්ච උත්තරාපථෙ කංසභොගෙ අසිතඤ්ජනනගරෙ මහාකංසස්ස ධීතුයා දෙවගබ්භාය කුච්ඡියං උප්පන්නා අඤ්ජනදෙවී වාසුදෙවො බලදෙවො චන්දදෙවො සූරියදෙවො අග්ගිදෙවො වරුණදෙවො අජ්ජුනො පජ්ජුනො ඝටපණ්ඩිතො අඞ්කුරො චාති වාසුදෙවාදයො දස භාතිකාති එකාදස ඛත්තියා අහෙසුං, තෙසු වාසුදෙවාදයො භාතරො අසිතඤ්ජනනගරං ආදිං කත්වා ද්වාරවතීපරියොසානෙසු සකලජම්බුදීපෙ තෙසට්ඨියා නගරසහස්සෙසු සබ්බෙ රාජානො චක්කෙන ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ද්වාරවතියං වසමානා රජ්ජං දස කොට්ඨාසෙ කත්වා විභජිංසු. භගිනිං පන අඤ්ජනදෙවිං න සරිංසු. පුන සරිත්වා ''එකාදස කොට්ඨාසෙ කරොමා''ති වුත්තෙ තෙසං සබ්බකනිට්ඨො අඞ්කුරො ''මම කොට්ඨාසං තස්සා දෙථ, අහං වොහාරං කත්වා ජීවිස්සාමි, තුම්හෙ අත්තනො අත්තනො ජනපදෙසු සුඞ්කං මය්හං විස්සජ්ජෙථා''ති ආහ. තෙ ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තස්ස කොට්ඨාසං භගිනියා දත්වා නව රාජානො ද්වාරවතියං වසිංසු.

අඞ්කුරො පන වණිජ්ජං කරොන්තො නිච්චකාලං මහාදානං දෙති. තස්ස පනෙකො දාසො භණ්ඩාගාරිකො අත්ථකාමො අහොසි. අඞ්කුරො පසන්නමානසො තස්ස එකං කුලධීතරං ගහෙත්වා අදාසි. සො පුත්තෙ ගබ්භගතෙයෙව කාලමකාසි. අඞ්කුරො තස්මිං ජාතෙ තස්ස පිතුනො දින්නං භත්තවෙතනං තස්ස අදාසි. අථ තස්මිං දාරකෙ වයප්පත්තෙ ''දාසො න දාසො''ති රාජකුලෙ විනිච්ඡයො උප්පජ්ජි. තං සුත්වා අඤ්ජනදෙවී ධෙනූපමං වත්වා ''මාතු භුජිස්සාය පුත්තොපි භුජිස්සො එවා''ති දාසබ්‍යතො මොචෙසි.

දාරකො පන ලජ්ජාය තත්ථ වසිතුං අවිසහන්තො රොරුවනගරං ගන්ත්වා තත්ථ අඤ්ඤතරස්ස තුන්නවායස්ස ධීතරං ගහෙත්වා තුන්නවායසිප්පෙන ජීවිකං කප්පෙසි. තෙන සමයෙන රොරුවනගරෙ අසය්හමහාසෙට්ඨී නාම අහොසි. සො සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකවනිබ්බකයාචකානං මහාදානං දෙති. සො තුන්නවායො සෙට්ඨිනො ඝරං අජානන්තානං පීතිසොමනස්සජාතො හුත්වා අසය්හසෙට්ඨිනො නිවෙසනං දක්ඛිණබාහුං පසාරෙත්වා දස්සෙසි ''එත්ථ ගන්ත්වා ලද්ධබ්බං ලභන්තූ''ති. තස්ස කම්මං පාළියංයෙව ආගතං.

සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා මරුභූමියං අඤ්ඤතරස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ භුම්මදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්ති, තස්ස දක්ඛිණහත්ථො සබ්බකාමදදො අහොසි. තස්මිංයෙව ච රොරුවෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො අසය්හසෙට්ඨිනො දානෙ බ්‍යාවටො අස්සද්ධො අප්පසන්නො මිච්ඡාදිට්ඨිකො පුඤ්ඤකිරියාය අනාදරො කාලං කත්වා තස්ස දෙවපුත්තස්ස වසනට්ඨානස්ස අවිදූරෙ පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තෙන ච කතකම්මං පාළියංයෙව ආගතං. අසය්හමහාසෙට්ඨී පන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො සහබ්‍යතං උපගතො.

අථ අපරෙන සමයෙන අඞ්කුරො පඤ්චහි සකටසතෙහි, අඤ්ඤතරො ච බ්‍රාහ්මණො පඤ්චහි සකටසතෙහීති ද්වෙපි ජනා සකටසහස්සෙන භණ්ඩං ආදාය මරුකන්තාරමග්ගං පටිපන්නා මග්ගමූළ්හා හුත්වා බහූං දිවසං තත්ථෙව විචරන්තා පරික්ඛීණතිණොදකාහාරා අහෙසුං. අඞ්කුරො අස්සදූතෙහි චතූසු දිසාසු පානියං මග්ගාපෙසි. අථ සො කාමදදහත්ථො යක්ඛො තං තෙසං බ්‍යසනප්පත්තිං දිස්වා අඞ්කුරෙන පුබ්බෙ අත්තනො කතං උපකාරං චින්තෙත්වා ‘‘හන්ද දානි ඉමස්ස මයා අවස්සයෙන භවිතබ්බ’’න්ති අත්තනො වසනවටරුක්ඛං දස්සෙසි. සො කිර වටරුක්ඛො සාඛාවිටපසම්පන්නො ඝනපලාසො සන්දච්ඡායො අනෙකසහස්සපාරොහො ආයාමෙන විත්ථාරෙන උබ්බෙධෙන ච යොජනපරිමාණො අහොසි. තං දිස්වා අඞ්කුරො හට්ඨතුට්ඨො තස්ස හෙට්ඨා ඛන්ධාවාරං බන්ධාපෙසි. යක්ඛො අත්තනො දක්ඛිණහත්ථං පසාරෙත්වා පඨමං තාව පානීයෙන සබ්බං ජනං සන්තප්පෙසි. තතො යො යො යං යං ඉච්ඡති, තස්ස තස්ස තං තං අදාසි.

එවං තස්මිං මහාජනෙ නානාවිධෙන අන්නපානාදිනා යථාකාමං සන්තප්පිතෙ පච්ඡා වූපසන්තෙ මග්ගපරිස්සමෙ සො බ්‍රාහ්මණවාණිජො අයොනිසො මනසිකරොන්තො එවං චින්තෙසි – ‘‘ධනලාභාය ඉතො කම්බොජං ගන්ත්වා මයං කිං කරිස්සාම, ඉමමෙව පන යක්ඛං යෙන කෙනචි උපායෙන ගහෙත්වා යානං ආරොපෙත්වා අම්හාකං නගරමෙව ගමිස්සාමා’’ති. එවං චින්තෙත්වා තමත්ථං අඞ්කුරස්ස කථෙන්තො –

257.

‘‘යස්ස අත්ථාය ගච්ඡාම, කම්බොජං ධනහාරකා;
අයං කාමදදො යක්ඛො, ඉමං යක්ඛං නයාමසෙ.

258.

‘‘ඉමං යක්ඛං ගහෙත්වාන, සාධුකෙන පසය්හ වා;
යානං ආරොපයිත්වාන, ඛිප්පං ගච්ඡාම ද්වාරක’’න්ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **යස්ස අත්ථායාති** යස්ස කාරණා. **කම්බොජන්ති** කම්බොජරට්ඨං. **ධනහාරකාති** භණ්ඩවික්කයෙන ලද්ධධනහාරිනො.

කාමදදොති ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායකො. **යක්ඛොති** දෙවපුත්තො. **නයාමසෙති** නයිස්සාම. **සාධුකෙනාති** යාචනෙන. **පසය්හාති** අභිභවිත්වා බලක්කාරෙන, **යානන්ති** සුඛයානං. **ද්වාරකන්ති** ද්වාරවතීනගරං. අයං හෙත්ථාධිප්පායො – යදත්ථං මයං ඉතො කම්බොජං ගන්තුකාමා, තෙන ගමනෙන සාධෙතබ්බො අත්ථො ඉධෙව සිජ්ඣති. අයඤ්හි යක්ඛො කාමදදො, තස්මා ඉමං යක්ඛං යාචිත්වා තස්ස අනුමතියා වා, සචෙ සඤ්ඤත්තිං න ගච්ඡති, බලක්කාරෙන වා යානං ආරොපෙත්වා යානෙ පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා තං ගහෙත්වා ඉතොයෙව ඛිප්පං ද්වාරවතීනගරං ගච්ඡාමාති.

එවං පන බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තො අඞ්කුරො සප්පුරිසධම්මෙ ඨත්වා තස්ස වචනං පටික්ඛිපන්තො –

259.

''යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
න තස්ස සාඛං භඤ්ජෙය්‍ය, මිත්තදුබ්භො හි පාපකො''ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **න භඤ්ජෙය්‍යාති** න ඡින්දෙය්‍ය. **මිත්තදුබ්භොති** මිත්තෙසු දුබ්භනං තෙසං අනත්ථුප්පාදනං. **පාපකොති** අභද්දකො මිත්තදුබ්භො. යො හි සීතච්ඡායො රුක්ඛො සම්මාහිතත්තස්ස පුරිසස්ස පරිස්සමවිනොදකො, තස්සාපි නාම පාපකං න චින්තෙතබ්බං, කිමඞ්ගං පන සත්තභූතෙසු. අයං දෙවපුත්තො සප්පුරිසො පුබ්බකාරී අම්හාකං දුක්ඛපනූදකො බහූපකාරො, න තස්ස කිඤ්චි අනත්ථං චින්තෙතබ්බං, අඤ්ඤදත්ථු සො පූජෙතබ්බො එවාති දස්සෙති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො ''අත්ථස්ස මූලං නිකතිවිනයො''ති නීතිමග්ගං නිස්සාය අඞ්කුරස්ස පටිලොමපක්ඛෙ ඨත්වා –

260.

''යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
ඛන්ධම්පි තස්ස ඡින්දෙය්‍ය, අත්ථො චෙ තාදිසො සියා''ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **අත්ථො චෙ තාදිසො සියාති** තාදිසෙන දබ්බසම්භාරෙන සචෙ අත්ථො භවෙය්‍ය, තස්ස රුක්ඛස්ස ඛන්ධම්පි ඡින්දෙය්‍ය, කිමඞ්ගං පන සාඛාදයොති අධිප්පායො.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තෙ අඞ්කුරො සප්පුරිසධම්මංයෙව පග්ගණ්හන්තො –

261.

''යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
න තස්ස පත්තං භින්දෙය්‍ය, මිත්තදුබ්භො හි පාපකො''ති. –

ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ **න තස්ස පත්තං භින්දෙය්‍යාති** තස්ස රුක්ඛස්ස එකපණ්ණමත්තම්පි න පාතෙය්‍ය, පගෙව සාඛාදිකෙති අධිප්පායො.

පුනපි බ්‍රාහ්මණො අත්තනො වාදං පග්ගණ්හන්තො –

262.
‘‘යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
සමූලම්පි තං අබ්බුහෙ, අත්ථො චෙ තාදිසො සියා’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **සමූලම්පි තං අබ්බුහෙති** තං තත්ථ සමූලම්පි සහ මූලෙනපි අබ්බුහෙය්‍ය, උද්ධරෙය්‍යාති අත්ථො.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තෙ පුන අඞ්කුරො තං නීතිං නිරත්ථකං කාතුකාමො –

263.
‘‘යස්සෙකරත්තිම්පි ඝරෙ වසෙය්‍ය, යත්ථන්නපානං පුරිසො ලභෙථ;
න තස්ස පාපං මනසාපි චින්තයෙ, කතඤ්ඤුතා සප්පුරිසෙහි වණ්ණිතා.

264.
‘‘යස්සෙකරත්තිම්පි ඝරෙ වසෙය්‍ය, අන්නෙන පානෙන උපට්ඨිතො සියා;
න තස්ස පාපං මනසාපි චින්තයෙ, අදුබ්භපාණී දහතෙ මිත්තදුබ්භිං.

265.
‘‘යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණො, පච්ඡා පාපෙන හිංසති;
අල්ලපාණිහතො පොසො, න සො භද්‍රානි පස්සතී’’ති. –

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

263. තත්ථ **යස්සාති** යස්ස පුග්ගලස්ස. **එකරත්තිම්පීති** එකරත්තිමත්තම්පි කෙවලං ගෙහෙ වසෙය්‍ය. **යත්ථන්නපානං පුරිසො ලභෙථාති** යස්ස සන්තිකෙ කොචි පුරිසො අන්නපානං වා යංකිඤ්චි භොජනං වා ලභෙය්‍ය. **න තස්ස පාපං මනසාපි චින්තයෙති** තස්ස පුග්ගලස්ස අභද්දකං අනත්ථං මනසාපි න චින්තෙය්‍ය න පිහෙය්‍ය, පගෙව කායවාචාහි. කස්මාති චෙ? **කතඤ්ඤුතා සප්පුරිසෙහි වණ්ණිතාති** කතඤ්ඤුතා නාම බුද්ධාදීහි උත්තමපුරිසෙහි පසංසිතා.

264. **උපට්ඨිතොති** පයිරුපාසිතො ‘‘ඉදං ගණ්හ ඉදං භුඤ්ජා’’ති අන්නපානාදිනා උපට්ඨිතො. **අදුබ්භපාණීති** අහිංසකහත්ථො හත්ථසංයතො. **දහතෙ මිත්තදුබ්භින්ති** තං මිත්තදුබ්භිං පුග්ගලං දහති විනාසෙති, අප්පදුට්ඨයෙ

හිතජ්ඣාසයසම්පන්නෙ පුග්ගලෙ පරෙන කතො අපරාධො අවිසෙසෙන තස්සෙව අනත්ථාවහො, අප්පදුට්ඨො පුග්ගලො අත්ථතො තං දහති නාම. තෙනාහ භගවා –

> ‘‘යො අප්පදුට්ඨස්ස නරස්ස දුස්සති, සුද්ධස්ස පොසස්ස අනඞ්ගණස්ස;
> තමෙව බාලං පච්චෙති පාපං, සුඛුමො රජො පටිවාතංව ඛිත්තො’’ති. (ධ. ප. 125; ජා. 1.5.94; සං. නි. 1.22);

265. **යො පුබ්බෙ කතකල්‍යාණොති** යො පුග්ගලො කෙනචි සාධුනා කතභද්දකො කතූපකාරො. **පච්ඡා පාපෙන හිංසතීති** තං පුබ්බකාරිං අපරභාගෙ පාපෙන අභද්දකෙන අනත්ථකෙන බාධති. **අල්ලපාණිහතො පොසොති** අල්ලපාණිනා උපකාරකිරියාය අල්ලපාණිනා ධොතහත්ථෙන පුබ්බකාරිනා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන හතො බාධිතො, තස්ස වා පුබ්බකාරිනො බාධනෙන හතො අල්ලපාණිහතො නාම, අකතඤ්ඤුපුග්ගලො. **න සො භද්‍රානි පස්සතීති** සො යථාවුත්තපුග්ගලො ඉධලොකෙ ච පරලොකෙ ච ඉට්ඨානි න පස්සති, න වින්දති, න ලභතීති අත්ථො.

එවං සප්පුරිසධම්මං පග්ගණ්හන්තෙන අඞ්කුරෙන අභිභවිත්වා වුත්තො සො බ්‍රාහ්මණො නිරුත්තරො තුණ්හී අහොසි. යක්ඛො පන තෙසං ද්වින්නං වචනපටිවචනානි සුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස කුජ්ඣිත්වාපි ‘‘හොතු ඉමස්ස දුට්ඨබ්‍රාහ්මණස්ස කත්තබ්බං පච්ඡා ජානිස්සාමී’’ති අත්තනො කෙනචි අනභිභවනීයතමෙව තාව දස්සෙන්තො –

266.

> ‘‘නාහං දෙවෙන වා මනුස්සෙන වා, ඉස්සරියෙන වා හං සුප්පසය්හො;
> යක්ඛොහමස්මි පරමිද්ධිපත්තො, දූරඞ්ගමො වණ්ණබලූපපන්නො’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **දෙවෙන වාති** යෙන කෙනචි දෙවෙන වා. **මනුස්සෙන වාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **ඉස්සරියෙන වාති** දෙවිස්සරියෙන වා මනුස්සිස්සරියෙන වා. තත්ථ දෙවිස්සරියං නාම චතුමහාරාජිකසක්කසුයාමාදීනං දෙවිද්ධි, මනුස්සිස්සරියං නාම චක්කවත්තිආදීනං පුඤ්ඤිද්ධි. තස්මා ඉස්සරියග්ගහණෙන මහානුභාවෙ දෙවමනුස්සෙ සඞ්ගණ්හාති. මහානුභාවාපි හි දෙවා අත්තනො පුඤ්ඤඵලූපත්ථම්භිතෙ මනුස්සෙපි අසති පයොගවිපත්තියං අභිභවිතුං න සක්කොන්ති, පගෙව ඉතරෙ. **හන්ති** අසහනෙ නිපාතො. **න සුප්පසය්හොති** අප්පධංසියො. **යක්ඛොහමස්මි පරමිද්ධිපත්තොති** අත්තනො පුඤ්ඤඵලෙන අහං යක්ඛත්තං උපගතො අස්මි, යක්ඛොව සමානො න යො වා සො වා, අථ

බො පරමිද්ධිපත්තො පරමාය උත්තමාය යක්ඛිද්ධියා සමන්නාගතො. **දූරඞ්ගමොති** ඛණෙනෙව දූරම්පි ඨානං ගන්තුං සමත්ථො. **වණ්ණබලූපපන්නොති** රූපසම්පත්තියා සරීරබලෙන ච උපපන්නො සමන්නාගතොති තීහිපි පදෙහි මන්තප්පයොගාදීහි අත්තනො අනභිභවනීයතංයෙව දස්සෙති. රූපසම්පන්නො හි පරෙසං බහුමානිතො හොති, රූපසම්පදං නිස්සාය විසභාගවත්ථුනාපි අනාකඩ්ඪනියොවාති වණ්ණසම්පදා අනභිභවනීයකාරණන්ති වුත්තා.

ඉතො පරං අඞ්කුරස්ස ච දෙවපුත්තස්ස ච වචනපටිවචනකථා හොති –

267.

‘‘පාණි තෙ සබ්බසොවණ්ණො, පඤ්චධාරො මධුස්සවො;
නානාරසා පග්ඝරන්ති, මඤ්ඤෙහං තං පුරින්දදං.

268.

‘‘නාම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො, නාපි සක්කො පුරින්දදො;
පෙතං මං අඞ්කුර ජානාහි, රොරුවම්හා ඉධාගතං.

269.

‘‘කිංසීලො කිංසමාචාරො, රොරුවස්මිං පුරෙ තුවං;
කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣති.

270.

‘‘තුන්නවායො පුරෙ ආසිං, රොරුවස්මිං තදා අහං;
සුකිච්ඡවුත්ති කපණො, න මෙ විජ්ජති දාතවෙ.

271.

‘‘නිවෙසනඤ්ච මෙ ආසි, අසය්හස්ස උපන්තිකෙ;
සද්ධස්ස දානපතිනො, කතපුඤ්ඤස්ස ලජ්ජිනො.

272.

‘‘තත්ථ යාචනකායන්ති, නානාගොත්තා වනිබ්බකා;
තෙ ච මං තත්ථ පුච්ඡන්ති, අසය්හස්ස නිවෙසනං.

273.

‘‘කත්ථ ගච්ඡාම භද්දං වො, කත්ථ දානං පදීයති;
තෙසාහං පුට්ඨො අක්ඛාමි, අසය්හස්ස නිවෙසනං.

274.

‘‘පග්ගය්හ දක්ඛිණං බාහුං, එත්ථ ගච්ඡථ භද්දං වො;
එත්ථ දානං පදීයති, අසය්හස්ස නිවෙසනෙ.

275.

‘‘තෙන පාණි කාමදදො, තෙන පාණි මධුස්සවො;
තෙන මෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣති.

276.

‘‘න කිර ත්වං අදා දානං, සකපාණීහි කස්සචි;
පරස්ස දානං අනුමොදමානො, පාණිං පග්ගය්හ පාවදි.

277.

‘‘තෙන පාණි කාමදදො, තෙන පාණි මධුස්සවො;
තෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣති.

278.

‘‘යො සො දානමදා භන්තෙ, පසන්නො සකපාණිහි;
සො හිත්වා මානුසං දෙහං, කිං නු සො දිසතං ගතො.

279.

‘‘නාහං පජානාමි අසය්හසාහිනො, අඞ්ගීරසස්ස ගතිං ආගතිං වා;
සුතඤ්ච මෙ වෙස්සවණස්ස සන්තිකෙ, සක්කස්ස සහබ්‍යතං ගතො අසය්හො.

280.

‘‘අලමෙව කාතුං කල්‍යාණං, දානං දාතුං යථාරහං;
පාණිං කාමදදං දිස්වා, කො පුඤ්ඤං න කරිස්සති.

281.

‘‘සො හි නූන ඉතො ගන්ත්වා, අනුප්පත්වාන ද්වාරකං;
දානං පට්ඨපයිස්සාමි, යං මමස්ස සුඛාවහං.

282.

‘‘දස්සාමන්නඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ච;
පපඤ්ච උදපානඤ්ච, දුග්ගෙ සඞ්කමනානි වා’’ති. –

පන්නරස වචනපටිවචනගාථා හොන්ති.

267. තත්ථ **පාණි** තෙති තව දක්ඛිණහත්ථො. **සබ්බසොවණ්ණොති** සබ්බසො සුවණ්ණවණ්ණො. **පඤ්චධාරොති** පඤ්චහි අඞ්ගුලීහි පරෙහි කාමිතවත්ථූනං ධාරා එතස්ස සන්තීති පඤ්චධාරො. **මධුස්සවොති** මධුරරසවිස්සන්දකො. තෙනාහ **‘‘නානාරසා පග්ඝරන්තී’’**ති, මධුරකටුකකසාවාදිභෙදා නානාවිධා රසා විස්සන්දන්තීති අත්ථො. යක්ඛස්ස හි කාමදදෙ මධුරාදිරසසම්පන්නානි විවිධානි ඛාදනීයභොජනීයානි හත්ථෙ

විස්සජ්ජන්තෙ මධුරාදිරසා පග්ඝරන්තීති වුත්තං. **මඤ්ඤෙහං තං පුරින්දදන්ති** මඤ්ඤෙ අහං තං පුරින්දදං සක්කං, ‘‘එවංමහානුභාවො සක්කො දෙවරාජා’’ති තං අහං මඤ්ඤාමීති අත්ථො.

268. **නාම්හි දෙවොති** වෙස්සවණාදිකො පාකටදෙවො න හොමි. **න ගන්ධබ්බොති** ගන්ධබ්බකායිකදෙවොපි න හොමි. **නාපි සක්කො පුරින්දදොති** පුරිමත්තභාවෙ පුරෙ දානස්ස පට්ඨපිතත්තා ‘‘පුරින්දදො’’ති ලද්ධනාමො සක්කො දෙවරාජාපි න හොමි. කතරො පන අහොසීති ආහ **‘‘පෙතං මං අඞ්කුර ජානාහී’’**තිආදි. අඞ්කුරපෙතූපපත්තිකං මං ජානාහි, ‘‘අඤ්ඤතරො පෙතමහිද්ධිකො’’ති මං උපධාරෙහි. **රොරුවම්හා ඉධාගතන්ති** රොරුවනගරතො චවිත්වා මරුකන්තාරෙ ඉධ ඉමස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛෙ උපපජ්ජනවසෙන ආගතං, එත්ථ නිබ්බත්තන්ති අත්ථො.

269. **කිංසීලො කිංසමාචාරො, රොරුවස්මිං පුරෙ තුවන්ති** පුබ්බෙ පුරිමත්තභාවෙ රොරුවනගරෙ වසන්තො ත්වං කිංසීලො කිංසමාචාරො අහොසි, පාපතො නිවත්තනලක්ඛණං කීදිසං සීලං සමාදාය සංවත්තිතපුඤ්ඤකිරියාලක්ඛණෙන සමාචාරෙන කිංසමාචාරො, දානාදීසු කුසලසමාචාරෙසු කීදිසො සමාචාරො අහොසීති අත්ථො. **කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, පුඤ්ඤං පාණිම්හි ඉජ්ඣතීති** කීදිසෙන සෙට්ඨචරියෙන ඉදං එවරූපං තව හත්ථෙසු පුඤ්ඤඵලං ඉදානි සමිජ්ඣති නිප්ඵජ්ජති, තං කථෙහීති අත්ථො. පුඤ්ඤඵලඤ්හි ඉධ උත්තරපදලොපෙන ‘‘පුඤ්ඤ’’න්ති අධිප්පෙතං. තත්ථ හි තං ‘‘කුසලානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී’’තිආදීසු (දී. නි. 3.80) පුඤ්ඤන්ති වුත්තං.

270. **තුන්නවායොති** තුන්නකාරො. **සුකිච්ඡවුත්තීති** සුට්ඨු කිච්ඡපුත්තිකො අතිවිය දුක්ඛජීවිකො. **කපණොති** වරාකො, දීනොති අත්ථො. **න මෙ විජ්ජති දාතවෙති** අද්ධිකානං සමණබ්‍රාහ්මණානං දාතුං කිඤ්චි දාතබ්බයුත්තකං මය්හං නත්ථි, චිත්තං පන මෙ දානං දින්නන්ති අධිප්පායො.

271. **නිවෙසනන්ති** ඝරං, කම්මකරණසාලා වා. **අසය්හස්ස උපන්තිකෙති** අසය්හස්ස මහාසෙට්ඨිනො ගෙහස්ස සමීපෙ. **සද්ධස්සාති** කම්මඵලසද්ධාය සමන්නාගතස්ස. **දානපතිනොති** දානෙ නිරන්තරප්පවත්තාය පරිච්චාගසම්පත්තියා ලොභස්ස ච අභිභවෙන පතිභූතස්ස. **කතපුඤ්ඤස්සාති** පුබ්බෙ කතසුචරිතකම්මස්ස. **ලජ්ජිනොති** පාපජිගුච්ඡනසභාවස්ස.

272. **තත්ථාති** තස්මිං මම නිවෙසනෙ. **යාචනකායන්තීති** යාචනකා ජනා අසය්හසෙට්ඨිං කිඤ්චි යාචිතුකාමා ආගච්ඡන්ති. **නානාගොත්තාති** නානාවිධගොත්තාපදෙසා. **වනිබ්බකාති** වණ්ණදීපකා, යෙ දායකස්ස පුඤ්ඤඵලාදිඤ්ච ගුණකිත්තනාදිමුඛෙන අත්තනො අත්ථිකභාවං

පවෙදෙන්තා විචරන්ති. **තෙ ච මං තත්ථ පුච්ඡන්තී**ති **තත්ථා**ති නිපාතමත්තං, තෙ යාචකාදයො මං අසය්හසෙට්ඨිනො නිවෙසනං පුච්ඡන්ති. අක්ඛරචින්තකා හි ඊදිසෙසු ඨානෙසු කම්මද්වයං ඉච්ඡන්ති.

273. **කත්ථ ගච්ඡාම භද්දං වො, කත්ථ දානං පදීයතී**ති තෙසං පුච්ඡනාකාරදස්සනං. අයං පෙත්ථ අත්ථො – භද්දං තුම්හාකං හොතු, මයං ''අසය්හමහාසෙට්ඨිනා දානං පදීයතී''ති සුත්වා ආගතා, කත්ථ දානං පදීයති, කත්ථ වා මයං ගච්ඡාම, කත්ථ ගතෙන දානං සක්කා ලද්ධුන්ති. **තෙසාහං පුට්ඨො අක්ඛාමී**ති එවං තෙහි අද්ධිකජනෙහි ලභනට්ඨානං පුට්ඨො ''අහං පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤතාය ඉදානි ඊදිසානං කිඤ්චි දාතුං අසමත්ථො ජාතො, දානග්ගං පන ඉමෙසං දස්සෙන්තො ලාභස්ස උපායාචික්ඛණෙන පීතිං උප්පාදෙන්තො එත්තකෙනපි බහුං පුඤ්ඤං පසවාමී''ති ගාරවං උප්පාදෙත්වා දක්ඛිණං බාහුං පසාරෙත්වා තෙසං අසය්හසෙට්ඨිස්ස නිවෙසනං අක්ඛාමි. තෙනාහ **''පග්ගය්හ දක්ඛිණං බාහු''**න්තිආදි.

274. **තෙන පාණි කාමදදො**ති තෙන පරදානපකාසනෙන පරෙන කතස්ස දානස්ස සක්කච්චං අනුමොදනමත්තෙන හෙතුනා ඉදානි මය්හං හත්ථො කප්පරුක්ඛො විය සන්තානකලතා විය ච කාමදුහො ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායී කාමදදො හොති. කාමදදො ච හොන්තො **තෙන පාණි මධුස්සවො** ඉට්ඨවත්ථුවිස්සජ්ජනකො ජාතො.

276. **න කිර ත්වං අදා දානන්ති කිරා**ති අනුස්සවනත්ථෙ නිපාතො, ත්වං කිර අත්තනො සන්තකං න පරිච්චජි, **සකපාණීහි** සහත්ථෙහි යස්ස කස්සචි සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා කිඤ්චි දානං න අදාසි. **පරස්ස දානං අනුමොදමානො**ති කෙවලං පන පරෙන කතං පරස්ස දානං ''අහො දානං පවත්තෙසී''ති අනුමොදමානොයෙව විහාසි.

277. **තෙන පාණි කාමදදො**ති තෙන තුය්හං පාණි එවං කාමදදො, අහො අච්ඡරියා වත පුඤ්ඤානං ගතීති අධිප්පායො.

278. **යො සො දානමදා, භන්තෙ, පසන්නො සකපාණිභී**ති දෙවපුත්තං ගාරවෙන ආලපති. භන්තෙ, පරෙන කතස්ස දානානුමොදකස්ස තාව තුය්හං ඊදිසං ඵලං එවරූපො ආනුභාවො, යො පන සො අසය්හමහාසෙට්ඨී මහාදානං අදාසි, පසන්නචිත්තො හුත්වා සහත්ථෙහි තදා මහාදානං පවත්තෙසි. **සො හිත්වා මානුසං දෙහ**න්ති සො ඉධ මනුස්සත්තභාවං පහාය. **කින්ති** කතරං. **නු සො**ති **නූ**ති නිපාතමත්තං. **දිසතං ගතො**ති දිසං ඨානං ගතො, කීදිසී තස්ස ගතො නිප්ඵත්තීති අසය්හසෙට්ඨිනො අභිසම්පරායං පුච්ඡි.

279. **අසය්හසාහිනො**ති අඤ්ඤෙහි මච්ඡරීහි ලොභාභිභූතෙහි සහිතුං වහිතුං අසක්කුණෙය්‍යස්ස පරිච්චාගාදිවිභාගස්ස සප්පුරිසධුරස්ස සහනතො

අසය්හසාහිනො. **අඞ්ගීරසස්සාති** අඞ්ගතො නික්ඛමනකජුතිස්ස. රසොති හි ජුතියා අධිවචනං. තස්ස කිර යාවකෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා උළාරං පීතිසොමනස්සං උප්පජ්ජති, මුඛවණ්ණො විප්පසීදති, තං අත්තනො පච්චක්ඛං කත්වා එවමාහ. **ගතිං ආගතිං වාති** තස්ස ‘‘අසුකං නාම ගතිං, ඉතො ගතො’’ති ගතිං වා ‘‘තතො වා පන අසුකස්මිං කාලෙ ඉධාගමිස්සතී’’ති ආගතිං වා නාහං ජානාමි, අවිසයො එස මය්හං. **සුතඤ්ච මෙ වෙස්සවණස්ස සන්තිකෙති** අපිච ඛො උපට්ඨානං ගතෙන වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස සන්තිකෙ සුතමෙතං මයා. **සක්කස්ස සහබ්‍යතං ගතො අසය්හොති** අසය්හසෙට්ඨී සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස සහබ්‍යතං ගතො අහොසි, තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තොති අත්ථො.

280. **අලමෙව කාතුං කල්‍යාණන්ති** යංකිඤ්චි කල්‍යාණං කුසලං පුඤ්ඤං කාතුං යුත්තමෙව පතිරූපමෙව. තත්ථ පන යං සබ්බසාධාරණං සුකතතරං, තං දස්සෙතුං **‘‘දානං දාතුං යථාරහ’’**න්ති වුත්තං, අත්තනො විභවබලානුරූපං දානං දාතුං අලමෙව. තත්ථ කාරණමාහ **‘‘පාණිං කාමදදං දිස්වා’’**ති. යත්‍ර හි නාම පරකතපුඤ්ඤානුමොදනපුබ්බකෙන දානපතිනිවෙසනමග්ගාචික්ඛණමත්තෙන අයං හත්ථො කාමදදො දිට්ඨො, ඉමං දිස්වා. **කො පුඤ්ඤං න කරිස්සතීති** මාදිසො කො නාම අත්තනො පතිට්ඨානභූතං පුඤ්ඤං න කරිස්සතීති.

281. එවං අනියමවසෙන පුඤ්ඤකිරියාය ආදරං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනි තං නියමෙත්වා දස්සෙන්තො **‘‘සො හි නූනා’’**තිආදිගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **සොති** සො අහං. **හීති** අවධාරණෙ නිපාතො, **නූනාති** පරිවිතක්කෙ. **ඉතො ගන්ත්වාති** ඉතො මරුභූමිතො අපගන්ත්වා. **අනුප්පත්වාන ද්වාරකන්ති** ද්වාරවතීනගරං අනුපාපුණිත්වා. **පට්ඨපයිස්සාමීති** පවත්තයිස්සාමි.

එවං අඞ්කුරෙන ‘‘දානං දස්සාමී’’ති පටිඤ්ඤාය කතාය යක්ඛො තුට්ඨමානසො ‘‘මාරිස, ත්වං විස්සත්ථො දානං දෙහි, අහං පන තෙ සහායකිච්චං කරිස්සාමි, යෙන තෙ දෙය්‍යධම්මො න පරික්ඛයං ගමිස්සති, තෙන පකාරෙන කරිස්සාමී’’ති තං දානකිරියාය සමුත්තෙජෙත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ වාණිජ, ත්වං කිර මාදිසෙ බලක්කාරෙන නෙතුකාමො අත්තනො පමාණං න ජානාසී’’ති තස්ස භණ්ඩමන්තරධාපෙත්වා තං යක්ඛවිහිංසකාය හිංසාපෙන්තො සන්තජ්ජෙසි. අථ නං අඞ්කුරො නානප්පකාරං යාචිත්වා බ්‍රාහ්මණෙන ඛමාපෙන්තො පසාදෙත්වා සබ්බභණ්ඩං පාකතිකං කාරාපෙත්වා රත්තියා උපගතාය යක්ඛං විස්සජ්ජෙත්වා ගච්ඡන්තො තස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරං අතිවිය බීභච්ඡදස්සනං පෙතං දිස්වා තෙන කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

283.

‘‘කෙන තෙ අඞ්ගුලී කුණා, මුඛඤ්ච කුණලීකතං;
අක්ඛීනි ච පග්ඝරන්ති, කිං පාපං පකතං තයා’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **කුණාති** කුණිකා පටිකුණිකා අනුජුභූතා. **කුණලීකතන්ති** මුඛවිකාරෙන විකුණිතං සංකුණිතං. **පග්ඝරන්තීති** අසුචිං විස්සන්දන්ති.

අථස්ස පෙතො –

284.
‘‘අඞ්ගීරසස්ස ගහපතිනො, සද්ධස්ස ඝරමෙසිනො;
තස්සාහං දානවිස්සග්ගෙ, දානෙ අධිකතො අහුං.

285.
‘‘තත්ථ යාචනකෙ දිස්වා, ආගතෙ භොජනත්ථිකෙ;
එකමන්තං අපක්කම්ම, අකාසිං කුණලිං මුඛං.

286.
‘‘තෙන මෙ අඞ්ගුලී කුණා, මුඛඤ්ච කුණලීකතං;
අක්ඛීනි මෙ පග්ඝරන්ති, තං පාපං පකතං මයා’’ති. –

තිස්සො ගාථා අභාසි.

284. තත්ථ **‘‘අඞ්ගීරසස්සා’’**තිආදිනා අසය්හසෙට්ඨිං කිත්තෙති. **ඝරමෙසිනොති** ඝරමාවසන්තස්ස ගහට්ඨස්ස. **දානවිස්සග්ගෙති** දානග්ගෙ පරිච්චාගට්ඨානෙ. **දානෙ අධිකතො අහුන්ති** දෙය්‍යධම්මස්ස පරිච්චජනෙ දානාධිකාරෙ අධිකතො ඨපිතො අහොසිං.

285. **එකමන්තං අපක්කම්මාති** යාචනකෙ භොජනත්ථිකෙ ආගතෙ දිස්වා දානබ්‍යාවටෙන දානග්ගතො අනපක්කම්ම යථාඨානෙයෙව ඨත්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සෙන විප්පසන්නමුඛවණ්ණෙන සහත්ථෙන දානං දාතබ්බං, පරෙහි වා පතිරූපෙහි දාපෙතබ්බං, අහං පන තථා අකත්වා යාචනකෙ ආගච්ඡන්තෙ දූරතොව දිස්වා අත්තානං අදස්සෙන්තො එකමන්තං අපක්කම්ම අපක්කමිත්වා. **අකාසිං කුණලිං මුඛන්ති** විකුණිතං සඞ්කුචිතං මුඛං අකාසිං.

286. **තෙනාති** යස්මා තදාහං සාමිනා දානාධිකාරෙ නියුත්තො සමානො දානකාලෙ උපට්ඨිතෙ මච්ඡරියාපකතො දානග්ගතො අපක්කමන්තො පාදෙහි සඞ්කොචං ආපජ්ජිං, සහත්ථෙහි දාතබ්බෙ තථා අකත්වා හත්ථසඞ්කොචං ආපජ්ජිං, පසන්නමුඛෙන භවිතබ්බෙ මුඛසඞ්කොචං ආපජ්ජිං, පියචක්ඛූහි ඔලොකෙතබ්බෙ චක්ඛුකාලුසියං උප්පාදෙසිං, තස්මා හත්ථඞ්ගුලියො ච පාදඞ්ගුලියො ච කුණිතා ජාතා, මුඛඤ්ච කුණලීකතං

විරූපරූපං සඞ්කුචිතං, අක්ඛීනි අසුචිදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡානි අස්සූනි පග්ඝරන්තීති අත්ථො. තෙන වුත්තං –

‘‘තෙන මෙ අඞ්ගුලී කුණා, මුඛඤ්ච කුණලීකතං;
අක්ඛීනි මෙ පග්ඝරන්ති, තං පාපං පකතං මයා’’ති.

තං සුත්වා අඞ්කුරො පෙතං ගරහන්තො –

287.
‘‘ධම්මෙන තෙ කාපුරිස, මුඛඤ්ච කුණලීකතං;
අක්ඛීනි ච පග්ඝරන්ති, යං තං පරස්ස දානස්ස;
අකාසි කුණලිං මුඛ’’න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **ධම්මෙනාති** යුත්තෙනෙව කාරණෙන. **තෙති** තව. **කාපුරිසාති** ලාමකපුරිස. **යන්ති** යස්මා. **පරස්ස දානස්සාති** පරස්ස දානස්මිං. අයමෙව වා පාඨො.

පුන අඞ්කුරො තං දානපතිං සෙට්ඨිං ගරහන්තො –

288.
‘‘කථඤ්හි දානං දදමානො, කරෙය්‍ය පරපත්තියං;
අන්නපානං ඛාදනීයං, වත්ථසෙනාසනානි චා’’ති. –

ගාථමාහ. තස්සත්ථො – **දානං** දදන්තො පුරිසො **කථඤ්හි** නාම තං **පරපත්තියං** පරෙන පාපෙතබ්බං සාධෙතබ්බං **කරෙය්‍ය,** අත්තපච්චක්ඛමෙව කත්වා සහත්ථෙනෙව දදෙය්‍ය, සයං වා තත්ථ බ්‍යාවටො භවෙය්‍ය, අඤ්ඤථා අත්තනො දෙය්‍යධම්මො අට්ඨානෙ විද්ධංසියෙථ, දක්ඛිණෙය්‍යා ච දානෙන පරිහායෙය්‍යුන්ති.

එවං තං ගරහිත්වා ඉදානි අත්තනා පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං දස්සෙන්තො –

289.
‘‘සො හි නූන ඉතො ගන්ත්වා, අනුප්පත්වාන ද්වාරකං;
දානං පට්ඨපයිස්සාමි, යං මමස්ස සුඛාවහං.

290.
‘‘දස්සාමන්නඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ච;
පපඤ්ච උදපානඤ්ච, දුග්ගෙ සඞ්කමනානි චා’’ති. –

ගාථාද්වයමාහ, තං වුත්තත්ථමෙව.

291.

‘‘තතො හි සො නිවත්තිත්වා, අනුප්පත්වාන ද්වාරකං;
දානං පට්ඨපයි අඞ්කුරො, යං තුමස්ස සුඛාවහං.

292.

‘‘අදා අන්නඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ච;
පපඤ්ච උදපානඤ්ච, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

293.

‘‘කො ඡාතො කො ච තසිතො, කො වත්ථං පරිදහිස්සති;
කස්ස සන්තානි යොග්ගානි, ඉතො යොජෙන්තු වාහනං.

294.

‘‘කො ඡත්තිච්ඡති ගන්ධඤ්ච, කො මාලං කො උපාහනං;
ඉතිස්සු තත්ථ ඝොසෙන්ති, කප්පකා සූදමාගධා;
සදා සායඤ්ච පාතො ච, අඞ්ගුරස්ස නිවෙසනෙ’’ති. –

චතස්සො ගාථා අඞ්ගුරස්ස පටිපත්තිං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා.

291. තත්ථ **තතො**ති මරුකන්තාරතො. **නිවත්තිත්වා**ති පටිනිවත්තිත්වා. **අනුප්පත්වාන ද්වාරක**න්ති ද්වාරවතීනගරං අනුපාපුණිත්වා. **දානං පට්ඨපයි අඞ්ගුරො**ති යක්ඛෙන පරිපූරිතසකලකොට්ඨාගාරො සබ්බපාථෙය්‍යාකං මහාදානං සො අඞ්ගුරො පට්ඨපෙසි. **යං තුමස්ස සුඛාවහ**න්ති යං අත්තනො සම්පති ආයතිඤ්ච සුඛනිබ්බත්තකං.

293. **කො ඡාතො**ති කො ජිඝච්ඡිතො, සො ආගන්ත්වා යථාරුචි භුඤ්ජතූති අධිප්පායො. එසෙව නයො සෙසෙසුපි. **තසිතො**ති පිපාසිතො. **පරිදහිස්සතී**ති නිවාසෙස්සති පාරුපිස්සති චාති අත්ථො. **සන්තානී**ති පරිස්සමප්පත්තානි. **යොග්ගානී**ති රථවාහනානි. **ඉතො යොජෙන්තු වාහනන්**ති ඉතො යොග්ගසමූහතො යථාරුචිතං ගහෙත්වා වාහනං යොජෙන්තු.

294. **කො ඡත්තිච්ඡතී**ති කො කිලඤ්ජඡත්තාදිභෙදං ඡත්තං ඉච්ඡති, සො ගණ්හාතූති අධිප්පායො. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. **ගන්ධ**න්ති චතුජ්ජාතියගන්ධාදිකං ගන්ධං. **මාල**න්ති ගන්ථිතාගන්ථිතභෙදං පුප්ඵං. **උපාහන**න්ති ඛල්ලබද්ධාදිභෙදං උපාහනං. **ඉතිස්සූ**ති එත්ථ **සූ**ති නිපාතමත්තං, ඉති එවං ‘‘කො ඡාතො, කො තසිතො’’තිආදිනාති අත්ථො. **කප්පකා**ති න්හාපිතකා. **සූදා**ති භත්තකාරකා. **මාගධා**ති ගන්ධිනො. **සදා**ති සබ්බකාලං දිවසෙ දිවසෙ සායඤ්ච පාතො ච තත්ථ අඞ්ගුරස්ස නිවෙසනෙ ඝොසෙන්ති උග්ඝොසෙන්තීති යොජනා.

එවං මහාදානං පවත්තෙන්තස්ස ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තිත්තිභාවතො අත්ථිකජනෙහි පවිවිත්තං විරළං දානග්ගං අහොසි. තං දිස්වා අඞ්කුරො දානෙ උළාරජ්ඣාසයතාය අතුට්ඨමානසො හුත්වා අත්තනො දානෙ නියුත්තං සින්ධකං නාම මාණවං ආමන්තෙත්වා –

295.

''සුඛං සුපති අඞ්කුරො, ඉති ජානාති මං ජනො;
දුක්ඛං සුපාමි සින්ධක, යං න පස්සාමි යාචකෙ.

296.

''සුඛං සුපති අඞ්කුරො, ඉති ජානාති මං ජනො;
දුක්ඛං සුපාමි සින්ධක, අප්පකෙ සු වනිබ්බකෙ''ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **සුඛං සුපති අඞ්කුරො, ඉති ජානාති මං ජනො**ති ''අඞ්කුරො රාජා යසභොගසමප්පිතො දානපති අත්තනො භොගසම්පත්තියා දානසම්පත්තියා ච සුඛං සුපති, සුඛෙනෙව නිද්දං උපගච්ඡති, සුඛං පටිබුජ්ඣතී''ති එවං මං ජනො සම්භාවෙති. **දුක්ඛං සුපාමි සින්ධකා**ති අහං පන සින්ධක දුක්ඛමෙව සුපාමි. කස්මා? **යං න පස්සාමි යාචකෙ**ති, යස්මා මම අජ්ඣාසයානුරූපං දෙය්‍යධම්මපටිග්ගාහකෙ බහූ යාචකෙ න පස්සාමි, තස්මාති අත්ථො. **අප්පකෙ සු වනිබ්බකෙ**ති වනිබ්බකජනෙ අප්පකෙ කතිපයෙ ජාතෙ දුක්ඛං සුපාමීති යොජනා. **සූ**ති ච නිපාතමත්තං, අප්පකෙ වනිබ්බකජනෙ සතීති අත්ථො.

තං සුත්වා සින්ධකො තස්ස උළාරං දානාධිමුත්තිං පාකටතරං කාතුකාමො –

297.

''සක්කො චෙ තෙ වරං දජ්ජා, තාවතිංසානමිස්සරො;
කිස්ස සබ්බස්ස ලොකස්ස, වරමානො වරං වරෙ''ති. –

ගාථමාහ. තස්සත්ථො – **තාවතිංසානං** දෙවානං **සබ්බස්ස** ච **ලොකස්ස ඉස්සරො සක්කො** ''වරං වරස්සු, අඞ්කුර, යංකිඤ්චි මනසිච්ඡිත''න්ති තුය්හං වරං **දජ්ජා** දදෙය්‍ය **චෙ, වරමානො** පත්ථයමානො **කිස්ස** කීදිසං **වරං** වරෙය්‍යාසීති අත්ථො.

අථ අඞ්කුරො අත්තනො අජ්ඣාසයං යාථාවතො පවෙදෙන්තො –

298.

''සක්කො චෙ මෙ වරං දජ්ජා, තාවතිංසානමිස්සරො;
කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතො, සූරියුග්ගමනං පති;
දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යුං, සීලවන්තො ච යාචකා.

299.

‘‘දදතො මෙ න ඛීයෙථ, දත්වා නානුතපෙය්‍යහං;
දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යං, එතං සක්කං වරං වරෙ’’ති. – ද්වෙ ගාථා අභාසි;

298. තත්ථ **කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතොති** කාලෙ පාතො වුට්ඨිතස්ස අත්ථිකානං දක්ඛිණෙය්‍යානං අපචායනපාරිචරියාදිවසෙන උට්ඨානවීරියසම්පන්නස්ස මෙ සමානස්ස. **සූරියුග්ගමනං පතීති** සූරියුග්ගමනවෙලායං. **දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යුන්ති** දෙවලොකපරියාපන්නා ආහාරා උප්පජ්ජෙය්‍යුං. **සීලවන්තො ච යාචකාති** යාචකා ච සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මා භවෙය්‍යුං.

299. **දදතො මෙ න ඛීයෙථාති** ආගතාගතානං දානං දදතො ච මෙ දෙය්‍යධම්මො න ඛීයෙථ, න පරික්ඛයං ගච්ඡෙය්‍ය. **දත්වා නානුතපෙය්‍යහන්ති** තඤ්ච දානං දත්වා කිඤ්චිදෙව අප්පසාදකං දිස්වා තෙන අහං පච්ඡා නානුතපෙය්‍යං. **දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යන්ති** දදමානො චිත්තං පසාදෙය්‍යං, පසන්නචිත්තොයෙව හුත්වා දදෙය්‍යං. **එතං සක්කං වරං වරෙති** සක්කං දෙවානමින්දං ආරොග්‍යසම්පදා, දෙය්‍යධම්මසම්පදා, දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදා, දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිමිතසම්පදා, දායකසම්පදාති එතං පඤ්චවිධං වරං වරෙය්‍යං. එත්ථ ච ‘‘කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සතො’’ති එතෙන ආරොග්‍යසම්පදා, ‘‘දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යු’’න්ති එතෙන දෙය්‍යධම්මසම්පදා, ‘‘සීලවන්තො ච යාචකා’’ති එතෙන දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදා, ‘‘දදතො මෙ න ඛීයෙථා’’ති එතෙන දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිමිතසම්පදා, ‘‘දත්වා නානුතපෙය්‍යහං, දදං චිත්තං පසාදෙය්‍ය’’න්ති එතෙහි දායකසම්පදාති ඉමෙ පඤ්ච අත්ථා වරභාවෙන ඉච්ඡිතා. තෙ ච ඛො දානමයපුඤ්ඤස්ස යාවදෙව උළාරභාවායාති වෙදිතබ්බා.

එවං අඞ්කුරෙන අත්තනො අජ්ඣාසයෙ පවෙදිතෙ තත්ථ නිසින්නො නීතිසත්ථෙ කතපරිචයො සොනකො නාම එකො පුරිසො තං අතිදානතො විච්ඡින්දිතුකාමො –

300.

‘‘න සබ්බවිත්තානි පරෙ පවෙච්ඡෙ, දදෙය්‍ය දානඤ්ච ධනඤ්ච රක්ඛෙ;
තස්මා හි දානා ධනමෙව සෙය්‍යො, අතිප්පදානෙන කුලා න හොන්ති.

301.

‘‘අදානමතිදානඤ්ච නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා,
තස්මා හි දානා ධනමෙව සෙය්‍යො,
සමෙන වත්තෙය්‍ය ස ධීරධම්මො’’ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි. සින්ධකො එවං පුනපි වීමංසිතුකාමො **‘‘න සබ්බවිත්තානී’’**තිආදිමාහාති අපරෙ.

300. තත්ථ **සබ්බවිත්තානීති** සවිඤ්ඤාණකඅවිඤ්ඤාණකප්පභෙදානි සබ්බානි විත්තූපකරණානි, ධනානීති අත්ථො. **පරෙති** පරම්හි, පරස්සාති අත්ථො. **න පවෙච්ඡෙති** න දදෙය්‍ය, ‘‘දක්ඛිණෙය්‍යා ලද්ධා’’ති කත්වා කිඤ්චි අසෙසෙත්වා සබ්බසාපතෙය්‍යපරිච්චාගො න කාතබ්බොති අත්ථො. **දදෙය්‍ය දානඤ්චාති** සබ්බෙන සබ්බං දානධම්මො න කාතබ්බො, අථ ඛො අත්තනො ආයඤ්ච වයඤ්ච ජානිත්වා විභවානුරූපං දානඤ්ච දදෙය්‍ය. **ධනඤ්ච රක්ඛෙති** අලද්ධලාභලද්ධපරිරක්ඛණරක්ඛිතසම්බන්ධවසෙන ධනං පරිපාලෙය්‍ය.

‘‘එකෙන භොගෙ භුඤ්ජෙය්‍ය, ද්වීහි කම්මං පයොජයෙ;
චතුත්ථඤ්ච නිධාපෙය්‍ය, ආපදාසු භවිස්සතී’’ති. (දී. නි. 3.265) –

වුත්තවිධිනා වා ධනං රක්ඛෙය්‍ය තම්මූලකත්තා දානස්ස. තයොපි මග්ගා අඤ්ඤමඤ්ඤවිසොධනෙන පටිසෙවිතබ්බාති හි නීතිචින්තකා. **තස්මා හීති** යස්මා ධනඤ්ච රක්ඛන්තො දානඤ්ච කරොන්තො උභයලොකහිතාය පටිපන්නො හොති ධනමූලකඤ්ච දානං, තස්මා දානතො ධනමෙව සෙය්‍යො සුන්දරතරොති අතිදානං න කාතබ්බන්ති අධිප්පායො. තෙනාහ **‘‘අතිප්පදානෙන කුලා න හොන්තී’’**ති, ධනස්ස පමාණං අජානිත්වා දානස්ස තං නිස්සාය අතිප්පදානපසඞ්ගෙන කුලානි න හොන්ති නප්පවත්තන්ති, උච්ඡිජ්ජන්තීති අත්ථො.

301. ඉදානි විඤ්ඤූනං පසංසිතමෙවත්ථං පතිට්ඨපෙන්තො **‘‘අදානමතිදානඤ්චා’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **අදානමතිදානඤ්චාති** සබ්බෙන සබ්බං කටච්ඡුභික්ඛායපි තණ්ඩුලමුට්ඨියාපි අදානං, පමාණං අතික්කමිත්වා පරිච්චාගසඞ්ඛාතං අතිදානඤ්ච **පණ්ඩිතා** බුද්ධිමන්තො සපඤ්ඤජාතිකා **නප්පසංසන්ති** න වණ්ණයන්ති. සබ්බෙන සබ්බං අදානෙන හි සම්පරායිකතො අත්ථතො පරිබාහිරො හොති. අතිදානෙන දිට්ඨධම්මිකපවෙණී න පවත්තති. **සමෙන වත්තෙය්‍යාති** අවිසමෙන ලොකියසරික්ඛකෙන සමාහිතෙන මජ්ඣිමෙන ඤායෙන පවත්තෙය්‍ය. **ස ධීරධම්මොති** යා යථාවුත්තා දානාදානප්පවත්ති, සො ධීරානං ධිතිසම්පන්නානං නීතිනයකුසලානං ධම්මො, තෙහි ගතමග්ගොති දීපෙති.

තං සුත්වා අඞ්කුරො තස්ස අධිප්පායං පරිවත්තෙන්තො –

302.

‘‘අහො වත රෙ අහමෙව දජ්ජං, සන්තො ච මං සප්පුරිසා භජෙය්‍යුං;
මෙඝොව නින්නානි පරිපූරයන්තො, සන්තප්පයෙ සබ්බවනිබ්බකානං.

303.

‘‘යස්ස යාචනකෙ දිස්වා, මුඛවණ්ණො පසීදති;
දත්වා අත්තමනො හොති, තං ඝරං වසතො සුඛං.

304.

‘‘යස්ස යාචනකෙ දිස්වා, මුඛවණ්ණො පසීදති;
දත්වා අත්තමනො හොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා.

305.

‘‘පුබ්බෙව දානා සුමනො, දදං චිත්තං පසාදයෙ;
දත්වා අත්තමනො හොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා’’ති. –

චතූහි ගාථාහි අත්තනා පටිපජ්ජිතබ්බවිධිං පකාසෙසි.

302. තත්ථ **අහො වතා**ති සාධු වත. **රෙ**ති ආලපනං. **අහමෙව දජ්ජන්**ති අහං දජ්ජමෙව. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – මාණව, ‘‘දානා ධනමෙව සෙය්‍යො’’ති යදි අයං නීතිකුසලානං වාදො තව හොතු, කාමං අහං දජ්ජමෙව. **සන්තො ච මං සප්පුරිසා භජෙය්‍යුන්**ති තස්මිඤ්ච දානෙ සන්තො උපසන්තකායවචීමනොසමාචාරා සප්පුරිසා සාධවො මං භජෙය්‍යුං උපගච්ඡෙය්‍යුං. **මෙඝොව නින්නානි පරිපූරයන්තො**ති අහං අභිප්පවස්සන්තො මහාමෙඝො විය නින්නානි නින්නට්ඨානානි සබ්බෙසං වනිබ්බකානං අධිප්පායෙ පරිපූරයන්තො අහො වත තෙ සන්තප්පෙය්‍යන්ති.

303. **යස්ස යාචනකෙ දිස්වා**ති යස්ස පුග්ගලස්ස ඝරමෙසිනො යාචනකෙ දිස්වා ‘‘පඨමං තාව උපට්ඨිතං වත මෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්ත’’න්ති සද්ධාජාතස්ස **මුඛවණ්ණො පසීදති,** යථාවිභවං පන තෙසං දානං දත්වා **අත්තමනො** පීතිසොමනස්සෙහි ගහිතචිත්තො හොති. **තන්**ති යදෙත්ථ යාචකානං දස්සනං, තෙන ච දිස්වා චිත්තස්ස පසාදනං, යථාරහං දානං දත්වා ච අත්තමනතා.

304. **එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා**ති එසා යඤ්ඤස්ස සම්පත්ති පාරිපූරි, නිප්ඵත්තීති අත්ථො.

305. **පුබ්බෙව දානා සුමනො**ති ‘‘සම්පත්තීනං නිදානං අනුගාමිකං නිධානං නිධෙස්සාමී’’ති මුඤ්චනචෙතනාය පුබ්බෙ එව දානූපකරණස්ස සම්පාදනතො පට්ඨාය සුමනො සොමනස්සජාතො භවෙය්‍ය. **දදං චිත්තං පසාදයෙ**ති දදන්තො දෙය්‍යධම්මං දක්ඛිණෙය්‍යහත්ථෙ පතිට්ඨාපෙන්තො ‘‘අසාරතො ධනතො සාරාදානං කරොමී’’ති අත්තනො චිත්තං පසාදෙය්‍ය. **දත්වා අත්තමනො හොතී**ති දක්ඛිණෙය්‍යානං දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජිත්වා ‘‘පණ්ඩිතපඤ්ඤත්තං නාම මයා අනුට්ඨිතං, අහො සාධු සුට්ඨූ’’ති අත්තමනො පමුදිතමනො පීතිසොමනස්සජාතො හොති. **එසා යඤ්ඤස්ස**

සම්පදාති යා අයං පුබ්බචෙතනා මුඤ්චචෙතනා අපරචෙතනාති ඉමෙසං කම්මඵලසද්ධානුගතානං සොමනස්සපරිග්ගහිතානං තිස්සන්නං චෙතනානං පාරිපූරි, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා දානස්ස සම්පත්ති, න ඉතො අඤ්ඤථාති අධිප්පායො.

එවං අඞ්කුරො අත්තනො පටිපජ්ජනවිධිං පකාසෙත්වා භියොසොමත්තාය අභිවඩ්ඪමානදානජ්ඣාසයො දිවසෙ දිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. තෙන තදා සබ්බරජ්ජානි උන්නඞ්ගලානි කත්වා මහාදානෙ දියමානෙ පටිලද්ධසබ්බූපකරණා මනුස්සා අත්තනො අත්තනො කම්මන්තෙ පහාය යථාසුඛං විචරිංසු, තෙන රාජූනං කොට්ඨාගාරානි පරික්ඛයං අගමංසු. තතො රාජානො අඞ්කුරස්ස දූතං පාහෙසුං – ‘‘භොතො දානං නිස්සාය අම්හාකං ආයස්ස විනාසො අහොසි, කොට්ඨාගාරානි පරික්ඛයං ගතානි, තත්ථ යුත්තමත්තං ඤාතබ්බ’’න්ති.

තං සුත්වා අඞ්කුරො දක්ඛිණාපථං ගන්ත්වා දමිළවිසයෙ සමුද්දස්ස අවිදූරට්ඨානෙ මහතියො අනෙකදානසාලායො කාරාපෙත්වා මහාදානානි පවත්තෙන්තො යාවතායුකං ඨත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්ස දානවිභූතිඤ්ච සග්ගූපපත්තිඤ්ච දස්සෙන්තො සඞ්ගීතිකාරා –

306.

‘‘සට්ඨි වාහසහස්සානි, අඞ්කුරස්ස නිවෙසනෙ;
භොජනං දීයතෙ නිච්චං, පුඤ්ඤපෙක්ඛස්ස ජන්තුනො.

307.

‘‘තිසහස්සානි සූදා හි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
අඞ්කුරං උපජීවන්ති, දානෙ යඤ්ඤස්ස වාවටා.

308.

‘‘සට්ඨි පුරිසසහස්සානි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
අඞ්කුරස්ස මහාදානෙ, කට්ඨං ඵාලෙන්ති මාණවා.

309.

‘‘සොළසිත්ථිසහස්සානි, සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා;
අඞ්කුරස්ස මහාදානෙ, විධා පිණ්ඩෙන්ති නාරියො.

310.

‘‘සොළසිත්ථිසහස්සානි, සබ්බාලඞ්කාරභූසිතා;
අඞ්කුරස්ස මහාදානෙ, දබ්බිගාහා උපට්ඨිතා.

311.

‘‘බහුං බහූනං පාදාසි, චිරං පාදාසි ඛත්තියො;
සක්කච්චඤ්ච සහත්ථා ච, චිත්තීකත්වා පුනප්පුනං.

312.

‘‘බහූ මාසෙ ච පක්ඛෙ ච, උතුසංවච්ඡරානි ච;
මහාදානං පවත්තෙසි, අඞ්කුරො දීඝමන්තරං.

313.

‘‘එවං දත්වා යජිත්වා ච, අඞ්කුරො දීඝමන්තරං;
සො හිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසූපගො අහූ’’ති. – ගාථා ආහංසු;

306. තත්ථ **සට්ඨි වාහසහස්සානීති** වාහානං සට්ඨිසහස්සානි ගන්ධසාලිතණ්ඩුලාදිපූරිතවාහානං සට්ඨිසහස්සානි. **පුඤ්ඤපෙක්ඛස්ස** දානජ්ඣාසයස්ස දානාධිමුත්තස්ස **අඞ්කුරස්ස නිවෙසනෙ නිච්චං** දිවසෙ දිවසෙ **ජන්තුනො** සත්තකායස්ස **භොජනං දීයතෙ**ති යොජනා.

307-8. **තිසහස්සානි සූදා හීති** තිසහස්සමත්තා සූදා භත්තකාරකා. තෙ ච ඛො පන පධානභූතා අධිප්පෙතා, තෙසු එකමෙකස්ස පන වචනකරා අනෙකාති වෙදිතබ්බා. ‘‘තිසහස්සානි සූදාන’’න්ති ච පඨන්ති. **ආමුත්තමණිකුණ්ඩලාති** නානාමණිවිචිත්තකුණ්ඩලධරා. නිදස්සනමත්තඤ්චෙතං, ආමුත්තකටකකටිසුත්තාදිආභරණාපි තෙ අහෙසුං. **අඞ්කුරං උපජීවන්තීති** තං උපනිස්සාය ජීවන්ති, තප්පටිබද්ධජීවිකා හොන්තීති අත්ථො. **දානෙ යඤ්ඤස්ස වාවටාති** මහායාගසඤ්ඤිතස්ස යඤ්ඤස්ස දානෙ යජනෙ වාවටා උස්සුක්කං ආපන්නා. **කට්ඨං ඵාලෙන්ති මාණවාති** නානප්පකාරානං ඛජ්ජභොජ්ජාදිආහාරවිසෙසානං පචනාය අලඞ්කතපටියත්තා තරුණමනුස්සා කට්ඨානි ඵාලෙන්ති විදාලෙන්ති.

309. **විධාති** විධාතබ්බානි භොජනයොග්ගානි කටුකභණ්ඩානි. **පිණ්ඩෙන්තීති** පිසනවසෙන පයොජෙන්ති.

310. **දබ්බිගාහාති** කටච්ඡුගාහිකා. **උපට්ඨිතාති** පරිවෙසනට්ඨානං උපගන්ත්වා ඨිතා හොන්ති.

311. **බහුන්ති** මහන්තං පහූතිකං. **බහූනන්ති** අනෙකෙසං. **පාදාසීති** පකාරෙහි අදාසි. **චිරන්ති** චිරකාලං. වීසතිවස්සසහස්සායුකෙසු හි මනුස්සෙසු සො උප්පන්නො. බහුං බහූනං චිරකාලඤ්ච දෙන්තො යථා අදාසි, තං දස්සෙතුං **‘‘සක්කච්චඤ්චා’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **සක්කච්චන්ති** සාදරං, අනපවිද්ධං අනවඤ්ඤාතං කත්වා. **සහත්ථාති** සහත්ථෙන, න ආණාපනමත්තෙන. **චිත්තීකත්වාති** ගාරවබහුමානයොගෙන චිත්තෙන කරිත්වා පූජෙත්වා. **පුනප්පුනන්ති** බහුසො න එකවාරං, කතිපයවාරෙ වා අකත්වා අනෙකවාරං පාදාසීති යොජනා.

312. ඉදානි තමෙව පුනප්පුනං කරණං විභාවෙතුං **''බහූ මාසෙ චා''**ති ගාථමාහංසු. තත්ථ **බහූ මාසෙති** චිත්තමාසාදිකෙ බහූ අනෙකෙ මාසෙ. **පක්ඛෙති** කණ්හසුක්කභෙදෙ බහූ පක්ඛෙ. **උතුසංවච්ඡරානි චාති** වසන්තගිම්හාදිකෙ බහූ උතූ ච සංවච්ඡරානි ච, සබ්බත්ථ අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං. **දීඝමන්තරන්ති** දීඝකාලමන්තරං. එත්ථ ච ''චිරං පාදාසී''ති චිරකාලං දානස්ස පවත්තිතභාවං වත්වා පුන තස්ස නිරන්තරමෙව පවත්තිතභාවං දස්සෙතුං ''බහූ මාසෙ''තිආදි වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

313. **එවන්ති** වුත්තප්පකාරෙන. **දත්වා යජිත්වා චාති** අත්ථතො එකමෙව, කෙසඤ්චි දක්ඛිණෙය්‍යානං එකච්චස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස පරිච්චජනවසෙන දත්වා, පුන ''බහුං බහූනං පාදාසී''ති වුත්තනයෙන අත්ථිකානං සබ්බෙසං යථාකාමං දෙන්තො මහායාගවසෙන යජිත්වා. **සො හිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසූපගො අහූති** සො අඞ්කුරො ආයුපරියොසානෙ මනුස්සත්ථභාවං පහාය පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන තාවතිංසදෙවනිකායූපගො අහොසි.

එවං තස්මිං තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තෙ අම්හාකං භගවතො කාලෙ ඉන්දකො නාම මාණවො ආයස්මතො අනුරුද්ධත්ථෙරස්ස පිණ්ඩාය චරන්තස්ස පසන්නමානසො කටච්ඡුභික්ඛං දාපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා ඛෙත්තගතස්ස පුඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන තාවතිංසෙසු මහිද්ධිකො මහානුභාවො දෙවපුත්තො හුත්වා නිබ්බත්තො දිබ්බෙහි රූපාදීහි දසහි ඨානෙහි අඞ්කුරං දෙවපුත්තං අභිභවිත්වා විරොචති. තෙන වුත්තං –

314.

''කටච්ඡුභික්ඛං දත්වාන, අනුරුද්ධස්ස ඉන්දකො;
සො හිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසූපගො අහු.

315.

''දසහි ඨානෙහි අඞ්කුරං, ඉන්දකො අතිරොචති;
රූපෙ සද්දෙ රසෙ ගන්ධෙ, ඵොට්ඨබ්බෙ ච මනොරමෙ.

316.

''ආයුනා යසසා චෙව, වණ්ණෙන ච සුඛෙන ච;
ආධිපච්චෙන අඞ්කුරං, ඉන්දකො අතිරොචතී''ති.

314-5. තත්ථ **රූපෙති** රූපහෙතු, අත්තනො රූපසම්පත්තිනිමිත්තන්ති අත්ථො. **සද්දෙතිආදීසුපි** එසෙව නයො. **ආයුනාති** ජීවිතෙන. නනු ච දෙවානං ජීවිතං පරිච්ඡින්නප්පමාණං වුත්තං. සච්චං වුත්තං, තං පන යෙභුය්‍යවසෙන. තථා හි එකච්චානං දෙවානං යොගවිපත්තිආදිනා අන්තරාමරණං හොතියෙව. ඉන්දකො පන තිස්සො වස්සකොටියො සට්ඨි ච වස්සසහස්සානි

පරිපූරෙතියෙව. තෙන වුත්තං ‘‘ආයුනා අතිරොචතී’’ති. **යසසා**ති මහතියා පරිවාරසම්පත්තියා. **වණ්ණෙනා**ති සණ්ඨානසම්පත්තියා. වණ්ණධාතුසම්පදා පන ‘‘රූපෙ’’ති ඉමිනා වුත්තායෙව. **ආධිපච්චෙනා**ති ඉස්සරියෙන.

එවං අඞ්කුරෙ ච ඉන්දකෙ ච තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තෙසු අම්හාකං භගවා අභිසම්බොධිතො සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ ආසාළ්හිපුණ්ණමායං සාවත්ථිනගරද්වාරෙ කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලෙ යමකපාටිහාරියං කත්වා අනුක්කමෙන තිපදවික්කමෙන තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං යුගන්ධරපබ්බතෙ බාලසූරියො විය විරොචමානො දසහි ලොකධාතූහි සන්නිපතිතාය දෙවබ්‍රහ්මපරිසාය ජුතිං අත්තනො සරීරප්පභාය අභිභවන්තො අභිධම්මං දෙසෙතුං නිසින්නො අවිදූරෙ නිසින්නං ඉන්දකං, ද්වාදසයොජනන්තරෙ නිසින්නං අඞ්කුරඤ්ච දිස්වා දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථං –

‘‘මහාදානං තයා දින්නං, අඞ්කුර දීඝමන්තරං;
අතිදූරෙ නිසින්නොසි, ආගච්ඡ මම සන්තිකෙ’’ති. –

ගාථමාහ. තං සුත්වා අඞ්කුරො ‘‘භගවා මයා චිරකාලං බහුං දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජිත්වා පවත්තිතම්පි මහාදානං දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිරහෙන අඛෙත්තෙ වුත්තබීජං විය න උළාරඵලං අහොසි, ඉන්දකස්ස පන කටච්ඡුභික්ඛාදානම්පි දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තියා සුඛෙත්තෙ වුත්තබීජං විය අතිවිය උළාරඵලං ජාත’’න්ති ආහ. තමත්ථං දස්සෙන්තෙ සඞ්ගීතිකාරා –

317.
‘‘තාවතිංසෙ යදා බුද්ධො, සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙ;
පාරිච්ඡත්තයමූලම්හි, විහාසි පුරිසුත්තමො.

318.
‘‘දසසු ලොකධාතූසු, සන්නිපතිත්වාන දෙවතා;
පයිරුපාසන්ති සම්බුද්ධං, වසන්තං නගමුද්ධනි.

319.
‘‘න කොචි දෙවො වණ්ණෙන, සම්බුද්ධං අතිරොචති;
සබ්බෙ දෙවෙ අතික්කම්ම, සම්බුද්ධොව විරොචති.

320.
‘‘යොජනානි දස ද්වෙ ච, අඞ්කුරොයං තදා අහු;
අවිදූරෙව බුද්ධස්ස, ඉන්දකො අතිරොචති.

321.
‘‘ඔලොකෙත්වාන සම්බුද්ධො, අඞ්කුරඤ්චාපි ඉන්දකං;

දක්ඛිණෙය්‍යං සම්භාවෙන්තො, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

322.

‘‘මහාදානං තයා දින්නං, අඞ්කුරං දීඝමන්තරං;
අතිදූරෙ නිසින්නොසි, ආගච්ඡ මම සන්තිකෙ.

323.

‘‘චොදිතො භාවිතත්තෙන, අඞ්කුරො ඉදමබ්‍රවි;
කිං මය්හං තෙන දානෙන, දක්ඛිණෙය්‍යෙන සුඤ්ඤතං.

324.

‘‘අයං සො ඉන්දකො යක්ඛො, දජ්ජා දානං පරිත්තකං;
අතිරොචති අම්හෙහි, චන්දො තාරගණෙ යථා.

325.

‘‘උජ්ජඞ්ගලෙ යථා ඛෙත්තෙ, බීජං බහුම්පි රොපිතං;
න විපුලං ඵලං හොති, නපි තොසෙති කස්සකං.

326.

‘‘තථෙව දානං බහුකං, දුස්සීලෙසු පතිට්ඨිතං;
න විපුලං ඵලං හොති, නපි තොසෙති දායකං.

327.

‘‘යථාපි භද්දකෙ ඛෙත්තෙ, බීජං අප්පම්පි රොපිතං;
සම්මා ධාරං පවෙච්ඡන්තෙ, ඵලං තොසෙසි කස්සකං.

328.

‘‘තථෙව සීලවන්තෙසු, ගුණවන්තෙසු තාදිසු;
අප්පකම්පි කතං කාරං, පුඤ්ඤං හොති මහප්ඵල’’න්ති. – ගාථායො අවොචුං;

317. තත්ථ **තාවතිංසෙති** තාවතිංසභවනෙ. **සිලායං පණ්ඩුකම්බලෙති** පණ්ඩුකම්බලනාමකෙ සිලාසනෙ පුරිසුත්තමො බුද්ධො යදා විහාසීති යොජනා.

318. **දසසු ලොකධාතූසු, සන්නිපතිත්වාන දෙවතාති** ජාතිඛෙත්තසඞ්ඛාතෙසු දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු කාමාවචරදෙවතා බ්‍රහ්මදෙවතා ච බුද්ධස්ස භගවතො පයිරුපාසනාය ධම්මස්සවනත්ථඤ්ච එකතො සන්නිපතිත්වා. තෙනාහ **‘‘පයිරුපාසන්ති සම්බුද්ධං, වසන්තං නගමුද්ධනි’’**ති, සිනෙරුමුද්ධනීති අත්ථො.

320. **යොජනානි දස ද්වෙ ච, අඞ්කුරොයං තදා අහූති** අයං යථාවුත්තචරිතො අඞ්කුරො තදා සත්ථු සම්මුඛකාලෙ දස ද්වෙ යොජනානි අන්තරං කත්වා අහු. සත්ථු නිසින්නට්ඨානතො ද්වාදසයොජනන්තරෙ ඨානෙ නිසින්නො අහොසීති අත්ථො.

323. **චොදිතො භාවිතත්තෙනාති** පාරමිපරිභාවිතාය අරියමග්ගභාවනාය භාවිතත්තෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන චොදිතො. **කිං මය්හං තෙනාති**ආදිකා සත්ථු පටිවචනවසෙන අඞ්කුරෙන වුත්තගාථා. **දක්ඛිණෙය්‍යෙන සුඤ්ඤන්ති** යං දක්ඛිණෙය්‍යෙන සුඤ්ඤතං රිත්තකං විරහිතං තදා මම දානං, තස්මා ‘‘කිං මය්හං තෙනා’’ති අත්තනො දානපුඤ්ඤං හීළෙන්තො වදති.

324. **යක්ඛොති** දෙවපුත්තො. **දජ්ජාති** දත්වා. **අතිරොචති අම්හෙහීති** අත්තනා මාදිසෙහි අතිවිය විරොචති. **හීති** වා නිපාතමත්තං, අම්හෙ අතික්කමිත්වා අභිභවිත්වා විරොචතීති අත්ථො. යථා කින්ති ආහ **‘‘චන්දො තාරගණෙ යථා’’**ති.

325-6. **උජ්ජඞ්ගලෙති** අතිවිය ථද්ධභූමිභාගෙ. ‘‘ඌසරෙ’’ති කෙචි වදන්ති. **රොපිතන්ති** වුත්තං, වපිත්වා වා උද්ධරිත්වා වා පුන රොපිතං. **නපි තොසෙතීති** න නන්දයති, අප්පඵලතාය වා තුට්ඨිං න ජනෙති. **තථෙවාති** යථා උජ්ජඞ්ගලෙ ඛෙත්තෙ බහුම්පි බීජං රොපිතං විපුලඵලං උළාරඵලං න හොති, තතො එව කස්සකං න තොසෙති, තථා දුස්සීලෙසු සීලවිරහිතෙසු බහුකම්පි දානං පතිට්ඨාපිතං විපුලඵලං මහප්ඵලං න හොති, තතො එව දායකං න තොසෙතීති අත්ථො.

327-8. **යථාපි භද්දකෙති** ගාථාද්වයස්ස වත්තවිපරියායෙන අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. තත්ථ **සම්මා ධාරං පවෙච්ඡන්තෙති** වුට්ඨිධාරං සම්මදෙව පවත්තෙන්තෙ, අන්වඩ්ඪමාසං අනුදසාහං අනුපඤ්චාහං දෙවෙ වස්සන්තෙති අත්ථො. **ගුණවන්තෙසූති** ඣානාදිගුණයුත්තෙසු. **තාදිසූති** ඉට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණප්පත්තෙසු. **කාරන්ති** ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං, උපකාරොති අත්ථො. කීදිසො උපකාරොති ආහ **‘‘පුඤ්ඤ’’**න්ති.

329.

‘‘විචෙය්‍ය දානං දාතබ්බං, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං;
විචෙය්‍ය දානං දත්වාන, සග්ගං ගච්ඡන්ති දායකා.

330.

‘‘විචෙය්‍ය දානං සුගතප්පසට්ඨං, යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා ඉධ ජීවලොකෙ;
එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානි, බීජානි වුත්තානි යථා සුඛෙත්තෙ’’ති.
—

අයං සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා ගාථා.

329. තත්ථ **විචෙය්‍යාති** විචිනිත්වා, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං පඤ්ඤාය උපපරික්ඛිත්වා. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

තයිදං අඞ්කුරපෙතවත්ථු සත්ථාරා තාවතිංසභවනෙ දසසහස්සචක්කවාළදෙවතානං පුරතො දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථං ''මහාදානං තයා දින්න''න්තිආදිනා අත්තනා සමුට්ඨාපිතං, තත්ථ තයො මාසෙ අභිධම්මං දෙසෙත්වා මහාපවාරණාය දෙවගණපරිවුතො දෙවදෙවො දෙවලොකතො සඞ්කස්සනගරං ඔතරිත්වා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනෙ විහරන්තො චතුපරිසමජ්ඣෙ දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිවිභාවනත්ථමෙව ''යස්ස අත්ථාය ගච්ඡාමා''තිආදිනා විත්ථාරතො දෙසෙත්වා චතුසච්චකථාය දෙසනාය කූටං ගණ්හි. දෙසනාවසානෙ තෙසං අනෙකකොටිපාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

අඞ්කුරපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උත්තරමාතුපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

දිවාවිහාරගතං භික්ඛුන්ති ඉදං උත්තරමාතුපෙතිවත්ථු. තත්‍රායං අත්ථවිභාවනා – සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ පඨමමහාසඞ්ගීතියා පවත්තිතාය ආයස්මා මහාකච්චායනො ද්වාදසහි භික්ඛූහි සද්ධිං කොසම්බියා අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහාසි. තෙන ච සමයෙන රඤ්ඤො උදෙනස්ස අඤ්ඤතරො අමච්චො කාලමකාසි, තෙන ච පුබ්බෙ නගරෙ කම්මන්තා අධිට්ඨිතා අහෙසුං. අථ රාජා තස්ස පුත්තං උත්තරං නාම මාණවං පක්කොසාපෙත්වා ''ත්වඤ්ච පිතරා අධිට්ඨිතෙ කම්මන්තෙ සමනුසාසා''ති තෙන ඨිතට්ඨානෙ ඨපෙසි.

සො ච සාධූති සම්පටිච්ඡිත්වා එකදිවසං නගරපටිසඞ්ඛරණියානං දාරූනං අත්ථාය වඩ්ඪකියො ගහෙත්වා අරඤ්ඤං ගතො. තත්ථ ආයස්මතො මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස වසනට්ඨානං උපගන්ත්වා ථෙරං තත්ථ පංසුකූලචීවරධරං විවිත්තං නිසින්නං දිස්වා ඉරියාපථෙයෙව පසීදිත්වා කතපටිසන්ථාරො වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. ථෙරො තස්ස ධම්මං කථෙසි. සො ධම්මං සුත්වා රතනත්තයෙ සඤ්ජාතප්පසාදො සරණෙසු පතිට්ඨාය ථෙරං නිමන්තෙසි – ''අධිවාසෙථ මෙ, භන්තෙ, ස්වාතනාය භත්තං සද්ධිං භික්ඛූහි අනුකම්පං උපාදායා''ති. අධිවාසෙසි ථෙරො තුණ්හීභාවෙන. සො තතො නික්ඛමිත්වා නගරං ගන්ත්වා අඤ්ඤෙසං උපාසකානං ආචික්ඛි – ''ථෙරො මයා ස්වාතනාය නිමන්තිතො, තුම්හෙහිපි මම දානග්ගං ආගන්තබ්බ''න්ති.

සො දුතියදිවසෙ කාලස්සෙව පණීතං ඛාදනීයං භොජනීයං පටියාදාපෙත්වා කාලං ආරොචාපෙත්වා සද්ධිං භික්ඛූහි ආගච්ඡන්තස්ස ථෙරස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා වන්දිත්වා පුරක්ඛත්වා ගෙහං පවෙසෙසි. අථ මහාරහකප්පියපච්චත්ථරණඅත්ථතෙසු ආසනෙසු ථෙරෙ ච භික්ඛූසු ච නිසින්නෙසු ගන්ධපුප්ඵධූපෙහි පූජං කත්වා පණීතෙන අන්නපානෙන තෙ සන්තප්පෙත්වා සඤ්ජාතප්පසාදො කතඤ්ජලී අනුමොදනං සුණිත්වා කතභත්තානුමොදනෙ ථෙරෙ ගච්ඡන්තෙ පත්තං ගහෙත්වා අනුගච්ඡන්තො නගරතො නික්ඛමිත්වා පටිනිවත්තන්තො ''භන්තෙ, තුම්හෙහි නිච්චං මම ගෙහං පවිසිතබ්බ''න්ති යාචිත්වා ථෙරස්ස අධිවාසනං ඤත්වා නිවත්ති. එවං සො ථෙරං උපට්ඨහන්තො තස්ස ඔවාදෙ පතිට්ඨාය සොතාපත්තිඵලං පාපුණි, විහාරඤ්ච කාරෙසි, සබ්බෙ ච අත්තනො ඤාතකෙ සාසනෙ අභිප්පසන්නෙ අකාසි.

මාතා පනස්ස මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තා හුත්වා එවං පරිභාසි – ''යං ත්වං මම අනිච්ඡන්තියා එව සමණානං අන්නපානං දෙසි, තං තෙ පරලොකෙ ලොහිතං සම්පජ්ජතූ''ති. එකං පන මොරපිඤ්ඡකලාපං විහාරමහදිවසෙ දියමානං අනුජානි. සා කාලං කත්වා පෙතයොනියං උප්පජ්ජි, මොරපිඤ්ඡකලාපදානානුමොදනෙන පනස්සා කෙසා නීලා සිනිද්ධා වෙල්ලිතග්ගා සුඛුමා දීඝා ච අහෙසුං. සා යදා ගඞ්ගානදිං ''පානීයං පිවිස්සාමී''ති ඔතරති, තදා නදී ලොහිතපූරා හොති. සා පඤ්චපණ්ණාස වස්සානි ඛුප්පිපාසාභිභූතා විචරිත්වා එකදිවසං කඞ්ඛාරෙවතත්ථෙරං ගඞ්ගාය තීරෙ දිවාවිහාරං නිසින්නං දිස්වා අත්තානං අත්තනො කෙසෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා උපසඞ්කමිත්වා පානීයං යාචි. තං සන්ධාය වුත්තං –

331.

''දිවාවිහාරගතං භික්ඛුං, ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නකං;
තං පෙතී උපසඞ්කම්ම, දුබ්බණ්ණා භීරුදස්සනා.

332.

''කෙසා චස්සා අතිදීඝා, යාවභූමාවලම්බරෙ;
කෙසෙහි සා පටිච්ඡන්නා, සමණං එතදබ්රවී''ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා සඞ්ගීතිකාරකෙහි ඉධ ආදිතො ඨපිතා.

තත්ථ **භීරුදස්සනාති** භයානකදස්සනා. ''රුද්දදස්සනා''ති වා පාඨො, බීභච්ඡභාරියදස්සනාති අත්ථො. **යාවභූමාවලම්බරෙති** යාව භූමි, තාව ඔලම්බන්ති. පුබ්බෙ ''භික්ඛු''න්ති ච පච්ඡා ''සමණ''න්ති ච කඞ්ඛාරෙවතත්ථෙරමෙව සන්ධාය වුත්තං.

සා පන පෙතී ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පානීයං යාචන්තී –

333.

‘‘පඤ්චපණ්ණාස වස්සානි, යතො කාලකතා අහං;
නාභිජානාමි භුත්තං වා, පීතං වා පන පානියං;
දෙහි ත්වං පානියං භන්තෙ, තසිතා පානියාය මෙ’’ති. – ඉමං ගාථමාහ;

333. තත්ථ **නාභිජානාමි භුත්තං වා**ති එවං දීඝමන්තරෙ කාලෙ භොජනං භුත්තං වා පානීයං පීතං වා නාභිජානාමි, න භුත්තං න පීතන්ති අත්ථො. **තසිතා**ති පිපාසිතා. **පානියායා**ති පානීයත්ථාය ආහිණ්ඩන්තියා මෙ පානීයං දෙහි, භන්තෙති යොජනා.

ඉතො පරං –

334.

‘‘අයං සීතොදිකා ගඞ්ගා, හිමවන්තතො සන්දති;
පිව එත්තො ගහෙත්වාන, කිං මං යාචසි පානියං.

335.

‘‘සචාහං භන්තෙ ගඞ්ගාය, සයං ගණ්හාමි පානියං;
ලොහිතං මෙ පරිවත්තති, තස්මා යාචාමි පානියං.

336.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, ගඞ්ගා තෙ හොති ලොහිතං.

337.

‘‘පුත්තො මෙ උත්තරො නාම, සද්ධො ආසි උපාසකො;
සො ච මය්හං අකාමාය, සමණානං පවෙච්ඡති.

338.

‘‘චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
තමහං පරිභාසාමි, මච්ඡෙරෙන උපද්දුතා.

339.

‘‘යං ත්වං මය්හං අකාමාය, සමණානං පවෙච්ඡසි;
චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං.

340.

‘‘එතං තෙ පරලොකස්මිං, ලොහිතං හොතු උත්තර;
තස්සකම්මවිපාකෙන, ගඞ්ගා මෙ හොති ලොහිත’’න්ති. –

ඉමා ථෙරස්ස ච පෙතියා ච වචනපටිවචනගාථා.

334. තත්ථ **හිමවන්තතොති** මහතො හිමස්ස අත්ථිතාය ‘‘හිමවා’’ති ලද්ධනාමතො පබ්බතරාජතො. **සන්දතීති** පවත්තති. **එත්තොති** ඉතො මහාගඞ්ගාතො. **කින්ති** කස්මා මං යාචසි පානීයං, ගඞ්ගානදිං ඔතරිත්වා යථාරුචි පිවාති දස්සෙති.

335. **ලොහිතං මෙ පරිවත්තතීති** උදකං සන්දමානං මය්හං පාපකම්මඵලෙන ලොහිතං හුත්වා පරිවත්තති පරිණමති, තාය ගහිතමත්තං උදකං ලොහිතං ජායති.

337-40. **මය්හං අකාමායාති** මම අනිච්ඡන්තියා. **පවෙච්ඡතීති** දෙති. **පච්චයන්ති** ගිලානපච්චයං. **එතන්ති** යං එතං චීවරාදිකං පච්චයජාතං සමණානං පවෙච්ඡසි දෙසි, එතං තෙ පරලොකස්මිං ලොහිතං හොතු උත්තරාති අභිසපනවසෙන කතං පාපකම්මං, තස්ස විපාකෙනාති යොජනා.

අථායස්මා රෙවතො තං පෙතිං උද්දිස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පානීයං අදාසි, පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තං ගහෙත්වා භික්ඛූනමදාසි, සඞ්කාරකූටාදිතො පංසුකූලං ගහෙත්වා ධොවිත්වා භිසිඤ්ච විමිලිකඤ්ච කත්වා භික්ඛූනං අදාසි, තෙන චස්සා පෙතියා දිබ්බසම්පත්තියො අහෙසුං. සා ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අත්තනා ලද්ධදිබ්බසම්පත්තිං ථෙරස්ස දස්සෙසි. ථෙරො තං පවත්තිං අත්තනො සන්තිකං උපගතානං චතුන්නං පරිසානං පකාසෙත්වා ධම්මකථං කථෙසි. තෙන මහාජනො සඤ්ජාතසංවෙගො විගතමලමච්ඡෙරො හුත්වා දානසීලාදිකුසලධම්මාභිරතො අහොසීති. ඉදං පන පෙතවත්ථු දුතියසඞ්ගීතියං සඞ්ගහං ආරුළ්හන්ති දට්ඨබ්බං.

උත්තරමාතුපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. සුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අහං පුරෙ පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනොති ඉදං සුත්තපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ අම්භාකං සත්ථරි අනුප්පන්නෙයෙව සත්තන්නං වස්සසතානං උපරි අඤ්ඤතරො දාරකො එකං පච්චෙකබුද්ධං උපට්ඨහි. තස්ස මාතා තස්මිං වයප්පත්තෙ තස්සත්ථාය සමානකුලතො අඤ්ඤතරං කුලධීතරං ආනෙසි. විවාහදිවසෙයෙව ච සො කුමාරො සහායෙහි සද්ධිං න්හායිතුං ගතො අහිනා දට්ඨො කාලමකාසි, ‘‘යක්ඛගාහෙනා’’තිපි වදන්ති. සො පච්චෙකබුද්ධස්ස උපට්ඨානෙන බහුං කුසලකම්මං කත්වා ධීතොපි තස්සා දාරිකාය පටිබද්ධචිත්තතාය විමානපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති, මහිද්ධිකො පන අහොසි මහානුභාවො.

අථ සො තං දාරිකං අත්තනො විමානං නෙතුකාමො ‘‘කෙන නු ඛො උපායෙන එසා දිට්ඨධම්මවෙදනීයකම්මං කත්වා මයා සද්ධිං ඉධ අභිරමෙය්යා’’ති තස්සා දිබ්බභොගසම්පත්තියා අනුභවනහෙතුං වීමංසන්තො පච්චෙකබුද්ධං චීවරකම්මං කරොන්තං දිස්වා මනුස්සරූපෙන ගන්ත්වා

වන්දිත්වා ‘‘කිං, භන්තෙ, සුත්තකෙන අත්ථො අත්ථී’’ති ආහ. ‘‘චීවරකම්මං කරොමි, උපාසකා’’ති. ‘‘තෙන හි, භන්තෙ, අසුකස්මිං ඨානෙ සුත්තභික්ඛං චරථා’’ති තස්සා දාරිකාය ගෙහං දස්සෙසි. පච්චෙකබුද්ධො තත්ථ ගන්ත්වා ඝරද්වාරෙ අට්ඨාසි. අථ සා පච්චෙකබුද්ධං තත්ථ ඨිතං දිස්වා පසන්නමානසා ‘‘සුත්තකෙන මෙ අය්‍යො අත්ථිකො’’ති ඤත්වා එකං සුත්තගුළං අදාසි. අථ සො අමනුස්සො මනුස්සරූපෙන තස්ස දාරිකාය ඝරං ගන්ත්වා තස්සා මාතරං යාචිත්වා තාය සද්ධිං කතිපාහං වසිත්වා තස්සා මාතුයා අනුග්ගහත්ථං තස්මිං ගෙහෙ සබ්බභාජනානි හිරඤ්ඤසුවණ්ණස්ස පූරෙත්වා සබ්බත්ථ උපරි නාමං ලිඛි ‘‘ඉදං දෙවදත්තියං ධනං න කෙනචි ගහෙතබ්බ’’න්ති, තඤ්ච දාරිකං ගහෙත්වා අත්තනො විමානං අගමාසි. තස්සා මාතා පහූතං ධනං ලභිත්වා අත්තනො ඤාතකානං කපණද්ධිකාදීනඤ්ච දත්වා අත්තනා ච පරිභුඤ්ජිත්වා කාලං කරොන්තී ‘‘මම ධීතා ආගච්ඡති චෙ, ඉදං ධනං දස්සෙථා’’ති ඤාතකානං කථෙත්වා කාලමකාසි.

තතො සත්තන්නං වස්සසතානං අච්චයෙන අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ තස්සා ඉත්ථියා තෙන අමනුස්සෙන සද්ධිං වසන්තියා උක්කණ්ඨා උප්පජ්ජි. සා තං ‘‘සාධු, අය්‍යපුත්ත, මං සකඤ්ඤෙව ගෙහං පටිනෙහී’’ති වදන්තී –

341.

‘‘අහං පුරෙ පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනො,
සුත්තං අදාසිං උපසඞ්කම්ම යාචිතා;
තස්ස විපාකො විපුලඵලූපලබ්භති,
බහුකා ච මෙ උප්පජ්ජරෙ වත්ථකොටියො.

342.

‘‘පුප්ඵාභිකිණ්ණං රමිතං විමානං, අනෙකචිත්තං නරනාරිසෙවිතං;
සාහං භුඤ්ජාමි ච පාරුපාමි ච, පහූතවිත්තා න ච තාව ඛීයති.

343.

‘‘තස්සෙව කම්මස්ස විපාකමන්වයා, සුඛඤ්ච සාතඤ්ච ඉධූපලබ්භති;
සාහං ගන්ත්වා පුනදෙව මානුසං, කාහාමි පුඤ්ඤානි නයය්‍යපුත්ත ම’’න්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

341. තත්ථ **‘‘පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනො’’**ති ඉදං පච්චෙකබුද්ධං සන්ධාය වුත්තං. සො හි කාමාදිමලානං අත්තනො සන්තානතො අනවසෙසතො පබ්බාජිතත්තා පහීනත්තා පරමත්ථතො ‘‘පබ්බජිතො’’ති, භින්නකිලෙසත්තා ‘‘භික්ඛූ’’ති ච වත්තබ්බතං අරහති. **සුත්තන්ති**

කප්පාසියසුත්තං. **උපසඞ්කම්මා**ති මය්හං ගෙහං උපසඞ්කමිත්වා. **යාචිතා**ති ‘‘උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාචනා’’ති (ජා. 1.7.59) එවං වුත්තාය කායවිඤ්ඤත්තිපයොගසඞ්ඛාතාය භික්ඛාචරියාය යාචිතා. **තස්සා**ති තස්ස සුත්තදානස්ස. **විපාකො විපුලඵලූපලබ්භතී**ති විපුලඵලො උළාරඋදයො මහාඋදයො විපාකො එතරහි උපලබ්භති පච්චනුභවීයති. **බහුකා**ති අනෙකා. **වත්ථකොටියො**ති වත්ථානං කොටියො, අනෙකසතසහස්සපභෙදානි වත්ථානීති අත්ථො.

342. **අනෙකචිත්තන්**ති නානාවිධචිත්තකම්මං, අනෙකෙහි වා මුත්තාමණිආදීහි රතනෙහි විචිත්තරූපං. **නරනාරිසෙවිතන්**ති පරිවාරකභූතෙහි නරෙහි නාරීහි ච උපසෙවිතං. **සාහං භුඤ්ජාමී**ති සා අහං තං විමානං පරිභුඤ්ජාමි. **පාරුපාමී**ති අනෙකාසු වත්ථකොටීසු ඉච්ඡිතිච්ඡිතං නිවාසෙමි චෙව පරිදහාමි ච. **පහූතවිත්තා**ති පහූතවිත්තූපකරණා මහද්ධනා මහාභොගා. **න ච තාව ඛීයතී**ති තඤ්ච විත්තං න ඛීයති, න පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡති.

343. **තස්සෙව කම්මස්ස විපාකමන්වයා**ති තස්සෙව සුත්තදානමයපුඤ්ඤකම්මස්ස අන්වයා පච්චයා හෙතුභාවෙන විපාකභූතං **සුඛං,** ඉට්ඨමධුරසඞ්ඛාතං **සාතඤ්ච ඉධ** ඉමස්මිං විමානෙ **උපලබ්භති. ගන්ත්වා පුනදෙව මානුසන්**ති පුන එව මනුස්සලොකං උපගන්ත්වා. **කාහාමි පුඤ්ඤානී**ති මය්හං සුඛවිසෙසනිප්ඵාදකානි පුඤ්ඤානි කරිස්සාමි, යෙසං වා මයා අයං සම්පත්ති ලද්ධාති අධිප්පායො. **නයය්‍යපුත්ත මන්**ති, අය්‍යපුත්ත, මං මනුස්සලොකං නය, නෙහීති අත්ථො.

තං සුත්වා සො අමනුස්සො තස්සා පටිබද්ධචිත්තතාය අනුකම්පාය ගමනං අනිච්ඡන්තො –

344.

‘‘සත්ත තුවං වස්සසතා ඉධාගතා,
ජිණ්ණා ච වුඩ්ඪා ච තහිං භවිස්සසි;
සබ්බෙව තෙ කාලකතා ච ඤාතකා,
කිං තත්ථ ගන්ත්වාන ඉතො කරිස්සසී’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **සත්තා**ති විභත්තිලොපෙන නිද්දෙසො, නිස්සක්කෙ වා එතං පච්චත්තවචනං. **වස්සසතා**ති වස්සසතතො, සත්තහි වස්සසතෙහි උද්ධං තුවං ඉධාගතා ඉමං විමානං ආගතා, ඉධාගතාය තුය්හං සත්ත වස්සසතානි හොන්තීති අත්ථො. **ජිණ්ණා ච වුඩ්ඪා ච තහිං භවිස්සසී**ති ඉධ දිබ්බෙහි උතුආහාරෙහි උපථම්භිතත්තභාවා කම්මානුභාවෙන එත්තකං කාලං දහරාකාරෙනෙව ඨිතා. ඉතො පන ගතා කම්මස්ස ච පරික්ඛීණත්තා මනුස්සානඤ්ච උතුආහාරවසෙන ජරාජිණ්ණා වයොවුඩ්ඪා ච තහිං

මනුස්සලොකෙ හවිස්සසි. කින්ති? **සබ්බෙව තෙ කාලකතා ච ඤාතකාති** දීඝස්ස අද්ධුනො ගතත්තා තව ඤාතයොපි සබ්බෙ එව මතා, තස්මා ඉතො දෙවලොකතො තත්ථ මනුස්සලොකං ගන්ත්වා කිං කරිස්සසි, අවසෙසම්පි ආයුඤ්ච ඉධෙව බෙපෙහි, ඉධ වසාහීති අධිප්පායො.

එවං තෙන වුත්තා සා තස්ස වචනං අසද්දහන්තී පුනදෙව –

345.

''සත්තෙව වස්සානි ඉධාගතාය මෙ, දිබ්බඤ්ච සුඛඤ්ච සමප්පිතාය;
සාහං ගන්ත්වා පුනදෙව මානුසං, කාහාමි පුඤ්ඤානි නයයාපුත්ත
ම''න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **සත්තෙව වස්සානි ඉධාගතාය මෙති**, අයාපුත්ත, මය්හං ඉධාගතාය සත්තෙව වස්සානි මඤ්ඤෙ වීතිවත්තානි. සත්ත වස්සසතානි දිබ්බසුඛසමප්පිතාය බහුම්පි කාලං ගතං අසල්ලක්ඛෙන්තී එවමාහ.

එවං පන තාය වුත්තො සො විමානපෙතො නානප්පකාරං තං අනුසාසිත්වා ''ත්වං ඉදානි සත්තාහතො උත්තරි තත්ථ න ජීවිස්සසි, මාතුයා තෙ නික්ඛිත්තං මයා දින්නං ධනං අත්ථි, තං සමණබ්‍රාහ්මණානං දත්වා ඉධෙව උප්පත්තිං පත්ථෙහී''ති වත්වා තං බාහායං ගහෙත්වා ගාමමජ්ඣෙ ඨපෙත්වා ''ඉධාගතෙ අඤ්ඤෙපි ජනෙ 'යථාබලං පුඤ්ඤානි කරොථා'ති ඔවදෙය්‍යාසී''ති වත්වා ගතො. තෙන වුත්තං –

346.

''සො තං ගහෙත්වාන පසය්හ බාහායං, පච්චානයිත්වාන ථෙරිං සුදුබ්බලං;
වජ්ජෙසි 'අඤ්ඤම්පි ජනං ඉධාගතං, කරොථ පුඤ්ඤානි සුඛූපලබ්භතී'''ති.

තත්ථ **සොති** සො විමානපෙතො. **තන්ති** තං ඉත්ථිං. **ගහෙත්වාන පසය්හ බාහායන්ති** පසය්හ නෙතා විය බාහායං තං ගහෙත්වා. **පච්චානයිත්වානාති** තස්සා ජාතසංවුඩ්ඪගාමං පුනදෙව ආනයිත්වා. **ථෙරින්ති** ථාවරිං, ජිණ්ණං වුඩ්ඪන්ති අත්ථො. **සුදුබ්බලන්ති** ජරාජිණ්ණතාය එව සුට්ඨු දුබ්බලං. සා කිර තතො විමානතො අපගමනසමනන්තරමෙව ජිණ්ණා වුඩ්ඪා මහල්ලිකා අද්ධගතා වයොඅනුප්පත්තා අහොසි. **වජ්ජෙසීති** වදෙය්‍යාසි. වත්තබ්බවචනාකාරඤ්ච දස්සෙතුං **''අඤ්ඤම්පි ජන''**න්තිආදි වුත්තං. තස්සත්ථො – භද්දෙ, ත්වම්පි පුඤ්ඤං කරෙය්‍යාසි, අඤ්ඤම්පි ජනං ඉධ තව දස්සනත්ථාය ආගතං ''භද්‍රමුඛා, ආදිත්තං සීසං වා චෙලං වා අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වාපි දානසීලාදීනි පුඤ්ඤානි කරොථාති, කතෙ ච පුඤ්ඤෙ එකංසෙනෙව තස්ස ඵලභූතං සුඛං උපලබ්භති, න එත්ථ සංසයො කාතබ්බො''ති වදෙය්‍යාසි ඔවදෙය්‍යාසීති.

එවඤ්ච වත්වා තස්මිං ගතෙ සා ඉත්ථී අත්තනො ඤාතකානං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා තෙසං අත්තානං ජානාපෙත්වා තෙහි නියාාදිතධනං ගහෙත්වා සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං දෙන්තී අත්තනො සන්තිකං ආගතාගතානං –

347.

‘‘දිට්ඨා මයා අකතෙන සාධුනා, පෙතා විහඤ්ඤන්ති තථෙව මනුස්සා;

කම්මඤ්ච කත්වා සුඛවෙදනීයං, දෙවා මනුස්සා ච සුඛෙ ඨිතා පජා’’ති. –

ගාථාය ඔවාදමදාසි.

තත්ථ **අකතෙනාති** අනිබ්බත්තිතෙන අත්තනා අනුපචිතෙන. **සාධුනාති** කුසලකම්මෙන, ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ කරණවචනං. **විහඤ්ඤන්තීති** විඝාතං ආපජ්ජන්ති. **සුඛවෙදනීයන්ති** සුඛවිපාකං පුඤ්ඤකම්මං. **සුඛෙ ඨිතාති** සුඛෙ පතිට්ඨිතා. ‘‘සුඛෙධිතා’’ති වා පාඨො, සුඛෙන අභිවුඩ්ඪා ඒධිතාති අත්ථො. අයඤ්හෙත්ථ අධිප්පායො – යථා පෙතා තථෙව මනුස්සා අකතෙන කුසලෙන, කතෙන ච අකුසලෙන විහඤ්ඤමානා ඛුප්පිපාසාදිනා විඝාතං ආපජ්ජන්තා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තා දිට්ඨා මයා. සුඛවෙදනීයං පන කම්මං කත්වා තෙන කතෙන කුසලකම්මෙන, අකතෙන ච අකුසලකම්මෙන දෙවමනුස්සපරියාපන්නා පජා සුඛෙ ඨිතා දිට්ඨා මයා, අත්තපච්චක්ඛමෙතං, තස්මා පාපං දූරතොව පරිවජ්ජෙන්තා පුඤ්ඤකිරියාය යුත්තපයුත්තා හොථාති.

එවං පන ඔවාදං දෙන්තී සමණබ්‍රාහ්මණාදීනං සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. භික්ඛූ තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, විසෙසතො ච පච්චෙකබුද්ධෙසු පවත්තිතදානස්ස මහප්ඵලතං මහානිසංසතඤ්ච පකාසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො විගතමලමච්ඡෙරො දානාදිපුඤ්ඤාභිරතො අහොසීති.

සුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. කණ්ණමුණ්ඩපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

සොණ්ණසොපානඵලකාති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ කණ්ණමුණ්ඩපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපබුද්ධකාලෙ කිමිලනගරෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො සොතාපන්නො පඤ්චහි උපාසකසතෙහි සද්ධිං සමානච්ඡන්දො හුත්වා ආරාමරොපනසෙතුබන්ධනචඞ්කමනකරණාදීසු පුඤ්ඤකම්මෙසු පසුතො හුත්වා විහරන්තො සඞ්ඝස්ස විහාරං කාරෙත්වා තෙහි සද්ධිං කාලෙන කාලං

විහාරං ගච්ඡති. තෙසං භරියායොපි උපාසිකා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමග්ගා මාලාගන්ධවිලෙපනාදිහත්ථා කාලෙන කාලං විහාරං ගච්ඡන්තියො අන්තරාමග්ගෙ ආරාමසභාදීසු විස්සමිත්වා ගච්ඡන්ති.

අථෙකදිවසං කතිපයා ධුත්තා එකිස්සා සභාය සන්නිසින්නා තාසු තත්ථ විස්සමිත්වා ගතාසු තාසං රූපසම්පත්තිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා තාසං සීලාචාරගුණසම්පන්නතං ඤත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසුං ''කො එතාසු එකිස්සාපි සීලභෙදං කාතුං සමත්ථො''ති. තත්ථ අඤ්ඤතරො ''අහං සමත්ථො''ති ආහ. තෙ තෙන ''සහස්සෙන අබ්භුතං කරොමා''ති අබ්භුතං අකංසු. සො අනෙකෙහි උපායෙහි වායමමානො තාසු සභං ආගතාසු සුමුඤ්චිතං සත්තතන්තිං මධුරස්සරං වීණං වාදෙන්තො මධුරෙනෙව සරෙන කාමපටිසංයුත්තගීතානි ගායන්තො ගීතසද්දෙන තාසු අඤ්ඤතරං ඉත්ථිං සීලභෙදං පාපෙන්තො අතිචාරිනිං කත්වා තෙ ධුත්තෙ සහස්සං පරාජෙසි. තෙ සහස්සපරාජිතා තස්සා සාමිකස්ස ආරොචෙසුං. සාමිකො තං පුච්ඡි – ''කිං ත්වං එවරූපා, යථා තෙ පුරිසා අවොචු''න්ති. සා ''නාහං ඊදිසං ජානාමී''ති පටික්ඛිපිත්වා තස්මිං අසද්දහන්තෙ සමීපෙ ඨිතං සුනඛං දස්සෙත්වා සපථං අකාසි ''සචෙ මයා තාදිසං පාපකම්මං කතං, අයං ඡින්නකණ්ණො කාළසුනඛො තත්ථ තත්ථ භවෙ ජාතං මං ඛාදතූ''ති. ඉතරාපි පඤ්චසතා ඉත්ථියො තං ඉත්ථිං අතිචාරිනිං ජානන්ති කිං අයං තථාරූපං පාපං අකාසි, උදාහු නාකාසී''ති චොදිතා ''න මයං එවරූපං ජානාමා''ති මුසා වත්වා ''සචෙ මයං ජානාම, භවෙ භවෙ එතිස්සායෙව දාසියො භවෙය්‍යාමා''ති සපථං අකංසු.

අථ සා අතිචාරිනී ඉත්ථී තෙනෙව විප්පටිසාරෙන ඩය්හමානහදයා සුස්සිත්වා න චිරෙනෙව කාලං කත්වා හිමවති පබ්බතරාජෙ සත්තන්නං මහාසරානං අඤ්ඤතරස්ස කණ්ණමුණ්ඩදහස්ස තීරෙ විමානපෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති. විමානසාමන්තා චස්සා කම්මවිපාකානුභවනයොග්ගා එකා පොක්ඛරණී නිබ්බත්ති. සෙසා ච පඤ්චසතා ඉත්ථියො කාලං කත්වා සපථකම්මවසෙන තස්සායෙව දාසියො හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. සා තත්ථ පුබ්බෙ කතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඵලෙන දිවසභාගං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අඩ්ඪරත්තෙ පාපකම්මබලසඤ්චොදිතා සයනතො උට්ඨහිත්වා පොක්ඛරණීතීරං ගච්ඡති. තත්ථ ගතං ගජපොතකප්පමාණො එකො කාළසුනඛො භෙරවරූපො ඡින්නකණ්ණො තිඛිණායතකඨිනදාඨො සුවිප්ඵුලිතඛදිරඞ්ගාරපුඤ්ජසදිසනයනො නිරන්තරප්පවත්තවිජ්ජුලතාසඞ්ඝාතසදිසජිව්හො කඨිනතිඛිණනඛො ඛරායතදුබ්බණ්ණලොමො තතො ආගන්ත්වා තං භූමියං නිපාතෙත්වා අතිසයජිඝච්ඡාභිභූතො විය පසය්හ ඛාදන්තො අට්ඨිසඞ්ඛලිකමත්තං කත්වා දන්තෙහි ගහෙත්වා පොක්ඛරණියං ඛිපිත්වා අන්තරධායති. සා ච තත්ථ පක්ඛිත්තසමනන්තරමෙව පකතිරූපධාරිනී හුත්වා විමානං අභිරුය්හ සයනෙ නිපජ්ජති. ඉතරා පන තස්සා දාසබ්‍යමෙව දුක්ඛං අනුභවන්ති. එවං තාසං තත්ථ වසන්තීනං පඤ්ඤාසාධිකානි පඤ්ච වස්සසතානි වීතිවත්තානි.

අථ තාසං පුරිසෙහි විනා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තීනං උක්කණ්ඨා අහෙසුං. තත්ථ ච කණ්ණමුණ්ඩදහතො නිග්ගතා පබ්බතවිවරෙන ආගන්ත්වා ගඞ්ගං නදිං අනුපවිට්ඨා එකා නදී අත්ථි. තාසඤ්ච වසනට්ඨානසමීපෙ එකො දිබ්බඵලෙහි අම්බරුක්ඛෙහි පනසලබුජාදීහි ච උපසොභිතො ආරාමසදිසො අරඤ්ඤප්පදෙසො අත්ථි. තා එවං සමචින්තෙසුං – ''හන්ද, මයං ඉමානි අම්බඵලානි ඉමිස්සා නදියා පක්ඛිපිස්සාම, අප්පෙව නාම ඉමං ඵලං දිස්වා ඵලලොභෙන කොචිදෙව පුරිසො ඉධාගච්ඡෙය්‍ය, තෙන සද්ධිං රමිස්සාමා''ති. තා තථා අකංසු. තාහි පන පක්ඛිත්තානි අම්බඵලානි කානිචි තාපසා ගණ්හිංසු, කානිචි වනචරකා, කානිචි කාකා විලුජ්ජිංසු, කානිචි තීරෙ ලග්ගිංසු. එකං පන ගඞ්ගාය සොතං පත්වා අනුක්කමෙන බාරාණසිං සම්පාපුණි.

තෙන ච සමයෙන බාරාණසිරාජා ලොහජාලපරික්ඛිත්තෙ ගඞ්ගාජලෙ න්හායති. අථ තං ඵලං නදිසොතෙන වුය්හමානං අනුක්කමෙන ආගන්ත්වා ලොහජාලෙ ලග්ගි. තං වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නං මහන්තං දිබ්බං අම්බඵලං දිස්වා රාජපුරිසා රඤ්ඤො උපනෙසුං. රාජා තස්ස එකදෙසං ගහෙත්වා වීමංසනත්ථාය එකස්ස බන්ධනාගාරෙ ඨපිතස්ස වජ්ඣචොරස්ස ඛාදිතුං අදාසි. සො තං ඛාදිත්වා ''දෙව, මයා එවරූපං න ඛාදිතපුබ්බං, දිබ්බමිදං මඤ්ඤෙ අම්බඵල''න්ති ආහ. රාජා පුනපි තස්ස එකං ඛණ්ඩං අදාසි. සො තං ඛාදිත්වා විගතවලිතපලිතො අතිවිය මනොහරරූපො යොබ්බනෙ ඨිතො විය අහොසි. තං දිස්වා රාජා අච්ඡරියබ්භුතජාතො තං අම්බඵලං පරිභුඤ්ජිත්වා සරීරෙ විසෙසං ලභිත්වා මනුස්සෙ පුච්ඡි – ''කත්ථ එවරූපානි දිබ්බඅම්බඵලානි සංවිජ්ජන්තී''ති? මනුස්සා එවමාහංසු – ''හිමවන්තෙ කිර, දෙව, පබ්බතරාජෙ''ති. ''සක්කා පන තානි ආනෙතු''න්ති? ''වනචරකා, දෙව, ජානන්තී''ති.

රාජා වනචරකෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා තෙහි සම්මන්තෙත්වා දින්නස්ස එකස්ස වනචරකස්ස සහස්සං දත්වා තං විස්සජ්ජෙසි – ''ගච්ඡ, සීඝං තං මෙ අම්බඵලං ආනෙහී''ති. සො තං කහාපණසහස්සං පුත්තදාරස්ස දත්වා පාථෙය්‍යං ගහෙත්වා පටිගඞ්ගං කණ්ණමුණ්ඩදහාභිමුඛො ගන්ත්වා මනුස්සපථං අතික්කමිත්වා කණ්ණමුණ්ඩදහතො ඕරං සට්ඨියොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ එකං තාපසං දිස්වා තෙන ආචික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පුන තිංසයොජනප්පමාණෙ පදෙසෙ එකං තාපසං දිස්වා, තෙන ආචික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පුන පන්නරසයොජනප්පමාණෙ ඨානෙ අඤ්ඤං තාපසං දිස්වා, තස්ස අත්තනො ආගමනකාරණං කථෙසි. තාපසො තං අනුසාසි – ''ඉතො පට්ඨාය ඉමං මහාගඞ්ගං පහාය ඉමං ඛුද්දකනදිං නිස්සාය පටිසොතං ගච්ඡන්තො යදා පබ්බතවිවරං පස්සසි, තදා රත්තියං උක්කං ගහෙත්වා පවිසෙය්‍යාසි. අයඤ්ච නදී රත්තියං නප්පවත්තති, තෙන තෙ ගමනයොග්ගා හොති, කතිපයයොජනාතික්කමෙන තෙ අම්බෙ පස්සිස්සසී''ති. සො තථා කත්වා

උදයන්තෙ සූරියෙ විවිධරතනරංසිජාලපජ්ජොතිතභූමිභාගං ඵලභාරාවනතසාඛාවිතානතරුගණොපසොභිතං නානාවිධවිහඞ්ගගණූපකූජිතං අතිවිය මනොහරං අම්බවනං සම්පාපුණි.

අථ නං තා අමනුස්සිත්ථියො දූරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘එස මම පරිග්ගහො, එස මම පරිග්ගහො’’ති උපධාවිංසු. සො පන තාහි සද්ධිං තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිතුං යොග්ගස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස අකතත්තා තා දිස්වාව භීතො විරවන්තො පලායිත්වා අනුක්කමෙන බාරාණසිං පත්වා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තං සුත්වා තා ඉත්ථියො දට්ඨුං අම්බඵලානි ච පරිභුඤ්ජිතුං සඤ්ජාතාභිලාසො රජ්ජභාරං අමච්චෙසු ආරොපෙත්වා මිගවාපදෙසෙන සන්නද්ධධනුකලාපො ඛග්ගං බන්ධිත්වා කතිපයමනුස්සපරිවාරො තෙනෙව වනචරකෙන දස්සිතමග්ගෙන ගන්ත්වා කතිපයයොජනන්තරෙ ඨානෙ මනුස්සෙපි ඨපෙත්වා වනචරකමෙව ගහෙත්වා අනුක්කමෙන ගන්ත්වා තම්පි තතො නිවත්තාපෙත්වා උදයන්තෙ දිවාකරෙ අම්බවනං පාවිසි. අථ නං තා ඉත්ථියො අභිනවඋප්පන්නම්පි දෙවපුත්තං දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා ‘‘රාජා’’ති ඤත්වා සඤ්ජාතසිනෙහබහුමානා සක්කච්චං න්හාපෙත්වා දිබ්බෙහි වත්ථාලඞ්කාරමාලාගන්ධවිලෙපනෙහි සුමණ්ඩිතපසාධිතං කත්වා විමානං ආරොපෙත්වා නානග්ගරසං දිබ්බභොජනං භොජෙත්වා තස්ස ඉච්ඡානුරූපං පයිරුපාසිංසු.

අථ දියඩ්ඪවස්සසතෙ අතික්කන්තෙ රාජා අඩ්ඪරත්තිසමයෙ උට්ඨහිත්වා නිසින්නො තං අතිචාරිනිං පෙතිං පොක්ඛරණිතීරං ගච්ඡන්තිං දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො එසා ඉමාය වෙලාය ගච්ඡතී’’ති වීමංසිතුකාමො අනුබන්ධි. අථ නං තත්ථ ගතං සුනඛෙන ඛජ්ජමානං දිස්වා ‘‘කිං නු ඛො ඉද’’න්ති අජානන්තො තයො ච දිවසෙ වීමංසිත්වා ‘‘එසො එතිස්සා පච්චාමිත්තො භවිස්සතී’’ති නිසිතෙන උසුනා විජ්ඣිත්වා ජීවිතා වොරොපෙත්වා තඤ්ච ඉත්ථිං පොථෙත්වා පොක්ඛරණිං ඔතාරෙත්වා පටිලද්ධපුරිමරූපං දිස්වා –

348.

‘‘සොණ්ණසොපානඵලකා, සොණ්ණවාලුකසන්ථතා;
තත්ථ සොගන්ධියා වග්ගූ, සුචිගන්ධා මනොරමා.

349.

‘‘නානාරුක්ඛෙහි සඤ්ඡන්නා, නානාගන්ධසමෙරිතා;
නානාපදුමසඤ්ඡන්නා, පුණ්ඩරීකසමොතතා.

350.

‘‘සුරභිං සම්පවායන්ති, මනුඤ්ඤා මාලුතෙරිතා;
හංසකොඤ්චාභිරුදා ච, චක්කවක්කාභිකූජිතා.

351.

‘‘නානාදිජගණාකිණ්ණා, නානාසරගණායුතා;
නානාඵලධරා රුක්ඛා, නානාපුප්ඵධරා වනා.

352.

‘‘න මනුස්සෙසු ඊදිසං, නගරං යාදිසං ඉදං;
පාසාදා බහුකා තුය්හං, සොවණ්ණරූපියාමයා;
දද්දල්ලමානා ආභෙන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා.

353.

‘‘පඤ්ච දාසිසතා තුය්හං, යා තෙමා පරිචාරිකා;
තා කම්බුකායූරධරා, කඤ්චනාවෙළභූසිතා.

354.

‘‘පල්ලඞ්කා බහුකා තුය්හං, සොවණ්ණරූපියාමයා;
කදලිමිගසඤ්ඡන්නා, සජ්ජා ගොනකසන්ථතා.

355.

‘‘යත්ථ තුවං වාසූපගතා, සබ්බකාමසමිද්ධිනී;
සම්පත්තායඩ්ඪරත්තාය, තතො උට්ඨාය ගච්ඡසි.

356.

‘‘උය්‍යානභූමිං ගන්ත්වාන, පොක්ඛරඤ්ඤා සමන්තතො;
තස්සා තීරෙ තුවං ඨාසි, හරිතෙ සද්දලෙ සුභෙ.

357.

‘‘තතො තෙ කණ්ණමුණ්ඩො සුනඛො, අඞ්ගමඞ්ගානි ඛාදති;
යදා ච ඛායිතා ආසි, අට්ඨිසඞ්ඛලිකා කතා;
ඔගාහසි පොක්ඛරණිං, හොති කායො යථා පුරෙ.

358.

‘‘තතො ත්වං අඞ්ගපච්චඞ්ගී, සුචාරු පියදස්සනා;
වත්ථෙන පාරුපිත්වාන, ආයාසි මම සන්තිකං.

359.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, කණ්ණමුණ්ඩො සුනඛො තව;
අඞ්ගමඞ්ගානි ඛාදතී’’ති. –

ද්වාදසහි ගාථාහි තං තස්ස පවත්තිං පටිපුච්ඡි.

348. තත්ථ **සොණ්ණසොපානඵලකාති** සුවණ්ණමයසොපානඵලකා. **සොණ්ණවාලුකසන්ථතාති** සමන්තතො සුවණ්ණමයාහි වාලුකාහි සන්ථතා. **තත්ථාති** පොක්ඛරණියං. **සොගන්ධියාති** සොගන්ධිකා. **වග්ගූති** සුන්දරා රුචිරා. **සුචිගන්ධාති** මනුඤ්ඤගන්ධා.

349. **නානාගන්ධසමෙරිතාති** නානාවිධසුරභිගන්ධවසෙන ගන්ධවායුනා සමන්තතො එරිතා. **නානාපදුමසඤ්ඡන්නාති** නානාවිධරත්තපදුමසඤ්ඡාදිතසලිලතලා. **පුණ්ඩරීකසමොතතාති** සෙතපදුමෙහි ච සමොකිණ්ණා.

350. **සුරභිං සම්පවායන්තීති** සම්මදෙව සුගන්ධං වායති පොක්ඛරණීති අධිප්පායො. **හංසකොඤ්චාභිරුදාති** හංසෙහි ච කොඤ්චෙහි ච අභිනාදිතා.

351. **නානාදිජගණාකිණ්ණාති** නානාදිජගණාකිණ්ණා. **නානාසරගණායුතාති** නානාවිධවිහඞ්ගමාභිරුදසමූහයුත්තා. **නානාඵලධරාති** නානාවිධඵලධාරිනො සබ්බකාලං විවිධඵලභාරනමිතසාඛත්තා. **නානාපුප්ඵධරා වනාති** නානාවිධසුරභිකුසුමදායිකානි වනානීති අත්ථො. ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන හි ‘‘වනා’’ති වුත්තං.

352. **න මනුස්සෙසු ඊදිසං නගරන්ති** යාදිසං තව ඉදං නගරං, ඊදිසං මනුස්සෙසු නත්ථි, මනුස්සලොකෙ න උපලබ්භතීති අත්ථො. **රූපියමයාති** රජතමයා. **දද්දල්ලමානාති** අතිවිය විරොචමානා. **ආභෙන්තීති** සොභයන්ති. **සමන්තා චතුරො දිසාති** සමන්තතො චතස්සොපි දිසායො.

353. **යා තෙමාති** යා තෙ ඉමා. **පරිචාරිකාති** වෙය්‍යාවච්චකාරිනියො. **තාති** තා පරිචාරිකායො. **කම්බුකායූරධරාති** සඞ්ඛවලයකායූරවිභූසිතා. **කඤ්චනාවෙළභූසිතාති** සුවණ්ණවටංසකසමලඞ්කතකෙසහත්ථා.

354. **කදලිමිගසඤ්ඡන්නාති** කදලිමිගචම්මපච්චත්ථරණත්ථතා. **සජ්ජාති** සජ්ජිතා සයිතුං යුත්තරූපා. **ගොනකසන්ථතාති** දීඝලොමකෙන කොජවෙන සන්ථතා.

355. **යත්ථාති** යස්මිං පල්ලඞ්කෙ. **වාසූපගතාති** වාසං උපගතා, සයිතාති අත්ථො. **සම්පත්තායඩ්ඪරත්තායාති** අඩ්ඪරත්තියා උපගතාය. **තතොති** පල්ලඞ්කතො.

356. **පොක්ඛරඤ්ඤාති** පොක්ඛරණියා. **හරිතෙති** නීලෙ. **සද්දලෙති** තරුණතිණසඤ්ඡන්නෙ. **සුභෙති** සුද්ධෙ. සුභෙති වා තස්සා ආලපනං. භද්දෙ, සමන්තතො හරිතෙ සද්දලෙ තස්සා පොක්ඛරණියා තීරෙ ත්වං ගන්ත්වාන ඨාසි තිට්ඨසීති යොජනා.

357. **කණ්ණමුණ්ඩොති** ඛණ්ඩිතකණ්ණො ඡින්නකණ්ණො. **ඛායිතා ආසීති** ඛාදිතා අහොසි. **අට්ඨීසඞ්ඛලිකා කතාති** අට්ඨිසඞ්ඛලිකමත්තා කතා. **යථා පුරෙති** සුනඛෙන ඛාදනතො පුබ්බෙ විය.

358. **තතොති** පොක්ඛරණිං ඔගාහනතො පච්ඡා. **අඞ්ගපච්චඞ්ගීති** පරිපුණ්ණසබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගවතී. **සුචාරූති** සුට්ඨු මනොරමා. **පියදස්සනාති** දස්සනීයා. **ආයාසීති** ආගච්ඡසි.

එවං තෙන රඤ්ඤා පුච්ඡිතා සා පෙතී ආදිතො පට්ඨාය අත්තනො පවත්තිං තස්ස කථෙන්තී –

360.

‘‘කිමිලායං ගහපති, සද්ධො ආසි උපාසකො;
තස්සාහං භරියා ආසිං, දුස්සීලා අතිචාරිනී.

361.

‘‘සො මං අතිචරමානාය, සාමිකො එතදබ්‍රවි;
‘නෙතං තං ඡන්නං පතිරූපං, යං ත්වං අතිචරාසි මං’.

362.

‘‘සාහං ඝොරඤ්ච සපථං, මුසාවාදඤ්ච භාසිසං;
‘නාහං තං අතිචරාමි, කායෙන උද චෙතසා.

363.

‘‘‘සචාහං තං අතිචරාමි, කායෙන උද චෙතසා;
කණ්ණමුණ්ඩොයං සුනඛො, අඞ්ගමඞ්ගානි ඛාදතු’.

364.

‘‘තස්ස කම්මස්ස විපාකං, මුසාවාදස්ස චූභයං;
සත්තෙව වස්සසතානි, අනුභූතං යතො හි මෙ;
කණ්ණමුණ්ඩො ච සුනඛො, අඞ්ගමඞ්ගානි ඛාදතී’’ති. – පඤ්ච ගාථා ආහ;

360-1. තත්ථ **කිමිලායන්ති** එවංනාමකෙ නගරෙ. **අතිචාරිනීති** භරියා හි පතිං අතික්කම්ම චරණතො ‘‘අතිචාරිනී’’ති වුච්චති. අතිචරමානාය මයි සො සාමිකො මං එතදබ්‍රවීති යොජනා. **නෙතං ඡන්නන්ති**ආදි වුත්තාකාරදස්සනං. තත්ථ **නෙතං ඡන්නන්ති** න එතං යුත්තං. **න පතිරූපන්ති** තස්සෙව වෙවචනං. **යන්ති** කිරියාපරාමසනං. **අතිචරාසීති** අතිචරසි, අයමෙව වා පාඨො. යං මං ත්වං අතිචරසි, තත්ථ යං අතිචරණං, නෙතං ඡන්නං නෙතං පතිරූපන්ති අත්ථො.

362-4. **සොරන්ති** දාරුණං. **සපථන්ති** සපනං. **භාසිසන්ති** අභාසිං. **සචාහන්ති** සචෙ අහං. **තන්ති** ත්වං. **තස්ස කම්මස්සාති** තස්ස පාපකම්මස්ස දුස්සීල්‍යකම්මස්ස. **මුසාවාදස්ස චාති** ''නාහං තං අතිචරාමී''ති වුත්තමුසාවාදස්ස ච. **උභයන්ති** උභයස්ස විපාකං. **අනුභූතන්ති** අනුභූයමානං මයාති අත්ථො. **යතොති** යතො පාපකම්මතො.

එවඤ්ච පන වත්වා තෙන අත්තනො කතං උපකාරං කිත්තෙන්තී –

365.

''ත්වඤ්ච දෙව බහුකාරො, අත්ථාය මෙ ඉධාගතො;
සුමුත්තාහං කණ්ණමුණ්ඩස්ස, අසොකා අකුතොභයා.

366.

''තාහං දෙව නමස්සාමි, යාචාමි පඤ්ජලීකතා;
භුඤ්ජ අමානුසෙ කාමෙ, රම දෙව මයා සහා''ති. –

ද්වෙ ගාථා ආහ. තත්ථ **දෙවාති** රාජානං ආලපති. **කණ්ණමුණ්ඩස්සාති** කණ්ණමුණ්ඩතො. නිස්සක්කෙ හි ඉදං සාමිවචනං. අථ රාජා තත්ථ වාසෙන නිබ්බින්නමානසො ගමනජ්ඣාසයං පකාසෙසි. තං සුත්වා පෙතී රඤ්ඤො පටිබද්ධචිත්තා තත්ථෙවස්ස වාසං යාචන්තී **''තාහං, දෙව, නමස්සාමී''**ති ගාථමාහ.

පුන රාජා එකංසෙන නගරං ගන්තුකාමොව හුත්වා අත්තනො අජ්ඣාසයං පවෙදෙන්තො –

367.

''භුත්තා අමානුසා කාමා, රමිතොම්හි තයා සහ;
තාහං සුභගෙ යාචාමි, ඛිප්පං පටිනයාහි ම''න්ති. –

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ **තාහන්ති** තං අහං. **සුභගෙති** සුභගයුත්තෙ. **පටිනයාහි මන්ති** මය්හං නගරමෙව මං පටිනෙහි. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව.

අථ සා විමානපෙතී රඤ්ඤො වචනං සුත්වා වියොගං අසහමානා සොකාතුරතාය බ්‍යාකුලහදයා වෙධමානසරීරා නානාවිධෙහි උපායෙහි ආයාචිත්වාපි තං තත්ථ වාසෙතුං අසක්කොන්තී බහූහි මහාරහෙහි රතනෙහි සද්ධිං රාජානං නගරං නෙත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා කන්දිත්වා පරිදෙවිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා. රාජා පන තං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙගො දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි. අථ අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන සාවත්ථියං විහරන්තෙ එකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පබ්බතචාරිකං චරමානො තං ඉත්ථිං සපරිවාරං දිස්වා තාය කතකම්මං පුච්ඡි. සා ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං ථෙරස්ස

කථෙසි. ථෙරො තාසං ධම්මං දෙසෙසි. තං පවත්තිං ථෙරො භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. මහාජනො පටිලද්ධසංවෙගො පාපතො ඔරමිත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසීති.

කණ්ණමුණ්ඩපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. සුබ්බරිපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අහු රාජා බ්‍රහ්මදත්තොති ඉදං උබ්බරිපෙතවත්ථුං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං උපාසිකං ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරාය උපාසිකාය සාමිකො කාලමකාසි. සා පතිවියොගදුක්ඛාතුරා සොචන්තී ආළාහනං ගන්ත්වා රොදති. භගවා තස්සා සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා කරුණාය සඤ්චොදිතමානසො හුත්වා තස්සා ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. උපාසිකා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං සත්ථා ''කිං, උපාසිකෙ, සොචසී''ති වත්වා ''ආම, භගවා, පියවිප්පයොගෙන සොචාමී''ති වුත්තෙ තස්සා සොකං අපනෙතුකාමො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ පඤ්චාලරට්ඨෙ කපිලනගරෙ චූළනීබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො අගතිගමනං පහාය අත්තනො විජිතෙ පජාය හිතකරණනිරතො දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා රජ්ජං අනුසාසමානො කදාචි ''අත්තනො රජ්ජෙ කිං වදන්තී''ති සොතුකාමො තුන්නවායවෙසං ගහෙත්වා එකො අදුතියො නගරතො නික්ඛමිත්වා ගාමතො ගාමං ජනපදතො ජනපදං විචරිත්වා සබ්බරජ්ජං අකණ්ටකං අනුපපීළං මනුස්සෙ සම්මොදමානෙ අපාරුතඝරෙ මඤ්ඤෙ විහරන්තෙ දිස්වා සොමනස්සජාතො නිවත්තිත්වා නගරාභිමුඛො ආගච්ඡන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ එකිස්සා විධවාය දුග්ගතිත්ථියා ගෙහං පාවිසි. සා තං දිස්වා ආහ – ''කො නු ත්වං, අය්‍යො, කුතො වා ආගතොසී''ති? ''අහං තුන්නවායො, භද්දෙ, භතියා තුන්නවායකම්මං කරොන්තො විචරාමි. යදි තුම්හාකං තුන්නවායකම්මං අත්ථි, භත්තඤ්ච වෙතනඤ්ච දෙථ, තුම්හාකම්පි කම්මං කරොමී''ති. ''නත්ථම්හාකං කම්මං භත්තවෙතනං වා, අඤ්ඤෙසං කරොහි, අය්‍යා''ති. සො තත්ථ කතිපාහං වසන්තො ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං තස්සා ධීතරං දිස්වා මාතරං ආහ – ''අයං දාරිකා කිං කෙනචි කතපරිග්ගහා, උදාහු අකතපරිග්ගහා. සචෙ පන කෙනචි අකතපරිග්ගහා, ඉමං මය්හං දෙථ, අහං තුම්හාකං සුඛෙන ජීවනූපායං කාතුං සමත්ථො''ති. ''සාධු, අය්‍යා''ති සා තස්ස තං අදාසි.

සො තාය සද්ධිං කතිපාහං වසිත්වා තස්සා කහාපණසහස්සං දත්වා ''අහං කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සාමි. භද්දෙ, ත්වං මා උක්කණ්ඨසී''ති වත්වා අත්තනො නගරං ගන්ත්වා, නගරස්ස ච තස්ස ගාමස්ස ච අන්තරෙ මග්ගං සමං කාරාපෙත්වා අලඞ්කාරාපෙත්වා මහතා රාජානුභාවෙන තත්ථ

ගන්ත්වා තං දාරිකං කහාපණරාසිම්හි ඨපෙත්වා සුවණ්ණරජතකලසෙහි න්හාපෙත්වා ‘‘උබ්බරී’’ති නාමං කාරාපෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙත්වා තඤ්ච ගාමං තස්සා ඤාතීනං දත්වා මහතා රාජානුභාවෙන තං නගරං ආනෙත්වා තාය සද්ධිං අභිරමමානො යාවජීවං රජ්ජසුඛං අනුභවිත්වා ආයුපරියොසානෙ කාලමකාසි. කාලකතෙ ච තස්මිං, කතෙ ච සරීරකිච්චෙ උබ්බරී පතිවියොගෙන සොකසල්ලසමප්පිතහදයා ආළාහනං ගන්ත්වා බහූ දිවසෙ ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා රඤ්ඤො ගුණෙ කිත්තෙත්වා උම්මාදප්පත්තා විය කන්දන්තී පරිදෙවන්තී ආළාහනං පදක්ඛිණං කරොති.

තෙන ච සමයෙන අම්හාකං භගවා බොධිසත්තභූතො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අධිගතජ්ඣානාභිඤ්ඤො හිමවන්තස්ස සාමන්තා අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්තො සොකසල්ලසමප්පිතං උබ්බරිං දිබ්බෙන චක්ඛුනා දිස්වා ආකාසෙන ආගන්ත්වා දිස්සමානරූපො ආකාසෙ ඨත්වා තත්ථ ඨිතෙ මනුස්සෙ පුච්ඡි – ‘‘කස්සිදං ආළාහනං, කස්සත්ථාය චායං ඉත්ථී ‘බ්‍රහ්මදත්ත, බ්‍රහ්මදත්තා’ති කන්දන්තී පරිදෙවතී’’ති. තං සුත්වා මනුස්සා ‘‘බ්‍රහ්මදත්තො නාම පඤ්චාලානං රාජා, සො ආයුපරියොසානෙ කාලමකාසි, තස්සිදං ආළාහනං, තස්ස අයං අග්ගමහෙසී උබ්බරී නාම ‘බ්‍රහ්මදත්ත, බ්‍රහ්මදත්තා’ති තස්ස නාමං ගහෙත්වා කන්දන්තී පරිදෙවතී’’ති ආහංසු. තමත්ථං දීපෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා –

368.

‘‘අහු රාජා බ්‍රහ්මදත්තො, පඤ්චාලානං රථෙසභො;
අහොරත්තානමච්චයා, රාජා කාලමක්‍රුබ්බථ.

369.

‘‘තස්ස ආළාහනං ගන්ත්වා, භරියා කන්දති උබ්බරි;
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්තී, බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දති.

370.

‘‘ඉසි ච තත්ථ ආගච්ඡි, සම්පන්නචරණො මුනි;
සො ච තත්ථ අපුච්ඡිත්ථ, යෙ තත්ථ සු සමාගතා.

371.

‘‘‘කස්ස ඉදං ආළාහනං, නානාගන්ධසමෙරිතං;
කස්සායං කන්දති භරියා, ඉතො දූරගතං පතිං;
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්තී, බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දති’.

372.

‘‘තෙ ච තත්ථ වියාකංසු, යෙ තත්ථ සු සමාගතා;
බ්‍රහ්මදත්තස්ස භද්දන්තෙ, බ්‍රහ්මදත්තස්ස මාරිස.

373.

‘‘තස්ස ඉදං ආළාහනං, නානාගන්ධසමෙරිතං;
තස්සායං කන්දති භරියා, ඉතො දූරගතං පතිං;
බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්තී, බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දතී’’ති. – ඡ ගාථා ඨපෙසුං;

368-9. තත්ථ අහුති අහොසි. **පඤ්චාලානන්ති** පඤ්චාලරට්ඨවාසීනං, පඤ්චාලරට්ඨස්සෙව වා. එකොපි හි ජනපදො ජනපදිකානං රාජකුමාරානං වසෙන රුළ්හියා ‘‘පඤ්චාලාන’’න්ති බහුවචනෙන නිද්දිසීයති. **රථෙසභොති** රථෙසු උසභසදිසො, මහාරථොති අත්ථො. **තස්ස ආළාහනන්ති** තස්ස රඤ්ඤො සරීරස්ස දඩ්ඪට්ඨානං.

370. **ඉසීති** ඣානාදීනං ගුණානං එසනට්ඨෙන ඉසි. **තත්ථාති** තස්මිං උබ්බරියා ඨිතට්ඨානෙ, සුසානෙති අත්ථො. **ආගච්ඡීති** අගමාසි. **සම්පන්නචරණොති** සීලසම්පදා, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා, ජාගරියානුයොගො, සද්ධාදයො සත්ත සද්ධම්මා, චත්තාරි රූපාවචරඣානානීති ඉමෙහි පන්නරසහි චරණසඞ්ඛාතෙහි ගුණෙහි සම්පන්නො සමන්නාගතො, චරණසම්පන්නොති අත්ථො. **මුනීති** අත්තහිතඤ්ච පරහිතඤ්ච මුනාති ජානාතීති මුනි. **සො ච තත්ථ අපුච්ඡිත්ථාති** සො තස්මිං ඨානෙ ඨිතෙ ජනෙ පටිපුච්ඡි. **යෙ තත්ථ සු සමාගතාති** යෙ මනුස්සා තත්ථ සුසානෙ සමාගතා. **සූති** නිපාතමත්තං. ‘‘යෙ තත්ථාසුං සමාගතා’’ති වා පාඨො. **ආසුන්ති** අහෙසුන්ති අත්ථො.

371. **නානාගන්ධසමෙරිතන්ති** නානාවිධෙහි ගන්ධෙහි සමන්තතො එරිතං උපවාසිතං. **ඉතොති** මනුස්සලොකතො. **දූරගතන්ති** පරලොකං ගතත්තා වදති. **බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දතීති** බ්‍රහ්මදත්තාති එවං නාමසංකිත්තනං කත්වා පරිදෙවනවසෙන අව්හායති.

372-3. **බ්‍රහ්මදත්තස්ස භද්දන්තෙ, බ්‍රහ්මදත්තස්ස මාරිසාති** මාරිස, නිරාමයකායචිත්ත මහාමුනි බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො ඉදං ආළාහනං, තස්සෙව බ්‍රහ්මදත්තස්ස රඤ්ඤො අයං භරියා, භද්දං තෙ තස්ස ච බ්‍රහ්මදත්තස්ස භද්දං හොතු, තාදිසානං මහෙසීනං හිතානුචින්තනෙන පරලොකෙ ඨිතානම්පි හිතසුඛං හොතියෙවාති අධිප්පායො.

අථ සො තාපසො තෙසං වචනං සුත්වා අනුකම්පං උපාදාය උබ්බරියා සන්තිකං ගන්ත්වා තස්සා සොකවිනොදනත්ථං –

374.

‘‘ඡළාසීතිසහස්සානි, බ්‍රහ්මදත්තස්සනාමකා;
ඉමස්මිං ආළාහනෙ දඩ්ඪා, තෙසං කමනුසොචසී’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **ඡළාසීතිසහස්සානීති** ඡසහස්සාධිකඅසීතිසහස්සසඞ්ඛා. **බ්‍රහ්මදත්තස්සනාමකාති** බ්‍රහ්මදත්තොති එවංනාමකා. **තෙසං කමනුසොචසීති** තෙසං ඡළාසීතිසහස්සසඞ්ඛාතානං බ්‍රහ්මදත්තානං කතමං බ්‍රහ්මදත්තං ත්වං අනුසොචසි, කතමං පටිච්ච තෙ සොකො උප්පන්නොති පුච්ඡි.

එවං පන තෙන ඉසිනා පුච්ඡිතා උබ්බරී අත්තනා අධිප්පෙතං බ්‍රහ්මදත්තං ආචික්ඛන්තී –

375.

‘‘යො රාජා චූළනීපුත්තො, පඤ්චාලානං රථෙසභො;
තං භන්තෙ අනුසොචාමි, භත්තාරං සබ්බකාමද’’න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **චූළනීපුත්තොති** එවංනාමස්ස රඤ්ඤො පුත්තො. **සබ්බකාමදන්ති** මය්හං සබ්බස්ස ඉච්ඡිතිච්ඡිතස්ස දාතාරං, සබ්බෙසං වා සත්තානං ඉච්ඡිතදායකං.

එවං උබ්බරියා වුත්තෙ පුන තාපසො –

376.

‘‘සබ්බෙවාහෙසුං රාජානො, බ්‍රහ්මදත්තස්සනාමකා;
සබ්බෙව චූළනීපුත්තා, පඤ්චාලානං රථෙසභා.

377.

‘‘සබ්බෙසං අනුපුබ්බෙන, මහෙසිත්තමකාරයි;
කස්මා පුරිමකෙ හිත්වා, පච්ඡිමං අනුසොචසී’’ති. – ගාථාද්වයමාහ;

376. තත්ථ **සබ්බෙවාහෙසුන්ති** සබ්බෙව තෙ ඡළාසීතිසහස්සසඞ්ඛා රාජානො බ්‍රහ්මදත්තස්ස නාමකා චූළනීපුත්තා පඤ්චාලානං රථෙසභාව අහෙසුං. ඉමෙ රාජභාවාදයො විසෙසා තෙසු එකස්සාපි නාහෙසුං.

377. **මහෙසිත්තමකාරයීති** ත්වඤ්ච තෙසං සබ්බෙසම්පි අනුපුබ්බෙන අග්ගමහෙසිභාවං අකාසි, අනුප්පත්තාති අත්ථො. **කස්මාති** ගුණතො ච සාමිකභාවතො ච අවිසිට්ඨෙසු එත්තකෙසු ජනෙසු පුරිමකෙ රාජානො පහාය පච්ඡිමං එකංමෙව කස්මා කෙන කාරණෙන අනුසොචසීති පුච්ඡි.

තං සුත්වා උබ්බරී සංවෙගජාතා පුන තාපසං –

378.

‘‘ආතුමෙ ඉත්ථිභූතාය, දීඝරත්තාය මාරිස;
යස්සා මෙ ඉත්ථිභූතාය, සංසාරෙ බහුභාසසී’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **ආතුමෙති** අත්තනි. **ඉත්ථිභූතායාති** ඉත්ථිභාවං උපගතාය. **දීඝරත්තායාති** දීඝරත්තං. අයඤ්හෙත්ථ අධිප්පායො – ඉත්ථිභූතාය අත්තනි සබ්බකාලං ඉත්ථියෙව හොති, උදාහු පුරිසභාවම්පි උපගච්ඡතීති. **යස්සා මෙ ඉත්ථිභූතායාති** යස්සා මය්හං ඉත්ථිභූතාය එවං තාව බහුසංසාරෙ මහෙසිභාවං මහාමුනි ත්වං භාසසි කථෙසීති අත්ථො. ''ආහු මෙ ඉත්ථිභූතායා''ති වා පාඨො. තත්ථ **ආති** අනුස්සරණත්ථෙ නිපාතො. **ආහු මෙති** සයං අනුස්සරිතං අඤ්ඤාතමිදං මයා, ඉත්ථිභූතාය ඉත්ථිභාවං උපගතාය එවං මය්හං එත්තකං කාලං අපරාපරුප්පත්ති අහොසි. කස්මා? යස්මා යස්සා මෙ ඉත්ථිභූතාය සබ්බෙසං අනුපුබ්බෙන මහෙසිත්තමකාරයි, කිං ත්වං, මහාමුනි, සංසාරෙ බහුං භාසසීති යොජනා.

තං සුත්වා තාපසො අයං නියමො සංසාරෙ නත්ථි ''ඉත්ථී ඉත්ථියෙව හොති, පුරිසො පුරිසො එවා''ති දස්සෙන්තො –

379.

''අහු ඉත්ථී අහු පුරිසො, පසුයොනිම්පි ආගමා;
එවමෙතං අතීතානං, පරියන්තො න දිස්සතී''ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **අහු ඉත්ථී අහු පුරිසොති** ත්වං කදාචි ඉත්ථීපි අහොසි, කදාචි පුරිසොපි අහොසි. න කෙවලං ඉත්ථිපුරිසභාවමෙව, අථ ඛො පසු යොනිම්පි අගමාසි, කදාචි පසුභාවම්පි අගමාසි, තිරච්ඡානයොනිම්පි උපගතා අහොසි. **එවමෙතං අතීතානං, පරියන්තො න දිස්සතීති** එවං යථාවුත්තං එතං ඉත්ථිභාවං පුරිසභාවං තිරච්ඡානාදිභාවඤ්ච උපගතානං අතීතානං අත්තභාවානං පරියන්තො ඤාණචක්ඛුනා මහතා උස්සාහෙන පස්සන්තානම්පි න දිස්සති. න කෙවලං තවෙව, අථ ඛො සබ්බෙසම්පි සංසාරෙ පරිබ්භමන්තානං සත්තානං අත්තභාවස්ස පරියන්තො න දිස්සතෙව න පඤ්ඤායතෙව. තෙනාහ භගවා –

> ''අනමතග්ගොයං, භික්ඛවෙ, සංසාරො, පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරත''න්ති (සං. නි. 2.124).

එවං තෙන තාපසෙන සංසාරස්ස අපරියන්තතං කම්මස්සකතඤ්ච විභාවෙන්තෙන දෙසිතං ධම්මං සුත්වා සංසාරෙ සංවිග්ගහදයා ධම්මෙ ච පසන්නමානසා විගතසොකසල්ලා හුත්වා අත්තනො පසාදං සොකවිගමනඤ්ච පකාසෙන්තී –

380.

''ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

381.

‘‘අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, සොකං හදයනිස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතාය, පතිසොකං අපානුදි.

382.

‘‘සාහං අබ්බූළ්හසල්ලාස්මි, සීතිභූතාස්මි නිබ්බුතා;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වා මහාමුනී’’ති. –

තිස්සො ගාථා අභාසි. තාසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

ඉදානි සංවිග්ගහදයාය උබ්බරියා පටිපත්තිං දස්සෙන්තො සත්ථා –

383.

‘‘තස්ස තං වචනං සුත්වා, සමණස්ස සුභාසිතං;
පත්තචීවරමාදාය, පබ්බජි අනගාරියං.

384.

‘‘සා ච පබ්බජිතා සන්තා, අගාරස්මා අනගාරියං;
මෙත්තචිත්තං ආභාවෙසි, බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා.

385.

‘‘ගාමා ගාමං විචරන්තී, නිගමෙ රාජධානියො;
උරුවෙළා නාම සො ගාමො, යත්ථ කාලමකුබ්බථ.

386.

‘‘මෙත්තචිත්තං ආභාවෙත්වා, බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා;
ඉත්ථිචිත්තං විරාජෙත්වා, බ්‍රහ්මලොකූපගා අහූ’’ති. – චතස්සො ගාථා අභාසි;

383-4. තත්ථ **තස්සාති** තස්ස තාපසස්ස. **සුභාසිතන්ති** සුට්ඨු භාසිතං, ධම්මන්ති අත්ථො. **පබ්බජිතා සන්තාති** පබ්බජ්ජං උපගතා සමානා, පබ්බජිත්වා වා හුත්වා සන්තකායවාචා. **මෙත්තචිත්තන්ති** මෙත්තාසහගතං චිත්තං. චිත්තසීසෙන මෙත්තජ්ඣානං වදති. **බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියාති** තඤ්ච සා මෙත්තචිත්තං භාවෙන්තී බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා අභාවෙසි, න විපස්සනාපාදකාදිඅත්ථං. අනුප්පන්නෙ හි බුද්ධෙ බ්‍රහ්මවිහාරාදිකෙ භාවෙන්තා තාපසපරිබ්බාජකා යාවදෙව භවසම්පත්තිඅත්ථමෙව භාවෙසුං.

385-6. **ගාමා ගාමන්ති** ගාමතො අඤ්ඤං ගාමං. **ආභාවෙත්වාති** වඩ්ඪෙත්වා බ්‍රූහෙත්වා. **‘‘අභාවෙත්වා’’**ති කෙචි පඨන්ති, තෙසං අ-කාරො නිපාතමත්තං. **ඉත්ථිචිත්තං විරාජෙත්වාති** ඉත්ථිභාවෙ චිත්තං අජ්ඣාසයං අභිරුචිං විරාජෙත්වා ඉත්ථිභාවෙ විරත්තචිත්තා හුත්වා. **බ්‍රහ්මලොකූපගාති**

පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන බ්‍රහ්මලොකං උපගමනකා අහොසි. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා තස්සා උපාසිකාය සොකං විනොදෙත්වා උපරි චතුසච්චදෙසනං අකාසි. සච්චපරියොසානෙ සා උපාසිකා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සම්පත්තපරිසාය ච දෙසනා සාත්ථිකා අහොසීති.

උබ්බරිපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති ඛුද්දක-අට්ඨකථාය පෙතවත්ථුස්මිං

තෙරසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

දුතියස්ස උබ්බරිවග්ගස්ස අත්ථසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. චූළවග්ගො

1. අභිජ්ජමානපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අභිජ්ජමානෙ වාරිම්හීති ඉදං සත්ථා වෙළුවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං ලුද්දපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. බාරාණසියං කිර අපරදිසාභාගෙ පාරගඞ්ගාය වාසභගාමං අතික්කමිත්වා චුන්දට්ඨිලනාමකෙ ගාමෙ එකො ලුද්දකො අහොසි. සො අරඤ්ඤෙ මිගෙ වධිත්වා වරමංසං අඞ්ගාරෙ පචිත්වා ඛාදිත්වා අවසෙසං පණ්ණපුටෙ බන්ධිත්වා කාජෙන ගහෙත්වා ගාමං ආගච්ඡති. තං බාලදාරකා ගාමද්වාරෙ දිස්වා ''මංසං මෙ දෙහි, මංසං මෙ දෙහී''ති හත්ථෙ පසාරෙත්වා උපධාවන්ති. සො තෙසං ථොකං ථොකං මංසං දෙති. අථෙකදිවසං මංසං අලභිත්වා උද්දාලකපුප්ඵං පිළන්ධිත්වා බහුඤ්ච හත්ථෙන ගහෙත්වා ගාමං ගච්ඡන්තං තං දාරකා ගාමද්වාරෙ දිස්වා ''මංසං මෙ දෙහි, මංසං මෙ දෙහී''ති හත්ථෙ පසාරෙත්වා උපධාවිංසු. සො තෙසං එකෙකං පුප්ඵමඤ්ජරිං අදාසි.

අථ අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා පෙතෙසු නිබ්බත්තො නග්ගො විරූපරූපො භයානකදස්සනො සුපිනෙපි අන්නපානං අජානන්තො සීසෙ ආබන්ධිතඋද්දාලකකුසුමමාලාකලාපො ''චුන්දට්ඨිලායං ඤාතකානං සන්තිකෙ කිඤ්චි ලභිස්සාමී''ති ගඞ්ගාය උදකෙ අභිජ්ජමානෙ පටිසොතං පදසා ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන කොලියො නාම රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස මහාමත්තො කුපිතං පච්චන්තං වූපසමෙත්වා පටිනිවත්තෙන්තො හත්ථිඅස්සාදිපරිවාරබලං ථලපථෙන පෙසෙත්වා සයං ගඞ්ගාය නදියා අනුසොතං නාවාය ආගච්ඡන්තො තං පෙතං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා පුච්ඡන්තො –

387.

''අභිජ්ජමානෙ වාරිම්හි, ගඞ්ගාය ඉධ ගච්ඡසි;
නග්ගො පුබ්බද්ධපෙතොව, මාලධාරී අලඞ්කතො;
කුහිං ගමිස්සසි පෙත, කත්ථ වාසො භවිස්සතී''ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **අභිජ්ජමානෙති** පදනික්ඛෙපෙන අභිජ්ජමානෙ සඞ්ඝාතෙ, **වාරිම්හි ගඞ්ගායාති** ගඞ්ගාය නදියා උදකෙ. **ඉධාති** ඉමස්මිං ඨානෙ. **පුබ්බද්ධපෙතොවාති** කායස්ස පුරිමද්ධෙන අපෙතො විය අපෙතයොනිකො දෙවපුත්තො විය. කථං? **මාලධාරී අලඞ්කතොති**, මාලාභි පිළන්ධිත්වා අලඞ්කතසීසග්ගොති අත්ථො. **කත්ථ වාසො භවිස්සතීති** කතරස්මිං ගාමෙ දෙසෙ වා තුය්හං නිවාසො භවිස්සති, තං කථෙහීති අත්ථො.

ඉදානි යං තදා තෙන පෙතෙන කොලියෙන ච වුත්තං, තං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරා –

388.

‘‘චුන්දට්ඨිලං ගමිස්සාමි, පෙතො සො ඉති භාසති;
අන්තරෙ වාසභගාමං, බාරාණසිඤ්ච සන්තිකෙ.

389.
‘‘තඤ්ච දිස්වා මහාමත්තො, කොලියො ඉති විස්සුතො;
සත්තුං භත්තඤ්ච පෙතස්ස, පීතකඤ්ච යුගං අදා.

390.
‘‘නාවාය තිට්ඨමානාය, කප්පකස්ස අදාපයි;
කප්පකස්ස පදින්නම්හි, ඨානෙ පෙතස්ස දිස්සථ.

391.
‘‘තතො සුවත්ථවසනො, මාලධාරී අලඞ්කතො;
ඨානෙ ඨිතස්ස පෙතස්ස, දක්ඛිණා උපකප්පථ;
තස්මා දජ්ජෙථ පෙතානං, අනුකම්පාය පුනප්පුන’’න්ති. – ගාථායො
අවොචුං;

388. තත්ථ **චුන්දට්ඨිල**න්ති එවංනාමකං ගාමං. **අන්තරෙ වාසභගාමං, බාරාණසිඤ්ච සන්තිකෙ**ති වාසභගාමස්ස ච බාරාණසියා ච වෙමජ්ඣෙ. අන්තරා-සද්දයොගෙන හෙතං සාමයත්ථෙ උපයොගවචනං. බාරාණසියා සන්තිකෙ හි සො ගාමොති. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – අන්තරෙ වාසභගාමස්ස ච බාරාණසියා ච යො චුන්දට්ඨිලනාමකො ගාමො බාරාණසියා අවිදූරෙ, තං ගාමං ගමිස්සාමීති.

389. **කොලියො ඉති විස්සුතො**ති කොලියොති එවංපකාසිතනාමො. **සත්තුං භත්තඤ්චා**ති සත්තුඤ්චෙව භත්තඤ්ච. **පීතකඤ්ච යුගං අදා**ති පීතකං සුවණ්ණවණ්ණං එකං වත්ථයුගඤ්ච අදාසි.

390. කදා අදාසීති චෙ ආහ **නාවාය තිට්ඨමානාය. කප්පකස්ස අදාපයී**ති ගච්ඡන්තිං නාවං ඨපෙත්වා තත්ථ එකස්ස න්හාපිතස්ස උපාසකස්ස දාපෙසි, දින්නම්හි වත්ථයුගෙති යොජනා. **ඨානෙ**ති ඨානසො තඞ්ඛණඤ්ඤෙව. **පෙතස්ස දිස්සථා**ති පෙතස්ස සරීරෙ පඤ්ඤායිත්ථ, තස්ස නිවාසනපාරුපනවත්ථං සම්පජ්ජි. තෙනාහ **‘‘තතො සුවත්ථවසනො, මාලධාරී අලඞ්කතො’’**ති, සුවත්ථවසනො මාලාභරණෙහි සුමණ්ඩිතපසාධිතො. **ඨානෙ ඨිතස්ස පෙතස්ස, දක්ඛිණා උපකප්පථා**ති දක්ඛිණෙය්‍යාට්ඨානෙ ඨිතා පනෙසා දක්ඛිණා තස්ස පෙතස්ස යස්මා උපකප්පති, විනියොගං අගමාසි. **තස්මා දජ්ජෙථ පෙතානං, අනුකම්පාය පුනප්පුනන්ති** පෙතානං අනුකම්පාය පෙතෙ උද්දිස්ස පුනප්පුනං දක්ඛිණං දදෙය්‍යාති අත්ථො.

අථ සො කොලියමහාමත්තො තං පෙතං අනුකම්පමානො දානවිධිං සම්පාදෙත්වා අනුසොතං ආගන්ත්වා සූරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ බාරාණසිං සම්පාපුණි. භගවා ච තෙසං අනුග්ගහත්ථං ආකාසෙන ආගන්ත්වා ගඞ්ගාතීරෙ අට්ඨාසි. කොලියමහාමත්තොපි නාවාතො ඔතරිත්වා හට්ඨපහට්ඨො භගවන්තං නිමන්තෙසි – ‘‘අධිවාසෙථ මෙ, භන්තෙ, භගවා අජ්ජතනාය භත්තං අනුකම්පං උපාදායා’’ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. සො භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා තාවදෙව රමණීයෙ භූමිභාගෙ මහන්තං සාඛාමණ්ඩපං උපරි චතූසු ච පස්සෙසු නානාවිරාගවණ්ණවිචිත්තවිවිධවසනසමලඞ්කතං කාරෙත්වා තත්ථ භගවතො ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ.

අථ සො මහාමත්තො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො හෙට්ඨා අත්තනො වුත්තවචනං පෙතස්ස ච පටිවචනං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා ‘‘භික්ඛුසඞ්ඝො ආගච්ඡතූ’’ති චින්තෙසි. චින්තිතසමනන්තරමෙව බුද්ධානුභාවසඤ්චොදිතො සුවණ්ණහංසගණො විය ධතරට්ඨහංසරාජං භික්ඛුසඞ්ඝො ධම්මරාජං සම්පරිවාරෙසි. තාවදෙව මහාජනො සන්නිපති ‘‘උළාරා ධම්මදෙසනා භවිස්සතී’’ති. තං දිස්වා පසන්නමානසො මහාමත්තො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සන්තප්පෙසි. භගවා කතභත්තකිච්චො මහාජනස්ස අනුකම්පාය ‘‘බාරාණසිසමීපගාමවාසිනො සන්නිපතන්තූ’’ති අධිට්ඨාසි. සබ්බෙ ච තෙ ඉද්ධිබලෙන මහාජනා සන්නිපතිංසු, උළාරෙ චස්ස පෙතෙ පාකටෙ අකාසි. තෙසු කෙචි ඡින්නභින්නපිලොතිකඛණ්ඩධරා, කෙචි අත්තනො කෙසෙහෙව පටිච්ඡාදිතකොපිනා, කෙචි නග්ගා යථාජාතරූපා ඛුප්පිපාසාභිභූතා තචපරියොනද්ධා අට්ඨිමත්තසරීරා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තා මහාජනස්ස පච්චක්ඛතො පඤ්ඤායිංසු.

අථ භගවා තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි, යථා තෙ එකජ්ඣං සන්නිපතිත්වා අත්තනා කතං පාපකම්මං මහාජනස්ස පවෙදෙසුං. තමත්ථං දීපෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා –

392.

‘‘සාතුන්නවසනා එකෙ, අඤ්ඤෙ කෙසනිවාසනා;
පෙතා භත්තාය ගච්ඡන්ති, පක්කමන්ති දිසොදිසං.

393.

‘‘දූරෙ එකෙ පධාවිත්වා, අලද්ධාව නිවත්තරෙ;
ඡාතා පමුච්ඡිතා භන්තා, භූමියං පටිසුම්භිතා.

394.

‘‘කෙචි තත්ථ පපතිත්වා, භූමියං පටිසුම්භිතා;

පුබ්බෙ අකතකල්‍යාණා, අග්ගිදඩ්ඪාව ආතපෙ.

395.

‘‘මයං පුබ්බෙ පාපධම්මා, සරණී කුලමාතරො;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකම්හ අත්තනො.

396.

‘‘පහූතං අන්නපානම්පි, අපිස්සු අවකිරීයති;
සම්මග්ගතෙ පබ්බජිතෙ, න ච කිඤ්චි අදම්හසෙ.

397.

‘‘අකම්මකාමා අලසා, සාදුකාමා මහග්ඝසා;
ආලොපපිණ්ඩදාතාරො, පටිග්ගහෙ පරිභාසිම්හසෙ.

398.

‘‘තෙ ඝරා තා ච දාසියො, තානෙවාභරණානි නො;
තෙ අඤ්ඤෙ පරිචාරෙන්ති, මයං දුක්ඛස්ස භාගිනො.

399.

‘‘වෙණී වා අවඤ්ඤා හොන්ති, රථකාරී ච දුබ්භිකා;
චණ්ඩාලී කපණා හොන්ති, කප්පකා ච පුනප්පුනං.

400.

‘‘යානි යානි නිහීනානි, කුලානි කපණානි ච;
තෙසු තෙස්වෙව ජායන්ති, එසා මච්ඡරිනො ගති.

401.

‘‘පුබ්බෙ ච කතකල්‍යාණා, දායකා වීතමච්ඡරා;
සග්ගං තෙ පරිපූරෙන්ති, ඔභාසෙන්ති ච නන්දනං.

402.

‘‘වෙජයන්තෙ ච පාසාදෙ, රමිත්වා කාමකාමිනො;
උච්චාකුලෙසු ජායන්ති, සභොගෙසු තතො චුතා.

403.

‘‘කූටාගාරෙ ච පාසාදෙ, පල්ලඞ්කෙ පොනකත්ථතෙ;
බීජිතඞ්ගා මොරහත්ථෙහි, කුලෙ ජාතා යසස්සිනො.

404.

‘‘අඞ්කතො අඞ්කං ගච්ඡන්ති, මාලධාරී අලඞ්කතා;
ධාතියො උපතිට්ඨන්ති, සායං පාතං සුඛෙසිනො.

405.

‘‘නයිදං අකතපුඤ්ඤානං, කතපුඤ්ඤානමෙවිදං;
අසොකං නන්දනං රම්මං, තිදසානං මහාවනං.

406.

‘‘සුඛං අකතපුඤ්ඤානං, ඉධ නත්ථි පරත්ථ ච;
සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං, ඉධ චෙව පරත්ථ ච.

407.

‘‘තෙසං සහබ්‍යකාමානං, කත්තබ්බං කුසලං බහුං;
කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති, සග්ගෙ භොගසමඞ්ගිනො’’ති. – ගාථායො අවොචුං;

392. තත්ථ **සාතුන්නවසනා**ති ඡින්නභින්නපිලොතිකඛණ්ඩනිවාසනා. **එකෙ**ති එකච්චෙ. **කෙසනිවාසනා**ති කෙසෙහෙව පටිච්ඡාදිතකොපිනා. **භත්තාය ගච්ඡන්තී**ති ‘‘අප්පෙව නාම ඉතො ගතා යත්ථ වා තත්ථ වා කිඤ්චි උච්ඡිට්ඨභත්තං වා වමිතභත්තං වා ගබ්භමලාදිකං වා ලභෙය්‍යාමා’’ති කත්ථචිදෙව අට්ඨත්වා සාසත්ථාය ගච්ඡන්ති. **පක්කමන්ති දිසොදිස**න්ති දිසතො දිසං අනෙකයොජනන්තරිකං ඨානං පක්කමන්ති.

393. **දූරෙ**ති දූරෙව ඨානෙ. **එකෙ**ති එකච්චෙ පෙතා. **පධාවිත්වා**ති සාසත්ථාය උපධාවිත්වා. **අලද්ධාව නිවත්තරෙ**ති කිඤ්චි සාසං වා පානීයං වා අලභිත්වා එව නිවත්තන්ති. **පමුච්ඡිතා**ති ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛෙන සඤ්ජාතමුච්ඡා. **භන්තා**ති පරිබ්භමන්තා. **භූමියං පටිසුම්භිතා**ති තාය එව මුච්ඡාය උප්පත්තියා ඨත්වා අවක්ඛිත්තමත්තිකාපිණ්ඩා විය විස්සුස්සිත්වා පථවියං පතිතා.

394. **තත්ථා**ති ගතට්ඨානෙ. **භූමියං පටිසුම්භිතා**ති පපාතෙ පතිතා විය ජිඝච්ඡාදිදුක්ඛෙන ඨාතුං අසමත්ථභාවෙන භූමියං පතිතා, තත්ථ වා ගතට්ඨානෙ සාසාදීනං අලාභෙන ඡින්නාසා හුත්වා කෙනචි පටිමුඛං සුම්භිතා පොථිතා විය භූමියං පතිතා හොන්තීති අත්ථො. **පුබ්බෙ අකතකල්‍යාණා**ති පුරිමභවෙ අකතකුසලා. **අග්ගිදඩ්ඪාව ආතපෙ**ති නිදාඝකාලෙ ආතපට්ඨානෙ අග්ගිනා දඩ්ඪා විය, ඛුප්පිපාසග්ගිනා ඩය්හමානා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තීති අත්ථො.

395. **පුබ්බෙ**ති අතීතභවෙ. **පාපධම්මා**ති ඉස්සුකීමච්ඡරීආදිභාවෙන ලාමකසභාවා. **ඝරණී**ති ඝරසාමිනියො. **කුලමාතරො**ති කුලදාරකානං මාතරො, කුලපුරිසානං වා මාතරො. **දීප**න්ති පතිට්ඨං, පුඤ්ඤන්ති අත්ථො. තඤ්හි සත්තානං සුගතීසු පතිට්ඨාභාවතො ‘‘පතිට්ඨා’’ති වුච්චති. **නාකම්හා**ති න කරිම්හ.

396. **පහූතන්ති** බහුං. **අන්නපානම්පීති** අන්නඤ්ච පානඤ්ච. **අපිස්සු අවකිරීයතීති සූති** නිපාතමත්තං, අපි අවකිරීයති ඡට්ටීයති. **සම්මග්ගතෙති** සම්මා ගතෙ සම්මා පටිපන්නෙ සම්මා පටිපන්නාය. **පබ්බජිතෙති** පබ්බජිතාය. සම්පදානෙ හි ඉදං භුම්මවචනං. සම්මග්ගතෙ වා පබ්බජිතෙ සති ලබ්භමානෙති අත්ථො. **න ච කිඤ්චි අදම්හසෙති** ''කිඤ්චිමත්තම්පි දෙය්‍යධම්මං නාදම්හා''ති විප්පටිසාරාභිභූතා වදන්ති.

397. **අකම්මකාමාති** සාධූති අකත්තබ්බං කම්මං අකුසලං කාමෙන්තීති අකම්මකාමා, සාධුහි වා කත්තබ්බං කුසලං කාමෙන්තීති කම්මකාමා, න කම්මකාමාති අකම්මකාමා, කුසලධම්මෙසු අච්ඡන්දිකාති අත්ථො. **අලසාති** කුසීතා කුසලකම්මකරණෙ නිබ්බීරියා. **සාදුකාමාති** සාතමධුරවත්ථුපියා. **මහග්ඝසාති** මහාභොජනා, උභයෙනාපි සුන්දරඤ්ච මධුරඤ්ච භොජනං ලභිත්වා අත්ථිකානං කිඤ්චි අදත්වා සයමෙව භුඤ්ජිතාරොති දස්සෙති. **ආලොපපිණ්ඩදාතාරොති** ආලොපමත්තස්සපි භොජනපිණ්ඩස්ස දායකා. **පටිග්ගහෙති** තස්ස පටිග්ගණ්හනකෙ. **පරිභාසිම්හසෙති** පරිභවං කරොන්තා භාසිම්හ, අවමඤ්ඤිම්හ උප්පණ්ඩිම්හා චාති අත්ථො.

398. **තෙ ඝරාති** යත්ථ මයං පුබ්බෙ ''අම්හාකං ඝර''න්ති මමත්තං අකරිම්හා, තානි ඝරානි යථාඨිතානි, ඉදානි නො න කිඤ්චි උපකප්පතීති අධිප්පායො. **තා ච දාසියො තානෙවාභරණානි නොති** එත්ථාපි එසෙව නයො. තත්ථ **නොති** අම්හාකං. **තෙති** තෙ ඝරාදිකෙ. **අඤ්ඤෙ පරිචාරෙන්ති,** පරිභොගාදිවසෙන විනියොගං කරොන්තීති අත්ථො. **මයං දුක්ඛස්ස භාගිනොති** මයං පන පුබ්බෙ කෙවලං කීළනප්පසුතා හුත්වා සාපතෙය්‍යං පහාය ගමනීයං අනුගාමිකං කාතුං අජානන්තා ඉදානි ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛස්ස භාගිනො භවාමාති අත්තානං ගරහන්තා වදන්ති.

399. ඉදානි යස්මා පෙතයොනිතො චවිත්වා මනුස්සෙසු උප්පජ්ජන්තාපි සත්තා යෙභුය්‍යෙන තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන හීනජාතිකා කපණවුත්තිනොව හොන්ති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙතුං **''වෙණීවා''**තිආදිනා ද්වෙ ගාථා වුත්තා. තත්ථ **වෙණීවාති** වෙනජාතිකා, විලීවකාරා නළකාරා හොන්තීති අත්ථො. **වා**-සද්දො අනියමත්ථො. **අවඤ්ඤාති** අවඤ්ඤෙය්‍යා, අවජානිතබ්බාති වුත්තං හොති. ''වම්භනා''ති වා පාඨො, පරෙහි බාධනීයාති අත්ථො. **රථකාරීති** චම්මකාරිනො. **දුබ්භිකාති** මිත්තදුබ්භිකා මිත්තානං බාධිකා. **චණ්ඩාලීති** චණ්ඩාලජාතිකා. **කපණාති** වනිබ්බකා අතිවිය කාරුඤ්ඤප්පත්තා. **කප්පකාති** කප්පකජාතිකා, සබ්බත්ථ ''හොන්ති පුනප්පුන''න්ති යොජනා, අපරාපරම්පි ඉමෙසු නිහීනකුලෙසු උප්පජ්ජන්තීති වුත්තං හොති.

400. **තෙසු තෙස්වෙව ජායන්තීති** යානි යානි අඤ්ඤානිපි නෙසාදපුක්කුසකුලාදීනි කපණානි අතිවිය වම්භනියානි පරමදුග්ගතානි ච,

තෙසු තෙසු එව නිහීනකුලෙසු මච්ඡරියමලෙන පෙතෙසු නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතා නිබ්බත්තන්ති. තෙනාහ **''එසා මච්ඡරිනො ගතී''**ති.

401. එවං අකතපුඤ්ඤානං සත්තානං ගතිං දස්සෙත්වා ඉදානි කතපුඤ්ඤානං ගතිං දස්සෙතුං **''පුබ්බෙ ච කතකල්‍යාණා''**ති සත්ත ගාථා වුත්තා. තත්ථ **සග්ගං තෙ පරිපූරෙන්තී**ති යෙ පුබ්බෙ පුරිමජාතියං කතකල්‍යාණා දායකා දානපුඤ්ඤාභිරතා විගතමලමච්ඡෙරා, තෙ අත්තනො රූපසම්පත්තියා චෙව පරිවාරසම්පත්තියා ච සග්ගං දෙවලොකං පරිපූරෙන්ති පරිපුණ්ණං කරොන්ති. **ඔභාසෙන්ති ච නන්දනන්ති** න කෙවලං පරිපූරෙන්තියෙව, අථ ඛො කප්පරුක්ඛාදීනං පභාහි සභාවෙනෙව ඔභාසමානම්පි නන්දනවනං අත්තනො වත්ථාභරණජුතීහි සරීරප්පභාය ච අභිභවිත්වා චෙව ඔභාසෙත්වා ච ජොතෙන්ති.

402. **කාමකාමිනොති** යථිච්ඡිතෙසු කාමගුණෙසු යථාකාමං පරිභොගවන්තො. **උච්චාකුලෙසූති** උච්චෙසු ඛත්තියකුලාදීසු කුලෙසු. **සභොගෙසූති** මහාවිභවෙසු. **තතො චුතාති** තතො දෙවලොකතො චුතා.

403. **කූටාගාරෙ ච පාසාදෙති** කූටාගාරෙ ච පාසාදෙ ච. **බීජිතඞ්ගාති** බීජියමානදෙහා. **මොරහත්ථෙහීති** මොරපිඤ්ඡපටිමණ්ඩිතබීජනීහත්ථෙහි. **යසස්සිනොති** පරිවාරවන්තො රමන්තීති අධිප්පායො.

404. **අඞ්කතො අඞ්කං ගච්ඡන්තීති** දාරකකාලෙපි ඤාතීනං ධාතීනඤ්ච අඞ්කට්ඨානතො අඞ්කට්ඨානමෙව ගච්ඡන්ති, න භූමිතලන්ති අධිප්පායො. **උපතිට්ඨන්තීති** උපට්ඨානං කරොන්ති. **සුඛෙසිනොති** සුඛමිච්ඡන්තා, ''මා සීතං වා උණ්හං වා''ති අප්පකම්පි දුක්ඛං පරිහරන්තා උපතිට්ඨන්තීති අධිප්පායො.

405. **නයිදං අකතපුඤ්ඤානන්ති** ඉදං සොකවත්ථුඅභාවතො අසොකං රම්මං රමණීයං තිදසානං තාවතිංසදෙවානං **මහාවනං** මහාඋපවනභූතං **නන්දනං** නන්දනවනං අකතපුඤ්ඤානං න හොති, තෙහි ලද්ධුං න සක්කාති අත්ථො.

406. **ඉධාති** ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ විසෙසතො පුඤ්ඤං කරීයති, තං සන්ධායාහ. **ඉධාති** වා දිට්ඨධම්මෙ. **පරත්ථාති** සම්පරායෙ.

407. **තෙසන්ති** තෙහි යථාවුත්තෙහි දෙවෙහි. **සහබ්‍යකාමානන්ති** සහභාවං ඉච්ඡන්තෙහි. **භොගසමඞ්ගිනොති** භොගෙහි සමන්නාගතා, දිබ්බෙහි පඤ්චකාමගුණෙහි සමප්පිතා මොදන්තීති අත්ථො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

එවං තෙහි පෙතෙහි සාධාරණතො අත්තනා කතකම්මස්ස ච ගතියා පුඤ්ඤකම්මස්ස ච ගතියා පවෙදිතාය සංවිග්ගමනස්ස කොළියාමච්චපමුඛස්ස තත්ථ සන්නිපතිතස්ස මහාජනස්ස අජ්ඣාසයානුරූපං භගවා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

අභිජ්ජමානපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සාණවාසිත්ථෙරපෙතවත්ථුවණ්ණනා

කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරොති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මතො සාණවාසිත්ථෙරස්ස ඤාතිපෙතෙ ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර බාරාණසියං කිතවස්ස නාම රඤ්ඤො පුත්තො උය්‍යානකීළං කීළිත්වා නිවත්තන්තො සුනෙත්තං නාම පච්චෙකබුද්ධං පිණ්ඩාය චරිත්වා නගරතො නික්ඛමන්තං දිස්වා ඉස්සරියමදමත්තො හුත්වා ''කථඤ්හි නාම මය්හං අඤ්ජලිං අකත්වා අයං මුණ්ඩකො ගච්ඡතී''ති පදුට්ඨචිත්තො හත්ථික්ඛන්ධතො ඔතරිත්වා ''කච්චි තෙ පිණ්ඩපාතො ලද්ධො''ති ආලපන්තො හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා පථවියං පාතෙත්වා භින්දි. අථ නං සබ්බත්ථ තාදිභාවප්පත්තියා නිබ්බිකාරං කරුණාවිප්ඵාරසොමනස්සනිපාතපසන්නචිත්තමෙව ඔලොකෙන්තං අට්ඨානාඝාතෙන දූසිතචිත්තො ''කිං මං කිතවස්ස රඤ්ඤො පුත්තං න ජානාසි, ත්වං ඔලොකයන්තො මය්හං කිං කරිස්සසී''ති වත්වා අවහසන්තො පක්කාමි. පක්කන්තමත්තස්සෙව චස්ස නරකග්ගිදාහපටිභාගො බලවසරීරදාහො උප්පජ්ජි. සො තෙන මහාසන්තාපෙනාභිභූතකායො අතිබාළ්හං දුක්ඛවෙදනාභිතුන්නො කාලං කත්වා අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්ති.

සො තත්ථ දක්ඛිණපස්සෙන වාමපස්සෙන උත්තානො අවකුජ්ජොති බහූහි පකාරෙහි පරිවත්තිත්වා චතුරාසීති වස්සසහස්සානි පච්චිත්වා තතො චුතො පෙතෙසු අපරිමිතකාලං ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛං අනුභවිත්වා තතො චුතො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුණ්ඩිනගරස්ස සමීපෙ කෙවට්ටගාමෙ නිබ්බත්ති. තස්ස ජාතිස්සරඤාණං උප්පජ්ජි, තෙන සො පුබ්බෙ අත්තනා අනුභූතපුබ්බං දුක්ඛං අනුස්සරන්තො වයප්පත්තොපි පාපභයෙන ඤාතකෙහිපි සද්ධිං මච්ඡබන්ධනත්ථං න ගච්ඡති. තෙසු ගච්ඡන්තෙසු මච්ඡෙ ඝාතෙතුං අනිච්ඡන්තො නිලීයති, ගතො ච ජාලං භින්දති, ජීවන්තෙ වා මච්ඡෙ ගහෙත්වා උදකෙ විස්සජ්ජෙති, තස්ස තං කිරියං අරොචන්තා ඤාතකා ගෙහතො තං නීහරිංසු. එකො පනස්ස භාතා සිනෙහබද්ධහදයො අහොසි.

තෙන ච සමයෙන ආයස්මා ආනන්දො කුණ්ඩිනගරං උපනිස්සාය සාණපබ්බතෙ විහරති. අථ සො කෙවට්ටපුත්තො ඤාතකෙහි පරිච්චත්තො හුත්වා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තො තං පදෙසං පත්තො භොජනවෙලාය ථෙරස්ස සන්තිකං උපසඞ්කමි. ථෙරො තං පුච්ඡිත්වා භොජනෙන

අත්ථිකභාවං ඤත්වා තස්ස භත්තං දත්වා කතභත්තකිච්චො සබ්බං තං පවත්තිං ඤත්වා ධම්මකථාය පසන්නමානසං ඤත්වා ‘‘පබ්බජිස්සසි, ආවුසො’’ති? ‘‘ආම, භන්තෙ, පබ්බජිස්සාමී’’ති. ථෙරො තං පබ්බාජෙත්වා තෙන සද්ධිං භගවතො සන්තිකං අගමාසි. අථ නං සත්ථා ආහ – ‘‘ආනන්ද, ඉමං සාමණෙරං අනුකම්පෙය්‍යාසී’’ති. සො ච අකතකුසලත්තා අප්පලාභො අහොසි. අථ නං සත්ථා අනුග්ගණ්හන්තො භික්ඛූනං පරිභොගත්ථාය පානීයඝටානං පරිපූරණෙ නියොජෙසි. තං දිස්වා උපාසකා තස්ස බහූනි නිච්චභත්තානි පට්ඨපෙසුං.

සො අපරෙන සමයෙන ලද්ධූපසම්පදො අරහත්තං පත්වා ථෙරො හුත්වා ද්වාදසහි භික්ඛූහි සද්ධිං සාණුපබ්බතෙ වසි. තස්ස පන ඤාතකා පඤ්චසතමත්තා අනුපචිතකුසලකම්මා උපචිතමච්ඡෙරාදිපාපධම්මා කාලං කත්වා පෙතෙසු නිබ්බත්තිංසු. තස්ස පන මාතාපිතරො ‘‘එස අම්හෙහි පුබ්බෙ ගෙහතො නික්කඩ්ඪිතො’’ති සාරජ්ජමානා තං අනුපසඞ්කමිත්වා තස්මිං බද්ධසිනෙහං භාතිකං පෙසෙසුං. සො ථෙරස්ස ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨසමයෙ දක්ඛිණජාණුමණ්ඩලං පථවියං පතිට්ඨාපෙත්වා කතඤ්ජලී අත්තානං දස්සෙත්වා **‘‘මාතා පිතා ච තෙ, භන්තෙ’’**තිආදිගාථා අවොච. **කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරොති**ආදයො පන ආදිතො පඤ්ච ගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි ඨපිතා.

408.

‘‘කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරො, සාණුවාසිනිවාසිකො;
පොට්ඨපාදොති නාමෙන, සමණො භාවිතින්ද්‍රියො.

409.

‘‘තස්ස මාතා පිතා භාතා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

410.

‘‘තෙ දුග්ගතා සූචිකට්ටා, කිලන්තා නග්ගිනො කිසා;
උත්තසන්තා මහත්තාසා, න දස්සෙන්ති කුරූරිනො.

411.

‘‘තස්ස භාතා විතරිත්වා, නග්ගො එකපථෙකකො;
චතුකුණ්ඩිකො භවිත්වාන, ථෙරස්ස දස්සයීතුමං.

412.

‘‘ථෙරො චාමනසිකත්වා, තුණ්හීභූතො අතික්කමි;
සො ච විඤ්ඤාපයී ථෙරං, ‘භාතා පෙතගතො අහං’.

413.

‘‘මාතා පිතා ච තෙ භන්තෙ, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

414.

‘‘තෙන දුග්ගතා සූචිකට්ටා, කිලන්තා නග්ගිනො කිසා;
උත්තසන්තා මහත්තාසා, න දස්සෙන්ති කුරූරිනො.

415.

‘‘අනුකම්පස්සු කාරුණිකො, දත්වා අන්වාදිසාහි නො;
තව දින්නෙන දානෙන, යාපෙස්සන්ති කුරූරිනො’’ති.

408-9. තත්ථ **කුණ්ඩිනාගරියො ථෙරොති** එවංනාමකෙ නගරෙ ජාතසංවඩ්ඪත්ථෙරො, ‘‘කුණ්ඩිකනගරො ථෙරො’’තිපි පාඨො, සො එවත්ථො. **සාණවාසිනිවාසිකොති** සාණපබ්බතවාසී. **පොට්ඨපාදොති නාමෙනාති** නාමෙන පොට්ඨපාදො නාම. **සමණොති** සමිතපාපො. **භාවිතින්ද්‍රියොති** අරියමග්ගභාවනාය භාවිතසද්ධාදිඉන්ද්‍රියො, අරහාති අත්ථො. **තස්සාති** තස්ස සාණවාසිත්ථෙරස්ස. **දුග්ගතාති** දුග්ගතිගතා.

410. **සූචිකට්ටාති** පූතිනා ලූඛගත්තා අට්ටකා, සූචිකාති ලද්ධනාමාය ඛුප්පිපාසාය අට්ටා පීළිතා. ‘‘සූචිකණ්ඨා’’ති කෙචි පඨන්ති, සූචිඡිද්දසදිසමුඛද්වාරාති අත්ථො. **කිලන්තාති** කිලන්තකායචිත්තා. **නග්ගිනොති** නග්ගරූපා නිච්චොළා. **කිසාති** අට්ඨිත්තචමත්තසරීරතාය කිසදෙහා. **උත්තසන්තාති** ‘‘අයං සමණො අම්හාකං පුත්තො’’ති ඔත්තප්පෙන උත්‍රාසං ආපජ්ජන්තා. **මහත්තාසාති** අත්තනා පුබ්බෙ කතකම්මං පටිච්ච සඤ්ජාතමහාභයා. **න දස්සෙන්තීති** අත්තානං න දස්සෙන්ති, සම්මුඛීභාවං න ගච්ඡන්ති. **කුරූරිනොති** දාරුණකම්මන්තා.

411. **තස්ස භාතාති** සාණවාසිත්ථෙරස්ස භාතා. **විතරිත්වාති** විතිණ්ණො හුත්වා, ඔත්තප්පසන්තාසභයාති අත්ථො. විතුරිත්වාති වා පාඨො, තුරිතො හුත්වා, තරමානරූපො හුත්වාති වුත්තං හොති. **එකපථෙති** එකපදිකමග්ගෙ. **එකකොති** එකිකො අදුතියො. **චතුකුණ්ඩිකො භවිත්වානාති** චතූහි අඞ්ගෙහි කුණ්ඩෙති අත්තභාවං පවත්තෙතීති චතුකුණ්ඩිකො, ද්වීහි ජාණූහි ද්වීහි හත්ථෙහි ගච්ඡන්තො තිට්ඨන්තො ච, එවංභූතො හුත්වාති අත්ථො. සො හි එවං පුරතො කොපීනපටිච්ඡාදනා හොතීති තථා අකාසි. **ථෙරස්ස දස්සයීතුමන්ති** ථෙරස්ස අත්තානං උද්දිසයි දස්සෙසි.

412. **අමනසිකත්වාති** ‘‘අයං නාම එසො’’ති එවං මනසි අකරිත්වා අනාවජ්ජෙත්වා. **සො චාති** සො පෙතො. **භාතා පෙතගතො අහන්ති** ‘‘අහං අතීතත්තභාවෙ භාතා, ඉදානි පෙතභූතො ඉධාගතො’’ති වත්වා විඤ්ඤාපයි ථෙරන්ති යොජනා.

413-5. යථා පන විඤ්ඤාපයි, තං දස්සෙතුං **‘‘මාතා පිතා වා’’**තිආදිනා තිස්සො ගාථා වුත්තා. තත්ථ **මාතා පිතා ච තෙති** තව මාතා ච පිතා ච. **අනුකම්පස්සූති** අනුග්ගණ්හ අනුදයං කරොහි. **අන්වාදිසාහීති** ආදිස. **නොති** අම්හාකං. **තව දින්නෙනාති** තයා දින්නෙන.

තං සුත්වා ථෙරො යථා පටිපජ්ජි, තං දස්සෙතුං –

416.
‘‘ථෙරො චරිත්වා පිණ්ඩාය, භික්ඛූ අඤ්ඤෙ ච ද්වාදස;
එකජ්ඣං සන්නිපතිංසු, භත්තවිස්සග්ගකාරණා.

417.
‘‘ථෙරො සබ්බෙව තෙ ආහ, යථාලද්ධං දදාථ මෙ;
සඞ්ඝභත්තං කරිස්සාමි, අනුකම්පාය ඤාතිනං.

418.
‘‘නියාදයිංසු ථෙරස්ස, ථෙරො සඞ්ඝං නිමන්තයි;
දත්වා අන්වාදිසි ථෙරො, මාතු පිතු ච භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො’.

419.
‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, භොජනං උදපජ්ජථ;
සුචිං පණීතං සම්පන්නං, අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං.

420.
‘‘තතො උද්දස්සයී භාතා, වණ්ණවා බලවා සුඛී;
පහූතං භොජනං භන්තෙ, පස්ස නග්ගාම්හසෙ මයං;
තථා භන්තෙ පරක්කම, යථා වත්ථං ලභාමසෙ.

421.
‘‘ථෙරො සඞ්කාරකූටම්හා, උච්චිනිත්වාන නන්තකෙ;
පිලොතිකං පටං කත්වා, සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා.

422.
‘‘දත්වා අන්වාදිසී ථෙරො, මාතු පිතු ච භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො’.

423.
‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, වත්ථානි උදපජ්ජිසුං;
තතො සුවත්ථවසනො, ථෙරස්ස දස්සයීතුමං.

424.

‘‘යාවතා නන්දරාජස්ස, විජිතස්මිං පටිච්ඡදා;
තතො බහුතරා භන්තෙ, වත්ථානච්ඡාදනානි නො.

425.
‘‘කොසෙය්‍යකම්බලීයානි, ඛොමකප්පාසිකානි ච;
විපුලා ච මහග්ඝා ච, තෙපාකාසෙවලම්බරෙ.

426.
‘‘තෙ මයං පරිදහාම, යං යඤ්හි මනසො පියං;
තථා භන්තෙ පරක්කම, යථා ගෙහං ලභාමසෙ.

427.
‘‘ථෙරො පණ්ණකුටිං කත්වා, සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා;
දත්වා ච අන්වාදිසී ථෙරො, මාතු පිතු ච භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො’.

428.
‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, ඝරානි උදපජ්ජිසුං;
කූටාගාරනිවෙසනා, විභත්තා භාගසො මිතා.

429.
‘‘න මනුස්සෙසු ඊදිසා, යාදිසා නො ඝරා ඉධ;
අපි දිබ්බෙසු යාදිසා, තාදිසා නො ඝරා ඉධ.

430.
‘‘දද්දල්ලමානා ආභෙන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා;
තථා භන්තෙ පරක්කම, යථා පානීයං ලභාමසෙ.

431.
‘‘ථෙරො කරණං පූරෙත්වා, සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා;
දත්වා අන්වාදිසී ථෙරො, මාතු පිතු ච භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො’.

432.
‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, පානීයං උදපජ්ජථ;
ගම්භීරා චතුරස්සා ච, පොක්ඛරඤ්ඤො සුනිම්මිතා.

433.
‘‘සීතොදිකා සුප්පතිත්ථා, සීතා අප්පටිගන්ධියා;
පදුමුප්පලසඤ්ඡන්නා, වාරිකිඤ්ජක්ඛපූරිතා.

434.

‘‘තත්ථ න්හත්වා පිවිත්වා ච, ථෙරස්ස පටිදස්සයුං;
පහූතං පානීයං භන්තෙ, පාදා දුක්ඛා ඵලන්ති නො.

435.

‘‘ආහිණ්ඩමානා ඛඤ්ජාම, සක්ඛරෙ කුසකණ්ටකෙ;
තථා භන්තෙ පරක්කම, යථා යානං ලභාමසෙ.

436.

‘‘ථෙරො සිපාටිකං ලද්ධා, සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා;
දත්වා අන්වාදිසී ථෙරො, මාතු පිතු ච භාතුනො;
‘ඉදං මෙ ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො’.

437.

‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, පෙතා රථෙන මාගමුං;
අනුකම්පිතම්හ භදන්තෙ, භත්තෙනච්ඡාදනෙන ච.

438.

‘‘සරෙන පානීයදානෙන, යානදානෙන චූභයං;
මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ, භන්තෙ වන්දිතුමාගතා’’ති. – ගාථායො ආහංසු;

416-7. තත්ථ **ථෙරො චරිත්වා පිණ්ඩායාති** ථෙරො පිණ්ඩපාතචාරිකාය චරිත්වා. **භික්ඛූ අඤ්ඤෙ ච ද්වාදසාති** ථෙරෙන සහ වසන්තා අඤ්ඤෙ ච ද්වාදස භික්ඛූ **එකජ්ඣං** එකතො **සන්නිපතිංසු**. කස්මාති චෙ? **භත්තවිස්සග්ගකාරණාති** භත්තකිච්චකාරණා භුඤ්ජනනිමිත්තං. **තෙති** තෙ භික්ඛූ. **යථාලද්ධන්ති** යං යං ලද්ධං. **දදාථාති** දෙථ.

418. **නියාාදයිංසූති** අදංසු. **සඞ්ඝං නිමන්තයීති** තෙ එව ද්වාදස භික්ඛූ සඞ්ඝුද්දෙසවසෙන තං භත්තං දාතුං නිමන්තෙසි. **අන්වාදිසීති** ආදිසි. තත්ථ යෙසං අන්වාදිසි, තෙ දස්සෙතුං **‘‘මාතු පිතු ච භාතුනො, ඉදං මෙ ඤාතීනං හොතු, සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො’’**ති වුත්තං.

419. **සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙති** උද්දිට්ඨසමනන්තරමෙව. **භොජනං උදපජ්ජථාති** තෙසං පෙතානං භොජනං උප්පජ්ජි. **කීදිසන්ති** ආහ **‘‘සුචි’’**න්තිආදි. තත්ථ **අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනන්ති** නානාරසෙහි බ්‍යඤ්ජනෙහි යුත්තං, අථ වා අනෙකරසං අනෙකබ්‍යඤ්ජනඤ්ච. **තතොති** භොජනලාභතො පච්ඡා.

420. **උද්දස්සයී භාතාති** භාතිකභූතො පෙතො ථෙරස්ස අත්තානං දස්සෙසි. **වණ්ණවා බලවා සුඛීති** තෙන භොජනලාභෙන තාවදෙව රූපසම්පන්නො බලසම්පන්නො සුඛිතොව හුත්වා. **පහූතං භොජනං,**

හන්තෙති, හන්තෙ, තව දානානුභාවෙන පහූතං අනප්පකං භොජනං අම්හෙහි ලද්ධං. **පස්ස නග්ගාම්හසෙති** ඔලොකෙහි, නග්ගිකා පන අම්හ, තස්මා තථා, හන්තෙ, **පරක්කම** පයොගං කරොහි. **යථා වත්ථං ලභාමසෙති** යෙන පකාරෙන යාදිසෙන පයොගෙන සබ්බෙව මයං වත්ථානි ලභෙය්‍යාම, තථා වායමථාති අත්ථො.

421. **සඞ්කාරකූටම්හාති** තත්ථ තත්ථ සඞ්කාරට්ඨානතො. **උච්චිනිත්වානාති** ගවෙසනවසෙන ගහෙත්වා. **නන්තකෙති** ජිණ්ණපරියන්තෙ ඡඩ්ඩිතදුස්සඛණ්ඩෙ. තෙ පන යස්මා ඛණ්ඩභූතා පිලොතිකා නාම හොන්ති, තාහි ච ථෙරො චීවරං කත්වා සඞ්ඝස්ස අදාසි, තස්මා ආහ **''පිලොතිකං පටං කත්වා, සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදා''**ති. තත්ථ **සඞ්ඝෙ චාතුද්දිසෙ අදාති** චතූහිපි දිසාහි ආගතභික්ඛුසඞ්ඝස්ස අදාසි. සම්පදානත්ථෙ හි ඉදං භුම්මවචනං.

423-4. **සුවත්ථවසනොති** සුන්දරවත්ථවසනො. **ථෙරස්ස දස්සයීතුමන්ති** ථෙරස්ස අත්තානං දස්සයි දස්සෙසි, පාකටො අහොසි. පටිච්ඡාදයති එත්ථාති **පටිච්ඡදා**.

428-9. **කූටාගාරනිවෙසනාති** කූටාගාරභූතා තදඤ්ඤනිවෙසනසඞ්ඛාතා ච ඝරා. ලිඞ්ගවිපල්ලාසවසෙන හෙතං වුත්තං. **විභත්තාති** සමචතුරස්සආයතවට්ටසණ්ඨානාදිවසෙන විභත්තා. **භාගසො මිතාති** භාගෙන පරිච්ඡින්නා. **නොති** අම්හාකං. **ඉධාති** ඉමස්මිං පෙතලොකෙ. **අපි දිබ්බෙසූති අපීති** නිපාතමත්තං, දෙවලොකෙසූති අත්ථො.

431. **කරණන්ති** ධමකරණං. **පූරෙත්වාති** උදකස්ස පූරෙත්වා. **වාරිකිඤ්ජක්ඛපූරිතාති** තත්ථ තත්ථ වාරිමත්ථකෙ පදුමුප්පලාදීනං කෙසරභාරෙහි සඤ්ඡාදිතවසෙන පූරිතා. **ඵලන්තීති** පුප්ඵන්ති, පණ්හිකපරියන්තාදීසු විදාලෙන්තීති අත්ථො.

435-6. **ආහිණ්ඩමානාති** විචරමානා. **ඛඤ්ජාමාති** ඛඤ්ජනවසෙන ගච්ඡාම. **සක්ඛරෙ කුසකණ්ටකෙති** සක්ඛරවති කුසකණ්ටකවති ච භූමිභාගෙ, සක්ඛරෙ කුසකණ්ටකෙ ච අක්කමන්තාති අත්ථො. **යානන්ති** රථවය්හාදිකං යංකිඤ්චි යානං. **සිපාටිකන්ති** එකපටලඋපාහනං.

437-8. **රථෙන මාගමුන්ති** මකාරො පදසන්ධිකරො, රථෙන ආගමංසු. **උභයන්ති** උභයෙන දානෙන, යානදානෙන චෙව භත්තාදිචතුපච්චයදානෙන ච. පානීයදානෙන හෙත්ථ භෙසජ්ජදානම්පි සඞ්ගහිතං. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙවාති.

ථෙරො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ''යථා ඉමෙ එතරහි, එවං ත්වම්පි ඉතො අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ පෙතො හුත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවී''ති වත්වා

ථෙරෙන යාචිතො සුත්තපෙතවත්ථුං කථෙත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො සඤ්ජාතසංවෙගො දානසීලාදිපුඤ්ඤකම්මනිරතො අහොසීති.

සාණවාසිත්ථෙරපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. රථකාරපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

වෙළුරියථම්භං රුචිරං පභස්සරන්ති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී සීලාචාරසම්පන්නා කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන සාසනෙ අභිප්පසන්නා සුවිභත්තවිචිත්‍රභිත්තිථම්භසොපානභූමිතලං අතිවිය දස්සනීයං එකං ආවාසං කත්වා තත්ථ භික්ඛූ නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන ආහාරෙන පරිවිසිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නියྻාදෙසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා අඤ්ඤස්ස පාපකම්මස්ස වසෙන හිමවති පබ්බතරාජෙ රථකාරදහං නිස්සාය විමානපෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා සඞ්ඝස්ස ආවාසදානපුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බරතනමයං උළාරං අතිවිය සමන්තතො පාසාදිකං මනොහරං රමණීයං පොක්ඛරණියං නන්දනවනසදිසං උපසොභිතං විමානං නිබ්බත්ති, සයඤ්ච සුවණ්ණවණ්ණා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා අහොසි.

සා තත්ථ පුරිසෙහි විනාව දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී විහරති. තස්සා තත්ථ දීඝරත්තං නිප්පුරිසාය වසන්තියා අනභිරති උප්පන්නා. සා උක්කණ්ඨිතා හුත්වා ‘‘අත්ථෙසො උපායො’’ති චින්තෙත්වා දිබ්බානි අම්බපක්කානි නදියං පක්ඛිපති. සබ්බං කණ්ණමුණ්ඩපෙතිවත්ථුස්මිං ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන බාරාණසිවාසී එකො මාණවො ගඞ්ගාය තෙසු එකං අම්බඵලං දිස්වා තස්ස පභවං ගවෙසන්තො අනුක්කමෙන තං ඨානං ගන්ත්වා නදිං දිස්වා තදනුසාරෙන තස්සා වසනට්ඨානං ගතො. සා තං දිස්වා අත්තනො වසනට්ඨානං නෙත්වා පටිසන්ථාරං කරොන්තී නිසීදි. සො තස්සා වසනට්ඨානසම්පත්තිං දිස්වා පුච්ඡන්තො –

439.

‘‘වෙළුරියථම්භං රුචිරං පභස්සරං, විමානමාරුය්හ අනෙකචිත්තං;
තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ, පථද්ධනි පන්නරසෙව චන්දො.

440.

‘‘වණ්ණො ච තෙ කනකස්ස සන්නිභො, උත්තත්තරූපො භුස දස්සනෙය්‍යො;
පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ අතුලෙ නිසින්නා, එකා තුවං නත්ථි ච තුය්හ සාමිකො.

441.

‘‘ඉමා ච තෙ පොක්ඛරණී සමන්තා, පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා;
සුවණ්ණචුණ්ණෙහි සමන්තමොත්ථතා, න තත්ථ පඞ්කො පණකො ච විජ්ජති.

442.

‘‘හංසා චිමෙ දස්සනීයා මනොරමා, උදකස්මිමනුපරියන්ති සබ්බදා;
සමය්‍ය වග්ගූපනදන්ති සබ්බෙ, බින්දුස්සරා දුන්දුභීනංව ඝොසො.

443.

‘‘දද්දල්ලමානා යසසා යසස්සිනී, නාවාය ච ත්වං අවලම්බ තිට්ඨසි;
ආළාරපම්හෙ හසිතෙ පියංවදෙ, සබ්බඞ්ගකල්‍යාණි භුසං විරොචසි.

444.

‘‘ඉදං විමානං විරජං සමෙ ඨිතං, උය්‍යානවන්තං රතිනන්දිවඩ්ඪනං;
ඉච්ඡාමහං නාරි අනොමදස්සනෙ, තයා සහ නන්දනෙ ඉධ මොදිතු’’න්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

439. තත්ථ **තත්ථාති** තස්මිං විමානෙ. **අච්ඡසීති** ඉච්ඡිතිච්ඡිතකාලෙ නිසීදසි. **දෙවීති** තං ආලපති. **මහානුභාවෙති** මහතා දිබ්බානුභාවෙන සමන්නාගතෙ. **පථද්ධනීති** අත්තනො පථභූතෙ අද්ධනි, ගගනතලමග්ගෙති අත්ථො. **පන්නරසෙව චන්දොති** පුණ්ණමාසියං පරිපුණ්ණමණ්ඩලො චන්දො විය විජ්ජොතමානාති අත්ථො.

440. **වණ්ණො ච තෙ කනකස්ස සන්නිභොති** තව වණ්ණො ච උත්තත්තසිඞ්ගීසුවණ්ණෙන සදිසො අතිවිය මනොහරො. තෙනාහ **‘‘උත්තත්තරූපො භුස දස්සනෙය්‍යො’’**ති. **අතුලෙති** මහාරහෙ. **අතුලෙති** වා දෙවතාය ආලපනං, අසදිසරූපෙති අත්ථො. **නත්ථී ච තුය්හ සාමිකොති** තුය්හං සාමිකො ච නත්ථි.

441. **පහූතමල්‍යාති** කමලකුවලයාදිබහුවිධකුසුමවතියො. **සුවණ්ණචුණ්ණෙහීති** සුවණ්ණවාලුකාහි. **සමන්තමොත්ථතාති** සමන්තතො ඔකිණ්ණා. **තත්ථාති** තාසු පොක්ඛරණීසු. **පඞ්කො පණකො චාති** කද්දමො වා උදකපිච්ඡිල්ලො වා න විජ්ජති.

442. **හංසා චිමෙ දස්සනීයා මනොරමාති** ඉමෙ හංසා ච දස්සනසුඛා මනොරමා ච. **අනුපරියන්තීති** අනුවිචරන්ති. **සබ්බදාති** සබ්බෙසු උතූසු. **සමය්‍යාති** සඞ්ගම්ම. **වග්ගූති** මධුරං. **උපනදන්තීති** විකූජන්ති. **බින්දුස්සරාති** අවිසටස්සරා සම්පිණ්ඩිතස්සරා. **දුන්දුභීනංව ඝොසොති**

වග්ගුබින්දුස්සරභාවෙන දුන්දුභීනං විය තව පොක්ඛරණියං හංසානං ඝොසොති අත්ථො.

443. **දද්දල්ලමානාති** අතිවිය අභිජලන්තී. **යසසාති** දෙවිද්ධියා. **නාවායාති** දොණියං. පොක්ඛරණියඤ්හි පදුමිනියං සුවණ්ණනාවාය මහාරහෙ පල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා උදකකීළං කීළන්තිං පෙතිං දිස්වා එවමාහ. **අවලම්බාති** අවලම්බිත්වා අපස්සෙනං අපස්සාය. **තිට්ඨසීති** ඉදං ඨානසද්දස්ස ගතිනිවත්ති අත්ථත්තා ගතියා පටික්ඛෙපවචනං. ‘‘නිසජ්ජසී’’ති වා පාඨො, නිසීදසිච්චෙවස්ස අත්ථො දට්ඨබ්බො. **ආළාරපම්හෙති** වෙල්ලිතදීඝනීලපඛුමෙ. **හසිතෙති** හසිතමහාහසිතමුඛෙ. **පියංවදෙති** පියභාණිනී. **සබ්බඞ්ගකල්‍යාණීති** සබ්බෙහි අඞ්ගෙහි සුන්දරෙ, සොභනසබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගීති අත්ථො. **විරොචසීති** විරාජෙසි.

444. **විරජන්ති** විගතරජං නිද්දොසං. **සමෙ යීතන්ති** සමෙ භූමිභාගෙ යීතං, චතුරස්සසොභිතතාය වා සමභාගෙ යීතං, සමන්තභද්දකන්ති අත්ථො. **උය්‍යානවන්තන්ති** නන්දනවනසහිතං. **රතිනන්දිවඩ්ඪනන්ති** රතිඤ්ච නන්දිඤ්ච වඩ්ඪෙතීති රතිනන්දිවඩ්ඪනං, සුඛස්ස ච පීතියා ච සංවඩ්ඪනන්ති අත්ථො. **නාරීති** තස්සා ආලපනං. **අනොමදස්සනෙති** පරිපුණ්ණඅඞ්ගපච්චඞ්ගතාය අනින්දිතදස්සනෙ. **නන්දනෙති** නන්දනකරෙ. **ඉධාති** නන්දනවනෙ, විමානෙ වා. **මොදිතුන්ති** අභිරමිතුං ඉච්ඡාමීති යොජනා.

එවං තෙන මාණවෙන වුත්තෙ සා විමානපෙතිදෙවතා තස්ස පටිවචනං දෙන්තී –

445.

‘‘කරොහි කම්මං ඉධ වෙදනීයං, චිත්තඤ්ච තෙ ඉධ නිහිතං භවතු;
කත්වාන කම්මං ඉධ වෙදනීයං, එවං මමං ලච්ඡසි කාමකාමිනි’’න්ති.
–

ගාථමාහ. තත්ථ **කරොහි කම්මං ඉධ වෙදනීයන්ති** ඉධ ඉමස්මිං දිබ්බට්ඨානෙ විපච්චනකං විපාකදායකං කුසලකම්මං කරොහි පසවෙය්‍යාසි. **ඉධ නිහිතන්ති** ඉධූපනීතං, ‘‘ඉධ නින්න’’න්ති වා පාඨො, ඉමස්මිං ඨානෙ නින්නං පොණං පබ්භාරං තව චිත්තං භවතු හොතු. **මමන්ති** මං. **ලච්ඡසීති** ලභිස්සසි.

සො මාණවො තස්සා විමානපෙතියා වචනං සුත්වා තතො මනුස්සපථං ගතො තත්ථ චිත්තං පණිධාය තජ්ජං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා තත්ථ නිබ්බත්ති තස්සා පෙතියා සහබ්‍යතං. තමත්ථං පකාසෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා –

446.

‘‘සාධූති සො තස්සා පටිස්සුණිත්වා,

අකාසි කම්මං තහිං වෙදනීයං;
කත්වාන කම්මං තහිං වෙදනීයං,
උපපජ්ජි සො මාණවො තස්සා සහබ්‍යත''න්ති. –

ඔසානගාථමාහංසු. තත්ථ **සාධූති** සම්පටිච්ඡනෙ නිපාතො. **තස්සාති** තස්සා විමානපෙතියා. **පටිස්සුණිත්වාති** තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා. **තහිං වෙදනීයන්ති** තස්මිං විමානෙ තාය සද්ධිං වෙදිතබ්බසුඛවිපාකං කුසලකම්මං. **සහබ්‍යතන්ති** සහභාවං. සො මාණවො තස්සා සහබ්‍යතං උපපජ්ජීති යොජනා. සෙසං උත්තානමෙව.

එවං තෙසු තත්ථ චිරකාලං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තෙසු පුරිසො කම්මස්ස පරික්ඛයෙන කාලමකාසි, ඉත්ථී පන අත්තනො පුඤ්ඤකම්මස්ස ඛෙත්තඞ්ගතභාවෙන එකං බුද්ධන්තරං තත්ථ පරිපුණ්ණං කත්වා වසි. අථ අම්හාකං භගවති ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුක්කමෙන ජෙතවනෙ විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො එකදිවසං පබ්බතචාරිකං චරමානො තං විමානඤ්ච විමානපෙතිඤ්ච දිස්වා ''වෙළුරියථම්භං රුචිරං පභස්සර''න්තිආදිකාහි ගාථාහි පුච්ඡි. සා වස්ස ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙසි. තං සුත්වා ථෙරො සාවත්ථිං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො දානාදිපුඤ්ඤධම්මනිරතො අහොසීති.

රථකාරපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. භුසපෙතවත්ථුවණ්ණනා

භුසානි එකො සාලිං පුනාපරොති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ චත්තාරො පෙතෙ ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ එකො කූටවාණිජො කූටමානාදීහි ජීවිකං කප්පෙසි. සො සාලිපලාපෙ ගහෙත්වා තම්බමත්තිකාය පරිභාවෙත්වා ගරුතරෙ කත්වා රත්තසාලිහි සද්ධිං මිස්සෙත්වා වික්කිණි. තස්ස පුත්තො ''ඝරං ආගතානං මම මිත්තසුහජ්ජානං සම්මානං න කරොතී''ති කුපිතො යුගචම්මං ගහෙත්වා මාතුසීසෙ පහාරමදාසි. තස්ස සුණිසා සබ්බෙසං අත්ථාය ඨපිතමංසං චොරිකාය ඛාදිත්වා පුන තෙහි අනුයුඤ්ජියමානා ''සචෙ මයා තං මංසං ඛාදිතං, භවෙ භවෙ අත්තනො පිට්ඨිමංසං කන්තිත්වා ඛාදෙය්‍යා''න්ති සපථමකාසි. භරියා පනස්ස කිඤ්චිදෙව උපකරණං යාචන්තානං ''නත්ථී''ති වත්වා තෙහි නිප්පීළියමානා ''සචෙ සන්තං නත්ථීති වදාමි, ජාතජාතට්ඨානෙ ගූථභක්ඛා භවෙය්‍යා''න්ති මුසාවාදෙන සපථමකාසි.

තෙ චත්තාරොපි ජනා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා විඤ්ඣාටවියං පෙතා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තත්ථ කූටවාණිජො කම්මඵලෙන පජ්ජලන්තං භුසං උභොහි හත්ථෙහි ගහෙත්වා අත්තනො මත්ථකෙ ආකිරිත්වා

මහාදුක්ඛං අනුභවති, තස්ස පුත්තො අයොමයෙහි මුග්ගරෙහි සයමෙව අත්තනො සීසං භින්දිත්වා අනප්පකං දුක්ඛං පච්චනුභොති. තස්ස සුණිසා කම්මඵලෙන සුනිසිතෙහි අතිවිය විපුලායතෙහි නඛෙහි අත්තනො පිට්ඨිමංසානි කන්තිත්වා ඛාදන්තී අපරිමිතං දුක්ඛං අනුභවති, තස්ස භරියාය සුගන්ධං සුවිසුද්ධං අපගතකාළකං සාලිභත්තං උපනීතමත්තමෙව නානාවිධකිමිකුලාකුලං පරමදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡං ගූථං සම්පජ්ජති, තං සා උභොහි හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා භුඤ්ජන්තී මහාදුක්ඛං පටිසංවෙදෙති.

එවං තෙසු චතූසු ජනෙසු පෙතෙසු නිබ්බත්තිත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තෙසු ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පබ්බතචාරිකං චරන්තො එකදිවසං තං ඨානං ගතො. තෙ පෙතෙ දිස්වා –

447.

‘‘භුසානි එකො සාලිං පුනාපරො, අයඤ්ච නාරී සකමංසලොහිතං;
තුවඤ්ච ගූථං අසුචිං අකන්තං, පරිභුඤ්ජසි කිස්ස අයං විපාකො’’ති.
–

ඉමාය ගාථාය තෙහි කතකම්මං පුච්ඡි. තත්ථ **භුසානීති** පලාපානි. **එකොති** එකකො. **සාලින්ති** සාලිනො. සාමිඅත්ථෙ හෙතං උපයොගවචනං, සාලිනො පලාපානි පජ්ජලන්තානි අත්තනො සීසෙ අවකිරතීති අධිප්පායො. **පුනාපරොති** පුන අපරො. යො හි සො මාතුසීසං පහරි, සො අයොමුග්ගරෙහි අත්තනො සීසං පහරිත්වා සීසභෙදං පාපුණාති, තං සන්ධාය වදති. **සකමංසලොහිතන්ති** අත්තනො පිට්ඨිමංසං ලොහිතඤ්ච පරිභුඤ්ජතීති යොජනා. **අකන්තන්ති** අමනාපං ජෙගුච්ඡං. **කිස්ස අයං විපාකොති** කතමස්ස පාපකම්මස්ස ඉදං ඵලං, යං ඉදානි තුම්හෙහි පච්චනුභවීයතීති අත්ථො.

එවං ථෙරෙන තෙහි කතකම්මෙ පුච්ඡිතෙ කූටවාණිජස්ස භරියා සබ්බෙහි තෙහි කතකම්මං ආචික්ඛන්තී –

448.

‘‘අයං පුරෙ මාතරං හිංසති, අයං පන කූටවාණිජො;
අයං මංසානි ඛාදිත්වා, මුසාවාදෙන වඤ්චෙති.

449.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, අගාරිනී සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා;
සන්තෙසු පරිගුහාමි, මා ච කිඤ්චි ඉතො අදං.

450.

‘‘මුසාවාදෙන ඡාදෙමි, නත්ථි එතං මම ගෙහෙ;
සචෙ සන්තං නිගුහාමි, ගූථො මෙ හොතු භොජනං.

451.

‘‘තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, මුසාවාදස්ස චූභයං;
සුගන්ධං සාලිනො භත්තං, ගූථං මෙ පරිවත්තති.

452.

‘‘අවඤ්ඣානි ච කම්මානි, න හි කම්මං විනස්සති;
දුග්ගන්ධං කිමිනං මීළ්හං, භුඤ්ජාමි ච පිවාමි චා’’ති. – ගාථා අභාසි;

448. තත්ථ **අයන්ති** පුත්තං දස්සෙන්ති වදති. **හිංසතීති** ථාමෙන පරිබාධෙති, මුග්ගරෙන පහරතීති අත්ථො. **කූටවාණිජොති** බලවාණිජො, වඤ්චනාය වණිජ්ජකාරකොති අත්ථො. **මංසානි ඛාදිත්වාති** පරෙහි සාධාරණමංසං ඛාදිත්වා ‘‘න ඛාදාමී’’ති මුසාවාදෙන තෙ වඤ්චෙති.

449-50. **අගාරිනීති** ගෙහසාමිනී. **සන්තෙසූති** විජ්ජමානෙස්වෙව පරෙහි යාචිතඋපකරණෙසු. **පරිගුහාමීති** පටිච්ඡාදෙසිං. කාලවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. **මා ච කිඤ්චි ඉතො අදන්ති** ඉතො මම සන්තකතො කිඤ්චිමත්තම්පි අත්ථිකස්ස පරස්ස න අදාසිං. **ඡාදෙමීති** ‘‘නත්ථි එතං මම ගෙහෙ’’ති මුසාවාදෙන ඡාදෙසිං.

451-2. **ගූථං මෙ පරිවත්තතීති** සුගන්ධං සාලිභත්තං මය්හං කම්මවසෙන ගූථභාවෙන පරිවත්තති පරිණමති. **අවඤ්ඣානීති** අමොඝානි අනිප්ඵලානි. **න හි කම්මං විනස්සතීති** යථූපචිතං කම්මං ඵලං අදත්වා න හි විනස්සති. **කිමිනන්ති** කිමිවන්තං සඤ්ජාතකිමිකුලං. **මීළ්හන්ති** ගූථං. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

එවං ථෙරො තස්සා පෙතියා වචනං සුත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

භුසපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කුමාරපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අච්ඡෙරරූපං සුගතස්ස ඤාණන්ති ඉදං කුමාරපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර බහූ උපාසකා ධම්මගණා හුත්වා නගරෙ මහන්තං මණ්ඩපං කාරෙත්වා තං නානාවණ්ණෙහි වත්ථෙහි අලඞ්කරිත්වා කාලස්සෙව සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච නිමන්තෙත්වා මහාරහවරපච්චත්ථරණත්ථතෙසු ආසනෙසු බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිසීදාපෙත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා මහාදානං පවත්තෙන්ති. තං දිස්වා අඤ්ඤතරො මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තො පුරිසො තං සක්කාරං අසහමානො එවමාහ – ‘‘වරමෙතං සබ්බං සඞ්කාරකූටෙ ඡඩ්ඩිතං, න ත්වෙව ඉමෙසං මුණ්ඩකානං දින්න’’න්ති. තං සුත්වා උපාසකා සංවිග්ගමානසා

‘‘භාරියං වත ඉමිනා පුරිසෙන පාපං පසුතං, යෙන එවං බුද්ධප්පමුඛෙ භික්ඛුසඞ්ඝෙ අපරද්ධ’’න්ති තමත්ථං තස්ස මාතුයා ආරොචෙත්වා ‘‘ගච්ඡ, ත්වං සසාවකසඞ්ඝං භගවන්තං ඛමාපෙහී’’ති ආහංසු. සා ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා පුත්තං සන්තජ්ජෙන්ති සඤ්ඤාපෙත්වා භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච උපසඞ්කමිත්වා පුත්තෙන කතඅච්චයං දෙසෙන්තී ඛමාපෙත්වා භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච සත්තාහං යාගුදානෙන පූජං අකාසි. තස්සා පුත්තො නචිරස්සෙව කාලං කත්වා කිලිට්ඨකම්මූපජීවිනියා ගණිකාය කුච්ඡියං නිබ්බත්ති. සා ච නං ජාතමත්තංයෙව ‘‘දාරකො’’ති ඤත්වා සුසානෙ ඡඩ්ඩාපෙසි. සො තත්ථ අත්තනො පුඤ්ඤබලෙනෙව ගහිතාරක්ඛො කෙනචි අනුපද්දුතො මාතු-අඞ්කෙ විය සුඛං සුපි. දෙවතා තස්ස ආරක්ඛං ගණ්හිංසූති ච වදන්ති.

අථ භගවා පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො තං දාරකං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතං දිස්වා සූරියුග්ගමනවෙලාය සිවථිකං අගමාසි. ‘‘සත්ථා ඉධාගතො, කාරණෙනෙත්ථ භවිතබ්බ’’න්ති මහාජනො සන්නිපති. භගවා සන්නිපතිතපරිසාය ‘‘නායං දාරකො ඔඤ්ඤාතබ්බො, යදිපි ඉදානි සුසානෙ ඡඩ්ඩිතො අනාථො ඨිතො, ආයතිං පන දිට්ඨෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච උළාරසම්පත්තිං පටිලභිස්සතී’’ති වත්වා තෙහි මනුස්සෙහි ‘‘කිං නු ඛො, භන්තෙ, ඉමිනා පුරිමජාතියං කතං කම්ම’’න්ති පුට්ඨො –

‘‘බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස, පූජං අකාසි ජනතා උළාරං;
තත්‍රස්ස චිත්තස්සහු අඤ්ඤථත්තං, වාචං අභාසි ඵරුසං අසබ්භ’’න්ති.
–

ආදිනා නයෙන දාරකෙන කතකම්මං ආයතිං පත්තබ්බං සම්පත්තිඤ්ච පකාසෙත්වා සන්නිපතිතාය පරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං කථෙත්වා උපරි සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං අකාසි. සච්චපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි, තඤ්ච දාරකං අසීතිකොටිවිභවො එකො කුටුම්බිකො භගවතො සම්මුඛාව ‘‘මය්හං පුත්තො’’ති අග්ගහෙසි. භගවා ‘‘එත්තකෙන අයං දාරකො රක්ඛිතො, මහාජනස්ස ච අනුග්ගහො කතො’’ති විහාරං අගමාසි.

සො අපරෙන සමයෙන තස්මිං කුටුම්බිකෙ කාලකතෙ තෙන නියාාදිතං ධනං පටිපජ්ජිත්වා කුටුම්බං සණ්ඨපෙන්තො තස්මිං නගරෙයෙව මහාවිභවො ගහපති හුත්වා දානාදිනිරතො අහොසි. අථෙකදිවසං භික්ඛූ ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං – ‘‘අහො නූන සත්ථා සත්තෙසු අනුකම්පකො, සොපි නාම දාරකො තදා අනාථො ඨිතො එතරහි මහතිං සම්පත්තිං පච්චනුභවති, උළාරානි ච පුඤ්ඤානි කරොතී’’ති. තං සුත්වා සත්ථා ‘‘න, භික්ඛවෙ, තස්ස එත්තකාව සම්පත්ති, අථ ඛො ආයුපරියොසානෙ තාවතිංසභවනෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා

නිබ්බත්තිස්සති, මහතිං දිබ්බසම්පත්තිඤ්ච පටිලභිස්සතී''ති බ්‍යාකාසි. තං සුත්වා භික්ඛූ ච මහාජනො ච ''ඉදං කිර කාරණං දිස්වා දීඝදස්සී භගවා ජාතමත්තස්සෙවස්ස ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩිතස්ස තත්ථ ගන්ත්වා සඞ්ගහං අකාසී''ති සත්ථු ඤාණවිසෙසං ථොමෙත්වා තස්මිං අත්තභාවෙ තස්ස පවත්තිං කථෙසුං. තමත්ථං දීපෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා –

453.

''අච්ඡෙරරූපං සුගතස්ස ඤාණං, සත්ථා යථා පුග්ගලං බ්‍යාකාසි;
උස්සන්නපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ, පරිත්තපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ.

454.

''අයං කුමාරො සීවථිකාය ඡඩ්ඩිතො, අඞ්ගුට්ඨස්නෙහෙන යාපෙති රත්තිං;
න යක්ඛභූතා න සරීසපා වා, විහෙඨයෙය්‍යුං කතපුඤ්ඤං කුමාරං.

455.

''සුනඛාපිමස්ස පලිහිංසු පාදෙ, ධඞ්කා සිඞ්ගාලා පරිවත්තයන්ති;
ගබ්භාසයං පක්ඛිගණා හරන්ති, කාකා පන අක්ඛිමලං හරන්ති.

456.

''නයිමස්ස රක්ඛං විදහිංසු කෙචි, න ඔසධං සාසපධූපනං වා;
නක්ඛත්තයොගම්පි න අග්ගහෙසුං, න සබ්බධඤ්ඤානිපි ආකිරිංසු.

457.

''එතාදිසං උත්තමකිච්ඡපත්තං, රත්තාභතං සීවථිකාය ඡඩ්ඩිතං;
නොනීතපිණ්ඩංව පවෙධමානං, සසංසයං ජීවිතසාවසෙසං.

458.

''තමද්දසා දෙවමනුස්සපූජිතො, දිස්වා ච තං බ්‍යාකරි භූරිපඤ්ඤො;
'අයං කුමාරො නගරස්සිමස්ස, අග්ගකුලිකො භවිස්සති භොගතො ච'.

459.

''කිස්ස වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං, කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
එතාදිසං බ්‍යසනං පාපුණිත්වා, තං තාදිසං පච්චනුභොස්සතිද්ධි''න්ති.
–

ඡ ගාථා අවොචුං.

453. තත්ථ **අච්ඡෙරරූපන්ති** අච්ඡරියසභාවං. **සුගතස්ස ඤාණන්ති** අඤ්ඤෙහි අසාධාරණං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඤාණං,

ආසයානුසයඤාණාදිසබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණමෙව සන්ධාය වුත්තං. තයිදං අඤ්ඤෙසං අවිසයභූතං කථං ඤාණන්ති ආහ **“සත්ථා යථා පුග්ගලං බ්‍යාකාසී”**ති. තෙන සත්ථු දෙසනාය එව ඤාණස්ස අච්ඡරියභාවො විඤ්ඤායතීති දස්සෙති.

ඉදානි බ්‍යාකරණං දස්සෙන්තො **“උස්සන්නපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ, පරිත්තපුඤ්ඤාපි භවන්ති හෙකෙ”**ති ආහ. තස්සත්ථො – උස්සන්නකුසලධම්මාපි ඉධෙකච්චෙ පුග්ගලා ලද්ධපච්චයස්ස අපුඤ්ඤස්ස වසෙන ජාතිආදිනා නිහීනා භවන්ති, පරිත්තපුඤ්ඤාපි අප්පතරපුඤ්ඤධම්මාපි එකෙ සත්තා ඛෙත්තසම්පත්තිආදිනා තස්ස පුඤ්ඤස්ස මහාජුතිකතාය උළාරා භවන්තීති.

454. **සීවථිකායාති** සුසානෙ. **අඞ්ගුට්ඨස්නෙහෙනාති** අඞ්ගුට්ඨතො පවත්තස්නෙහෙන, දෙවතාය අඞ්ගුට්ඨතො පග්ඝරිතඛීරෙනාති අත්ථො. **න යක්ඛභූතා න සරීසපා වාති** පිසාචභූතා වා යක්ඛභූතා වා සරීසපා වා යෙ කෙචි සරන්තා ගච්ඡන්තා වා **න විහෙඨයෙයුං** න බාධෙයුං.

455. **පලිහිංසු පාදෙති** අත්තනො ජිව්හාය පාදෙ ලිහිසුං. **ධඞ්කාති** කාකා. **පරිවත්තයන්තීති** “මා නං කුමාරං කෙචි විහෙඨෙයුං”න්ති රක්ඛන්තා නිරොගභාවජානනත්ථං අපරාපරං පරිවත්තන්ති. **ගබ්භාසයන්ති** ගබ්භමලං. **පක්ඛිගණාති** ගිජ්ඣකුලලාදයො සකුණගණා. **හරන්තීති** අපනෙන්ති. **අක්ඛිමලන්ති** අක්ඛිගූථං.

456. **කෙචීති** කෙචි මනුස්සා, අමනුස්සා පන රක්ඛං සංවිදහිංසු. **ඔසධන්ති** තදා ආයතිඤ්ච ආරොග්‍යාවහං අගදං. **සාසපධූපනං වාති** යං ජාතස්ස දාරකස්ස රක්ඛණත්ථං සාසපෙන ධූපනං කරොන්ති, තම්පි තස්ස කරොන්තා නාහෙසුන්ති දීපෙන්ති. **නක්ඛත්තයොගම්පි න අග්ගහෙසුන්ති** නක්ඛත්තයුත්තම්පි න ගණ්හිංසු. “අසුකම්හි නක්ඛත්තෙ තිථිම්හි මුහුත්තෙ අයං ජාතො”ති එවං ජාතකම්මම්පිස්ස න කෙචි අකංසූති අත්ථො. **න සබ්බධඤ්ඤානිපි ආකිරිංසූති** මඞ්ගලං කරොන්තා අගදවසෙන යං සාසපතෙලමිස්සිතං සාලිආදිධඤ්ඤං ආකිරන්ති, තම්පිස්ස නාකංසූති අත්ථො.

457. **එතාදිසන්ති** එවරූපං. **උත්තමකිච්ඡපත්තන්ති** පරමකිච්ඡං ආපන්නං අතිවිය දුක්ඛප්පත්තං. **රත්තාභතන්ති** රත්තියං ආභතං. **නොනීතපිණ්ඩං වියාති** නවනීතපිණ්ඩසදිසං, මංසපෙසිමත්තතා එවං වුත්තං. **පවෙධමානන්ති** දුබ්බලභාවෙන පකම්පමානං. **සසංසයන්ති** “ජීවති නු ඛො න නු ඛො ජීවතී”ති සංසයිතතාය සංසයවන්තං. **ජීවිතසාවසෙසන්ති** ජීවිතට්ඨිතියා හෙතුභූතානං සාධනානං අභාවෙන කෙවලං ජීවිතමත්තාවසෙසකං.

458. **අග්ගකුලිකො භවිස්සති භොගතො චා**ති භොගනිමිත්තං භොගස්ස වසෙන අග්ගකුලිකො සෙට්ඨකුලිකො භවිස්සතීති අත්ථො.

459. ‘‘කිස්ස වත’’න්ති අයං ගාථා සත්ථු සන්තිකෙ ඨිතෙහි උපාසකෙහි තෙන කතකම්මස්ස පුච්ඡාවසෙන වුත්තා. සා ච ඛො සිවථිකාය සන්නිපතිතෙහීති වෙදිතබ්බා. තත්ථ **කිස්සා**ති කිං අස්ස. **වත**න්ති වතසමාදානං. පුන **කිස්සා**ති කීදිසස්ස සුචිණ්ණස්ස වතස්ස බ්‍රහ්මචරියස්ස චාති විභත්තිං විපරිණාමෙත්වා යොජනා. **එතාදිස**න්ති ගණිකාය කුච්ඡියා නිබ්බත්තනං, සුසානෙ ඡඩ්ඩනන්ති එවරූපං. **බ්‍යසන**න්ති අනත්ථං. **තාදිස**න්ති තථාරූපං, ‘‘අඞ්ගුට්ඨස්නෙහෙන යාපෙති රත්ති’’න්තිආදිනා, ‘‘අයං කුමාරො නගරස්සිමස්ස අග්ගකුලිකො භවිස්සතී’’තිආදිනා ච වුත්තප්පකාරන්ති අත්ථො. **ඉද්ධි**න්ති දෙවිද්ධිං, දිබ්බසම්පත්තින්ති වුත්තං හොති.

ඉදානි තෙහි උපාසකෙහි පුට්ඨො භගවා යථා තදා බ්‍යාකාසි, තං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා –

460.

‘‘බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස, පූජං අකාසි ජනතා උළාරං;
තත්‍රස්ස චිත්තස්සහු අඤ්ඤථත්තං, වාචං අභාසි ඵරුසං අසබ්භං.

461.

‘‘සො තං විතක්කං පවිනොදයිත්වා, පීතිං පසාදං පටිලද්ධා පච්ඡා;
තථාගතං ජෙතවනෙ වසන්තං, යාගුයා උපට්ඨාසි සත්තරත්තං.

462.

‘‘තස්ස වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං, තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
එතාදිසං බ්‍යසනං පාපුණිත්වා, තං තාදිසං පච්චනුභොස්සතිද්ධිං.

463.

‘‘ඨත්වාන සො වස්සසතං ඉධෙව, සබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතො;
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං, සහබ්‍යතං ගච්ඡති වාසවස්සා’’ති. –

චතස්සො ගාථා අවොචුං.

460. තත්ථ **ජනතා**ති ජනසමූහො, උපාසකගණොති අධිප්පායො. **තත්‍රා**ති තස්සං පූජායං. **අස්සා**ති තස්ස දාරකස්ස. **චිත්තස්සහු අඤ්ඤථත්ත**න්ති පුරිමභවස්මිං චිත්තස්ස අඤ්ඤථාභාවො අනාදරො අගාරවො අපච්චයො අහොසි. **අසබ්භ**න්ති සාධුසභාය සාවෙතුං අයුත්තං ඵරුසං වාචං අභාසි.

461. **සොති** සො අයං. **තං විතක්කන්ති** තං පාපකං විතක්කං. **පවිනොදයිත්වාති** මාතරා කතාය සඤ්ඤත්තියා වූපසමෙත්වා. **පීතිං පසාදං පටිලද්ධාති** පීතිං පසාදඤ්ච පටිලභිත්වා උප්පාදෙත්වා. **යාගුයා උපට්ඨාසීති** යාගුදානෙන උපට්ඨහි. **සත්තරත්තන්ති** සත්තදිවසං.

462. **තස්ස වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියන්ති** තං මයා හෙට්ඨා වුත්තප්පකාරං අත්තනො චිත්තස්ස පසාදනං දානඤ්ච ඉමස්ස පුග්ගලස්ස වතං තං බ්‍රහ්මචරියඤ්ච, අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථීති අත්ථො.

463. **ඨත්වානාති** යාව ආයුපරියොසානා ඉධෙව මනුස්සලොකෙ ඨත්වා. **අභිසම්පරායන්ති** පුනබ්භවෙ. **සහබ්‍යතං ගච්ඡති වාසවස්සාති** සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පුත්තභාවෙන සහභාවං ගමිස්සති. අනාගතත්ථෙ හි ඉදං පච්චුප්පන්නකාලවචනං. සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙවාති.

කුමාරපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සෙරිණීපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසීති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ සෙරිණීපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. කුරුරට්ඨෙ කිර හත්ථිනිපුරෙ සෙරිණී නාම එකා රූපූපජීවිනී අහොසි. තත්ථ ච උපොසථකරණත්ථාය තතො තතො භික්ඛූ සන්නිපතිංසු. පුන මහාභික්ඛුසන්නිපාතො අහොසි. තං දිස්වා මනුස්සා තිලතණ්ඩුලාදිං සප්පිනවනීතමධුආදිඤ්ච බහුං දානූපකරණං සජ්ජෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසුං. තෙන ච සමයෙන සා ගණිකා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තා තෙහි මනුස්සෙහි ‘‘එහි තාව ඉදං දානං අනුමොදාහී’’ති උස්සාහිතාපි ‘‘කිං තෙන මුණ්ඩකානං සමණානං දින්නෙනා’’ති අප්පසාදමෙව නෙසං සම්පවෙදෙසි, කුතො අප්පමත්තකස්ස පරිච්චාගො.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා අඤ්ඤතරස්ස පච්චන්තනගරස්ස පරිඛාපිට්ඨෙ පෙතී හුත්වා නිබ්බත්ති. අථ හත්ථිනිපුරවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො වණිජ්ජාය තං නගරං ගන්ත්වා රත්තියා පච්චූසසමයෙ පරිඛාපිට්ඨිං ගතො තාදිසෙන පයොජනෙන. සා තත්ථ තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා නග්ගා අට්ඨිත්තචමත්තාවසෙසසරීරා අතිවිය බීභච්ඡදස්සනා අවිදූරෙ ඨත්වා අත්තානං දස්සෙසි. සො තං දිස්වා –

464.

‘‘නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උප්ඵාසුලිකෙ කිසිකෙ, කා නු ත්වං ඉධ තිට්ඨසී’’ති. –

ගාථාය පුච්ඡි. සාපිස්ස –

465.

‘‘අහං භදන්තෙ පෙතීම්හි, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

ගාථාය අත්තානං පකාසෙසි. පුන තෙන –

466.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡිතා –

467.

‘‘අනාවටෙසු තිත්ථෙසු, විචිනිං අඩ්ඪමාසකං;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකාසිමත්තනො.

468.

‘‘නදිං උපෙමි තසිතා, රිත්තකා පරිවත්තති;
ඡායං උපෙමි උණ්හෙසු, ආතපො පරිවත්තති.

469.

‘‘අග්ගිවණ්ණො ච මෙ වාතො, ඩහන්තො උපවායති;
එතඤ්ච භන්තෙ අරහාමි, අඤ්ඤඤ්ච පාපකං තතො.

470.

‘‘ගන්ත්වාන හත්ථිනිං පුරං, වජ්ජෙසි මය්හ මාතරං;
‘ධීතා ච තෙ මයා දිට්ඨා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’.

471.

‘‘අත්ථි මෙ එත්ථ නික්ඛිත්තං, අනක්ඛාතඤ්ච තං මයා;
චත්තාරි සතසහස්සානි, පල්ලඞ්කස්ස ච හෙට්ඨතො.

472.

‘‘තතො මෙ දානං දදතු, තස්සා ච හොතු ජීවිකා;
දානං දත්වා ච මෙ මාතා, දක්ඛිණං අනුදිච්ඡතු;
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසමිද්ධිනී’’ති. –

ඉමාහි ඡහි ගාථාහි අත්තනා කතකම්මඤ්චෙව පුන තෙන අත්තනො කාතබ්බං අත්ථඤ්ච ආචික්ඛි.

467. තත්ථ **අනාවටෙසු තිත්ථෙසූති** කෙනචි අනිවාරිතෙසු නදීතළාකාදීනං තිත්ථපදෙසෙසු, යත්ථ මනුස්සා න්හායන්ති, උදකකිච්චං කරොන්ති, තාදිසෙසු ඨානෙසු. **විචිනිං අඩ්ඪමාසකන්ති** ''මනුස්සෙහි ඨපෙත්වා විස්සරිතං අපිනාමෙත්ථ කිඤ්චි ලභෙය්‍ය''න්ති ලොභාභිභූතා අඩ්ඪමාසකමත්තම්පි විචිනිං ගවෙසිං. අථ වා **අනාවටෙසු තිත්ථෙසූති** උපසඞ්කමනෙන කෙනචි අනිවාරිතෙසු සත්තානං පයොගාසයසුද්ධියා කාරණභාවෙන තිත්ථභූතෙසු සමණබ්‍රාහ්මණෙසු විජ්ජමානෙසු. **විචිනිං අඩ්ඪමාසකන්ති** මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තා කස්සචි කිඤ්චි අදෙන්තී අඩ්ඪමාසකම්පි විසෙසෙන චිනිං, න සඤ්චිනිං පුඤ්ඤං. තෙනාහ **''සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකාසිමත්තනො''**ති.

468. **තසිතාති** පිපාසිතා. **රිත්තකාති** කාකපෙය්‍යා සන්දමානාපි නදී මම පාපකම්මෙන උදකෙන රිත්තා තුච්ඡා වාලිකමත්තා හුත්වා පරිවත්තති. **උණ්හෙසූති** උණ්හසමයෙසු. **ආතපො පරිවත්තතීති** ඡායාට්ඨානං මයි උපගතාය ආතපො සම්පජ්ජති.

469-70. **අග්ගිවණ්ණොති** සම්ඵස්සෙන අග්ගිසදිසො. තෙන වුත්තං **''ඩහන්තො උපවායතී''**ති. **එතඤ්ච, භන්තෙ, අරහාමීති, භන්තෙති** තං උපාසකං ගරුකාරෙන වදති. භන්තෙ, එතඤ්ච යථාවුත්තං පිපාසාදිදුක්ඛං, අඤ්ඤඤ්ච තතො පාපකං දාරුණං දුක්ඛං අනුභවිතුං අරහාමි තජ්ජස්ස පාපස්ස කතත්තාති අධිප්පායො. **වජ්ජෙසීති** වදෙය්‍යාසි.

471-72. **එත්ථ නික්ඛිත්තං, අනක්ඛාතන්ති** ''එත්තකං එත්ථ නික්ඛිත්ත''න්ති අනාචික්ඛිතං. ඉදානි තස්ස පරිමාණං ඨපිතට්ඨානඤ්ච දස්සෙන්තී **''චත්තාරි සතසහස්සානි, පල්ලඞ්කස්ස ච හෙට්ඨතො''**ති ආහ. තත්ථ **පල්ලඞ්කස්සාති** පුබ්බෙ අත්තනො සයනපල්ලඞ්කස්ස. **තතොති** නිහිතධනතො එකදෙසං ගහෙත්වා මමං උද්දිස්ස දානං දෙතු. **තස්සාති** මය්හං මාතුයා.

එවං තාය පෙතියා වුත්තෙ සො උපාසකො තස්සා වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා තත්ථ අත්තනො කරණීයං තීරෙත්වා හත්ථිනිපුරං ගන්ත්වා තස්සා මාතුයා තමත්ථං ආරොචෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං –

473.

සාධූති සො පටිස්සුත්වා, ගන්ත්වාන හත්ථිනිං පුරං;
අවොච තස්සා මාතරං –

''ධීතා ච තෙ මයා දිට්ඨා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

474.

‘‘සා මං තත්ථ සමාදපෙසි, වජ්ජෙසි මය්හ මාතරං;
‘ධීතා ච තෙ මයා දිට්ඨා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා.

475.

‘‘‘අත්ථි ච මෙ එත්ථ නික්ඛිත්තං, අනක්ඛාතඤ්ච තං මයා;
චත්තාරි සතසහස්සානි, පල්ලඞ්කස්ස ච හෙට්ඨතො.

476.

‘‘‘තතො මෙ දානං දදතු, තස්සා ච හොතු ජීවිකා;
දානං දත්වා ච මෙ මාතා, දක්ඛිණං අනුදිච්ඡතු;
තදාහං සුඛිතා හෙස්සං, සබ්බකාමසමිද්ධිනී’.

477.

‘‘තතො හි සා දානමදා, තස්සා දක්ඛිණමාදිසී;
පෙතී ච සුඛිතා ආසි, තස්සා චාසි සුජීවිකා’’ති. –

සඞ්ගීතිකාරා ආහංසු. තා සුවිඤ්ඤෙය්යාව.

තං සුත්වා තස්සා මාතා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දත්වා තස්සා ආදිසි. තෙන සා පටිලද්ධූපකරණසම්පත්තියං ධීතා මාතු අත්තානං දස්සෙත්වා තං කාරණං ආචික්ඛි, මාතා භික්ඛූනං ආරොචෙසි, භික්ඛූ තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සෙරිණීපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මිගලුද්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නරනාරිපුරක්ඛතො **යුවාති** ඉදං භගවති වෙළුවනෙ විහරන්තෙ මිගලුද්දකපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො ලුද්දකො රත්තින්දිවං මිගෙ වධිත්වා ජීවිකං කප්පෙසි. තස්සෙකො උපාසකො මිත්තො අහොසි, සො තං සබ්බකාලං පාපතො නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තො ‘‘එහි, සම්ම, රත්තියං පාණාතිපාතා විරමාහී’’ති රත්තියං පුඤ්ඤෙ සමාදපෙසි. සො රත්තියං විරමිත්වා දිවා එව පාණාතිපාතං කරොති.

සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා රාජගහසමීපෙ වෙමානිකපෙතො හුත්වා නිබ්බත්තො, දිවසභාගං මහාදුක්ඛං අනුභවිත්වා රත්තියං පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතා සමඞ්ගීභූතො පරිචාරෙසි. තං දිස්වා ආයස්මා නාරදො –

478.

‘‘නරනාරිපුරක්ඛතො යුවා, රජනීයෙහි කාමගුණෙහි සොභසි;

දිවසං අනුභොසි කාරණං, කිමකාසි පුරිමාය ජාතියා''ති. –

ඉමාය ගාථාය පටිපුච්ඡි. තත්ථ **නරනාරිපුරක්ඛතොති** පරිවාරකභූතෙහි දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි ච පුරක්ඛතො පයිරුපාසිතො. **යුවාති** තරුණො. **රජනීයෙහීති** කමනීයෙහි රාගුප්පත්තිහෙතුභූතෙහි. **කාමගුණෙහීති** කාමකොට්ඨාසෙහි. **සොභසීති** සමඞ්ගිභාවෙන විරොචසි රත්තියන්ති අධිප්පායො. තෙනාහ **''දිවසං අනුභොසි කාරණ''**න්ති, දිවසභාගෙ පන නානප්පකාරං කාරණං ඝාතනං පච්චනුභවසි. **රජනීති** වා රත්තීසු. **යෙහීති** නිපාතමත්තං. **කිමකාසි පුරිමාය ජාතියාති** එවං සුඛදුක්ඛසංවත්තනියං කිං නාම කම්මං ඉතො පුරිමාය ජාතියා ත්වං අකත්ථ, තං කථෙහීති අත්ථො.

තං සුත්වා පෙතො ථෙරස්ස අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛන්තො –

479.

''අහං රාජගහෙ රම්මෙ, රමණීයෙ ගිරිබ්බජෙ;
මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, ලොහිතපාණි දාරුණො.

480.

''අවිරොධකරෙසු පාණිසු, පුථුසත්තෙසු පදුට්ඨමානසො;
විචරිං අතිදාරුණො සදා, පරහිංසාය රතො අසඤ්ඤතො.

481.

''තස්ස මෙ සහායො සුහදයො, සද්ධො ආසි උපාසකො;
සොපි මං අනුකම්පන්තො, නිවාරෙසි පුනප්පුනං.

482.

'''මාකාසි පාපකං කම්මං, මා තාත දුග්ගතිං අගා;
සචෙ ඉච්ඡසි පෙච්ච සුඛං, විරම පාණවධා අසංයමා.

483.

''තස්සාහං වචනං සුත්වා, සුඛකාමස්ස හිතානුකම්පිනො;
නාකාසිං සකලානුසාසනිං, චිරපාපාභිරතො අබුද්ධිමා.

484.

''සො මං පුන භූරිසුමෙධසො, අනුකම්පාය සංයමෙ නිවෙසයි;
සචෙ දිවා හනසි පාණිනො, අථ තෙ රත්තිං භවතු සංයමො.

485.

''ස්වාහං දිවා හනිත්වා පාණිනො, විරතො රත්තිමහොසි සඤ්ඤතො;
රත්තාහං පරිචාරෙමි, දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතො.

486.

‘‘තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, අනුභොමි රත්තිං අමානුසිං;
දිවා පටිහතාව කුක්කුරා, උපධාවන්ති සමන්තා ඛාදිතුං.

487.

‘‘යෙ ච තෙ සතතානුයොගිනො, ධුවං පයුත්තා සුගතස්ස සාසනෙ;
මඤ්ඤාමි තෙ අමතමෙව කෙවලං, අධිගච්ඡන්ති පදං අසඞ්ඛත’’න්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

479-80. තත්ථ **ලුද්දොති** දාරුණො. **ලොහිතපාණීති** අභිණ්හං පාණඝාතෙන ලොහිතමක්ඛිතපාණී. **දාරුණොති** ඛරො, සත්තානං හිංසනකොති අත්ථො. **අවිරොධකරෙසූති** කෙනචි විරොධං අකරොන්තෙසු මිගසකුණාදීසු.

482-83. **අසංයමාති** අසංවරා දුස්සීල්‍යා. **සකලානුසාසනින්ති** සබ්බං අනුසාසනිං, සබ්බකාලං පාණාතිපාතතො පටිවිරතින්ති අත්ථො. **චිරපාපාභිරතොති** චිරකාලං පාපෙ අභිරතො.

484. **සංයමෙති** සුචරිතෙ. **නිවෙසයීහි** නිවෙසෙසි. **සචෙ දිවා හනසි පාණිනො, අථ තෙ රත්තිං භවතු සංයමොති** නිවෙසිතාකාරදස්සනං. සො කිර සල්ලපාසසජ්ජනාදිනා රත්තියම්පි පාණවධං අනුයුත්තො අහොසි.

485. **දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතොති** ඉදානි දුග්ගතිං ගතො මහාදුක්ඛප්පත්තො දිවසභාගෙ ඛාදියාමි. තස්ස කිර දිවා සුනඛෙහි මිගානං ඛාදාපිතත්තා කම්මසරික්ඛකං ඵලං හොති, දිවසභාගෙ මහන්තා සුනඛා උපධාවිත්වා අට්ඨිසඞ්ඛාතමත්තාවසෙසං සරීරං කරොන්ති. රත්තියා පන උපගතාය තං පාකතිකමෙව හොති, දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවති. තෙන වුත්තං –

486.

‘‘තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, අනුභොමි රත්තිං අමානුසිං;
දිවා පටිහතාව කුක්කුරා, උපධාවන්ති සමන්තා ඛාදිතු’’න්ති.

තත්ථ **පටිහතාති** පටිහතචිත්තා බද්ධාඝාතා විය හුත්වා. **සමන්තා ඛාදිතුන්ති** මම සරීරං සමන්තතො ඛාදිතුං උපධාවන්ති. ඉදඤ්ච නෙසං අතිවිය අත්තනො භයාවහං උපගමනකාලං ගහෙත්වා වුත්තං. තෙ පන උපධාවිත්වා අට්ඨිමත්තාවසෙසං සරීරං කත්වා ගච්ඡන්ති.

487. **යෙ ච තෙ සතතානුයොගිනොති** ඔසානගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – අහම්පි නාම රත්තියං පාණවධමත්තතො විරතො එවරූපං සම්පත්තිං

අනුභවාමි. **යෙ** පන **තෙ** පුරිසා **සුගතස්ස** බුද්ධස්ස භගවතො **සාසනෙ** අධිසීලාදිකෙ **ධුවං පයුත්තා** දළ්හං පයුත්තා **සතතං** සබ්බකාලං අනුයොගවන්තා, **තෙ** පුඤ්ඤවන්තො **කෙවලං** ලොකියසුඛෙන අසම්මිස්සං **''අසඞ්ඛතං පද''**න්ති ලද්ධනාමං **අමතමෙව අධිගච්ඡන්ති** මඤ්ඤෙ, නත්ථි තෙසං තදධිගමෙ කොචි විබන්ධොති.

එවං තෙන පෙතෙන වුත්තෙ ථෙරො තං පවත්තිං සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සබ්බම්පි වුත්තනයමෙව.

මිගලුද්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. දුතියමිගලුද්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

කූටාගාරෙ ච පාසාදෙති ඉදං භගවති වෙළුවනෙ විහරන්තෙ අපරං මිගලුද්දකපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. රාජගහෙ කිර අඤ්ඤතරො මාගවිකො මාණවො විභවසම්පන්නොපි සමානො භොගසුඛං පහාය රත්තින්දිවං මිගෙ හනන්තො විචරති. තස්ස සහායභූතො එකො උපාසකො අනුද්දයං පටිච්ච – ''සාධු, සම්ම, පාණාතිපාතතො විරමාහි, මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායා''ති ඔවාදං අදාසි. සො තං අනාදියි. අථ සො උපාසකො අඤ්ඤතරං අත්තනො මනොභාවනීයං ඛීණාසවත්ථෙරං යාචි – ''සාධු, භන්තෙ, අසුකපුරිසස්ස තථා ධම්මං දෙසෙථ, යථා සො පාණාතිපාතතො විරමෙය්‍යා''ති.

අථෙකදිවසං සො ථෙරො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො තස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා සො මාගවිකො සඤ්ජාතබහුමානො පච්චුග්ගන්ත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි ථෙරො පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ, සොපි ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා නිසීදි. තස්ස ථෙරො පාණාතිපාතෙ ආදීනවං, තතො විරතියා ආනිසංසඤ්ච පකාසෙසි. සො තං සුත්වාපි තතො විරමිතුං න ඉච්ඡි. අථ නං ථෙරො ආහ – ''සචෙ, ත්වං ආවුසො, සබ්බෙන සබ්බං විරමිතුං න සක්කොසි, රත්තිම්පි තාව විරමස්සූ''ති, සො ''සාධු, භන්තෙ, විරමාමි රත්ති''න්ති තතො විරමි. සෙසං අනන්තරවත්ථුසදිසං. ගාථාසු පන –

488.

''කූටාගාරෙ ච පාසාදෙ, පල්ලඞ්කෙ ගොනකත්ථතෙ;
පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙන, රමසි සුප්පවාදිතෙ.

489.

''තතො රත්‍යා විවසානෙ, සූරියුග්ගමනං පති;
අපවිද්ධො සුසානස්මිං, බහුදුක්ඛං නිගච්ඡසි.

490.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසී’’ති. –

තීහි ගාථාහි නාරදත්ථෙරො නං පටිපුච්ඡි. අථස්ස පෙතො –

491.

‘‘අහං රාජගහෙ රම්මෙ, රමණීයෙ ගිරිබ්බජෙ;
මිගලුද්දො පුරෙ ආසිං, ලුද්දො චාසිමසඤ්ඤතො.

492.

‘‘තස්ස මෙ සහායො සුහදයො, සද්ධො ආසි උපාසකො;
තස්ස කුලූපකො භික්ඛු, ආසි ගොතමසාවකො;
සොපි මං අනුකම්පන්තො, නිවාරෙසි පුනප්පුනං.

493.

‘‘‘මාකාසි පාපකං කම්මං, මා තාත දුග්ගතිං අගා;
සචෙ ඉච්ඡසි පෙච්ච සුඛං, විරම පාණවධා අසංයමා’.

494.

‘‘තස්සාහං වචනං සුත්වා, සුඛකාමස්ස හිතානුකම්පිනො;
නාකාසිං සකලානුසාසනිං, චිරපාපාභිරතො අබුද්ධිමා.

495.

‘‘සො මං පුන භූරිසුමෙධසො, අනුකම්පාය සංයමෙ නිවෙසයි;
‘සචෙ දිවා හනසි පාණිනො, අථ තෙ රත්තිං භවතු සංයමො’.

496.

‘‘ස්වාහං දිවා හනිත්වා පාණිනො, විරතො රත්තිමහොසි සඤ්ඤතො;
රත්තාහං පරිචාරෙමි, දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතො.

497.

‘‘තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස, අනුභොමි රත්තිං අමානුසිං;
දිවා පටිහතාව කුක්කුරා, උපධාවන්ති සමන්තා ඛාදිතුං.

498.

‘‘යෙ ච තෙ සතතානුයොගිනො, ධුවං පයුත්තා සුගතස්ස සාසනෙ;
මඤ්ඤාමි තෙ අමතමෙව කෙවලං, අධිගච්ඡන්ති පදං අසඞ්ඛත’’න්ති. –

තමත්ථං ආචික්ඛි. තාසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තනයොව.

දුතියමිගලුද්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කූටවිනිච්ඡයිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

මාලී කිරිටී කායූරීති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ කූටවිනිච්ඡයිකපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. තදා බිම්බිසාරො රාජා මාසස්ස ඡසු දිවසෙසු උපොසථං උපවසති, තං අනුවත්තන්තා බහූ මනුස්සා උපොසථං උපවසන්ති. රාජා අත්තනො සන්තිකං ආගතාගතෙ මනුස්සෙ පුච්ඡති – ‘‘කිං තුම්හෙහි උපොසථො උපවුත්ථො, උදාහු න උපවුත්ථො’’ති? තත්‍රෙකො අධිකරණෙ නියුත්තකපුරිසො පිසුණවාචො නෙකතිකො ලඤ්ජගාහකො ‘‘න උපවුත්ථොම්හී’’ති වත්තුං අසහන්තො ‘‘උපවුත්ථොම්හි, දෙවා’’ති ආහ. අථ නං රාජසමීපතො නික්ඛන්තං සහායො ආහ – ‘‘කිං, සම්ම, අජ්ජ තයා උපවුත්ථො’’ති? ‘‘භයෙනාහං, සම්ම, රඤ්ඤො සම්මුඛා එවං අවොචං, නාහං උපොසථිකො’’ති.

අථ නං සහායො ආහ – ‘‘යදි එවං උපඩ්ඪුපොසථොපි තාව තෙ අජ්ජ හොතු, උපොසථඞ්ගානි සමාදියාහී’’ති. සො තස්ස වචනං ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා අභුත්වාව මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය රත්තියං වාසූපගතො රිත්තාසයසම්භූතෙන බලවවාතහෙතුකෙන සූලෙන උපච්ඡින්නායුසඞ්ඛාරො චුතිඅනන්තරං පබ්බතකුච්ඡියං වෙමානිකපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. සො හි එකරත්තිං උපොසථරක්ඛණමත්තෙන විමානං පටිලභි දසකඤ්ඤාසහස්සපරිවාරං මහතිඤ්ච දිබ්බසම්පත්තිං. කූටවිනිච්ඡයිකතාය පන පෙසුණිකතාය ච අත්තනො පිට්ඨිමංසානි සයමෙව ඔක්කන්තිත්වා ඛාදති. තං ආයස්මා නාරදො ගිජ්ඣකූටතො ඔතරන්තො දිස්වා –

499.

‘‘මාලී කිරිටී කායූරී, ගත්තා තෙ චන්දනුස්සදා;
පසන්නමුඛවණ්ණොසි, සූරියවණ්ණොව සොභසි.

500.

‘‘අමානුසා පාරිසජ්ජා, යෙ තෙමෙ පරිචාරකා;
දස කඤ්ඤාසහස්සානි, යා තෙමා පරිචාරිකා;
තා කම්බුකායූරධරා, කඤ්චනාවෙළභූසිතා.

501.

‘‘මහානුභාවොසි තුවං, ලොමහංසනරූපවා;
පිට්ඨිමංසානි අත්තනො, සාමං උක්කච්ච ඛාදසි.

502.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පිට්ඨිමංසානි අත්තනො;

සාමං උක්කච්ච ඛාදසීති.

503.

‘‘අත්තනොහං අනත්ථාය, ජීවලොකෙ අචාරිසං;
පෙසුඤ්ඤමුසාවාදෙන, නිකතිවඤ්චනාය ච.

504.

‘‘තත්ථාහං පරිසං ගන්ත්වා, සච්චකාලෙ උපට්ඨිතෙ;
අත්ථං ධම්මං නිරාකත්වා, අධම්මමනුවත්තිසං.

505.

‘‘එවං සො ඛාදතත්තානං, යො හොති පිට්ඨිමංසිකො;
යථාහං අජ්ජ ඛාදාමි, පිට්ඨිමංසානි අත්තනො.

506.

‘‘තයිදං තයා නාරද සාමං දිට්ඨං, අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යුං;
මා පෙසුණං මා ච මුසා අභාණි, මා ඛොසි පිට්ඨිමංසිකො තුව’’න්ති.
–

ථෙරො චතූහි ගාථාහි පුච්ඡි, සොපි තස්ස චතූහි ගාථාහි එතමත්ථං විස්සජ්ජෙසි.

499. තත්ථ **මාලීති** මාලධාරී, දිබ්බපුප්ඵෙහි පටිමණ්ඩිතොති අධිප්පායො. **කිරිටීති** වෙඨිතසීසො. **කායූරීති** කෙයූරවා, බාහාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතොති අත්ථො. **ගත්තාති** සරීරාවයවා. **චන්දනුස්සදාති** චන්දනසාරානුලිත්තා. **සූරියවණ්ණොව සොභසීති** බාලසූරියසදිසවණ්ණො එව හුත්වා විරොචසි. ‘‘අරුණවණ්ණී පභාසසී’’තිපි පාළි, අරුණන්ති අරුණියෙහි දෙවෙහි සදිසවණ්ණො අරියාවකාසොති අත්ථො.

500. **පාරිසජ්ජාති** පරිසපරියාපන්නා, උපට්ඨාකාති අත්ථො. **තුවන්ති** ත්වං. **ලොමහංසනරූපවාති** පස්සන්තානං ලොමහංසජනනරූපයුත්තො. මහානුභාවතාසමඞ්ගිතාය හෙතං වුත්තං. **උක්කච්චාති** උක්කන්තිත්වා, ඡින්දිත්වාති අත්ථො.

503. **අචාරිසන්ති** අචරිං පටිපජ්ජිං. **පෙසුඤ්ඤමුසාවාදෙනාති** පෙසුඤ්ඤෙන චෙව මුසාවාදෙන ච. **නිකතිවඤ්චනාය චාති** නිකතියා වඤ්චනාය ච පතිරූපදස්සනෙන පරෙසං විකාරෙන වඤ්චනාය ච.

504. **සච්චකාලෙති** සච්චං වත්තුං යුත්තකාලෙ. **අත්ථන්ති** දිට්ඨධම්මිකාදිභෙදං හිතං. **ධම්මන්ති** කාරණං ඤායං. **නිරාකත්වාති**

ඡඩ්ඩෙත්වා පහාය. **සොති** යො පෙසුඤ්ඤාදිං ආචරති, සො සත්තො. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

කූටවිනිච්ඡයිකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ධාතුවිවණ්ණපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අන්තලික්ඛස්මිං තිට්ඨන්තොති ඉදං ධාතුවිවණ්ණපෙතවත්ථු. භගවති කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ යමකසාලානමන්තරෙ පරිනිබ්බුතෙ ධාතුවිභාගෙ ච කතෙ රාජා අජාතසත්තු අත්තනා ලද්ධධාතුභාගං ගහෙත්වා සත්ත වස්සානි සත්ත ච මාසෙ සත්ත ච දිවසෙ බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තො උළාරපූජං පවත්තෙසි. තත්ථ අසඞ්ඛෙය්‍යා අප්පමෙය්‍යා මනුස්සා චිත්තානි පසාදෙත්වා සග්ගූපගා අහෙසුං, ඡළාසීතිමත්තානි පන පුරිසසහස්සානි චිරකාලභාවිතෙන අස්සද්ධියෙන මිච්ඡාදස්සනෙන ච විපල්ලත්ථචිත්තා පසාදනීයෙපි ඨානෙ අත්තනො චිත්තානි පදොසෙත්වා පෙතෙසු උප්පජ්ජිංසු. තස්මිංයෙව රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස විභවසම්පන්නස්ස කුටුම්බිකස්ස භරියා ධීතා සුණිසා ච පසන්නචිත්තා ''ධාතුපූජං කරිස්සාමා''ති ගන්ධපුප්ඵාදීනි ගහෙත්වා ධාතුට්ඨානං ගන්තුං ආරද්ධා. සො කුටුම්බිකො ''කිං අට්ඨිකානං පූජනෙනා''ති තා පරිභාසෙත්වා ධාතුපූජං විවණ්ණෙසි. තාපි තස්ස වචනං අනාදියිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා ධාතුපූජං කත්වා ගෙහං ආගතා තාදිසෙන රොගෙන අභිභූතා නචිරස්සෙව කාලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. සො පන කොධෙන අභිභූතො නචිරස්සෙව කාලං කත්වා තෙන පාපකම්මෙන පෙතෙසු නිබ්බත්ති.

අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාකස්සපො සත්තෙසු අනුකම්පාය තථාරූපං ඉද්ධාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛාසි, යථා මනුස්සා තෙ පෙතෙ තා ච දෙවතායො පස්සන්ති. තථා පන කත්වා චෙතියඞ්ගණෙ ඨිතො තං ධාතුවිවණ්ණකං පෙතං තීහි ගාථාහි පුච්ඡි. තස්ස සො පෙතො බ්‍යාකාසි –

507.

''අන්තලික්ඛස්මිං තිට්ඨන්තො, දුග්ගන්ධො පූති වායසි;
මුඛඤ්ච තෙ කිමයො පූතිගන්ධං, ඛාදන්ති කිං කම්මමකාසි පුබ්බෙ.

508.

''තතො සත්ථං ගහෙත්වාන, ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනං;
ඛාරෙන පරිප්ඵොසිත්වා, ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනං.

509.

''කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසී''ති.

510.

‘‘අහං රාජගහෙ රම්මෙ, රමණීයෙ ගිරිබ්බජෙ;
ඉස්සරො ධනධඤ්ඤස්ස, සුපහූතස්ස මාරිස.

511.

‘‘තස්සායං මෙ භරියා ච, ධීතා ච සුණිසා ච මෙ;
තා මාලං උප්පලඤ්චාපි, පච්චග්ඝඤ්ච විලෙපනං;
ථූපං හරන්තියො වාරෙසිං, තං පාපං පකතං මයා.

512.

‘‘ඡළාසීතිසහස්සානි, මයං පච්චත්තවෙදනා;
ථූපපූජං විවණ්ණෙත්වා, පච්චාම නිරයෙ භුසං.

513.

‘‘යෙ ච ඛො ථූපපූජාය, වත්තන්තෙ අරහතො මහෙ;
ආදීනවං පකාසෙන්ති, විවෙචයෙථ නෙ තතො.

514.

‘‘ඉමා ච පස්ස අයන්තියො, මාලධාරී අලඞ්කතා;
මාලාවිපාකංනුභොන්තියො, සමිද්ධා ච තා යසස්සිනියො.

515.

‘‘තඤ්ච දිස්වාන අච්ඡෙරං, අබ්භුතං ලොමහංසනං;
නමො කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, වන්දන්ති තං මහාමුනිං.

516.

‘‘සොහං නූන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
ථූපපූජං කරිස්සාමි, අප්පමත්තො පුනප්පුන’’න්ති.

507-8. තත්ථ **දුග්ගන්ධොති** අනිට්ඨගන්ධො, කුණපගන්ධගන්ධීති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘පූති වායසී’’**ති. **තතොති** දුග්ගන්ධවායනතො කිමීහි ඛායිතබ්බතො ච උපරි. **සත්තං ගහෙත්වාන, ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනන්ති** කම්මසඤ්චොදිතා සත්තා නිසිතධාරං සත්ථං ගහෙත්වා පුනප්පුනං තං වණමුඛං අවකන්තන්ති. **ඛාරෙන පරිප්ඵොසිත්වා, ඔක්කන්තන්ති පුනප්පුනන්ති** අවකන්තිතට්ඨානෙ ඛාරොදකෙන ආසිඤ්චිත්වා පුනප්පුනම්පි අවකන්තන්ති.

510. **ඉස්සරො ධනධඤ්ඤස්ස, සුපහූතස්සාති** අතිවිය පහූතස්ස ධනස්ස ධඤ්ඤස්ස ච ඉස්සරො සාමී, අඩ්ඪො මහද්ධනොති අත්ථො.

511. **තස්සායං මෙ හරියා ච, ධීතා ච සුණිසා චාති** තස්ස මය්හං අයං පුරිමත්තභාවෙ හරියා, අයං ධීතා, අයං සුණිසා. තා දෙවභූතා ආකාසෙ ඨිතාති දස්සෙන්තො වදති. **පච්චග්ඝන්ති** අභිනවං. **ථූපං හරන්තියො වාරෙසින්ති** ථූපං පූජෙතුං උපනෙන්තියො ධාතුං විවණ්ණෙන්තො පටික්ඛිපිං. **තං පාපං පකතං මයාති** තං ධාතුවිවණ්ණනපාපං කතං සමාචරිතං මයාති විප්පටිසාරප්පත්තො වදති.

512. **ඡළාසීතිසහස්සානීති** ඡසහස්සාධිකා අසීතිසහස්සමත්තා. **මයන්ති** තෙ පෙතෙ අත්තනා සද්ධිං සඞ්ගහෙත්වා වදති. **පච්චත්තවෙදනාති** විසුං විසුං අනුභූයමානදුක්ඛවෙදනා. **නිරයෙති** බලදුක්ඛතාය පෙත්තිවිසයං නිරයසදිසං කත්වා ආහ.

513. **යෙ ච ඛො ථූපපූජාය, වත්තන්තෙ අරහතො මහෙති** අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ථූපං උද්දිස්ස පූජාමහෙ පවත්තමානෙ අහං විය යෙ ථූපපූජාය ආදීනවං දොසං පකාසෙන්ති. තෙ පුග්ගලෙ තතො පුඤ්ඤතො විවෙචයෙථ විවෙචාපයෙථ, පරිබාහිරෙ ජනයෙථාති අඤ්ඤාපදෙසෙන අත්තනො මහාජානියතං විභාවෙති.

514. **ආයන්තියොති** ආකාසෙන ආගච්ඡන්තියො. **මාලාවිපාකන්ති** ථූපෙ කතමාලාපූජාය විපාකං ඵලං. **සමිද්ධාති** දිබ්බසම්පත්තියා සමිද්ධා. **තා යසස්සිනියොති** තා පරිවාරවන්තියො.

515. **තඤ්ච දිස්වානාති** තස්ස අතිපරිත්තස්ස පූජාපුඤ්ඤස්ස අච්ඡරියං අබ්භුතං ලොමහංසනං අතිඋළාරං විපාකවිසෙසං දිස්වා. **නමො කරොන්ති සප්පඤ්ඤා, වන්දන්ති තං මහාමුනින්ති**, හන්තෙ කස්සප, ඉමා ඉත්ථියො තං උත්තමපුඤ්ඤක්ඛෙත්තභූතං වන්දන්ති අභිවාදෙන්ති, නමො කරොන්ති නමක්කාරඤ්ච කරොන්තීති අත්ථො.

516. අථ සො පෙතො සංවිග්ගමානසො සංවෙගානුරූපං ආයතිං අත්තනා කාතබ්බං දස්සෙන්තො **"සොහං නූනා"**ති ගාථමාහ. තං උත්තානත්ථමෙව.

එවං පෙතෙන වුත්තො මහාකස්සපො තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි.

ධාතුවිවණ්ණපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති ඛුද්දක-අට්ඨකථාය පෙතවත්ථුස්මිං

දසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

තතියස්ස චූළවග්ගස්ස අත්ථසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. මහාවග්ගො

1. අම්බසක්කරපෙතවත්ථුවණ්ණනා

වෙසාලී නාම නගරත්ථි වජ්ජීනන්ති ඉදං අම්බසක්කරපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති ජෙතවනෙ විහරන්තෙ අම්බසක්කරො නාම ලිච්ඡවිරාජා මිච්ඡාදිට්ඨිකො නත්ථිකවාදො වෙසාලියං රජ්ජං කාරෙසි. තෙන ච සමයෙන වෙසාලිනගරෙ අඤ්ඤතරස්ස වාණිජස්ස ආපණසමීපෙ චික්ඛල්ලං හොති, තත්ථ බහූ ජනා උප්පතිත්වා අතික්කමන්තා කිලමන්ති, කෙචි කද්දමෙන ලිම්පන්ති. තං දිස්වා සො වාණිජො ''මා ඉමෙ මනුස්සා කලලං අක්කමිංසූ''ති අපගතදුග්ගන්ධං සඞ්ඛවණ්ණපටිභාගං ගොසීසට්ඨිං ආහරාපෙත්වා නික්ඛිපාපෙසි. පකතියා ච සීලවා අහොසි අක්කොධනො සණ්හවාචො, පරෙසඤ්ච යථාභූතං ගුණං කිත්තෙති.

සො එකස්මිං දිවසෙ අත්තනො සහායස්ස න්හායන්තස්ස පමාදෙන අනොලොකෙන්තස්ස නිවාසනවත්ථං කීළාධිප්පායෙන අපනිධාය තං දුක්ඛාපෙත්වා අදාසි. භාගිනෙය්‍යො පනස්ස චොරිකාය පරගෙහතො භණ්ඩං ආහරිත්වා තස්සෙව ආපණෙ නික්ඛිපි. භණ්ඩසාමිකා වීමංසන්තා භණ්ඩෙන සද්ධිං තස්ස භාගිනෙය්‍යං තඤ්ච රඤ්ඤො දස්සෙසුං. රාජා ''ඉමස්ස සීසං ඡින්දථ, භාගිනෙය්‍යං පනස්ස සූලෙ ආරොපෙථා''ති ආණාපෙසි. රාජපුරිසා තථා අකංසු. සො කාලං කත්වා භුම්මදෙවෙසු උප්පජ්ජි. සො ගොසීසෙන සෙතුනො කතත්තා සෙතවණ්ණං දිබ්බං මනොජවං අස්සාජානීයං පටිලභි, ගුණවන්තානං වණ්ණකථනෙන තස්ස ගත්තතො දිබ්බගන්ධො වායති, සාටකස්ස පන අපනිහිතත්තා නග්ගො අහොසි. සො අත්තනා පුබ්බෙ කතකම්මං ඔලොකෙන්තො තදනුසාරෙන අත්තනො භාගිනෙය්‍යං සූලෙ ආරොපිතං දිස්වා කරුණාය චොදියමානො මනොජවං අස්සං අභිරුහිත්වා අඩ්ඪරත්තිසමයෙ තස්ස සූලා රොපිතට්ඨානං ගන්ත්වා අවිදූරෙ ඨිතො ''ජීව, භො, ජීවිතමෙව සෙය්‍යො''ති දිවසෙ දිවසෙ වදති.

තෙන ච සමයෙන අම්බසක්කරො රාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතො නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ වාතපානං විවරිත්වා රාජවිභූතිං පස්සන්තිං එකං ඉත්ථිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා පච්ඡාසනෙ නිසින්නස්ස පුරිසස්ස ''ඉමං ඝරං ඉමඤ්ච ඉත්ථිං උපධාරෙහී''ති සඤ්ඤං දත්වා අනුක්කමෙන අත්තනො රාජගෙහං පවිට්ඨො තං පුරිසං පෙසෙසි – ''ගච්ඡ, භණෙ, තස්සා ඉත්ථියා සසාමිකභාවං වා අසාමිකභාවං වා ජානාහී''ති. සො ගන්ත්වා තස්සා සසාමිකභාවං ඤත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තස්සා ඉත්ථියා පරිග්ගහණූපායං චින්තෙන්තො තස්සා සාමිකං පක්කොසාපෙත්වා ''එහි, භණෙ, මං උපට්ඨාහී''ති ආහ. සො අනිච්ඡන්තොපි ''රාජා අත්තනො වචනං අකරොන්තෙ මයි රාජදණ්ඩං කරෙය්‍යා''ති භයෙන රාජුපට්ඨානං සම්පටිච්ඡිත්වා දිවසෙ දිවසෙ රාජුපට්ඨානං ගච්ඡති. රාජාපි තස්ස භත්තවෙතනං දාපෙත්වා කතිපයදිවසාතික්කමෙන පාතොව උපට්ඨානං ආගතං එවමාහ – ''ගච්ඡ,

භණෙ, අමුම්හි ඨානෙ එකා පොක්ඛරණී අත්ථි, තතො අරුණවණ්ණමත්තිකං රත්තුප්පලානි ච ආනෙහි, සචෙ අජ්ජෙව නාගච්ඡෙය්‍යාසි, ජීවිතං තෙ නත්ථී''ති. තස්මිඤ්ච ගතෙ ද්වාරපාලං ආහ – ''අජ්ජ අනත්ථඞ්ගතෙ එව සූරියෙ සබ්බද්වාරානි ථකෙතබ්බානී''ති.

සා ච පොක්ඛරණී වෙසාලියා තියොජනමත්ථකෙ හොති, තථාපි සො පුරිසො මරණභයතජ්ජිතො වාතවෙගෙන පුබ්බණ්හෙයෙව තං පොක්ඛරණිං සම්පාපුණි. ''සා ච පොක්ඛරණී අමනුස්සපරිග්ගහිතා''ති පගෙව සුතත්තා භයෙන සො ''අත්ථි නු ඛො එත්ථ කොචි පරිස්සයො''ති සමන්තතො අනුපරියායති. තං දිස්වා පොක්ඛරණිපාලකො අමනුස්සො කරුණායමානරූපො මනුස්සරූපෙන උපසඞ්කමිත්වා ''කිමත්ථං, භො පුරිස, ඉධාගතොසී''ති ආහ. සො තස්ස තං පවත්තිං කථෙසි. සො ''යදි එවං යාවදත්ථං ගණ්හාහී''ති අත්තනො දිබ්බරූපං දස්සෙත්වා අන්තරධායි.

සො තත්ථ අරුණවණ්ණමත්තිකං රත්තුප්පලානි ච ගහෙත්වා අනත්ථඞ්ගතෙයෙව සූරියෙ නගරද්වාරං සම්පාපුණි. තං දිස්වා ද්වාරපාලො තස්ස විරවන්තස්සෙව ද්වාරං ථකෙසි. සො ථකිතෙ ද්වාරෙ පවෙසනං අලභන්තො ද්වාරසමීපෙ සූලෙ ආරොපිතං පුරිසං දිස්වා ''එතෙ මයි අනත්ථඞ්ගතෙ එව සූරියෙ ආගතෙ විරවන්තෙ එවං ද්වාරං ථකෙසුං. 'අහං කාලෙයෙව ආගතො, මම දාසො නත්ථී'ති තයාපි ඤාතං හොතූ''ති සක්ඛිමකාසි. තං සුත්වා සො ආහ ''අහං සූලෙ ආවුතො වජ්ඣො මරණාභිමුඛො, කථං තව සක්ඛි හොමි. එකො පනෙත්ථ පෙතො මහිද්ධිකො මම සමීපං ආගමිස්සති, තං සක්ඛිං කරොහී''ති. ''කථං පන සො මයා දට්ඨබ්බො''ති? ඉධෙව ත්වං තිට්ඨ, ''සයමෙව දක්ඛිස්සසී''ති. සො තත්ථ ඨිතො මජ්ඣිමයාමෙ තං පෙතං ආගතං දිස්වා සක්ඛිං අකාසි. විභාතාය ච රත්තියා රඤ්ඤා ''මම ආණා තයා අතික්කන්තා, තස්මා රාජදණ්ඩං තෙ කරිස්සාමී''ති වුත්තෙ, දෙව, මයා තව ආණා නාතික්කන්තා, අනත්ථඞ්ගතෙ එව සූරියෙ අහං ඉධාගතොති. තත්ථ කො තෙ සක්ඛීති? සො තස්ස සූලාවුතස්ස පුරිසස්ස සන්තිකෙ ආගච්ඡන්තං නග්ගපෙතං ''සක්ඛී''ති නිද්දිසිත්වා ''කථමෙතං අම්හෙහි සද්ධාතබ්බ''න්ති රඤ්ඤා වුත්තෙ ''අජ්ජ රත්තියං තුම්හෙහි සද්ධාතබ්බං පුරිසං මයා සද්ධිං පෙසෙථා''ති ආහ. තං සුත්වා රාජා සයමෙව තෙන සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා ඨිතො පෙතෙන ච තත්ථාගන්ත්වා ''ජීව, භො, ජීවිතමෙව සෙය්‍යො''ති වුත්තෙ තං **''සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථී''**තිආදිනා පඤ්චහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි. ඉදානි ආදිතො පන **''වෙසාලි නාම නගරත්ථි වජ්ජීන''**න්ති ගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා –

517.

''වෙසාලි නාම නගරත්ථි වජ්ජීනං, තත්ථ අහු ලිච්ඡවි අම්බසක්කරො;

දිස්වාන පෙතං නගරස්ස බාහිරං, තත්ථෙව පුච්ඡිත්ථ තං කාරණත්ථිකො.

518.

‘‘සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථි, අභික්කමො නත්ථි පටික්කමො ච;
අසිතපීතඛායිතවත්ථභොගා, පරිචාරණා සාපි ඉමස්ස නත්ථි.

519.

‘‘යෙ ඤාතකා දිට්ඨසුතා සුහජ්ජා, අනුකම්පකා යස්ස අහෙසුං පුබ්බෙ;
දට්ඨුම්පි තෙ දානි න තං ලභන්ති, විරාජිතත්තො හි ජනෙන තෙන.

520.

‘‘න ඔග්ගතත්තස්ස භවන්ති මිත්තා, ජහන්ති මිත්තා විකලං විදිත්වා;
අත්ථඤ්ච දිස්වා පරිවාරයන්ති, බහූ මිත්තා උග්ගතත්තස්ස හොන්ති.

521.

‘‘නිහීනත්තො සබ්බභොගෙහි කිච්ඡො, සම්මක්ඛිතො සම්පරිභින්නගත්තො;
උස්සාවබින්දූව පලිම්පමානො, අජ්ජ සුවෙ ජීවිතස්සූපරොධො.

522.

‘‘එතාදිසං උත්තමකිච්ඡප්පත්තං,
උත්තාසිතං පුචිමන්දස්ස සූලෙ;
අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන වදෙසි යක්ඛ,
‘ජීව භො ජීවිතමෙව සෙය්‍යො’’’ති.

517. තත්ථ **තත්ථාති** තස්සං වෙසාලියං. **නගරස්ස බාහිරන්ති** නගරස්ස බහි භවං, වෙසාලිනගරස්ස බහි එව ජාතං පවත්තං සම්බන්ධං. **තත්ථෙවාති** යත්ථ තං පස්සි, තත්ථෙව ඨානෙ. **තන්ති** තං පෙතං. **කාරණත්ථිකොති** ‘‘ජීව, භො, ජීවිතමෙව සෙය්‍යො’’ති වුත්තඅත්ථස්ස කාරණෙන අත්ථිකො හුත්වා.

518. **සෙය්‍යා නිසජ්ජා නයිමස්ස අත්ථීති** පිට්ඨිපසාරණලක්ඛණා සෙය්‍යා, පල්ලඞ්කාභුජනලක්ඛණා නිසජ්ජා ච ඉමස්ස සූලෙ ආරොපිතපුග්ගලස්ස නත්ථි. **අභික්කමො නත්ථි පටික්කමො චාති** අභික්කමාදිලක්ඛණං අප්පමත්තකම්පි ගමනං ඉමස්ස නත්ථි. **පරිචාරිකා සාපීති** යා අසිතපීතඛායිතවත්ථපරිභොගාදිලක්ඛණා ඉන්ද්‍රියානං පරිචාරණා, සාපි ඉමස්ස නත්ථි. ‘‘පරිහරණා සාපී’’ති වා පාඨො, අසිතාදිපරිභොගවසෙන ඉන්ද්‍රියානං පරිහරණා, සාපි ඉමස්ස නත්ථි විගතජීවිතත්තාති අත්ථො. ‘‘පරිචාරණා සාපී’’ති කෙචි පඨන්ති.

519. **දිට්ඨසුතා සුහජ්ජා, අනුකම්පකා යස්ස අහෙසුං පුබ්බෙති** සන්දිට්ඨසහායා චෙව අදිට්ඨසහායා ච යස්ස මිත්තා අනුද්දයාවන්තො යෙ අස්ස ඉමස්ස පුබ්බෙ අහෙසුං. **දට්ඨුම්පීති** පස්සිතුම්පි න ලභන්ති, කුතො සහ වසිතුන්ති අත්ථො. **විරාජිතත්තොති** පරිච්චත්තසභාවො. **ජනෙන තෙනාති** තෙන ඤාතිආදිජනෙන.

520. **න ඔග්ගතත්තස්ස භවන්ති මිත්තාති** අපගතවිඤ්ඤාණස්ස මතස්ස මිත්තා නාම න හොන්ති තස්ස මිත්තෙහි කාතබ්බකිච්චස්ස අතික්කන්තත්තා. **ජහන්ති මිත්තා විකලං විදිත්වාති** මතො තාව තිට්ඨතු, ජීවන්තම්පි භොගවිකලං පුරිසං විදිත්වා ‘‘න ඉතො කිඤ්චි ගය්හුපග’’න්ති මිත්තා පජහන්ති. **අත්ථඤ්ච දිස්වා පරිවාරයන්තීති** තස්ස පන සන්තකං අත්ථං ධනං දිස්වා පියවාදිනො මුඛුල්ලොකිකා හුත්වා තං පරිවාරෙන්ති. **බහූ මිත්තා උග්ගතත්තස්ස හොන්තීති** විභවසම්පත්තියා උග්ගතසභාවස්ස සමිද්ධස්ස බහූ අනෙකා මිත්තා හොන්ති, අයං ලොකියසභාවොති අත්ථො.

521. **නිහීනත්තො සබ්බභොගෙහීති** සබ්බෙහි උපභොගපරිභොගවත්ථූහි පරිහීනත්තො. **කිච්ඡොති** දුක්ඛිතො. **සම්මක්ඛිතොති** රුහිරෙහි සම්මක්ඛිතසරීරො. **සම්පරිභින්නගත්තොති** සූලෙන අබ්භන්තරෙ විදාලිතගත්තො. **උස්සාවබින්දූව පලිම්පමානොති** තිණග්ගෙ ලිම්පමානඋස්සාවබින්දුසදිසො. **අජ්ජ සුවෙති** අජ්ජ වා සුවෙ වා ඉමස්ස නාම පුරිසස්ස ජීවිතස්ස උපරොධො නිරොධො, තතො උද්ධං නප්පවත්තතීති අත්ථො.

522. **උත්තාසිතන්ති** ආවුතං ආරොපිතං. **පුචිමන්දස්ස සූලෙති** නිම්බරුක්ඛස්ස දණ්ඩෙන කතසූලෙ. **කෙන වණ්ණෙනාති** කෙන කාරණෙන. **ජීව, භො, ජීවිතමෙව සෙය්‍යොති**, භො පුරිස, ජීව. කස්මා? සූලං ආරොපිතස්සාපි හි තෙ ඉධ ජීවිතමෙව ඉතො චුතස්ස ජීවිතතො සතභාගෙන සහස්සභාගෙන සෙය්‍යො සුන්දරතරොති.

එවං තෙන රඤ්ඤා පුච්ඡිතො සො පෙතො අත්තනො අධිප්පායං පකාසෙන්තො –

523.

‘‘සාලොහිතො එස අහොසි මය්හං, අහං සරාමි පුරිමාය ජාතියා;
දිස්වා ච මෙ කාරුඤ්ඤමහොසි රාජ, මා පාපධම්මො නිරයං පතායං.

524.

‘‘ඉතො චුතො ලිච්ඡවි එස පොසො, සත්තුස්සදං නිරයං ඝොරරූපං;
උපපජ්ජති දුක්කටකම්මකාරී, මහාභිතාපං කටුකං භයානකං.

525.

‘‘අනෙකභාගෙන ගුණෙන සෙය්‍යො, අයමෙව සූලො නිරයෙන තෙන;
එකන්තදුක්ඛං කටුකං භයානකං, එකන්තතිබ්බං නිරයං පතායං.

526.

‘‘ඉදඤ්ච සුත්වා වචනං මමෙසො, දුක්ඛූපනීතො විජහෙය්‍ය පාණං;
තස්මා අහං සන්තිකෙ න භණාමි, මා මෙකතො ජීවිතස්සූපරොධො’’ති. –

චතස්සො ගාථා අභාසි.

523. තත්ථ **සාලොහිතො** සමානලොහිතො යොනිසම්බන්ධෙන සම්බන්ධො, ඤාතකොති අත්ථො. **පුරිමාය ජාතියා**ති පුරිමත්තභාවෙ. **මා පාපධම්මො නිරයං පතායන්**ති අයං පාපධම්මො පුරිසො නිරයං මා පති, මා නිරයං උපපජ්ජීති ඉමං දිස්වා මෙ කාරුඤ්ඤං අහොසීති යොජනා.

524. **සත්තුස්සදන්**ති පාපකාරීහි සත්තෙහි උස්සන්නං, අථ වා පඤ්චවිධබන්ධනං, මුඛෙ තත්තලොහසෙචනං, අඞ්ගාරපබ්බතාරොපනං, ලොහකුම්භිපක්ඛෙපනං, අසිපත්තවනප්පවෙසනං, වෙත්තරණියං සමොතරණං, මහානිරයෙ පක්ඛෙපොති. ඉමෙහි සත්තහි පඤ්චවිධබන්ධනාදීහි දාරුණකාරණෙහි උස්සන්නං, උපරූපරි නිචිතන්ති අත්ථො. **මහාභිතාපන්**ති මහාදුක්ඛං, මහාඅග්ගිසන්තාපං වා. **කටුකන්**ති අනිට්ඨං. **භයානකන්**ති භයජනකං.

525. **අනෙකභාගෙන ගුණෙනා**ති අනෙකකොට්ඨාසෙන ආනිසංසෙන. **අයමෙව සූලො නිරයෙන තෙනා**ති තතො ඉමස්ස උප්පත්තිට්ඨානභූතතො නිරයතො අයමෙව සූලො සෙය්‍යොති. නිස්සක්කෙ හි ඉදං කරණවචනං. **එකන්ත තිබ්බන්**ති එකන්තෙනෙව තිබ්බදුක්ඛං, නියතමහාදුක්ඛන්ති අත්ථො.

526. **ඉදඤ්ච සුත්වා වචනං මමෙසො**ති ‘‘ඉතො චුතො’’තිආදිනා වුත්තං මම වචනං සුත්වා එසො පුරිසො දුක්ඛූපනීතො මම වචනෙන නිරයදුක්ඛං උපනීතො විය හුත්වා. **විජහෙය්‍ය පාණන්**ති අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජෙය්‍ය. **තස්මා**ති තෙන කාරණෙන. **මා මෙකතො**ති ‘‘මයා එකතො ඉමස්ස පුරිසස්ස ජීවිතස්ස උපරොධො මා හොතූ’’ති ඉමස්ස සන්තිකෙ ඉදං වචනං අහං න භණාමි, අථ ඛො ‘‘ජීව, භො, ජීවිතමෙව සෙය්‍යො’’ති ඉදමෙව භණාමීති අධිප්පායො.

එවං පෙතෙන අත්තනො අධිප්පායෙ පකාසිතෙ පුන රාජා පෙතස්ස පවත්තිං පුච්ඡිතුං ඔකාසං කරොන්තො ඉමං ගාථමාහ –

527.

‘‘අඤ්ඤාතො එසො පුරිසස්ස අත්ථො, අඤ්ඤම්පි ඉච්ඡාමසෙ පුච්ඡිතුං තුවං;
ඔකාසකම්මං සචෙ නො කරොසි, පුච්ඡාම තං නො න ච කුජ්ඣිතබ්බ’’න්ති.

528.

‘‘අද්ධා පටිඤ්ඤා මෙ තදා අහු, නාචික්ඛණා අප්පසන්නස්ස හොති;
අකාමා සද්ධෙය්‍යවචොති කත්වා, පුච්ඡස්සු මං කාමං යථා විසය්හ’’න්ති. –

ඉමා රඤ්ඤො පෙතස්ස ච වචනපටිවචනගාථා.

527. තත්ථ **අඤ්ඤාතොති** අවගතො. **ඉච්ඡාමසෙති** ඉච්ඡාම. **නොති** අම්හාකං. **න ච කුජ්ඣිතබ්බන්ති** ‘‘ඉමෙ මනුස්සා යංකිඤ්චි පුච්ඡන්තී’’ති කොධො න කාතබ්බො.

528. **අද්ධාති** එකංසෙන. **පටිඤ්ඤා මෙති** ඤාණවසෙන මය්හං ‘‘පුච්ඡස්සූ’’ති පටිඤ්ඤා, ඔකාසදානන්ති අත්ථො. **තදා අහූති** තස්මිං කාලෙ පඨමදස්සනෙ අහොසි. **නාචික්ඛණා අප්පසන්නස්ස හොතීති** අකථනා අප්පසන්නස්ස හොති. පසන්නො එව හි පසන්නස්ස කිඤ්චි කථෙති. ත්වං පන තදා මයි අප්පසන්නො, අහඤ්ච තයි, තෙන පටිජානිත්වා කථෙතුකාමො නාහොසි. ඉදානි පනාහං තුය්හං **අකාමා සද්ධෙය්‍යවචො** අකාමො එව සද්ධාතබ්බවචනො **ඉති කත්වා** ඉමිනා කාරණෙන. **පුච්ඡස්සු මං කාමං යථා විසය්හන්ති** ත්වං යථා ඉච්ඡසි, තමත්ථං මං පුච්ඡස්සු. අහං පන යථා විසය්හං යථා මය්හං සහිතුං සක්කා, තථා අත්තනො ඤාණබලානුරූපං කථෙස්සාමීති අධිප්පායො.

එවං පෙතෙන පුච්ඡනාය ඔකාසෙ කතෙ රාජා –

529.

‘‘යං කිඤ්චහං චක්ඛුනා පස්සිසාමි,
සබ්බම්පි තාහං අභිසද්දහෙය්‍යං;
දිස්වාව තං නොපි චෙ සද්දහෙය්‍යං,
කරෙය්‍යාසි මෙ යක්ඛ නියස්සකම්ම’’න්ති. –

ගාථමාහ. තස්සත්ථො – අහං යං කිඤ්චිදෙව චක්ඛුනා පස්සිස්සාමි, තං සබ්බම්පි තථෙව අහං අභිසද්දහෙය්‍යං, තං පන දිස්වාව තං වචනං නොපි චෙ සද්දහෙය්‍යං. යක්ඛ, මය්හං නියස්සකම්මං නිග්ගහකම්මං කරෙය්‍යාසීති. අථ වා **යං කිඤ්චහං චක්ඛුනා පස්සිස්සාමීති** අහං යං කිඤ්චිදෙව චක්ඛුනා පස්සිස්සාමි අචක්ඛුගොචරස්ස අදස්සනතො. **සබ්බම්පි තාහං**

අභිසද්දහෙය්‍යාසන්ති සබ්බම්පි තෙ අහං දිට්ඨං සුතං අඤ්ඤං වා අභිසද්දහෙය්‍යං. තාදිසො හි මය්හං තයි අභිප්පසාදොති අධිප්පායො. පච්ඡිමපදස්ස පන යථාවුත්තොව අත්ථො.

තං සුත්වා පෙතො –

530.

‘‘සච්චප්පටිඤ්ඤා තව මෙසා හොතු, සුත්වාන ධම්මං ලභ සුප්පසාදං;
අඤ්ඤත්ථිකො නො ච පදුට්ඨචිත්තො, යං තෙ සුතං අසුතඤ්චාපි ධම්මං;
සබ්බම්පි අක්ඛිස්සං යථා පජාන’’න්ති. – ගාථමාහ; ඉතො පරං –

531.

‘‘සෙතෙන අස්සෙන අලඞ්කතෙන, උපයාසි සූලාවුතකස්ස සන්තිකෙ;
යානං ඉදං අබ්භුතං දස්සනෙය්‍යං, කිස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකොති.

532.

‘‘වෙසාලියා නගරස්ස මජ්ඣෙ, චික්ඛල්ලමග්ගෙ නරකං අහොසි;
ගොසීසමෙකාහං පසන්නචිත්තො, සෙතං ගහෙත්වා නරකස්මිං නික්ඛිපිං.

533.

‘‘එතස්මිං පාදානි පතිට්ඨපෙත්වා, මයඤ්ච අඤ්ඤෙ ච අතික්කමිම්හා;
යානං ඉදං අබ්භුතං දස්සනෙය්‍යං, තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකොති.

534.

‘‘වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති, ගන්ධො ච තෙ සබ්බදිසා පවායති;
යක්ඛිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, නග්ගො චාසි කිස්ස අයං විපාකොති.

535.

‘‘අක්කොධනො නිච්චපසන්නචිත්තො, සණ්හාහි වාචාහි ජනං උපෙමි;
තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකො, දිබ්බො මෙ වණ්ණො සතතං පභාසති.

536.

‘‘යසඤ්ච කිත්තිඤ්ච ධම්මෙ ඨිතානං, දිස්වාන මන්තෙමි පසන්නචිත්තො;
තස්සෙව කම්මස්ස අයං විපාකො, දිබ්බො මෙ ගන්ධො සතතං පවායති.

537.

‘‘සහායානං තිත්ථස්මිං න්හායන්තානං, ථලෙ ගහෙත්වා නිදහිස්ස දුස්සං;
ඛිඩ්ඩත්ථිකො නො ච පදුට්ඨචිත්තො, තෙනම්හි නග්ගො කසිරා ච වුත්තීති.

538.

‘‘යො කීළමානො පකරොති පාපං, තස්සෙදිසං කම්මවිපාකමාහු;
අකීළමානො පන යො කරොති, කිං තස්ස කම්මස්ස විපාකමාහූති.

539.

‘‘යෙ දුට්ඨසඞ්කප්පමනා මනුස්සා, කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨා;
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං, අසංසයං තෙ නිරයං උපෙන්ති.

540.

‘‘අපරෙ පන සුගතිමාසමානා, දානෙ රතා සඞ්ගහිතත්තභාවා;
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං, අසංසයං තෙ සුගතිං උපෙන්තී’’ති. –

තෙසං උභින්නං වචනපටිවචනගාථා හොන්ති.

530. තත්ථ **සච්චප්පටිඤ්ඤා තව මෙසා හොතූ**ති ‘‘සබ්බම්පි තාහං අභිසද්දහෙය්‍යා’’න්ති තව එසා පටිඤ්ඤා මය්හං සච්චං හොතු. **සුත්වාන ධම්මං ලභ සුප්පසාද**න්ති මයා වුච්චමානං ධම්මං සුත්වා සුන්දරං පසාදං ලභස්සු. **අඤ්ඤත්ථිකො**ති ආජානනත්ථිකො. **යථා පජාන**න්ති යථා අඤ්ඤොපි පජානන්තො, ‘‘යථාපි ඤාත’’න්ති වා මයා යථා ඤාතන්ති අත්ථො.

531. **කිස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකො**ති කිස්සෙතං කිස්ස නාම එතං, කිස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො. **එත**න්ති වා නිපාතමත්තං, කිස්ස කම්මස්සාති යොජනා. ‘‘කිස්ස තෙ’’ති ච කෙචි පඨන්ති.

532-33. **චික්ඛල්ලමග්ගෙ**ති චික්ඛල්ලවති පථම්හි. **නරක**න්ති ආවාටං. **එකාහ**න්ති එකං අහං. **නරකස්මිං නික්ඛිපි**න්ති යථා කද්දමො න අක්කමීයති, එවං තස්මිං චික්ඛල්ලාවාටෙ ඨපෙසිං. **තස්සා**ති තස්ස ගොසීසෙන සෙතුකරණස්ස.

536-7. ධම්මෙ ඨිතානන්ති ධම්මචාරීනං සමචාරීනං. **මන්තෙමීති** කථෙමි කිත්තයාමි. **ඛිඩ්ඩත්ථීකොති** හසාධිප්පායො. **නො ච පදුට්ඨචිත්තොති** දුස්සසාමිකෙ න දූසිතචිත්තො, න අවහරණාධිප්පායො නාපි විනාසාධිප්පායොති අත්ථො.

538. **අකීළමානොති** අඛිඩ්ඩාධිප්පායො, ලොභාදීහි දූසිතචිත්තො. **කිං තස්ස කම්මස්ස විපාකමාහූති** තස්ස තථා කතස්ස පාපකම්මස්ස කීව කටුකං දුක්ඛවිපාකං පණ්ඩිතා ආහු.

539-40. **දුට්ඨසඞ්කප්පමනාති** කාමසඞ්කප්පාදිවසෙන දූසිතමනොවිතක්කා, එතෙන මනොදුච්චරිතමාහ. **කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨාති** පාණාතිපාතාදිවසෙන කායවාචාහි මලිනා. **ආසමානාති** ආසීසමානා පත්ථයමානා.

එවං පෙතෙන සඞ්ඛෙපෙනෙව කම්මඵලෙසු විභජිත්වා දස්සිතෙසු තං අසද්දහන්තො රාජා –

541.

''තං කින්ති ජානෙය්‍යමහං අවෙච්ච, කල්‍යාණපාපස්ස අයං විපාකො;

කිං වාහං දිස්වා අභිසද්දහෙය්‍යං, කො වාපි මං සද්දහාපෙය්‍ය එත''න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **තං කින්ති ජානෙය්‍යමහං අවෙච්චාති** යොයං තයා ''යෙ දුට්ඨසඞ්කප්පමනා මනුස්සා, කායෙන වාචාය ච සංකිලිට්ඨා''තිආදිනා. ''අපරෙ පන සුගතිමාසමානා''තිආදිනා ච කල්‍යාණස්ස පාපස්ස ච කම්මස්ස විපාකො විභජිත්වා වුත්තො, තං කින්ති කෙන කාරණෙන අහං අවෙච්ච අපරපච්චයභාවෙන සද්දහෙය්‍යං. **කිං වාහං දිස්වා අභිසද්දහෙය්‍යන්ති** කිංදිසං වා පනාහං පච්චක්ඛභූතං නිදස්සනං දිස්වා පටිසද්දහෙය්‍යං. **කො වාපි මං සද්දහාපෙය්‍ය එතන්ති** කො වා විඤ්ඤූ පුරිසො පණ්ඩිතො එතමත්ථං මං සද්දහාපෙය්‍ය, තං කථෙහීති අත්ථො.

තං සුත්වා පෙතො කාරණෙන තමත්ථං තස්ස පකාසෙන්තො –

542.

''දිස්වා ච සුත්වා අභිසද්දහස්සු, කල්‍යාණපාපස්ස අයං විපාකො;

කල්‍යාණපාපෙ උභයෙ අසන්තෙ, සියා නු සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා.

543.

''නො චෙත්ථ කම්මානි කරෙය්‍යුං මච්චා, කල්‍යාණපාපානි මනුස්සලොකෙ;

නාහෙසුං සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා, හීනා පණීතා ච මනුස්සලොකෙ.

544.

''යස්මා ච කම්මානි කරොන්ති මච්චා, කල්‍යාණපාපානි මනුස්සලොකෙ;
තස්මා හි සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා, හීනා පණීතා ච මනුස්සලොකෙ.

545.

''ද්වයජ්ජ කම්මානං විපාකමාහු, සුඛස්ස දුක්ඛස්ස ච වෙදනීයං;
තා දෙවතායො පරිචාරයන්ති, පච්චෙන්ති බාලා ද්වයතං අපස්සිනො''ති. –

ගාථා අභාසි.

542. තත්ථ **දිස්වා** වාති පච්චක්ඛතො දිස්වාපි. **සුත්වා**ති ධම්මං සුත්වා තදනුසාරෙන නයං නෙන්තො අනුමිනන්තො. **කල්‍යාණපාපස්සා**ති කුසලස්ස අකුසලස්ස ච කම්මස්ස අයං සුඛො අයං දුක්ඛො ච විපාකොති අභිසද්දහස්සු. **උභයෙ අසන්තෙ**ති කල්‍යාණෙ පාපෙ වාති දුවිධෙ කම්මෙ අවිජ්ජමානෙ. **සියා නු සත්තා සුගතා දුග්ගතා වා**ති ''ඉමෙ සත්තා සුගතිං ගතා දුග්ගතිං ගතා වා, සුගතියං වා අඩ්ඪා දුග්ගතියං දලිද්දා වා''ති අයමත්ථො කිං නු සියා කථං සම්භවෙය්‍යාති අත්ථො.

543-4. ඉදානි යථාවුත්තමත්ථං **''නො චෙත්ථ කම්මානී''**ති ච **''යස්මා ච කම්මානී''**ති ච ගාථාද්වයෙන බ්‍යතිරෙකතො අන්වයතො ච විභාවෙති. තත්ථ **හීනා පණීතා**ති කුලරූපාරොග්‍යපරිවාරාදීහි හීනා උළාරා ච.

545. **ද්වයජ්ජ කම්මානං විපාකමාහු**ති ද්වයං දුවිධං අජ්ජ ඉදානි කම්මානං සුචරිතදුච්චරිතානං විපාකං වදන්ති කථෙන්ති. කිං තන්ති ආහ **''සුඛස්ස දුක්ඛස්ස ච වෙදනීය''**න්ති, ඉට්ඨස්ස ච අනිට්ඨස්ස ච අනුභවනයොග්ගං. **තා දෙවතායො පරිචාරයන්තී**ති යෙ උක්කංසවසෙන සුඛවෙදනීයං විපාකං පටිලභන්ති, තෙ දෙවලොකෙ තා දෙවතා හුත්වා දිබ්බසුඛසමප්පිතා ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරෙන්ති. **පච්චෙන්ති බාලා ද්වයතං අපස්සිනො**ති යෙ බාලා කම්මඤ්ච කම්මඵලඤ්චාති ද්වයං අපස්සන්තා අසද්දහන්තා, තෙ පාපප්පසුතා දුක්ඛවෙදනීයං විපාකං අනුභවන්තා නිරයාදීසු කම්මුනා පච්චෙන්ති දුක්ඛං පාපුණන්ති.

එවං කම්මඵලං සද්දහන්තො පන ත්වං කස්මා එවරූපං දුක්ඛං පච්චනුභවසීති අනුයොගං සන්ධාය –

546.

''න මත්ථි කම්මානි සයංකතානි, දත්වාපි මෙ නත්ථි යො ආදිසෙය්‍ය;

අච්ඡාදනං සයනමථන්නපානං, තෙනම්හි නග්ගො කසිරා ච වුත්තී''ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **න මත්ථි කම්මානි සයංකතානීති** යස්මා සයං අත්තනා පුබ්බෙ කතානි පුඤ්ඤකම්මානි මම නත්ථි න විජ්ජන්ති, යෙහි ඉදානි අච්ඡාදනාදීනි ලභෙය්‍යං. **දත්වාපි මෙ නත්ථි යො ආදිසෙය්‍යාති** යො සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං දත්වා ''අසුකස්ස පෙතස්ස හොතූ''ති මෙ ආදිසෙය්‍ය උද්දිසෙය්‍ය, සො නත්ථි. **තෙනම්හි නග්ගො කසිරා ච වුත්තීති** තෙන දුවිධෙනාපි කාරණෙන ඉදානි නග්ගො නිච්චොළො අම්හි, කසිරා දුක්ඛා ච වුත්ති ජීවිකා හොතීති.

තං සුත්වා රාජා තස්ස අච්ඡාදනාදිලාභං ආකඞ්ඛන්තො –

547.

''සියා නු ඛො කාරණං කිඤ්චි යක්ඛ, අච්ඡාදනං යෙන තුවං ලභෙථ;
ආචික්ඛ මෙ ත්වං යදත්ථි හෙතු, සද්ධායිකං හෙතුවචො සුණොමා''ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **යෙනාති** යෙන කාරණෙන ත්වං **අච්ඡාදනං ලභෙථ** ලභෙය්‍යාසි, **කිඤ්චි** තං **කාරණං සියා නු ඛො** භවෙය්‍ය නු ඛොති අත්ථො. **යදත්ථීති** යදි අත්ථි.

අථස්ස පෙතො තං කාරණං ආචික්ඛන්තො –

548.

''කප්පිතකො නාම ඉධත්ථි භික්ඛු, ඣායී සුසීලො අරහා විමුත්තො;
ගුත්තින්ද්‍රියො සංවුතපාතිමොක්ඛො, සීතිභූතො උත්තමදිට්ඨිපත්තො.

549.

''සඛිලො වදඤ්ඤූ සුවචො සුමුඛො, ස්වාගමො සුප්පටිමුත්තකො ච;
පුඤ්ඤස්ස ඛෙත්තං අරණවිහාරී, දෙවමනුස්සානඤ්ච දක්ඛිණෙය්‍යො.

550.

''සන්තො විධූමො අනීඝො නිරාසො, මුත්තො විසල්ලො අමමො අවඞ්කො;
නිරූපධී සබ්බපපඤ්චඛීණො, තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තො ජුතිමා.

551.

‘‘අප්පඤ්ඤාතො දිස්වාපි න ච සුජානො, මුනීති නං වජ්ජිසු වොහරන්ති;
ජානන්ති තං යක්ඛභූතා අනෙජං, කල්‍යාණධම්මං විචරන්තං ලොකෙ.

552.
‘‘තස්ස තුවං එකයුගං දුවෙ වා, මමුද්දිසිත්වාන සචෙ දදෙථ;
පටිග්ගහීතානි ච තානි අස්සු, මමඤ්ච පස්සෙථ සන්නද්ධදුස්ස’’න්ති. –

ගාථා අභාසි.

548. තත්ථ **කප්පිතකො නාමාති** ජටිලසහස්සස්ස අබ්භන්තරෙ ආයස්මතො උපාලිත්ථෙරස්ස උපජ්ඣායං සන්ධාය වදති. **ඉධාති** ඉමිස්සා වෙසාලියා සමීපෙ. **ඣායීති** අග්ගඵලඣානෙන ඣායී. **සීතිභූතොති** සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහවූපසමෙන සීතිභාවප්පත්තො. **උත්තමදිට්ඨිපත්තොති** උත්තමං අග්ගඵලං සම්මාදිට්ඨිං පත්තො.

549. **සඛිලොති** මුදු. **සුවචොති** සුබ්බචො. **ස්වාගමොති** සුට්ඨු ආගතාගමො. **සුප්පටිමුත්තකොති** සුට්ඨු පටිමුත්තකවාචො, මුත්තභාණීති අත්ථො. **අරණවිහාරීති** මෙත්තාවිහාරී.

550. **සන්තොති** උපසන්තකිලෙසො. **විධූමොති** විගතමිච්ඡාවිතක්කධූමො. **අනීඝොති** නිද්දුක්ඛො. **නිරාසොති** නිත්තණ්හො. **මුත්තොති** සබ්බභවෙහි විමුත්තො. **විසල්ලොති** වීතරාගාදිසල්ලො. **අමමොති** මමංකාරවිරහිතො. **අවඞ්කොති** කායවඞ්කාදිවඞ්කවිරහිතො. **නිරූපධීති** කිලෙසාභිසඞ්ඛාරාදිඋපධිප්පහායී. **සබ්බපපඤ්චඛීණොති** පරික්ඛීණතණ්හාදිපපඤ්චො. **ජුතිමාති** අනුත්තරාය ඤාණජුතියා ජුතිමා. **අප්පඤ්ඤාතොති** පරමප්පිච්ඡතාය පටිච්ඡන්නගුණතාය ච න පාකටො.

551. **දිස්වාපි න ච සුජානොති** ගම්භීරභාවෙන දිස්වාපි ‘‘එවංසීලො, එවංධම්මො, එවංපඤ්ඤො’’ති න සුවිඤ්ඤෙය්‍යො. **ජානන්ති තං යක්ඛභූතා අනෙජන්ති** යක්ඛභූතා ච අනෙජං නිත්තණ්හං ‘‘අරහා’’ති තං ජානන්ති. **කල්‍යාණධම්මන්ති** සුන්දරසීලාදිගුණං.

552. **තස්සාති** තස්ස කප්පිතකමහාථෙරස්ස. **එකයුගන්ති** එකං වත්ථයුගං. **දුවෙ වාති** ද්වෙ වා වත්ථයුගානි. **මමුද්දිසිත්වානාති** මමං උද්දිසිත්වා. **පටිග්ගහීතානි ච තානි අස්සූති** තානි වත්ථයුගානි තෙන පටිග්ගහිතානි ච අස්සු භවෙය්‍යුං. **සන්නද්ධදුස්සන්ති** දුස්සෙන කතසන්නාහං, ලද්ධවත්ථං නිවත්ථපාරුතදුස්සන්ති අත්ථො.

තතො රාජා –

553.

‘‘කස්මිං පදෙසෙ සමණං වසන්තං, ගන්ත්වාන පස්සෙමු මයං ඉදානි;
යො මජ්ජ කඞ්ඛං විචිකිච්ඡිතඤ්ච, දිට්ඨිවිසූකානි විනොදයෙය්‍යා’’ති.
–

ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පුච්ඡි. තත්ථ **කස්මිං පදෙසෙති** කතරස්මිං පදෙසෙ. **යො මජ්ජාති** යො අජ්ජ, ම-කාරො පදසන්ධිකරො.

තතො පෙතො –

554.

‘‘එසො නිසින්නො කපිනච්චනායං, පරිවාරිතො දෙවතාහි බහූහි;
ධම්මිං කථං භාසති සච්චනාමො, සකස්මිමාචෙරකෙ අප්පමත්තො’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **කපිනච්චනායන්ති** කපීනං වානරානං නච්චනෙන ‘‘කපිනච්චනා’’ති ලද්ධවොහාරෙ පදෙසෙ. **සච්චනාමොති** ඛීණාසවො සුසීලො අරහා විමුත්තොතිආදීහි ගුණනාමෙහි යාථාවනාමො අවිපරීතනාමො.

එවං පෙතෙන වුත්තෙ රාජා තාවදෙව ථෙරස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො –

555.

‘‘තථාහං කස්සාමි ගන්ත්වා ඉදානි, අච්ඡාදයිස්සං සමණං යුගෙන;
පටිග්ගහීතානි ච තානි අස්සු, තුවඤ්ච පස්සෙමු සන්නද්ධදුස්ස’’න්ති.
–

ගාථමාහ. තත්ථ **කස්සාමීති** කරිස්සාමි.

අථ පෙතො ‘‘දෙවතානං ථෙරො ධම්මං දෙසෙති, තස්මා නායං උපසඞ්කමනකාලො’’ති දස්සෙන්තො –

556.

‘‘මා අක්ඛණෙ පබ්බජිතං උපාගමි, සාධු වො ලිච්ඡවි නෙස ධම්මො;
තතො ච කාලෙ උපසඞ්කමිත්වා, තත්ථෙව පස්සාහි රහො නිසින්න’’න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **සාධූති** ආයාචනෙ නිපාතො. **වො ලිච්ඡවි නෙස ධම්මොති**, ලිච්ඡවිරාජ, තුම්හාකං රාජූනං එස ධම්මො න හොති, යං අකාලෙ උපසඞ්කමනං. **තත්ථෙවාති** තස්මිංයෙව ඨානෙ.

එවං පෙතෙන වුත්තෙ රාජා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡිත්වා අත්තනො නිවෙසනමෙව ගන්ත්වා පුන යුත්තපත්තකාලෙ අට්ඨ වත්ථුයුගානි ගාහාපෙත්වා ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං නිසින්නො පටිසන්ථාරං කත්වා ‘‘ඉමානි, භන්තෙ, අට්ඨ වත්ථයුගානි පටිග්ගණ්හථා’’ති ආහ. තං සුත්වා ථෙරො කථාසමුට්ඨාපනත්ථං ‘‘මහාරාජ, පුබ්බෙ ත්වං අදානසීලො සමණබ්‍රාහ්මණානං විහෙඨනජාතිකොව කථං පණීතානි වත්ථානි දාතුකාමො ජාතො’’ති ආහ. තං සුත්වා රාජා තස්ස කාරණං ආචික්ඛන්තො පෙතෙන සමාගමං, තෙන ච අත්තනා ච කථිතං සබ්බං ථෙරස්ස ආරොචෙත්වා වත්ථානි දත්වා පෙතස්ස උද්දිසි. තෙන පෙතො දිබ්බවත්ථධරො අලඞ්කතපටියත්තො අස්සාරුළ්හො ථෙරස්ස ච රඤ්ඤො ච පුරතො පාතුභවි. තං දිස්වා රාජා අත්තමනො පමුදිතො පීතිසොමනස්සජාතො ‘‘පච්චක්ඛතො වත මයා කම්මඵලං දිට්ඨං, න දානාහං පාපං කරිස්සාමි, පුඤ්ඤමෙව කරිස්සාමී’’ති වත්වා තෙන පෙතෙන සක්ඛිං අකාසි. සො ච පෙතො ‘‘සචෙ, ත්වං ලිච්ඡවිරාජ, ඉතො පට්ඨාය අධම්මං පහාය ධම්මං චරසි, එවාහං තව සක්ඛිං කරිස්සාමි, සන්තිකඤ්ච තෙ ආගමිස්සාමි, සූලාවුතඤ්ච පුරිසං සීඝං සූලතො මොචෙහි, එවං සො ජීවිතං ලභිත්වා ධම්මං චරන්තො දුක්ඛතො මුච්චිස්සති, ථෙරඤ්ච කාලෙන කාලං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණන්තො පුඤ්ඤානි කරොහී’’ති වත්වා ගතො.

අථ රාජා ථෙරං වන්දිත්වා නගරං පවිසිත්වා සීඝං සීඝං ලිච්ඡවිපරිසං සන්නිපාතෙත්වා තෙ අනුජානාපෙත්වා තං පුරිසං සූලතො මොචෙත්වා ‘‘ඉමං අරොගං කරොථා’’ති තිකිච්ඡකෙ ආණාපෙසි. ථෙරඤ්ච උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡි – ‘‘සියා නු ඛො, භන්තෙ, නිරයගාමිකම්මං කත්වා ඨිතස්ස නිරයතො මුත්තී’’ති. සියා, මහාරාජ, සචෙ උළාරං පුඤ්ඤං කරොති, මුච්චතීති වත්වා ථෙරො රාජානං සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. සො තත්ථ පතිට්ඨිතො ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සොතාපන්නො අහොසි, සූලාවුතො පන පුරිසො අරොගො හුත්වා සංවෙගජාතො භික්ඛූසු පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තමත්ථං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා –

557.

‘‘තථාති වත්වා අගමාසි තත්ථ, පරිවාරිතො දාසගණෙන ලිච්ඡවි;
සො තං නගරං උපසඞ්කමිත්වා, වාසූපගච්ඡිත්ථ සකෙ නිවෙසනෙ.

558.

‘‘තතො ච කාලෙ ගිහිකිච්චානි කත්වා,
න්හත්වා පිවිත්වා ච ඛණං ලභිත්වා;
විචෙය්‍ය පෙළාතො ච යුගානි අට්ඨ,
ගාහාපයී දාසගණෙන ලිච්ඡවි.

559.

‘‘සො තං පදෙසං උපසඞ්කමිත්වා, තං අද්දස සමණං සන්තචිත්තං;

පටික්කන්තං ගොචරතො නිවත්තං, සීතිභූතං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං.

560.

‘‘තමෙනමවොච උපසඞ්කමිත්වා, අප්පාබාධං ඵාසුවිහාරඤ්ච පුච්ඡි;
වෙසාලියං ලිච්ඡවිහං භදන්තෙ, ජානන්ති මං ලිච්ඡවි අම්බසක්කරො.

561.

‘‘ඉමානි මෙ අට්ඨ යුගා සුභානි, පටිග්ගණ්හ භන්තෙ පදදාමි තුය්හං;
තෙනෙව අත්ථෙන ඉධාගතොස්මි, යථා අහං අත්තමනො භවෙය්‍යාන්ති.

562.

‘‘දූරතොව සමණා බ්‍රාහ්මණා ච, නිවෙසනං තෙ පරිවජ්ජයන්ති;
පත්තානි භිජ්ජන්ති ච තෙ නිවෙසනෙ, සඞ්ඝාටියො චාපි විදාලයන්ති.

563.

‘‘අථාපරෙ පාදකුඨාරිකාහි, අවංසිරා සමණා පාතයන්ති;
එතාදිසං පබ්බජිතා විහෙසං, තයා කතං සමණා පාපුණන්ති.

564.

‘‘තිණෙන තෙලම්පි න ත්වං අදාසි, මූළ්හස්ස මග්ගම්පි න පාවදාසි;
අන්ධස්ස දණ්ඩං සයමාදියාසි, එතාදිසො කදරියො අසංවුතො තුවං;
අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන කිමෙව දිස්වා, අම්හෙහි සහ සංවිභාගං කරොසීති.

565.

‘‘පච්චෙමි භන්තෙ යං ත්වං වදෙසි, විහෙසයිං සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ ච;
ඛිඩ්ඩත්ථිකො නො ච පදුට්ඨචිත්තො, එතම්පි මෙ දුක්කටමෙව භන්තෙ.

566.

ඛිඩ්ඩාය යක්ඛො පසවිත්වා පාපං, වෙදෙති දුක්ඛං අසමත්තභොගී;
දහරො යුවා නග්ගනියස්ස භාගී, කිං සු තතො දුක්ඛතරස්ස හොති.

567.

‘‘තං දිස්වා සංවෙගමලත්ථං භන්තෙ, තප්පච්චයා චාපි දදාමි දානං;
පටිග්ගණ්හ භන්තෙ වත්ථයුගානි අට්ඨ, යක්ඛස්සිමා ගච්ඡන්තු දක්ඛිණායොති.

568.

‘‘අද්ධා හි දානං බහුධා පසත්ථං, දදතො ච තෙ අක්ඛයධම්මමත්ථු;

පටිගණ්හාමි තෙ වත්ථයුගානි අට්ඨ, යක්ඛස්සිමා ගච්ඡන්තු දක්ඛිණායොති.

569.

‘‘තතො හි සො ආචමයිත්වා ලිච්ඡවි, ථෙරස්ස දත්වාන යුගානි අට්ඨ;
පටිග්ගහීතානි ච තානි අස්සු, යක්ඛඤ්ච පස්සෙථ සන්නද්ධදුස්සං.

570.

‘‘තමද්දසා චන්දනසාරලිත්තං, ආජඤ්ඤමාරූළ්හමුළාරවණ්ණං;
අලඞ්කතං සාධුනිවත්ථදුස්සං, පරිවාරිතං යක්ඛමහිද්ධිපත්තං.

571.

‘‘සො තං දිස්වා අත්තමනො උදග්ගො, පහට්ඨචිත්තො ච සුභග්ගරූපො;
කම්මඤ්ච දිස්වාන මහාවිපාකං, සන්දිට්ඨිකං චක්ඛුනා සච්ඡිකත්වා.

572.

‘‘තමෙනමවොච උපසඞ්කමිත්වා, දස්සාමි දානං සමණබ්‍රාහ්මණානං;
න චාපි මෙ කිඤ්චි අදෙය්‍යමත්ථි, තුවඤ්ච මෙ යක්ඛ බහූපකාරොති.

573.

‘‘තුවඤ්ච මෙ ලිච්ඡවි එකදෙසං, අදාසි දානානි අමොඝමෙතං;
ස්වාහං කරිස්සාමි තයාච සක්ඛිං, අමානුසො මානුසකෙන සද්ධින්ති.

574.

‘‘ගතී ච බන්ධූ ච පරායණඤ්ච, මිත්තො මමාසි අථ දෙවතා මෙ;
යාචාමි තං පඤ්ජලිකො භවිත්වා, ඉච්ඡාමි තං යක්ඛ පුනපි දට්ඨුන්ති.

575.

‘‘සචෙ තුවං අස්සද්ධො භවිස්සසි, කදරියරූපො විප්පටිපන්නචිත්තො;
ත්වං නෙව මං ලච්ඡසි දස්සනාය, දිස්වා ච තං නොපි ච ආලපිස්සං.

576.

‘‘සචෙ පන ත්වං භවිස්සසි ධම්මගාරවො, දානෙ රතො සඞ්ගහිතත්තභාවො;
ඔපානභූතො සමණබ්‍රාහ්මණානං, එවං මමං ලච්ඡසි දස්සනාය.

577.

‘‘දිස්වා ච තං ආලපිස්සං භදන්තෙ, ඉමඤ්ච සූලතො ලහුං පමුඤ්ච;
යතොනිදානං අකරිම්හ සක්ඛිං, මඤ්ඤාමි සූලාවුතකස්ස කාරණා.

578.

‘‘තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අකරිම්හ සක්ඛිං, අයඤ්ච සූලතො ලහුං පමුත්තො;
සක්කච්ච ධම්මානි සමාචරන්තො, මුච්චෙය්‍ය සො නිරයා ච තම්හා;
කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීයං.

579.

‘‘කප්පිතකඤ්ච උපසඞ්කමිත්වා, තෙනෙව සහ සංවිභජිත්වා කාලෙ;
සයං මුඛෙනූපනිසජ්ජ පුච්ඡ, සො තෙ අක්ඛිස්සති එතමත්ථං.

580.

‘‘තමෙව භික්ඛුං උපසඞ්කමිත්වා, පුච්ඡස්සු අඤ්ඤත්ථිකො නො ච පදුට්ඨචිත්තො;
සො තෙ සුතං අසුතඤ්චාපි ධම්මං, සබ්බම්පි අක්ඛිස්සති යථා පජානන්ති.

581.

‘‘සො තත්ථ රහස්සං සමුල්ලපිත්වා, සක්ඛිං කරිත්වාන අමානුසෙන;
පක්කාමි සො ලිච්ඡවිනං සකාසං, අථ බ්‍රවි පරිසං සන්නිසින්නං.

582.

‘‘‘සුණන්තු භොන්තො මම එකවාක්‍යං, වරං වරිස්සං ලභිස්සාමි අත්ථං;
සූලාවුතො පුරිසො ලුද්දකම්මො, පණිහිතදණ්ඩො අනුසත්තරූපො.

583.

‘‘‘එත්තාවතා වීසතිරත්තිමත්තා, යතො ආවුතො නෙව ජීවති න මතො;
තාහං මොචයිස්සාමි දානි, යථාමතිං අනුජානාතු සඞ්ඝො’ති.

584.

‘‘‘එතඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච ලහුං පමුඤ්ච, කො තං වදෙථ තථා කරොන්තං;
යථා පජානාසි තථා කරොහි, යථාමතිං අනුජානාති සඞ්ඝො’ති.

585.

‘‘සො තං පදෙසං උපසඞ්කමිත්වා, සූලාවුතං මොචයි ඛිප්පමෙව;
මා භායි සම්මාති ච තං අවොච, තිකිච්ඡකානඤ්ච උපට්ඨපෙසි.

586.

‘‘කප්පිතකඤ්ච උපසඞ්කමිත්වා, තෙනෙව සහ සංවිභජිත්වා කාලෙ;

සයං මුඛෙනූපනිසජ්ජ ලිච්ඡවි, තථෙව පුච්ඡිත්ථ නං කාරණත්ථිකො.

587.

‘‘සූලාවුතො පුරිසො ලුද්දකම්මො, පණීතදණ්ඩො අනුසත්තරූපො;
එත්තාවතා වීසතිරත්තිමත්තා, යතො ආවුතො නෙව ජීවති න මතො.

588.

‘‘සො මොචිතො ගන්ත්වා මයා ඉදානි, එතස්ස යක්ඛස්ස වචො හි භන්තෙ;
සියා නු ඛො කාරණං කිඤ්චිදෙව, යෙන සො නිරයං නො වජෙය්‍ය.

589.

‘‘ආචික්ඛ භන්තෙ යදි අත්ථි හෙතු, සද්ධායිකං හෙතුවචො සුණොම;
න තෙසං කම්මානං විනාසමත්ථි, අවෙදයිත්වා ඉධ බ්‍යන්තිභාවොති.

590.

‘‘සචෙ ස ධම්මානි සමාචරෙය්‍ය, සක්කච්ච රත්තින්දිවමප්පමත්තො;
මුච්චෙය්‍ය සො නිරයා ච තම්හා, කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීයන්ති.

591.

‘‘අඤ්ඤාතො එසො පුරිසස්ස අත්ථො, මමම්පි දානි අනුකම්ප භන්තෙ;
අනුසාස මං ඔවද භූරිපඤ්ඤ, යථා අහං නො නිරයං වජෙය්‍යන්ති.

592.

‘‘අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං උපෙහි, ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච පසන්නචිත්තො;
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච, අඛණ්ඩඵුල්ලානි සමාදියස්සු.

593.

‘‘පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛිප්පං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු;
අමජ්ජපො මා ච මුසා අභාණී, සකෙන දාරෙන ච හොති තුට්ඨො;
ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඞ්ගවරෙනුපෙතං, සමාදියාහි කුසලං සුඛුද්‍රයං.

594.

‘‘චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අන්නං පානං ඛාදනීයං, වත්ථසෙනාසනානි ච;
දදාහි උජුභූතෙසු, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

595.

‘‘භික්ඛූපි සීලසම්පන්නෙ, වීතරාගෙ බහුස්සුතෙ;

තප්පෙහි අන්නපානෙන, සදා පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති.

596.

‘‘එවඤ්ච ධම්මානි සමාචරන්තො, සක්කච්ච රත්තින්දිවමප්පමත්තො;
මුඤ්ච තුවං නිරයා ච තම්හා, කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීයන්ති.

597.

‘‘අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං උපෙමි, ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච පසන්නචිත්තො;
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච, අඛණ්ඩඵුල්ලානි සමාදියාමි.

598.

‘‘පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිප්පං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි;
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි, සකෙන දාරෙන ච හොමි තුට්ඨො;
ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඞ්ගවරෙනුපෙතං, සමාදියාමි කුසලං සුඛුද්‍රයං.

599.

‘‘චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අන්නං පානං ඛාදනීයං, වත්ථසෙනාසනානි ච.

600.

‘‘භික්ඛූ ච සීලසම්පන්නෙ, වීතරාගෙ බහුස්සුතෙ;
දදාමි න විකම්පාමි, බුද්ධානං සාසනෙ රතොති.

601.

‘‘එතාදිසො ලිච්ඡවි අම්බසක්කරො, වෙසාලියං අඤ්ඤතරො උපාසකො;
සද්ධො මුදූ කාරකරො ච භික්ඛු, සඞ්ඝඤ්ච සක්කච්ච තදා උපට්ඨහි.

602.

‘‘සූලාවුතො ච අරොගො හුත්වා, සෙරී සුඛී පබ්බජ්ජං උපාගමි;
භික්ඛුඤ්ච ආගම්ම කප්පිතකුත්තමං, උභොපි සාමඤ්ඤඵලානි අජ්ඣගූං.

603.

‘‘එතාදිසා සප්පුරිසාන සෙවනා, මහප්ඵලා හොති සතං විජානතං;
සූලාවුතො අග්ගඵලං අඵස්සයි, ඵලං කනිට්ඨං පන අම්බසක්කරො’’ති. –

ගාථායො අවොචුං.

පටුන

557-560. තත්ථ **වාසූපගච්ඡිත්ථාති** වාසං උපගච්ඡි. **ගිහිකිච්චානීති** ගෙහං ආවසන්තෙන කාතබ්බකුටුම්බකිච්චානි. **විචෙය්‍යාති** සුන්දරවත්ථගහණත්ථං විචිනිත්වා. **පටික්කන්තන්ති** පිණ්ඩපාතතො පටික්කන්තං. තෙනාහ **''ගොචරතො නිවත්ත''**න්ති. **අවොචාති** ''වෙසාලියං ලිච්ඡවිහං, භදන්තෙ''තිආදිකං අවොච.

562-3. **විදාලයන්තීති** විඵාලයන්ති. **පාදකුඨාරිකාහීති** පාදසඞ්ඛාතාහි කුඨාරීහි. **පාතයන්තීති** පරිපාතයන්ති.

564. **තිණෙනාති** තිණග්ගෙනාපි. **මූළ්හස්ස මග්ගම්පි න පාවදාසීති** මග්ගමූළ්හස්ස මග්ගම්පි ත්වං න කථයසි ''එවායං පුරිසා ඉතො චිතො ච පරිබ්භමතූ''ති. කෙළිසීලො හි අයං රාජා. **සයමාදියාසීති** අන්ධස්ස හත්ථතො යට්ඨිං සයමෙව අච්ඡින්දිත්වා ගණ්හසි. **සංවිභාගං කරොසීති** අත්තනා පරිභුඤ්ජිතබ්බවත්ථුතො එකච්චානි දත්වා සංවිභජසි.

565. **පච්චෙමි, භන්තෙ, යං ත්වං වදෙසීති** ''භන්තෙ, ත්වං පත්තානි භිජ්ජන්තී''තිආදිනා යං වදෙසි, තං පටිජානාමි, සබ්බමෙවෙතං මයා කතං කාරාපිතඤ්චාති දස්සෙති. **එතම්පීති** එතං ඛිඩ්ඩාධිප්පායෙන කතම්පි.

566-7. **ඛිඩ්ඩාති** ඛිඩ්ඩාය. **පසවිත්වාති** උපචිනිත්වා. **වෙදෙතීති** අනුභවති. **අසමත්තභොගීති** අපරිපුණ්ණභොගො. තමෙව අපරිපුණ්ණභොගතං දස්සෙතුං **''දහරො යුවා''**තිආදි වුත්තං. **නග්ගනියස්සාති** නග්ගභාවස්ස. **කිං සු තතො දුක්ඛතරස්ස හොතීති** කිං සු නාම තතො නග්ගභාවතො දුක්ඛතරං අස්ස පෙතස්ස හොති. **යක්ඛස්සිමා ගච්ඡන්තු දක්ඛිණායොති** ඉමා මයා දිය්‍යමානවත්ථදක්ඛිණායො පෙතස්ස උපකප්පන්තු.

568-72. බහුධා **පසත්ථන්ති** බහූහි පකාරෙහි බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං. **අක්ඛයධම්මමත්ථූති** අපරික්ඛයධම්මං හොතු. **ආචමයිත්වාති** හත්ථපාදධොවනපුබ්බකං මුඛං වික්ඛාලෙත්වා. **චන්දනසාරලිත්තන්ති** සාරභූතචන්දනලිත්තං. **උළාරවණ්ණන්ති** සෙට්ඨරූපං. **පරිවාරිතන්ති** අනුකූලවුත්තිනා පරිජනෙන පරිවාරිතං. **යක්ඛමහිද්ධිපත්තන්ති** මහතිං යක්ඛිද්ධිං, දෙවිද්ධිං පත්වා ඨිතං. **තමෙනමවොචාති** තමෙනං අවොච.

573. **එකදෙසං අදාසීති** චතූසු පච්චයෙසු එකදෙසභූතං වත්ථදානං සන්ධාය වදති. **සක්ඛින්ති** සක්ඛිභාවං.

574. **මමාසීති** මෙ ආසි. **දෙවතා මෙති** මය්හං දෙවතා ආසීති යොජනා.

575-7. **විප්පටිපන්නචිත්තොති** මිච්ඡාදිට්ඨිං පටිපන්නමානසො, ධම්මියං පටිපදං පහාය අධම්මියං පටිපදං පටිපන්නොති අත්ථො. **යතොනිදානන්ති** යන්නිමිත්තං යස්ස සන්තිකං ආගමනහෙතු.

579. **සංවිභජිත්වාති** දානසංවිභාගං කත්වා. **සයං මුඛෙනූපනිසජ්ජ පුච්ඡාති** අඤ්ඤෙ පුරිසෙ අපෙසෙත්වා උපිනිසීදිත්වා සම්මුඛෙනෙව පුච්ඡ.

581-3. **සන්නිසින්නන්ති** සන්නිපතිතවසෙන නිසින්නං. **ලභිස්සාමි අත්ථන්ති** මයා ඉච්ඡිතම්පි අත්ථං ලභිස්සාමි. **පණිහිතදණ්ඩොති** ඨපිතසරීරදණ්ඩො. **අනුසත්තරූපොති** රාජිනි අනුසත්තසභාවො. **වීසතිරත්තිමත්තාති** වීසතිමත්තා රත්තියො අතිවත්තාති අත්ථො. **තාහන්ති** තං අහං. **යථාමතින්ති** මය්හං යථාරුචි.

584. **එතඤ්ච අඤ්ඤඤ්චාති** එතං සූලෙ ආවුතං පුරිසං අඤ්ඤඤ්ච යස්ස රාජාණා පණිහිතා, තඤ්ච. **ලහුං පමුඤ්චාති** සීඝං මොචෙහි. **කො තං වදෙථ තථා කරොන්තන්ති** තථා ධම්මියකම්මං කරොන්තං තං ඉමස්මිං වජ්ජිරට්ඨෙ කො නාම ''න පමොචෙහී''ති වදෙය්‍ය, එවං වත්තුං කොචිපි න ලභතීති අත්ථො.

585. **තිකිච්ඡකානඤ්චාති** තිකිච්ඡකෙ ච.

588. **යක්ඛස්ස වචොති** පෙතස්ස වචනං, තස්ස, භන්තෙ, පෙතස්ස වචනෙන එවමකාසින්ති දස්සෙති.

590. **ධම්මානීති** පුබ්බෙ කතං පාපකම්මං අභිභවිතුං සමත්ථෙ පුඤ්ඤධම්මෙ. **කම්මං සියා අඤ්ඤත්‍ර වෙදනීයන්ති** යං තස්මිං පාපකම්මෙ උපපජ්ජවෙදනීයං, තං අහොසිකම්මං නාම හොති. යං පන අපරපරියායවෙදනීයං, තං අඤ්ඤත්‍ර අපරපරියායෙ වෙදයිතබ්බඵලං හොති සති සංසාරප්පවත්තියන්ති අත්ථො.

593. **ඉමඤ්චාති** අත්තනා වුච්චමානං තාය ආසන්නං පච්චක්ඛං වාති කත්වා වුත්තං. **අරියං අට්ඨඞ්ගවරෙනුපෙතන්ති** පරිසුද්ධට්ඨෙන අරියං, පාණාතිපාතාවෙරමණිආදීහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි උපෙතං යුත්තං උත්තමං උපොසථසීලං. **කුසලන්ති** අනවජ්ජං. **සුඛුද්‍රයන්ති** සුඛවිපාකං.

595. **සදා පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතීති** සකිදෙව පුඤ්ඤං කත්වා ''අලමෙත්තාවතා''ති අපරිතුට්ඨො හුත්වා අපරාපරං සුචරිතං පූරෙන්තස්ස සබ්බකාලං පුඤ්ඤං අභිවඩ්ඪති, අපරාපරං වා සුචරිතං පූරෙන්තස්ස පුඤ්ඤසඞ්ඛාතං පුඤ්ඤඵලං උපරූපරි වඩ්ඪති පරිපූරෙතීති අත්ථො.

597. එවං ථෙරෙන වුත්තෙ රාජා අපායදුක්ඛතො උත්‍රස්තචිත්තො රතනත්තයෙ පුඤ්ඤධම්මෙ ච අභිවඩ්ඪමානපසාදො තතො පට්ඨාය සරණානි සීලානි ච සමාදියන්තො **''අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං උපෙමී''**තිආදිමාහ.

601. තත්ථ **එතාදිසොති** එදිසො යථාවුත්තරූපො. **වෙසාලියං අඤ්ඤතරො උපාසකොති** වෙසාලියං අනෙකසහස්සෙසු උපාසකෙසු අඤ්ඤතරො උපාසකො හුත්වා. **සද්ධොති**ආදි කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයෙන තස්ස පුරිමභාවතො අඤ්ඤාදිසතං දස්සෙතුං වුත්තං. පුබ්බෙ හි සො අස්සද්ධො කක්ඛළො භික්ඛූනං අක්කොසකාරකො සඞ්ඝස්ස ච අනුපට්ඨාකො අහොසි. ඉදානි පන සද්ධො මුදුකො හුත්වා භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච සක්කච්චං තදා උපට්ඨහීති. තත්ථ **කාරකරොති** උපකාරකාරී.

602. උභොපීති ද්වෙපි සුලාවුතො රාජා ච. **සාමඤ්ඤඵලානි අජ්ඣගුන්ති** යථාරහං සාමඤ්ඤඵලානි අධිගච්ඡිංසු. තයිදං යථාරහං දස්සෙතුං **''සුලාවුතො අග්ගඵලං අඵස්සයි, ඵලං කනිට්ඨං පන අම්බසක්කරො''**ති වුත්තං. තත්ථ **ඵලං කනිට්ඨන්ති** සොතාපත්තිඵලං සන්ධායාහ. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිභත්තං, තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

එවං රඤ්ඤා පෙතෙන අත්තනා ච වුත්තමත්ථං ආයස්මා කප්පිතකො සත්ථාරං වන්දිතුං සාවත්ථිං ගතො භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

අම්බසක්කරපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සෙරීසකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

604-57. **සුණොථ යක්ඛස්ස වාණිජානඤ්චාති** ඉදං සෙරීසකපෙතවත්ථු. තං යස්මා සෙරීසකවිමානවත්ථුනා නිබ්බිසෙසං, තස්මා තත්ථ අට්ඨුප්පත්තියං ගාථාසු ච යං වත්තබ්බං, තං පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුවණ්ණනායං (වි. ව. අට්ඨ. 1227 සෙරීසකවිමානවණ්ණනා) වුත්තමෙව, තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙන වෙදිතබ්බන්ති.

සෙරීසකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නන්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

රාජා පිඞ්ගලකො නාමාති ඉදං නන්දකපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? සත්ථු පරිනිබ්බානතො වස්සසතද්වයස්ස අච්චයෙන සුරට්ඨවිසයෙ පිඞ්ගලො නාම රාජා අහොසි. තස්ස සෙනාපති නන්දකො නාම මිච්ඡාදිට්ඨි විපරීතදස්සනො ''නත්ථි දින්න''න්තිආදිනා මිච්ඡාගාහං පග්ගය්හ විචරි. තස්ස ධීතා උත්තරා නාම උපාසිකා පතිරූපෙ කුලෙ දින්නා අහොසි. නන්දකො පන කාලං කත්වා විඤ්ඣාටවියං මහති නිග්‍රොධරුක්ඛෙ වෙමානිකපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්මිං කාලකතෙ උත්තරා සුචිසීතලගන්ධොදකපූරිතං පානීයඝටං කුම්මාසාභිසඞ්ඛතෙහි වණ්ණගන්ධරසසම්පන්නෙහි පූවෙහි පරිපුණ්ණසරාවකඤ්ච අඤ්ඤතරස්ස

ඛීණාසවත්ථෙරස්ස දත්වා ‘‘අයං දක්ඛිණා මය්හං පිතු උපකප්පතූ’’ති උද්දිසි, තස්ස තෙන දානෙන දිබ්බපානීයං අපරිමිතා ච පූවා පාතුභවිංසු. තං දිස්වා සො එවං චින්තෙසි – ‘‘පාපකං වත මයා කතං, යං මහාජනො ‘නත්ථි දින්න’න්තිආදිනා මිච්ඡාගාහං ගාහිතො. ඉදානි පන පිඞ්ගලො රාජා ධම්මාසොකස්ස රඤ්ඤො ඔවාදං දාතුං ගතො, සො තං තස්ස දත්වා ආගමිස්සති, හන්දාහං නත්ථිකදිට්ඨිං විනොදෙස්සාමී’’ති. න චිරෙනෙව ච පිඞ්ගලො රාජා ධම්මාසොකස්ස රඤ්ඤො ඔවාදං දත්වා පටිනිවත්තන්තො මග්ගං පටිපජ්ජි.

අථ සො පෙතො අත්තනො වසනට්ඨානාභිමුඛං තං මග්ගං නිම්මිනි. රාජා ඨිතමජ්ඣන්හිකෙ සමයෙ තෙන මග්ගෙන ගච්ඡති. තස්ස ගඡන්තස්ස පුරතො මග්ගො දිස්සති, පිට්ඨිතො පනස්ස අන්තරධායති. සබ්බපච්ඡතො ගච්ඡන්තො පුරිසො මග්ගං අන්තරහිතං දිස්වා භීතො විස්සරං විරවන්තො ධාවිත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසි, තං සුත්වා රාජා භීතො සංවිග්ගමානසො හත්ථික්ඛන්ධෙ ඨත්වා චතස්සො දිසා ඔලොකෙන්තො පෙතස්ස වසනනිග්‍රොධරුක්ඛං දිස්වා තදභිමුඛො අගමාසි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය. අථානුක්කමෙන රඤ්ඤෙ තං ඨානං පත්තෙ පෙතො සබ්බාභරණවිභූසිතො රාජානං උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා පූවෙ ච පානීයඤ්ච දාපෙසි. රාජා සපරිජනො න්හත්වා පූවෙ ඛාදිත්වා පානීයං පිවිත්වා පටිප්පස්සද්ධමග්ගකිලමථො **‘‘දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො’’**තිආදිනා පෙතං පුච්ඡි. පෙතො ආදිතො පට්ඨාය අත්තනො පවත්තිං ආචික්ඛිත්වා රාජානං මිච්ඡාදස්සනතො විමොචෙත්වා සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරා –

658.

‘‘රාජා පිඞ්ගලකො නාම, සුරට්ඨානං අධිපති අහු;
මොරියානං උපට්ඨානං ගන්ත්වා, සුරට්ඨං පුනරාගමා.

659.

‘‘උණ්හෙ මජ්ඣන්හිකෙ කාලෙ, රාජා පඞ්කං උපාගමි;
අද්දස මග්ගං රමණීයං, පෙතානං තං වණ්ණුපථං.

660. සාරථිං ආමන්තයී රාජා –

‘‘‘අයං මග්ගො රමණීයො, ඛෙමො සොවත්ථිකො සිවො;
ඉමිනා සාරථි යාම, සුරට්ඨානං සන්තිකෙ ඉතො’.

661.

‘‘තෙන පායාසි සොරට්ඨො, සෙනාය චතුරඞ්ගිනියා;
උබ්බිග්ගරූපො පුරිසො, සොරට්ඨං එතදබ්‍රවි.

662.

‘‘‘කුම්මග්ගං පටිපන්නම්හා, භිංසනං ලොමහංසනං;
පුරතො දිස්සති මග්ගො, පච්ඡතො ච න දිස්සති.

663.

‘‘‘කුම්මග්ගං පටිපන්නම්හා, යමපුරිසාන සන්තිකෙ;
අමානුසො වායති ගන්ධො, ඝොසො සුය්‍යති දාරුණො’.

664.

‘‘සංවිග්ගො රාජා සොරට්ඨො, සාරථිං එතදබ්‍රවි;
‘කුම්මග්ගං පටිපන්නම්හා, භිංසනං ලොමහංසනං;
පුරතො දිස්සති මග්ගො, පච්ඡතො ච න දිස්සති.

665.

‘‘‘කුම්මග්ගං පටිපන්නම්හා, යමපුරිසාන සන්තිකෙ;
අමානුසො වායති ගන්ධො, ඝොසො සුය්‍යති දාරුණො’.

666.

‘‘හත්ථික්ඛන්ධං සමාරුය්හ, ඔලොකෙන්තො චතුද්දිසා;
අද්දස නිග්‍රොධං රමණීයං, පාදපං ඡායාසම්පන්නං;
නීලබ්භවණ්ණසදිසං, මෙඝවණ්ණසිරීනිභං.

667.

‘‘සාරථිං ආමන්තයී රාජා, ‘කිං එසො දිස්සති බ්‍රහා;
නීලබ්භවණ්ණසදිසො, මෙඝවණ්ණසිරීනිභො’.

668.

‘‘නිග්‍රොධො සො මහාරාජ, පාදපො ඡායාසම්පන්නො;
නීලබ්භවණ්ණසදිසො, මෙඝවණ්ණසිරීනිභො.

669.

‘‘තෙන පායාසි සොරට්ඨො, යෙන සො දිස්සතෙ බ්‍රහා;
නීලබ්භවණ්ණසදිසො, මෙඝවණ්ණසිරීනිභො.

670.

‘‘හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ, රාජා රුක්ඛං උපාගමි;
නිසීදි රුක්ඛමූලස්මිං, සාමච්චො සපරිජ්ජනො;
පූරං පානීයසරකං, පූවෙ විත්තෙ ච අද්දස.

671.

‘‘පුරිසො ච දෙවවණ්ණී, සබ්බාභරණභූසිතො;

උපසඞ්කමිත්වා රාජානං, සොරට්ඨං එතදබ්‍රවි.

672.

‘‘‘ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;
පිවතු දෙවො පානීයං, පූවෙ ඛාද අරින්දම’.

673.

‘‘පිවිත්වා රාජා පානීයං, සාමච්චො සපරිජ්ජනො;
පූවෙ ඛාදිත්වා පිත්වා ච, සොරට්ඨො එතදබ්‍රවි.

674.

‘‘දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරින්දදො;
අජානන්තා තං පුච්ඡාම, කථං ජානෙමු තං මයන්ති.

675.

‘‘නාම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො, නාපි සක්කො පුරින්දදො;
පෙතො අහං මහාරාජ, සුරට්ඨා ඉධ මාගතොති.

676.

‘‘කිංසීලො කිංසමාචාරො, සුරට්ඨස්මිං පුරෙ තුවං;
කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, ආනුභාවො අයං තවාති.

677.

‘‘තං සුණොහි මහාරාජ, අරින්දම රට්ඨවඩ්ඪන;
අමච්චා පාරිසජ්ජා ච, බ්‍රාහ්මණො ච පුරොහිතො.

678.

‘‘සුරට්ඨස්මිං අහං දෙව, පුරිසො පාපචෙතසො;
මිච්ඡාදිට්ඨී ච දුස්සීලො, කදරියො පරිභාසකො.

679.

‘‘දදන්තානං කරොන්තානං, වාරයිස්සං බහුජ්ජනං;
අඤ්ඤෙසං දදමානානං, අන්තරායකරො අහං.

680.

‘‘විපාකො නත්ථි දානස්ස, සංයමස්ස කුතො ඵලං;
නත්ථි ආචරියො නාම, අදන්තං කො දමෙස්සති.

681.

‘‘සමතුල්‍යානි භූතානි, කුතො ජෙට්ඨාපචායිකො;
නත්ථි බලං වීරියං වා, කුතො උට්ඨානපොරිසං.

682.

‘‘නත්ථි දානඵලං නාම, න විසොධෙති වෙරිනං;
ලද්ධෙය්‍යං ලභතෙ මච්චො, නියතිපරිණාමජං.

683.

‘‘නත්ථි මාතා පිතා භාතා, ලොකො නත්ථි ඉතො පරං;
නත්ථි දින්නං නත්ථි හුතං, සුනිහිතං න විජ්ජති.

684.

‘‘යොපි හනෙය්‍ය පුරිසං, පරස්ස ඡින්දතෙ සිරං;
න කොචි කඤ්චි හනති, සත්තන්නං විවරමන්තරෙ.

685.

‘‘අච්ඡෙජ්ජාභෙජ්ජො හි ජීවො, අට්ඨංසො ගුළපරිමණ්ඩලො;
යොජනානං සතං පඤ්ච, කො ජීවං ඡෙත්තුමරහති.

686.

‘‘යථා සුත්තගුළෙ ඛිත්තෙ, නිබ්බෙඨෙන්තං පලායති;
එවමෙව ච සො ජීවො, නිබ්බෙඨෙන්තො පලායති.

687.

‘‘යථා ගාමතො නික්ඛම්ම, අඤ්ඤං ගාමං පවිසති;
එවමෙව ච සො ජීවො, අඤ්ඤං බොන්දිං පවිසති.

688.

‘‘යථා ගෙහතො නික්ඛම්ම, අඤ්ඤං ගෙහං පවිසති;
එවමෙව ච සො ජීවො, අඤ්ඤං බොන්දිං පවිසති.

689.

‘‘චුල්ලාසීති මහාකප්පිනො, සතසහස්සානි හි;
යෙ බාලා යෙ ච පණ්ඩිතා, සංසාරං ඛෙපයිත්වාන;
දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සරෙ.

690.

‘‘මිතානි සුඛදුක්ඛානි, දොණෙහි පිටකෙහි ච;
ජිනො සබ්බං පජානාති, සම්මූළ්හා ඉතරා පජා.

691.

‘‘එවංදිට්ඨී පුරෙ ආසිං, සම්මූළ්හො මොහපාරුතො;
මිච්ඡාදිට්ඨී ච දුස්සීලො, කදරියො පරිභාසකො.

692.

‘‘ඔරං මෙ ඡහි මාසෙහි, කාලකිරියා භවිස්සති;
එකන්තකටුකං ඝොරං, නිරයං පපතිස්සහං.

693.
‘‘චතුක්කණ්ණං චතුද්වාරං, විභත්තං භාගසො මිතං;
අයොපාකාරපරියන්තං, අයසා පටිකුජ්ජිතං.

694.
‘‘තස්ස අයොමයා භූමි, ජලිතා තෙජසා යුතා;
සමන්තා යොජනසතං, ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

695.
‘‘වස්සානි සතසහස්සානි, ඝොසො සුය්‍යති තාවදෙ;
ලක්ඛො එසො මහාරාජ, සතභාගවස්සකොටියො.

696.
‘‘කොටිසතසහස්සානි, නිරයෙ පච්චරෙ ජනා;
මිච්ඡාදිට්ඨී ච දුස්සීලා, යෙ ච අරියූපවාදිනො.

697.
‘‘තත්ථාහං දීඝමද්ධානං, දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං;
ඵලං පාපස්ස කම්මස්ස, තස්මා සොචාමහං භුසං.

698.
‘‘තං සුණොහි මහාරාජ, අරින්දම රට්ඨවඩ්ඪන;
ධීතා මය්හං මහාරාජ, උත්තරා භද්දමත්ථු තෙ.

699.
‘‘කරොති භද්දකං කම්මං, සීලෙසුපොසථෙ රතා;
සඤ්ඤතා සංවිභාගී ච, වදඤ්ඤූ වීතමච්ඡරා.

700.
‘‘අඛණ්ඩකාරී සික්ඛාය, සුණ්හා පරකුලෙසු ච;
උපාසිකා සක්‍යමුනිනො, සම්බුද්ධස්ස සිරීමතො.

701.
‘‘භික්ඛු ච සීලසම්පන්නො, ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසි;
ඔක්ඛිත්තචක්ඛු සතිමා, ගුත්තද්වාරො සුසංවුතො.

702.
‘‘සපදානං චරමානො, අගමා තං නිවෙසනං;
තමද්දස මහාරාජ, උත්තරා භද්දමත්ථු තෙ.

703.

‘‘පූරං පානීයසරකං, පූවෙ විත්තෙ ච සා අදා;
පිතා මෙ කාලකතො භන්තෙ, තස්සෙතං උපකප්පතු.

704.

‘‘සමනන්තරානුද්දිට්ඨෙ, විපාකො උදපජ්ජථ;
භුඤ්ජාමි කාමකාමීහං, රාජා වෙස්සවණො යථා.

705.

‘‘තං සුණොහි මහාරාජ, අරින්දම රට්ඨවඩ්ඪන;
සදෙවකස්ස ලොකස්ස, බුද්ධො අග්ගො පවුච්චති;
තං බුද්ධං සරණං ගච්ඡ, සපුත්තදාරො අරින්දම.

706.

‘‘අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන, ඵුසන්ති අමතං පදං;
තං ධම්මං සරණං ගච්ඡ, සපුත්තදාරො අරින්දම.

707.

‘‘චත්තාරො ච පටිපන්නා, චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතා;
එස සඞ්ඝො උජුභූතො, පඤ්ඤාසීලසමාහිතො;
තං සඞ්ඝං සරණං ගච්ඡ, සපුත්තදාරො අරින්දම.

708.

‘‘පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛිප්පං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු;
අමජ්ජපො මා ච මුසා අභාණී, සකෙන දාරෙන ච හොහි තුට්ඨොති.

709.

‘‘අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ, හිතකාමොසි දෙවතෙ;
කරොමි තුය්හං වචනං, ත්වංසි ආචරියො මම.

710.

‘‘උපෙමි සරණං බුද්ධං, ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං;
සඞ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස, ගච්ඡාමි සරණං අහං.

711.

‘‘පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිප්පං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි;
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි, සකෙන දාරෙන ච හොමි තුට්ඨො.

712.

‘‘ඔඵුණාමි මහාවාතෙ, නදියා සීඝගාමියා;
වමාමි පාපිකං දිට්ඨිං, බුද්ධානං සාසනෙ රතො.

713.

''ඉදං වත්වාන සොරට්ඨො, විරමිත්වා පාපදස්සනා;
නමො භගවතො කත්වා, පාමොක්ඛො රථමාරුහී''ති. – ගාථායො අවොචුං;

658-9. තත්ථ **රාජා පිඞ්ගලකො නාම, සුරට්ඨානං අධිපති** අහූති පිඞ්ගලචක්ඛුතාය ''පිඞ්ගලො''ති පාකටනාමො සුරට්ඨදෙසස්ස ඉස්සරො රාජා අහොසි. **මොරියානන්ති** මොරියරාජූනං, ධම්මාසොකං සන්ධාය වදති. **සුරට්ඨං පුනරාගමාති** සුරට්ඨස්ස විසයං උද්දිස්ස සුරට්ඨගාමිමග්ගං පච්චාගඤ්ඡි. **පඞ්කන්ති** මුදුභූමිං. **වණ්ණුපථන්ති** පෙතෙන නිම්මිතං මරුභූමිමග්ගං.

660. **ඛෙමොති** නිබ්භයො. **සොවත්ථිකොති** සොත්ථිභාවාවහො. **සිවොති** අනුපද්දවො. **සුරට්ඨානං සන්තිකෙ ඉතොති** ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡන්තා මයං සුරට්ඨවිසයස්ස සමීපෙයෙව.

661-2. **සොරට්ඨොති** සුරට්ඨාධිපති. **උබ්බිග්ගරූපොති** උත්‍රස්තසභාවො. **භිංසනන්ති** භයජනනං. **ලොමහංසනන්ති** භිංසනකභාවෙන ලොමානං හංසාපනං.

663. **යමපුරිසාන සන්තිකෙති** පෙතානං සමීපෙ වත්තාම. **අමානුසො වායති ගන්ධොති** පෙතානං සරීරගන්ධො වායති. **සොසො සුය්‍යති දාරුණොති** පච්චෙකනිරයෙසු කාරණං කාරියමානානං සත්තානං ඝොරතරො සද්දො සුය්‍යති.

666. **පාදපන්ති** පාදසදිසෙහි මූලාවයවෙහි උදකස්ස පිවනතො ''පාදපො''ති ලද්ධනාමං තරුං. **ඡායාසම්පන්නන්ති** සම්පන්නච්ඡායං. **නීලබ්භවණ්ණසදිසන්ති** වණ්ණෙන නීලමෙඝසදිසං. **මෙඝවණ්ණසිරීනිභන්ති** මෙඝවණ්ණසණ්ඨානං හුත්වා ඛායමානං.

670. **පූරං පානීයසරකන්ති** පානීයෙන පුණ්ණං පානීයභාජනං. **පූවෙති** ඛජ්ජකෙ. **චිත්තෙති** චිත්තිජනනෙ මධුරෙ මනුඤ්ඤෙ තහිං තහිං සරාවෙ පූරෙත්වා ඨපිතපූවෙ අද්දස.

672. අථො තෙ **අදූරාගතන්ති** එත්ථ **අථොති** නිපාතමත්තං, අවධාරණත්ථෙ වා, මහාරාජ, තෙ ආගතං දූරාගතං න හොති, අථ ඛො ස්වාගතමෙවාති මයං සම්පටිච්ඡාමාති අත්ථො. **අරින්දමාති** අරීනං දමනසීල.

677. **අමච්චා පාරිසජ්ජාති** අමච්චා පාරිසජ්ජා ච වචනං සුණන්තු, බ්‍රාහ්මණො ච තුය්හං පුරොහිතො තං සුණාතූති යොජනා.

678. **සුරට්ඨස්මිං අහන්ති** සුරට්ඨදෙසෙ අහං. **දෙවාති** රාජානං ආලපති. **මිච්ඡාදිට්ඨීති** නත්ථිකදිට්ඨියා විපරීතදස්සනො. **දුස්සීලොති** නිස්සීලො. **කදරියොති** ථද්ධමච්ඡරී. **පරිභාසකොති** සමණබ්‍රාහ්මණානං අක්කොසකො.

679. **වාරයිස්සන්ති** වාරෙසිං. **අන්තරායකරො අහන්ති** දානං දදන්තානං උපකාරං කරොන්තානං අන්තරායකරො හුත්වා අඤ්ඤෙසඤ්ච පරෙසං දානං දදමානානං දානමයපුඤ්ඤතො අහං බහුජනං වාරයිස්සං වාරෙසින්ති යොජනා.

680. **විපාකො නත්ථි දානස්සාති**ආදි වාරිතාකාරදස්සනං. තත්ථ **විපාකො නත්ථි දානස්සාති** දානං දදතො තස්ස විපාකො ආයතිං පත්තබ්බඵලං නත්ථීති විපාකං පටිබාහති. **සංයමස්ස කුතො ඵලන්ති** සීලස්ස පන කුතො නාම ඵලං, සබ්බෙන සබ්බං තං නත්ථීති අධිප්පායො. **නත්ථි ආචරියො නාමාති** ආචාරසමාචාරසික්ඛාපකො ආචරියො නාම කොචි නත්ථි. සභාවතො එව හි සත්තා දන්තා වා අදන්තා වා හොන්තීති අධිප්පායො. තෙනාහ **''අදන්තං කො දමෙස්සතී''**ති.

681. **සමතුල්‍යානි භූතානීති** ඉමෙ සත්තා සබ්බෙපි අඤ්ඤමඤ්ඤං සමසමා, තස්මා ජෙට්ඨයො එව නත්ථි, කුතො ජෙට්ඨාපචායිකො, ජෙට්ඨාපචායනපුඤ්ඤං නාම නත්ථීති අත්ථො. **නත්ථි බලන්ති** යම්හි අත්තනො බලෙ පතිට්ඨිතා සත්තා වීරියං කත්වා මනුස්සසොභග්‍යතං ආදිං කත්වා යාවඅරහත්තං සම්පත්තියො පාපුණන්ති, තං වීරියබලං පටික්ඛිපති. **වීරියං වා නත්ථි කුතො උට්ඨානපොරිසන්ති** ඉදං නො පුරිසවීරියෙන පුරිසකාරෙන පවත්තන්ති එවං පවත්තවාදපටික්ඛෙපවසෙන වුත්තං.

682. **නත්ථි දානඵලං නාමාති** දානස්ස ඵලං නාම කිඤ්චි නත්ථි, දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගො භස්මනිහිතං විය නිප්ඵලො එවාති අත්ථො. **න විසොධෙති වෙරිනන්ති** එත්ථ **වෙරිනන්ති** වෙරවන්තං වෙරානං වසෙන පාණාතිපාතාදීනං වසෙන ච කතපාපං පුග්ගලං දානසීලාදිවතතො න විසොධෙති, කදාචිපි සුද්ධං න කරොති. පුබ්බෙ ''විපාකො නත්ථි දානස්සා''තිආදි දානාදිතො අත්තනො පරෙසං නිවාරිතාකාරදස්සනං, ''නත්ථි දානඵලං නාමා''තිආදි පන අත්ථනො මිච්ඡාභිනිවෙසදස්සනන්ති දට්ඨබ්බං. **ලද්ධෙය්‍යන්ති** ලද්ධබ්බං. කථං පන ලද්ධබ්බන්ති ආහ **''නියතිපරිණාමජ''**න්ති. අයං සත්තො සුඛං වා දුක්ඛං වා ලභන්තො නියතිවිපරිණාමවසෙනෙව ලභති, න කම්මස්ස කතත්තා, න ඉස්සරාදිනා වාති අධිප්පායො.

683. **නත්ථි මාතා පිතා භාතාති** මාතාදීසු සම්මාපටිපත්තිමිච්ඡාපටිපත්තීනං ඵලාභාවං සන්ධාය වදති. **ලොකො නත්ථි ඉතො පරන්ති** ඉතො ඉධලොකතො පරලොකො නාම කොචි නත්ථි, තත්ථ

තත්ථෙව සත්තා උච්ඡිජ්ජන්තීති අධිප්පායො. **දින්නන්ති** මහාදානං. **හුතන්ති** පහෙනකසක්කාරො, තදුභයම්පි ඵලාභාවං සන්ධාය ''නත්ථී''ති පටික්ඛිපති. **සුනිහිතන්ති** සුට්ඨු නිහිතං. **න විජ්ජතීති** යං සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං නාම ''අනුගාමිකනිධී''ති වදන්ති, තං න විජ්ජති. තෙසං තං වාචාවත්ථුමත්තමෙවාති අධිප්පායො.

684. **න කොචි කඤ්චි හනතීති** යො පුරිසො පරං පුරිසං හනෙය්‍ය, පරස්ස පුරිසස්ස සීසං ඡින්දෙය්‍ය, තත්ථ පරමත්ථතො න කොචි කඤ්චි හනති, සත්තන්නං කායානං ඡිද්දභාවතො හනන්තො විය හොති. කථං සත්ථපහාරොති ආහ **''සත්තන්නං විවරමන්තරෙ''**ති. පථවීආදීනං සත්තන්නං කායානං විවරභූතෙ අන්තරෙ ඡිද්දෙ සත්ථං පවිසති, තෙන සත්තා අසිආදීහි පහතා විය හොන්ති, ජීවො විය පන සෙසකායාපි නිච්චසභාවත්තා න ඡිජ්ජන්තීති අධිප්පායො.

685. **අච්ඡෙජ්ජාභෙජ්ජො හි ජීවොති** අයං සත්තානං ජීවො සත්ථාදීහි න ඡින්දිතබ්බො න භින්දිතබ්බො නිච්චසභාවත්තා. **අට්ඨංසො ගුළපරිමණ්ඩලොති** සො පන ජීවො කදාචි අට්ඨංසො හොති කදාචි ගුළපරිමණ්ඩලො. **යොජනානං සතං පඤ්චාති** කෙවලීභාවං පත්තො පඤ්චයොජනසතුබ්බෙධො හොති. **කො ජීවං ඡෙත්තුමරහතීති** නිච්චං නිබ්බිකාරං ජීවං කො නාම සත්ථාදීහි ඡින්දිතුං අරහති, න සො කෙනචි විකොපනෙය්‍යොති වදති.

686. **සුත්තගුළෙති** වෙඨෙත්වා කතසුත්තගුළෙ. **ඛිත්තෙති** නිබ්බෙඨනවසෙන ඛිත්තෙ. **නිබ්බෙඨෙන්තං පලායතීති** පබ්බතෙ වා රුක්ඛග්ගෙ වා ඨත්වා නිබ්බෙඨියමානං ඛිත්තං සුත්තගුළං නිබ්බෙඨෙන්තමෙව ගච්ඡති, සුත්තෙ ඛීණෙ න ගච්ඡති. **එවමෙවන්ති** යථා තං සුත්තගුළං නිබ්බෙඨියමානං ගච්ඡති, සුත්තෙ ඛීණෙ න ගච්ඡති, එවමෙව සො ජීවො ''චුල්ලාසීති මහාකප්පිනො සතසහස්සානී''ති වුත්තකාලමෙව අත්තභාවගුළං නිබ්බෙඨෙන්තො පලායති පවත්තති, තතො උද්ධං න පවත්තති.

687. **එවමෙව ච සො ජීවොති** යථා කොචි පුරිසො අත්තනො නිවාසගාමතො නික්ඛමිත්වා තතො අඤ්ඤං ගාමං පවිසති කෙනචිදෙව කරණීයෙන, එවමෙව සො ජීවො ඉතො සරීරතො නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤං අපරං සරීරං නියතවසෙන පවිසතීති අධිප්පායො. **බොන්දින්ති** කායං.

689. **චුල්ලාසීතීති** චතුරාසීති. **මහාකප්පිනොති** මහාකප්පානං. තත්ථ ''එකම්හා මහාසරා අනොතත්තාදිතො වස්සසතෙ වස්සසතෙ කුසග්ගෙන එකෙකං උදකබින්දුං නීහරන්තෙ ඉමිනා උපක්කමෙන සත්තක්ඛත්තුං තම්හි සරෙ නිරුදකෙ ජාතෙ එකො මහාකප්පො නාම හොතී''ති වත්වා ''එවරූපානං මහාකප්පානං චතුරාසීතිසතසහස්සානි සංසාරස්ස

පරිමාණ''න්ති වදන්ති. **යෙ බාලා යෙ ච පණ්ඩිතාති** යෙ අන්ධබාලා, යෙ ච සප්පඤ්ඤා, සබ්බෙපි තෙ. **සංසාරං ඛෙපයිත්වානාති** යථාවුත්තකාලපරිච්ඡෙදං සංසාරං අපරාපරුප්පත්තිවසෙන ඛෙපෙත්වා. **දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සරෙති** වට්ටදුක්ඛස්ස පරියන්තං පරියොසානං කරිස්සන්ති. පණ්ඩිතාපි අන්තරා සුජ්ඣිතුං න සක්කොන්ති, බාලාපි තතො උද්ධං නප්පවත්තන්තීති තස්ස ලද්ධි.

690. **මිතානි සුඛදුක්ඛානි, දොණෙහි පිටකෙහි වාති** සත්තානං සුඛදුක්ඛානි නාම දොණෙහි පිටකෙහි මානභාජනෙහි මිතානි විය යථාවුත්තකාලපරිච්ඡෙදෙනෙව පරිමිතත්තා පච්චෙකඤ්ච තෙසං තෙසං සත්තානං තානි නියතිපරිණාමජානි පරිමිතානි. තයිදං **ජිනො සබ්බං පජානාති** ජිනභූමියං ඨිතො කෙවලං පජානාති සංසාරස්ස සමතික්කන්තත්තා. සංසාරෙ පන පරිබ්භමති සම්මූළ්හායං **ඉතරා පජා**.

691. **එවංදිට්ඨි පුරෙ ආසින්ති** යථාවුත්තනත්ථිකදිට්ඨිකො පුබ්බෙව අහං අහොසිං. **සම්මූළ්හො මොහපාරුතොති** යථාවුත්තාය දිට්ඨියා හෙතුභූතෙන සම්මොහෙන සම්මූළ්හො, තංසහජාතෙන පන මොහෙන පාරුතො, පටිච්ඡාදිතකුසලබීජොති අධිප්පායො.

692. එවං පුබ්බෙ යා අත්තනො උප්පන්නා පාපදිට්ඨි, තස්සා වසෙන කතං පාපකම්මං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනා ආයතිං අනුභවිතබ්බං තස්ස ඵලං දස්සෙන්තො **''ඔරං මෙ ඡහි මාසෙහී''**තිආදිමාහ.

695-7. තත්ථ **වස්සානි සතසහස්සානීති** වස්සානං සතසහස්සානි, අතික්කමිත්වාති වචනසෙසො. භුම්මත්ථෙ වා එතං පච්චත්තවචනං, වස්සෙසු සතසහස්සෙසු වීතිවත්තෙසූති අත්ථො. **සොසො සුයාති තාවදෙති** යදා එත්තකො කාලො අතික්කන්තො හොති, තාවදෙව තස්මිං කාලෙ ''ඉධ පච්චන්තානං වො මාරිසා වස්සසතසහස්සපරිමාණො කාලො අතීතො''ති එවං තස්මිං නිරයෙ සද්දො සුයාති. **ලක්ඛො එසො, මහාරාජ, සතභාගවස්සකොටියොති** සතභාගා සතකොට්ඨාසා වස්සකොටියො, මහාරාජ, නිරයෙ පච්චන්තානං සත්තානං ආයුනො එසො ලක්ඛො එසො පරිච්ඡෙදොති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – දසදසකං සතං නාම, දස සතානි සහස්සං නාම, දසදසසහස්සානි සතසහස්සං නාම, සතසතසහස්සානි කොටි නාම, තාසං කොටීනං වසෙන සතසහස්සවස්සකොටියො සතභාගා වස්සකොටියො. සා ච ඛො නෙරයිකානංයෙව වස්සගණනාවසෙන වෙදිතබ්බා, න මනුස්සානං, දෙවානං වා. ඊදිසානි අනෙකානි වස්සකොටිසතසහස්සානි නෙරයිකානං ආයු. තෙනාහ **''කොටිසතසහස්සානි, නිරයෙ පච්චරෙ ජනා''**ති. යාදිසෙන පන පාපෙන සත්තා එවං නිරයෙසු පච්චන්ති, තං නිගමනවසෙන දස්සෙතුං **''මිච්ඡාදිට්ඨී ච දුස්සීලා, යෙ ච අරියූපවාදිනො''**ති වුත්තං. **වෙදිස්සන්ති** අනුභවිස්සං.

698-706. එවං ආයතිං අත්තනා අනුභවිතබ්බං පාපඵලං දස්සෙත්වා ඉදානි ‘‘කෙන තෙ බ්‍රහ්මචරියෙන, ආනුභාවො අයං තවා’’ති රඤ්ඤා පුච්ඡිතමත්ථං ආචික්ඛිත්වා තං සරණෙසු චෙව සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙතුකාමො **‘‘තං සුණොහි මහාරාජා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **සීලෙසුපොසථෙ රතා**ති නිච්චසීලෙසු ච උපොසථසීලෙසු ච අභිරතා. **අදා**ති අදාසි. **තං ධම්ම**න්ති තං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං අමතපදඤ්ච.

709-12. එවං පෙතෙන සරණෙසු සීලෙසු ච සමාදපිතො රාජා පසන්නමානසො තෙන අත්තනො කතං උපකාරං තාව කිත්තෙත්වා සරණාදීසු පතිට්ඨහන්තො **‘‘අත්ථකාමො’’**තිආදිකා තිස්සො ගාථා වත්වා පුබ්බෙ අත්තනා ගහිතාය පාපිකාය දිට්ඨියා පටිනිස්සට්ඨභාවං පකාසෙන්තො **‘‘ඔඵුණාමි’’**ති ගාථමාහ.

තත්ථ **ඔඵුණාමි මහාවාතෙ**ති මහන්තෙ වාතෙ වායන්තෙ භුසං විය තං පාපකං දිට්ඨිං, යක්ඛ, තව ධම්මදෙසනාවාතෙ ඔඵුණාමි නිද්ධුනාමි. **නදියා වා සීඝගාමියා**ති සීඝසොතාය මහානදියා වා තිණකට්ඨපණ්ණකසටං විය පාපිකං දිට්ඨිං පවාහෙමීති අධිප්පායො. **වමාමි පාපිකං දිට්ඨි**න්ති මම මනොමුඛගතං පාපිකං දිට්ඨිං උච්ඡඩ්ඩයාමි. තත්ථ කාරණමාහ **‘‘බුද්ධානං සාසනෙ රතො’’ති.** යස්මා එකංසෙන අමතාවහෙ බුද්ධානං භගවන්තානං සාසනෙ රතො අභිරතො, තස්මා තං දිට්ඨිසඞ්ඛාතං විසං වමාමීති යොජනා.

713. ති ඔසානගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා. තත්ථ **පාමොක්ඛො**තිපාචීනදිසාභිමුඛො හුත්වා. **රථමාරුහී**ති රාජා ගමනසජ්ජං අත්තනො රාජරථං අභිරුහි, ආරුය්හ යක්ඛානුභාවෙන තං දිවසමෙව අත්තනො නගරං පත්වා රාජභවනං පාවිසි. සො අපරෙන සමයෙන ඉමං පවත්තිං භික්ඛූනං ආරොචෙසි, භික්ඛූ තං ථෙරානං ආරොචෙසුං, ථෙරා තතියසඞ්ගීතියං සඞ්ගහං ආරොපෙසුං.

නන්දකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. රෙවතීපෙතවත්ථුවණ්ණනා

714-36. **උට්ඨෙහි, රෙවතෙ, සුපාපධම්මෙ**ති ඉදං රෙවතීපෙතවත්ථු. තං යස්මා රෙවතීවිමානවත්ථුනා නිබ්බිසෙසං, තස්මා යදෙත්ථ අට්ඨුප්පත්තියං ගාථාසු ච වත්තබ්බං, තං පරමත්ථදීපනියං විමානවත්ථුවණ්ණනායං (වි. ව. අට්ඨ. 860 රෙවතීවිමානවණ්ණනා) වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉදඤ්හි නන්දියස්ස දෙවපුත්තස්ස වසෙන විමානවත්ථුපාළියං සඞ්ගහං ආරොපිතම්පි රෙවතීපටිබද්ධාය ගාථාය වසෙන ‘‘රෙවතීපෙතවත්ථු’’න්ති පෙතවත්ථුපාළියම්පි සඞ්ගහං ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

රෙවතීපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. උච්ඡුපෙතවත්ථුවණ්ණනා

ඉදං මම උච්ඡුවනං මහන්තන්ති ඉදං උච්ඡුපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති වෙළුවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො උච්ඡුකලාපං ඛන්ධෙ කත්වා එකං උච්ඡුං ඛාදන්තො ගච්ඡති. අථ අඤ්ඤතරො උපාසකො සීලවා කල්‍යාණධම්මො බාලදාරකෙන සද්ධිං තස්ස පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගච්ඡති. දාරකො උච්ඡුං පස්සිත්වා ‘‘දෙහී’’ති පරොදති. උපාසකො දාරකං පරොදන්තං දිස්වා තං පුරිසං සඞ්ගණ්හන්තො තෙන සද්ධිං සල්ලාපමකාසි. සො පන පුරිසො තෙන සද්ධිං න කිඤ්චි ආලපි, දාරකස්ස උච්ඡුඛණ්ඩම්පි නාදාසි. උපාසකො තං දාරකං දස්සෙත්වා ‘‘අයං දාරකො අතිවිය රොදති, ඉමස්ස එකං උච්ඡුඛණ්ඩං දෙහී’’ති ආහ. තං සුත්වා සො පුරිසො අසහන්තො පටිහතචිත්තං උපට්ඨපෙත්වා අනාදරවසෙන එකං උච්ඡුලට්ඨිං පිට්ඨිතො ඛිපි.

සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා චිරං පරිභාවිතස්ස ලොභස්ස වසෙන පෙතෙසු නිබ්බත්ති, තස්ස ඵලං නාම සකකම්මසරික්ඛකං හොතීති අට්ඨකරීසමත්තං ඨානං අවත්ථරන්තං අඤ්ජනවණ්ණං මුසලදණ්ඩපරිමාණෙහි උච්ඡූහි ඝනසඤ්ඡන්නං මහන්තං උච්ඡුවනං නිබ්බත්ති. තස්මිං ඛාදිතුකාමතාය ‘‘උච්ඡුං ගහෙස්සාමී’’ති උපගතමත්තෙ තං උච්ඡු අභිහනන්ති, සො තෙන පුච්ඡිතො පතති.

අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ තං පෙතං අද්දස. සො ථෙරං දිස්වා අත්තනා කතකම්මං පුච්ඡි –

737.

‘‘ඉදං මම උච්ඡුවනං මහන්තං, නිබ්බත්තති පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං;
තං දානි මෙ න පරිභොගමෙති, ආචික්ඛ භන්තෙ කිස්ස අයං විපාකො.

738.

‘‘හඤ්ඤාමි ඛජ්ජාමි ච වායමාමි, පරිසක්කාමි පරිභුඤ්ජිතුං කිඤ්චි;
ස්වාහං ඡින්නථාමො කපණො ලාලපාමි, කිස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො.

739.

‘‘විඝාතො චාහං පරිපතාමි ඡමායං,
පරිවත්තාමි වාරිචරොව ඝම්මෙ;
රුදතො ච මෙ අස්සුකා නිග්ගලන්ති,
ආචික්ඛ භන්තෙ කිස්ස අයං විපාකො.

740.

‘‘ඡාතො කිලන්තො ච පිපාසිතො ච, සන්තස්සිතො සාතසුඛං න වින්දෙ;
පුච්ඡාමි තං එතමත්ථං භදන්තෙ, කථං නු උච්ඡුපරිභොගං ලභෙය්‍යා’’න්ති.

741.

‘‘පුරෙ තුවං කම්මමකාසි අත්තනා, මනුස්සභූතො පුරිමාය ජාතියා;
අහඤ්ච තං එතමත්ථං වදාමි, සුත්වාන ත්වං එතමත්ථං විජාන.

742.

‘‘උච්ඡුං තුවං ඛාදමානො පයාතො, පුරිසො ච තෙ පිට්ඨිතො අන්වගච්ඡි;
සො ච තං පච්චාසන්තො කථෙසි, තස්ස තුවං න කිඤ්චි ආලපිත්ථ.

743.

‘‘සො ච තං අභණන්තං අයාචි, දෙහය්‍ය උච්ඡුන්ති ච තං අවොච;
තස්ස තුවං පිට්ඨිතො උච්ඡුං අදාසි, තස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකො.

744.

‘‘ඉඞ්ඝ ත්වං ගන්ත්වාන පිට්ඨිතො ගණ්හෙය්‍යාසි, ගහෙත්වාන තං ඛාදස්සු යාවදත්ථං;
තෙනෙව ත්වං අත්තමනො භවිස්සසි, හට්ඨො චුදග්ගො ච පමොදිතො චාති.

745.

‘‘ගන්ත්වාන සො පිට්ඨිතො අග්ගහෙසි, ගහෙත්වාන තං ඛාදි යාවදත්ථං;
තෙනෙව සො අත්තමනො අහොසි, හට්ඨො චුදග්ගො ච පමොදිතො චා’’ති. –

වචනපටිවචනගාථා පෙතෙන ථෙරෙන ච වුත්තා.

737-8. තත්ථ **කිස්සාති** කීදිසස්ස, කම්මස්සාති අධිප්පායො. **හඤ්ඤාමීති** විහඤ්ඤාමි විඝාතං ආපජ්ජාමි. **විහඤ්ඤාමීති** වා විබාධියාමි, විසෙසතො පීළියාමීති අත්ථො. **ඛජ්ජාමීති** ඛාදියාමි, අසිපත්තසදිසෙහි නිසිතෙහි ඛාදන්තෙහි විය උච්ඡුපත්තෙහි කන්තියාමීති අත්ථො. **වායමාමීති** උච්ඡුං ඛාදිතුං වායාමං කරොමි. **පරිසක්කාමීති** පයොගං කරොමි. **පරිභුඤ්ජිතුන්ති** උච්ඡුරසං පරිභුඤ්ජිතුං, උච්ඡුං ඛාදිතුන්ති අත්ථො. **ඡින්නථාමොති** ඡින්නසභො උපච්ඡින්නථාමො, පරික්ඛීණබලොති අත්ථො. **කපණොති** දීනො. **ලාලපාමීති** දුක්ඛෙන අට්ටිතො අතිවිය විලපාමි.

739. **විසාතොති** විසාතවා, විහතබලො වා. **පරිපතාමි ඡමායන්ති** ඨාතුං අසක්කොන්තො භූමියං පපතාමි. **පරිවත්තාමීති** පරිබ්භමාමි. **වාරිචරොවාති** මච්ඡො විය. **සම්මෙති** සම්මසන්තත්තෙ ථලෙ.

740-4. **සන්තස්සිතොති** ඔට්ඨකණ්ඨතාලූනං සොසප්පත්තියා සුට්ඨු තසිතො. **සාතසුඛන්ති** සාතභූතං සුඛං. **න වින්දෙති** න ලභාමි. **තන්ති** තුවං. **විජානාති** විජානාහි. **පයාතොති** ගන්තුං ආරද්ධො. **අන්වගච්ඡීති** අනුබන්ධි. **පච්චාසන්තොති** පච්චාසීසමානො. **තස්සෙතං කම්මස්සාති** එත්ථ **එතන්ති** නිපාතමත්තං, තස්ස කම්මස්සාති අත්ථො. **පිට්ඨිතො ගණ්හෙය්‍යාසීති** අත්තනො පිට්ඨිපස්සෙනෙව උච්ඡුං ගණ්හෙය්‍යාසි. **පමොදිතොති** පමුදිතො.

745. **ගහෙත්වාන තං ඛාදි යාවදත්ථන්ති** ථෙරෙන ආණත්තිනියාමෙන උච්ඡුං ගහෙත්වා යථාරුචි ඛාදිත්වා මහන්තං උච්ඡුකලාපං ගහෙත්වා ථෙරස්ස උපනෙසි, ථෙරො තං අනුග්ගණ්හන්තො තෙනෙව තං උච්ඡුකලාපං ගාහාපෙත්වා වෙළුවනං ගන්ත්වා භගවතො අදාසි, භගවා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං තං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං අකාසි, පෙතො පසන්නචිත්තො වන්දිත්වා ගතො, තතො පට්ඨාය යථාසුඛං උච්ඡුං පරිභුඤ්ජි.

සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. සා පනෙසා පෙතස්ස පවත්ති මනුස්සලොකෙ පාකටා අහොසි. අථ මනුස්සා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා තං පවත්තිං පුච්ඡිංසු. සත්ථා තෙසං තමත්ථං විත්ථාරතො කථෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි, තං සුත්වා මනුස්සා මච්ඡෙරමලතො පටිවිරතා අහෙසුන්ති.

උච්ඡුපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කුමාරපෙතවත්ථුවණ්ණනා

සාවත්ථි නාම නගරන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො ද්වෙ පෙතෙ ආරබ්භ කථෙසි. සාවත්ථියං කිර කොසලරඤ්ඤො ද්වෙ පුත්තා පාසාදිකා පඨමවයෙ ඨිතා යොබ්බනමදමත්තා පරදාරකම්මං කත්වා කාලං කත්වා පරිඛාපිට්ඨෙ පෙතා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තෙ රත්තියං භෙරවෙන සද්දෙන පරිදෙවිංසු. මනුස්සා තං සුත්වා භීතතසිතා ''එවං කතෙ ඉදං අවමඞ්ගලං වූපසම්මතී''ති බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා ''උපාසකා තස්ස සද්දස්ස සවනෙන තුම්හාකං න කොචි අන්තරායො''ති වත්වා තස්ස කාරණං ආචික්ඛිත්වා තෙසං ධම්මං දෙසෙතුං –

746.

''සාවත්ථි නාම නගරං, හිමවන්තස්ස පස්සතො;
තත්ථ ආසුං ද්වෙ කුමාරා, රාජපුත්තාති මෙ සුතං.

747.

‘‘සම්මත්තා රජනීයෙසු, කාමස්සාදාභිනන්දිනො;
පච්චුප්පන්නසුඛෙ ගිද්ධා, න තෙ පස්සිංසුනාගතං.

748.

‘‘තෙ චුතා ච මනුස්සත්තා, පරලොකං ඉතො ගතා;
තෙධ ඝොසෙන්ත්‍යාදිස්සන්තා, පුබ්බෙ දුක්කටමත්තනො.

749.

‘‘බහූසු වත සන්තෙසු, දෙය්‍යධම්මෙ උපට්ඨිතෙ;
නාසක්ඛිම්හා ච අත්තානං, පරිත්තං කාතුං සුඛාවහං.

750.

‘‘කිං තතො පාපකං අස්ස, යං නො රාජකුලා චුතා;
උපපන්නා පෙත්තිවිසයං, ඛුප්පිපාසසමප්පිතා.

751.

‘‘සාමිනො ඉධ හුත්වාන, හොන්ති අසාමිනො තහිං;
භමන්ති ඛුප්පිපාසාය, මනුස්සා උන්නතොනතා.

752.

‘‘එතමාදීනවං ඤත්වා, ඉස්සරමදසම්භවං;
පහාය ඉස්සරමදං, භවෙ සග්ගගතො නරො;
කායස්ස භෙදා සප්පඤ්ඤො, සග්ගං සො උපපජ්ජතී’’ති – ගාථා අභාසි;

746. තත්ථ **ඉති මෙ සුතන්ති** න කෙවලං අත්තනො ඤාණෙන දිට්ඨමෙව, අථ ඛො ලොකෙ පාකටභාවෙන එවං මයා සුතන්ති අත්ථො.

747. **කාමස්සාදාභිනන්දිනොති** කාමගුණෙසු අස්සාදවසෙන අභිනන්දනසීලා. **පච්චුප්පන්නසුඛෙ ගිද්ධාති** වත්තමානසුඛමත්තෙ ගිද්ධා ගථිතා හුත්වා. **න තෙ පස්සිංසුනාගතන්ති** දුච්චරිතං පහාය සුචරිතං චරිත්වා අනාගතං ආයතිං දෙවමනුස්සෙසු ලද්ධබ්බං සුඛං තෙ න චින්තෙසුං.

748. **තෙධ ඝොසෙන්ත්‍යාදිස්සන්තාති** තෙ පුබ්බෙ රාජපුත්තභූතා පෙතා ඉධ සාවත්ථියා සමීපෙ අදිස්සමානරූපා ඝොසෙන්ති කන්දන්ති. කිං කන්දන්තීති ආහ **‘‘පුබ්බෙ දුක්කටමත්තනො’’**ති.

749. ඉදානි තෙසං කන්දනස්ස කාරණං හෙතුතො ච ඵලතො ච විභජිත්වා දස්සෙතුං **‘‘බහූසු වත සන්තෙසූ’’**තිආදි වුත්තං.

තත්ථ **බහූසු වත සන්තෙසූති** අනෙකෙසු දක්ඛිණෙය්‍යෙසු විජ්ජමානෙසු. **දෙය්‍යධම්මෙ උපට්ඨිතෙති** අත්තනො සන්තකෙ දාතබ්බදෙය්‍යධම්මෙපි සමීපෙ ඨිතෙ, ලබ්භමානෙති අත්ථො. **පරිත්තං සුඛාවහන්ති** අප්පමත්තකම්පි ආයතිං සුඛාවහං පුඤ්ඤං කත්වා අත්තානං සොත්ථිං නිරුපද්දවං කාතුං නාසක්ඛිම්හා වතාති යොජනා.

750. **කිං තතො පාපකං අස්සාති** තතො පාපකං ලාමකං නාම කිං අඤ්ඤං අස්ස සියා. **යං නො රාජකුලා චුතාති** යෙන පාපකම්මෙන මයං රාජකුලතො චුතා ඉධ පෙත්තිවිසයං උපපන්නා පෙතෙසු නිබ්බත්තා ඛුප්පිපාසසමප්පිතා විචරාමාති අත්ථො.

751. **සාමිනො ඉධ හුත්වානාති** ඉධ ඉමස්මිං ලොකෙ යස්මිංයෙව ඨානෙ පුබ්බෙ සාමිනො හුත්වා විචරන්ති, තහිං තස්මිංයෙව ඨානෙ හොන්ති අස්සාමිනො. **මනුස්සා උන්නතොනතාති** මනුස්සකාලෙ සාමිනො හුත්වා කාලකතා කම්මවසෙන ඔනතා හමන්ති ඛුප්පිපාසාය, පස්ස සංසාරපකතින්ති දස්සෙති.

752. **එතමාදීනවං ඤත්වා, ඉස්සරමදසම්භවන්ති** එතං ඉස්සරියමදවසෙන සම්භූතං අපායූපපත්තිසඞ්ඛාතං ආදීනවං දොසං ඤත්වා පහාය ඉස්සරියමදං පුඤ්ඤප්පසුතො හුත්වා. **හවෙ සග්ගගතො නරොති** සග්ගං දෙවලොකං ගතොයෙව භවෙය්‍ය.

ඉති සත්ථා තෙසං පෙතානං පවත්තිං කථෙත්වා තෙහි මනුස්සෙහි කතං දානං තෙසං පෙතානං උද්දිසාපෙත්වා සම්පත්තපරිසාය අජ්ඣාසයානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

කුමාරපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. රාජපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා

පුබ්බෙ කතානං කම්මානන්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො රාජපුත්තපෙතං ආරබ්භ කථෙසි. තත්ථ යො සො අතීතෙ කිතවස්ස නාම රඤ්ඤො පුත්තො අතීතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ අපරජ්ඣිත්වා බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන පෙතෙසු උප්පන්නො. සො ඉධ ‘‘රාජපුත්තපෙතො’’ති අධිප්පෙතො. තස්ස වත්ථු හෙට්ඨා සාණවාසිපෙතවත්ථුම්හි විත්ථාරතො ආගතමෙව, තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. සත්ථා හි තදා ථෙරෙන අත්තනො ඤාතිපෙතානං පවත්තියා කථිතාය ‘‘න කෙවලං තව ඤාතකායෙව, අථ ඛො ත්වම්පි ඉතො අනන්තරාතීතෙ අත්තභාවෙ පෙතො හුත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවී’’ති වත්වා තෙන යාචිතො –

753.

‘‘පුබ්බෙ කතානං කම්මානං, විපාකො මථයෙ මනං;
රූපෙ සද්දෙ රසෙ ගන්ධෙ, ඵොට්ඨබ්බෙ ච මනොරමෙ.

754.
‘‘ඉච්චං ගීතං රතිං ඛිඩ්ඩං, අනුභුත්වා අනප්පකං;
උය්‍යානෙ පරිචරිත්වා, පවිසන්තො ගිරිබ්බජං.

755.
‘‘ඉසිං සුනෙත්තමද්දක්ඛි, අත්තදන්තං සමාහිතං;
අප්පිච්ඡං හිරිසම්පන්නං, උඤ්ඡෙ පත්තගතෙ රතං.

756.
‘‘හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ, ලද්ධා භන්තෙති චාබ්‍රවි;
තස්ස පත්තං ගහෙත්වාන, උච්චං පග්ගය්හ ඛත්තියො.

757.
‘‘ථණ්ඩිලෙ පත්තං භින්දිත්වා, හසමානො අපක්කමි;
රඤ්ඤො කිතවස්සාහං පුත්තො, කිං මං භික්ඛු කරිස්සසි.

758.
‘‘තස්ස කම්මස්ස ඵරුසස්ස, විපාකො කටුකො අහු;
යං රාජපුත්තො වෙදෙසි, නිරයම්හි සමප්පිතො.

759.
‘‘ඡළෙව චතුරාසීති, වස්සානි නහුතානි ච;
භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථො, නිරයෙ කතකිබ්බිසො.

760.
‘‘උත්තානොපි ච පච්චිත්ථ, නිකුජ්ජො වාමදක්ඛිණො;
උද්ධංපාදො ඨිතො චෙව, චිරං බාලො අපච්චථ.

761.
‘‘බහූනි වස්සසහස්සානි, පූගානි නහුතානි ච;
භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථො, නිරයෙ කතකිබ්බිසො.

762.
‘‘එතාදිසං ඛො කටුකං, අප්පදුට්ඨප්පදොසිනං;
පච්චන්ති පාපකම්මන්තා, ඉසිමාසජ්ජ සුබ්බතං.

763.
‘‘සො තත්ථ බහුවස්සානි, වෙදයිත්වා බහුං දුඛං;
ඛුප්පිපාසහතො නාම, පෙතො ආසි තතො චුතො.

764.

‘‘එතමාදීනවං ඤත්වා, ඉස්සරමදසම්භවං;
පහාය ඉස්සරමදං, නිවාතමනුවත්තයෙ.

765.

‘‘දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසො, යො බුද්ධෙසු සගාරවො;
කායස්ස භෙදා සප්පඤ්ඤො, සග්ගං සො උපපජ්ජතී’’ති. –

ඉදං පෙතවත්ථුං කථෙසි.

753. තත්ථ **පුබ්බෙ කතානං කම්මානං, විපාකො මථයෙ මනන්ති** පුරිමාසු ජාතීසු කතානං අකුසලකම්මානං ඵලං උළාරං හුත්වා උප්පජ්ජමානං අන්ධබාලානං චිත්තං මථයෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය, පරෙසං අනත්ථකරණමුඛෙන අත්තනො අත්ථං උප්පාදෙය්‍යාති අධිප්පායො.

ඉදානි තං චිත්තමථනං විසයෙන සද්ධිං දස්සෙතුං **‘‘රූපෙ සද්දෙ’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **රූපෙති** රූපහෙතු, යථිච්ඡිතස්ස මනාපියස්ස රූපාරම්මණස්ස පටිලාභනිමිත්තන්ති අත්ථො. **සද්දෙතිආදීසු**පි එසෙව නයො.

754. එවං සාධාරණතො වුත්තමත්ථං අසාධාරණතො නියමෙත්වා දස්සෙන්තො **‘‘නච්චං ගීත’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **රතින්ති** කාමරතිං. **ඛිඩ්ඩන්ති** සහායකාදීහි කෙළිං. **ගිරිබ්බජන්ති** රාජගහං.

755. **ඉසින්ති** අසෙක්ඛානං සීලක්ඛන්ධාදීනං එසනට්ඨෙන ඉසිං. **සුනෙත්තන්ති** එවංනාමකං පච්චෙකබුද්ධං. **අත්තදන්තන්ති** උත්තමෙන දමථෙන දමිතචිත්තං. **සමාහිතන්ති** අරහත්තඵලසමාධිනා සමාහිතං. **උඤ්ඡෙ පත්තගතෙ රතන්ති** උඤ්ඡෙන භික්ඛාචාරෙන ලද්ධෙ පත්තගතෙ පත්තපරියාපන්නෙ ආහාරෙ රතං සන්තුට්ඨං.

756. **ලද්ධා, භන්තෙති චාබ්‍රවීති** ‘‘අපි, භන්තෙ, භික්ඛා ලද්ධා’’ති විස්සාසජනනත්ථං කථෙසි. **උච්චං පග්ගය්හාති** උච්චතරං කත්වා පත්තං උක්ඛිපිත්වා.

757. **ථණ්ඩිලෙ පත්තං භින්දිත්වාති** ඛරකඨිනෙ භූමිප්පදෙසෙ ඛිපන්තො පත්තං භින්දිත්වා. **අපක්කමීති** ථොකං අපසක්කි. අපසක්කන්තො ච ‘‘අකාරණෙනෙව අන්ධබාලො මහන්තං අනත්ථං අත්තනො අකාසී’’ති කරුණායනවසෙන ඔලොකෙන්තං පච්චෙකබුද්ධං රාජපුත්තො ආහ **‘‘රඤ්ඤො කිතවස්සාහං පුත්තො, කිං මං භික්ඛු කරිස්සසී’’**ති.

758. **ඵරුසස්සාති** දාරුණස්ස. **කටුකොති** අනිට්ඨො. **යන්ති** යං විපාකං. **සමප්පිතොති** අල්ලීනො.

759. **ඡළෙව චතුරාසීති, වස්සානි නහුතානි චාති** උත්තානො නිපන්නො චතුරාසීතිවස්සසහස්සානි, නිකුජ්ජො, වාමපස්සෙන, දක්ඛිණපස්සෙන, උද්ධංපාදො, ඔලම්බිකො, යථාඨිතො චාති එවං ඡ චතුරාසීතිසහස්සානි වස්සානි හොන්ති. තෙනාහ –

760.

‘‘උත්තානොපි ච පච්චිත්ථ, නිකුජ්ජො වාමදක්ඛිණො;
උද්ධංපාදො ඨිතො චෙව, චිරං බාලො අපච්චථා’’ති.

තානි පන වස්සානි යස්මා අනෙකානි නහුතානි හොන්ති, තස්මා වුත්තං **‘‘නහුතානී’’**ති. **භුසං දුක්ඛං නිගච්ඡිත්ථොති** අතිවිය දුක්ඛං පාපුණි.

761. **පූගානීති** වස්සසමූහෙ, ඉධ පුරිමගාථාය ච අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං.

762. **එතාදිසන්ති** එවරූපං. **කටුකන්ති** අතිදුක්ඛං, භාවනපංසකනිද්දෙසොයං ‘‘එකමන්තං නිසීදී’’තිආදීසු විය. අප්පදුට්ඨප්පදොසිනං ඉසිං සුබ්බතං ආසජ්ජ ආසාදෙත්වා පාපකම්මන්තා පුග්ගලා එවරූපං කටුකං අතිවිය දුක්ඛං පච්චන්තීති යොජනා.

763. **සොති** සො රාජපුත්තපෙතො. **තත්ථාති** නිරයෙ. **වෙදයිත්වාති** අනුභවිත්වා. **නාමාති** බ්‍යත්තපාකටභාවෙන. **තතො චුතොති** නිරයතො චුතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං භගවා රාජපුත්තපෙතකථාය තත්ථ සන්නිපතිතං මහාජනං සංවෙජෙත්වා උපරි සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි සම්පාපුණිංසූති.

රාජපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ගූථඛාදකපෙතවත්ථුවණ්ණනා

ගූථකූපතො උග්ගන්ත්වාති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ එකං ගූථඛාදකපෙතං ආරම්භ වුත්තං. සාවත්ථියා කිර අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ එකො කුටුම්බිකො අත්තනො කුලූපකං භික්ඛුං උද්දිස්ස විහාරං කාරෙසි. තත්ථ නානාජනපදතො භික්ඛූ ආගන්ත්වා පටිවසිංසු. තෙ දිස්වා මනුස්සා පසන්නචිත්තා පණීතෙන පච්චයෙන උපට්ඨහිංසු. කුලූපකො භික්ඛු තං අසහමානො ඉස්සාපකතො හුත්වා තෙසං භික්ඛූනං දොසං වදන්තො කුටුම්බිකං උජ්ඣාපෙසි. කුටුම්බිකො තෙ භික්ඛූ කුලූපකඤ්ච පරිභවන්තො පරිභාසි. අථ කුලූපකො කාලං කත්වා තස්මිංයෙව විහාරෙ වච්චකුටියං පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති, කුටුම්බිකො පන කාලං කත්වා තස්සෙව උපරි

පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං දිස්වා පුච්ඡන්තො –

766.

‘‘ගූථකූපතො උග්ගන්ත්වා, කො න දීනො පතිට්ඨසි;
නිස්සංසයං පාපකම්මන්තො, කිං නු සද්දහසෙ තුව’’න්ති. –

ගාථමාහ. තං සුත්වා පෙතො –

767.

‘‘අහං භදන්තෙ පෙතොම්හි, දුග්ගතො යමලොකිකො;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතො’’ති. –

ගාථාය අත්තානං ආචික්ඛි. අථ නං ථෙරො –

768.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසී’’ති. –

ගාථාය තෙන කතකම්මං පුච්ඡි. සො පෙතො –

769.

‘‘අහු ආවාසිකො මය්හං, ඉස්සුකී කුලමච්ඡරී;
අජ්ඣාසිතො මය්හං ඝරෙ, කදරියො පරිභාසකො.

770.

‘‘තස්සාහං වචනං සුත්වා, භික්ඛවො පරිභාසිසං;
තස්සකම්මවිපාකෙන, පෙතලොකං ඉතො ගතො’’ති. –

ද්වීහි ගාථාහි අත්තනා කතකම්මං කථෙසි.

769. තත්ථ **අහු ආවාසිකො මය්හන්ති** මය්හං ආවාසෙ මයා කතවිහාරෙ එකො භික්ඛු ආවාසිකො නිබද්ධවසනකො අහොසි. **අජ්ඣාසිතො මය්හං ඝරෙති** කුලූපකභාවෙන මම ගෙහෙ තණ්හාභිනිවෙසවසෙන අභිනිවිට්ඨයො.

770. **තස්සාති** තස්ස කුලූපකභික්ඛුස්ස. **භික්ඛවොති** භික්ඛූ. **පරිභාසිසන්ති** අක්කොසිං. **පෙතලොකං ඉතො ගතොති** ඉමිනා ආකාරෙන පෙතයොනිං උපගතො පෙතභූතො.

තං සුත්වා ථෙරො ඉතරස්ස ගතිං පුච්ඡන්තො –

771.

‘‘අමිත්තො මිත්තවණ්ණෙන, යො තෙ ආසි කුලූපකො;
කායස්ස භෙදා දුප්පඤ්ඤො, කිං නු පෙච්ච ගතිං ගතො’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **මිත්තවණ්ණෙනාති** මිත්තපටිරූපෙන මිත්තපටිරූපතාය.

පුන පෙතො ථෙරස්ස තමත්ථං ආචික්ඛන්තො –

772.

‘‘තස්සෙවාහං පාපකම්මස්ස, සීසෙ තිට්ඨාමි මත්ථකෙ;
සො ච පරවිසයං පත්තො, මමෙව පරිචාරකො.

773.

‘‘යං භදන්තෙ හදන්තඤ්ඤෙ, එතං මෙ හොති භොජනං;
අහඤ්ච ඛො යං හදාමි, එතං සො උපජීවතී’’ති. – ගාථාද්වයමාහ;

772. තත්ථ **තස්සෙවාති** තස්සෙව මය්හං පුබ්බෙ කුලූපකභික්ඛුභූතස්ස පෙතස්ස. **පාපකම්මස්සාති** පාපසමාචාරස්ස. **සීසෙ තිට්ඨාමි මත්ථකෙති** සීසෙ තිට්ඨාමි, තිට්ඨන්තො ච මත්ථකෙ එව තිට්ඨාමි, න සීසප්පමාණෙ ආකාසෙති අත්ථො. **පරවිසයං පත්තොති** මනුස්සලොකං උපාදාය පරවිසයභූතං පෙත්තිවිසයං පත්තො. **මමෙවාති** මය්හං එව පරිචාරකො අහොසීති වචනසෙසො.

773. **යං භදන්තෙ හදන්තඤ්ඤෙති** භදන්තෙ, අය්‍ය මහාමොග්ගලාන, තස්සං වච්චකුටියං යං අඤ්ඤෙ ඌහදන්ති වච්චං ඔස්සජන්ති. **එතං මෙ හොති භොජනන්ති** එතං වච්චං මය්හං දිවසෙ දිවසෙ භොජනං හොති. **යං හදාමීති** තං පන වච්චං ඛාදිත්වා යම්පහං වච්චං කරොමි. **එතං සො උපජීවතීති** එතං මම වච්චං සො කුලූපකපෙතො දිවසෙ දිවසෙ ඛාදනවසෙන උපජීවති, අත්තභාවං යාපෙතීති අත්ථො.

තෙසු කුටුම්බිකො පෙසලෙ භික්ඛූ ‘‘එවං ආහාරපරිභොගතො වරං තුම්හාකං ගූථඛාදන’’න්ති අක්කොසි. කුලූපකො පන කුටුම්බිකම්පි තථාවචනෙ සමාදපෙත්වා සයං තථා අක්කොසි, තෙනස්ස තතොපි පටිකුට්ඨතරා ජීවිකා අහොසි. ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා උපවාදෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

ගූථඛාදකපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. ගූථඛාදකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

774-81. **ගූථකූපතො උග්ගන්ත්වාති** ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං ගූථඛාදකපෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. තස්සා වත්ථු අනන්තරවත්ථුසදිසං. තත්ථ උපාසකෙන විහාරො කාරිතොති උපාසකස්ස වසෙන ආගතං, ඉධ පන උපාසිකායාති අයමෙව විසෙසො. සෙසං වත්ථුස්මිං ගාථාසු ච අපුබ්බං නත්ථි.

ගූථඛාදකපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ගණපෙතවත්ථුවණ්ණනා

නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාත්ථාති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ සම්බහුලෙ පෙතෙ ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියං කිර සම්බහුලා මනුස්සා ගණභූතා අස්සද්ධා අප්පසන්නා මච්ඡෙරමලපරියුට්ඨිතචිත්තා දානාදිසුචරිතවිමුඛා හුත්වා චිරං ජීවිත්වා කායස්ස භෙදා නගරස්ස සමීපෙ පෙතයොනියං නිබ්බත්තිංසු. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ පෙතෙ දිස්වා –

782.

‘‘නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාත්ථ, කිසා ධමනිසන්ථතා;
උප්ඵාසුලිකා කිසිකා, කෙ නු තුම්හෙත්ථ මාරිසා’’ති. –

ගාථාය පුච්ඡි. තත්ථ **දුබ්බණ්ණරූපාත්ථාති** දුබ්බණ්ණසරීරා හොථ. **කෙ නු තුම්හෙත්ථාති** තුම්හෙ කෙ නු නාම භවථ. **මාරිසාති** තෙ අත්තනො සාරුප්පවසෙන ආලපති.

තං සුත්වා පෙතා –

783.

‘‘මයං භදන්තෙ පෙතම්හා, දුග්ගතා යමලොකිකා;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

ගාථාය අත්තනො පෙතභාවං පකාසෙත්වා පුන ථෙරෙන –

784.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්සකම්මවිපාකෙන, පෙතලොකං ඉතො ගතා’’ති. –

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡිතා –

785.

‘‘අනාවටෙසු තිත්ථෙසු, විචිනිම්හද්ධමාසකං;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකම්හ අත්තනො.

786.

‘‘නදිං උපෙම තසිතා, රිත්තකා පරිවත්තති;
ඡායං උපෙම උණ්හෙසු, ආතපො පරිවත්තති.

787.

‘‘අග්ගිවණ්ණො ච නො වාතො, ඩහන්තො උපවායති;
එතඤ්ච භන්තෙ අරහාම, අඤ්ඤඤ්ච පාපකං තතො.

788.

‘‘අපි යොජනානි ගච්ඡාම, ඡාතා ආහාරගෙධිනො;
අලද්ධාව නිවත්තාම, අහො නො අප්පපුඤ්ඤතා.

789.

‘‘ඡාතා පමුච්ඡිතා භන්තා, භූමියං පටිසුම්භිතා;
උත්තානා පටිකිරාම, අවකුජ්ජා පතාමසෙ.

790.

‘‘තෙ ච තත්ථෙව පතිතා, භූමියං පටිසුම්භිතා;
උරං සීසඤ්ච ඝට්ටෙම, අහො නො අප්පපුඤ්ඤතා.

791.

‘‘එතඤ්ච භන්තෙ අරහාම, අඤ්ඤඤ්ච පාපකං තතො;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකම්හ අත්තනො.

792.

‘‘තෙ හි නූන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
වදඤ්ඤූ සීලසම්පන්නා, කාහාම කුසලං බහු’’න්ති. –

අත්තනා කතකම්මං කථෙසුං.

788. තත්ථ **අපි යොජනානි ගච්ඡාමාති** අනෙකානිපි යොජනානි ගච්ඡාම. කථං? **ඡාතා ආහාරගෙධිනොති**, චිරකාලං ජිඝච්ඡාය ජිඝච්ඡිතා ආහාරෙ ගිද්ධා අභිගිජ්ඣන්තා හුත්වා, එවං ගන්ත්වාපි කිඤ්චි ආහාරං අලද්ධායෙව නිවත්තාම. **අප්පපුඤ්ඤතාති** අපුඤ්ඤතා අකතකල්‍යාණතා.

789. **උත්තානා පටිකිරාමාති** කදාචි උත්තානා හුත්වා විකිරියමානඞ්ගපච්චඞ්ගා විය වත්තාම. **අවකුජ්ජා පතාමසෙති** කදාචි අවකුජ්ජා හුත්වා පතාම.

790. **තෙ චාති** තෙ මයං. **උරං සීසඤ්ච ඝට්ටෙමාති** අවකුජ්ජා හුත්වා පතිතා උට්ඨාතුං අසක්කොන්තා වෙධන්තා වෙදනාප්පත්තා අත්තනො අත්තනො උරං සීසඤ්ච පටිසංසාම. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

ථෙරො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො මච්ඡෙරමලං පහාය දානාදිසුචරිතනිරතො අහොසීති.

ගණපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. පාටලිපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා

දිට්ඨා තයා නිරයා තිරච්ඡානයොනීති ඉදං සත්ථරි ජෙතවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං විමානපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථිවාසිනො කිර පාටලිපුත්තවාසිනො ච බහූ වාණිජා නාවාය සුවණ්ණභූමිං අගමිංසු. තත්ථෙකො උපාසකො ආබාධිකො මාතුගාමෙ පටිබද්ධචිත්තො කාලමකාසි. සො කතකුසලොපි දෙවලොකං අනුපපජ්ජිත්වා ඉත්ථියා පටිබද්ධචිත්තතාය සමුද්දමජ්ඣෙ විමානපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. යස්සං පන සො පටිබද්ධචිත්තො, සා ඉත්ථී සුවණ්ණභූමිගාමිනිං නාවං අභිරුය්හ ගච්ඡති. අථ ඛො සො පෙතො තං ඉත්ථිං ගහෙතුකාමො නාවාය ගමනං උපරුන්ධි. අථ වාණිජා ‘‘කෙන නු ඛො කාරණෙන අයං නාවා න ගච්ඡතී’’ති වීමංසන්තා කාළකණ්ණිසලාකං විචාරෙසුං. අමනුස්සිද්ධියා යාවතතියං තස්සා එව ඉත්ථියා පාපුණි, යස්සං සො පටිබද්ධචිත්තො. තං දිස්වා වාණිජා වෙළුකලාපං සමුද්දෙ ඔතාරෙත්වා තස්ස උපරි තං ඉත්ථිං ඔතාරෙසුං. ඉත්ථියා ඔතාරිතමත්තාය නාවා වෙගෙන සුවණ්ණභූමිං අභිමුඛා පායාසි. අමනුස්සො තං ඉත්ථිං අත්තනො විමානං ආරොපෙත්වා තාය සද්ධිං අභිරමි.

සා එකං සංවච්ඡරං අතික්කමිත්වා නිබ්බින්නරූපා තං පෙතං යාචන්තී ආහ – ‘‘අහං ඉධ වසන්තී මය්හං සම්පරායිකං අත්ථං කාතුං න ලභාමි, සාධු, මාරිස, මං පාටලිපුත්තමෙව නෙහී’’ති. සො තාය යාචිතො –

793.

‘‘දිට්ඨා තයා නිරයා තිරච්ඡානයොනි, පෙතා අසුරා අථවාපි මානුසා දෙවා;
සයමද්දස කම්මවිපාකමත්තනො, නෙස්සාමි තං පාටලිපුත්තමක්ඛතං;
තත්ථ ගන්ත්වා කුසලං කරොහි කම්ම’’න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **දිට්ඨා තයා නිරයාති** එකච්චෙ පච්චෙකනිරයාපි තයා දිට්ඨා. **තිරච්ඡානයොනීති** මහානුභාවා නාගසුපණ්ණාදිතිරච්ඡානාපි දිට්ඨා තයාති යොජනා. **පෙතාති** ඛුප්පිපාසාදිභෙදා පෙතා. **අසුරාති** කාලකඤ්චිකාදිභෙදා අසුරා. **දෙවාති** එකච්චෙ චාතුමහාරාජිකා දෙවා. සො කිර අත්තනො ආනුභාවෙන අන්තරන්තරා තං ගහෙත්වා පච්චෙකනිරයාදිකෙ දස්සෙන්තො විචරති, තෙන එවමාහ. **සයමද්දස කම්මවිපාකමත්තනොති** නිරයාදිකෙ විසෙසතො ගන්ත්වා පස්සන්තී සයමෙව අත්තනා කතකම්මානං විපාකං පච්චක්ඛතො අද්දස අදක්ඛි. **නෙස්සාමි තං පාටලිපුත්තමක්ඛතන්ති**

ඉදානාහං තං අක්ඛතං කෙනචි අපරික්ඛතං මනුස්සරූපෙනෙව පාටලිපුත්තං නයිස්සාමි. ත්වං පන **තත්ථ ගන්ත්වා කුසලං කරොහි කම්මං,** කම්මවිපාකස්ස පච්චක්ඛතො දිට්ඨත්තා යුත්තපයුත්තා පුඤ්ඤනිරතා හොහීති අත්ථො.

අථ සා ඉත්ථී තස්ස වචනං සුත්වා අත්තමනා –

794.

‘‘අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ, හිතකාමොසි දෙවතෙ;
කරොමි තුය්හං වචනං, ත්වංසි ආචරියො මම.

795.

‘‘දිට්ඨා මයා නිරයා තිරච්ඡානයොනි, පෙතා අසුරා අථවාපි මානුසා දෙවා;
සයමද්දසං කම්මවිපාකමත්තනො, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානී’’ති. –

ගාථමාහ.

අථ සො පෙතො තං ඉත්ථිං ගහෙත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා පාටලිපුත්තනගරස්ස මජ්ඣෙ ඨපෙත්වා පක්කාමි. අථස්සා ඤාතිමිත්තාදයො තං දිස්වා ‘‘මයං පුබ්බෙ සමුද්දෙ පක්ඛිත්තා මතාති අස්සුම්හ. සා අයං දිට්ඨා වත, භො, සොත්ථිනා ආගතා’’ති අභිනන්දමානා සමාගන්ත්වා තස්සා පවත්තිං පුච්ඡිංසු. සා තෙසං ආදිතො පට්ඨාය අත්තනා දිට්ඨං අනුභූතඤ්ච සබ්බං කථෙසි. සාවත්ථිවාසිනොපි ඛො තෙ වාණිජා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං උපගතකාලෙ සත්ථු සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා චතුන්නං පරිසානං ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො සංවෙගජාතො දානාදිකුසලධම්මනිරතො අහොසීති.

පාටලිපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. අම්බවනපෙතවත්ථුවණ්ණනා

අයඤ්ච තෙ පොක්ඛරණී සුරම්මාති ඉදං සත්ථරි සාවත්ථියං විහරන්තෙ අම්බපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරො ගහපති පරික්ඛීණභොගො අහොසි. තස්ස භරියා කාලමකාසි, එකා ධීතායෙව හොති. සො තං අත්තනො මිත්තස්ස ගෙහෙ ඨපෙත්වා ඉණවසෙන ගහිතෙන කහාපණසතෙන භණ්ඩං ගහෙත්වා සත්ථෙන සද්ධිං වණිජ්ජාය ගතො, න චිරෙනෙව මූලෙන සහ උදයභූතානි පඤ්ච කහාපණසතානි ලභිත්වා සත්ථෙන සහ පටිනිවත්ති. අන්තරාමග්ගෙ චොරා පරියුට්ඨාය සත්ථං පාපුණිංසු, සත්ථිකා ඉතො චිතො ච පලායිංසු. සො පන ගහපති

අඤ්ඤතරස්මිං ගච්ඡෙ කහාපණෙ නික්ඛිපිත්වා අවිදූරෙ නිලීයි. චොරා තං ගහෙත්වා ජීවිතා වොරොපෙසුං. සො ධනලොභෙන තත්ථෙව පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති.

වාණිජා සාවත්ථිං ගන්ත්වා තස්ස ධීතුයා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. සා පිතු මරණෙන ආජීවිකාභයෙන ච අතිවිය සඤ්ජාතදොමනස්සා බාළ්හං පරිදෙවි. අථ නං සො පිතු සහායො කුටුම්බිකො ''යථා නාම කුලාලභාජනං සබ්බං භෙදනපරියන්තං, එවමෙව සත්තානං ජීවිතං භෙදනපරියන්තං. මරණං නාම සබ්බසාධාරණං අප්පටිකාරඤ්ච, තස්මා මා ත්වං පිතරි අතිබාළ්හං සොචි, මා පරිදෙවි, අහං තෙ පිතා, ත්වං මය්හං ධීතා, අහං තව පිතු කිච්චං කරොමි, ත්වං පිතුනො ගෙහෙ විය ඉමස්මිං ගෙහෙ අවිමනා අභිරමස්සූ''ති වත්වා සමස්සාසෙසි. සා තස්ස වචනෙන පටිප්පස්සද්ධසොකා පිතරි විය තස්මිං සඤ්ජාතගාරවබහුමානා අත්තනො කපණභාවෙන තස්ස වෙය්‍යාවච්චකාරිනී හුත්වා වත්තමානා පිතරං උද්දිස්ස මතකිච්චං කාතුකාමා යාගුං පචිත්වා මනොසිලාවණ්ණානි සුපරිපක්කානි මධුරානි අම්බඵලානි කංසපාතියං ඨපෙත්වා යාගුං අම්බඵලානි ච දාසියා ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එවමාහ – ''භගවා මය්හං දක්ඛිණාය පටිග්ගහණෙන අනුග්ගහං කරොථා''ති. සත්ථා මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො තස්සා මනොරථං පූරෙන්තො නිසජ්ජාකාරං දස්සෙසි. සා හට්ඨතුට්ඨා පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ අත්තනා උපනීතං සුවිසුද්ධවත්ථං අත්ථරිත්වා අදාසි, නිසීදි භගවා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ.

අථ සා භගවතො යාගුං උපනාමෙසි, පටිග්ගහෙසි භගවා යාගුං. අථ සඞ්ඝං උද්දිස්ස භික්ඛූනම්පි යාගුං දත්වා පුන ධොතහත්ථා අම්බඵලානි භගවතො උපනාමෙසි, භගවා තානි පරිභුඤ්ජි. සා භගවන්තං වන්දිත්වා එවමාහ – ''යා මෙ, භන්තෙ, පච්චත්ථරණයාගුඅම්බඵලදානවසෙන පවත්තා දක්ඛිණා, සා මෙ පිතරං පාපුණාතූ''ති. භගවා ''එවං හොතූ''ති වත්වා අනුමොදනං අකාසි. සා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. තාය දක්ඛිණාය සමුද්දිට්ඨමත්තාය සො පෙතො අම්බවනඋය්‍යානවිමානකප්පරුක්ඛපොක්ඛරණියො මහතිඤ්ච දිබ්බසම්පත්තිං පටිලභි.

අථ තෙ වාණිජා අපරෙන සමයෙන වණිජ්ජාය ගච්ඡන්තා තමෙව මග්ගං පටිපන්නා පුබ්බෙ වසිතට්ඨානෙ එකරත්තිං වාසං කප්පෙසුං. තෙ දිස්වා සො විමානපෙතො උය්‍යානවිමානාදීහි සද්ධිං තෙසං අත්තානං දස්සෙසි. තෙ වාණිජා තං දිස්වා තෙන ලද්ධසම්පත්තිං පුච්ඡන්තා –

796.

''අයඤ්ච තෙ පොක්ඛරණී සුරම්මා, සමා සුතිත්ථා ච මහොදකා ච;
සුපුප්ඵිතා භමරගණානුකිණ්ණා, කථං තයා ලද්ධා අයං මනුඤ්ඤා.

797.

‘‘ඉදඤ්ච තෙ අම්බවනං සුරම්මං, සබ්බොතුකං ධාරයතෙ ඵලානි;
සුපුප්ඵිතං භමරගණානුකිණ්ණං, කථං තයා ලද්ධමිදං විමාන’’න්ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අවොචුං.

796. තත්ථ **සුරම්මාති** සුට්ඨු රමණීයා. **සමාති** සමතලා. **සුතිත්ථාති** රතනමයසොපානතාය සුන්දරතිත්ථා. **මහොදකාති** බහුජලා.

797. **සබ්බොතුකන්ති** පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛාදීහි සබ්බෙසු උතූසු සුඛාවහං. තෙනාහ **‘‘ධාරයතෙ ඵලානී’’**ති. **සුපුප්ඵිතන්ති** නිච්චං සුපුප්ඵිතං.

තං සුත්වා පෙතො පොක්ඛරණිආදීනං පටිලාභකාරණං ආචික්ඛන්තො –

798.

‘‘අම්බපක්කං දකං යාගු, සීතච්ඡායා මනොරමා;
ධීතාය දින්නදානෙන, තෙන මෙ ඉධ ලබ්භතී’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **තෙන මෙ ඉධ ලබ්භතීති** යං තං භගවතො භික්ඛූනඤ්ච අම්බපක්කං උදකං යාගුඤ්ච මමං උද්දිස්ස දෙන්තියා මය්හං ධීතාය දින්නං දානං, තෙන මෙ ධීතාය දින්නදානෙන ඉධ ඉමස්මිං දිබ්බෙ අම්බවනෙ සබ්බොතුකං අම්බපක්කං, ඉමිස්සා දිබ්බාය මනුඤ්ඤාය පොක්ඛරණියා දිබ්බං උදකං, යාගුයා අත්ථරණස්ස ච දානෙන උය්‍යානවිමානකප්පරුක්ඛාදීසු සීතච්ඡායා මනොරමා ඉධ ලබ්භති, සමිජ්ඣතීති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා සො පෙතො තෙ වාණිජෙ නෙත්වා තානි පඤ්ච කහාපණසතානි දස්සෙත්වා ‘‘ඉතො උපඩ්ඪං තුම්හෙ ගණ්හථ, උපඩ්ඪං මයා ගහිතං ඉණං සොධෙත්වා සුඛෙන ජීවතූති මය්හං ධීතාය දෙථා’’ති ආහ. වාණිජා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා තස්ස ධීතාය කථෙත්වා තෙන අත්තනො දින්නභාගම්පි තස්සා එව අදංසු. සා කහාපණසතං ධනිකානං දත්වා ඉතරං අත්තනො පිතු සහායස්ස තස්ස කුටුම්බිකස්ස දත්වා සයං වෙය්‍යාවච්චං කරොන්ති නිවසති. සො ‘‘ඉදං සබ්බං තුය්හංයෙව හොතූ’’ති තස්සායෙව පටිදත්වා තං අත්තනො ජෙට්ඨපුත්තස්ස සරසාමිනිං අකාසි.

සා ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකං පුත්තං ලභිත්වා තං උපලාලෙන්තී –

799.

‘‘සන්දිට්ඨිකං කම්මං එවං පස්සථ, දානස්ස දමස්ස සංයමස්ස විපාකං;
දාසී අහං අය්‍යකුලෙසු හුත්වා, සුණිසා හොමි අගාරස්ස ඉස්සරා’’ති. –

ඉමං ගාථං වදති.

අථෙකදිවසං සත්ථා තස්සා ඤාණපරිපාකං ඔලොකෙත්වා ඔභාසං ඵරිත්වා සම්මුඛෙ ඨිතො විය අත්තානං දස්සෙත්වා –

> ‘‘අසාතං සාතරූපෙන, පියරූපෙන අප්පියං;
> දුක්ඛං සුඛස්ස රූපෙන, පමත්තං අතිවත්තතී’’ති. (උදා. 18; ජා. 1.1.100) –

ඉමං ගාථමාහ. සා ගාථාපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. සා දුතියදිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං දත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

අම්බවනපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. අක්ඛරුක්ඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා

යං දදාති න තං හොතීති ඉදං අක්ඛදායකපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො සාවත්ථිවාසී උපාසකො සකටෙහි භණ්ඩස්ස පූරෙත්වා වණිජ්ජාය විදෙසං ගන්ත්වා තත්ථ අත්තනො භණ්ඩං වික්කිණිත්වා පටිභණ්ඩං සකටෙසු ආරොපෙත්වා සාවත්ථිං උද්දිස්ස මග්ගං පටිපජ්ජි. තස්ස මග්ගං ගච්ඡන්තස්ස අටවියං එකස්ස සකටස්ස අක්ඛො භිජ්ජි. අථ අඤ්ඤතරො පුරිසො රුක්ඛගහණත්ථං කුඨාරිඵරසුං ගාහාපෙත්වා අත්තනො ගාමතො නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤෙ විචරන්තො තං ඨානං පත්වා තං උපාසකං අක්ඛභඤ්ජනෙන දොමනස්සප්පත්තං දිස්වා ‘‘අයං වාණිජො අක්ඛභඤ්ජනෙන අටවියං කිලමතී’’ති අනුකම්පං උපාදාය රුක්ඛදණ්ඩං ඡින්දිත්වා දළ්හං අක්ඛං කත්වා සකටෙ යොජෙත්වා අදාසි.

සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තස්මිංයෙව අටවිපදෙසෙ භුම්මදෙවතා හුත්වා නිබ්බත්තො. අත්තනො කම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා රත්තියං තස්ස උපාසකස්ස ගෙහං ගන්ත්වා ගෙහද්වාරෙ ඨත්වා –

800.

> ‘‘යං දදාති න තං හොති, දෙථෙව දානං දත්වා උභයං තරති;
> උභයං තෙන දානෙන ගච්ඡති, ජාගරථ මා පමජ්ජථා’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **යං දදාති න තං හොතීති** යං දෙය්‍යධම්මං දායකො දෙති, න තදෙව පරලොකෙ තස්ස දානස්ස ඵලභාවෙන හොති, අථ ඛො අඤ්ඤං බහුං ඉට්ඨං කන්තං ඵලං හොතියෙව. තස්මා **දෙථෙව දානන්ති** යථා තථා දානං දෙථ එව. තත්ථ කාරණමාහ **‘‘දත්වා උභයං තරතී’’**ති, දානං දත්වා

දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි දුක්ඛං අනත්ථඤ්ච අතික්කමති. **උභයං තෙන දානෙන ගච්ඡතීති** දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්චාති උභයම්පි සුඛං තෙන දානෙන උපගච්ඡති පාපුණාති, අත්තනො පරෙසඤ්ච හිතසුඛවසෙනාපි අයමත්ථො යොජෙතබ්බො. **ජාගරථ මා පමජ්ජථාති** එවං උභයානත්ථනිවාරණං උභයහිතසාධනං දානං සම්පාදෙතුං ජාගරථ, දානූපකරණානි සජ්ජෙත්වා තත්ථ ච අප්පමත්තා හොථාති අත්ථො. ආදරදස්සනත්ථං චෙත්ථ ආමෙඩිතවසෙන වුත්තං.

වාණිජො අත්තනො කිච්චං තීරෙත්වා පටිනිවත්තිත්වා අනුක්කමෙන සාවත්ථිං පත්වා දුතියදිවසෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නො තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

අක්ඛරුක්ඛපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. භොගසංහරණපෙතිවත්ථුවණ්ණනා

මයං භොගෙ සංහරිම්හාති ඉදං භොගසංහරණපෙතිවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති වෙළුවනෙ විහරන්තෙ රාජගහෙ කිර චතස්සො ඉත්ථියො මානකූටාදිවසෙන සප්පිමධුතෙලධඤ්ඤාදීහි වොහාරං කත්වා අයොනිසො භොගෙ සංහරිත්වා ජීවන්ති. තා කායස්ස භෙදා පරං මරණා බහිනගරෙ පරිඛාපිට්ඨෙ පෙතියො හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තා රත්තියං දුක්ඛාභිභූතා –

801.

“මයං භොගෙ සංහරිම්හා, සමෙන විසමෙන ච;
තෙ අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති, මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී”ති. –

විප්පලපන්තියො භෙරවෙන මහාසද්දෙන විරවිංසු. මනුස්සා තං සුත්වා භීතතසිතා විභාතාය රත්තියා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං සජ්ජෙත්වා සත්ථාරං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච නිමන්තෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං උපනිසීදිත්වා තං පවත්තිං නිවෙදෙසුං. භගවා “උපාසකා තෙන වො සද්දෙන කොචි අන්තරායො නත්ථි, චතස්සො පන පෙතියො දුක්ඛාභිභූතා අත්තනා දුක්කටං කම්මං කථෙත්වා පරිදෙවනවසෙන විස්සරෙන විරවන්තියො –

“මයං භොගෙ සංහරිම්හා, සමෙන විසමෙන ච;
තෙ අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති, මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී”ති. –

ඉමං ගාථමාහංසූති අවොච.

තත්ථ **භොගෙති** පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන ‘‘භොගා’’ති ලද්ධනාමෙ වත්ථාභරණාදිකෙ විත්තූපකරණවිසෙසෙ. **සංහරිම්හාති** මච්ඡෙරමලෙන පරියාදින්නචිත්තා කස්සචි කිඤ්චි අදත්වා සඤ්චිනිම්හ. **සමෙන විසමෙන චාති** ඤායෙන ච අඤ්ඤායෙන ච, ඤායපතිරූපකෙන වා අඤ්ඤායෙන තෙ භොගෙ අම්හෙහි සංහරිතෙ ඉදානි අඤ්ඤෙ පරිභුඤ්ජන්ති. **මයං දුක්ඛස්ස භාගිනීති** මයං පන කස්සචිපි සුචරිතස්ස අකතත්තා දුච්චරිතස්ස ච කතත්තා එතරහි පෙතයොනිපරියාපන්නස්ස මහතො දුක්ඛස්ස භාගිනියො භවාම, මහාදුක්ඛං අනුභවාමාති අත්ථො.

එවං භගවා තාහි පෙතීහි වුත්තං ගාථං වත්වා තාසං පවත්තිං කථෙත්වා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙත්වා උපරි සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසූති.

භොගසංහරණපෙතිවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. සෙට්ඨිපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා

සට්ඨිවස්සසහස්සානීති ඉදං සෙට්ඨිපුත්තපෙතවත්ථු. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන රාජා පසෙනදි කොසලො අලඞ්කතපටියත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො මහතියා රාජිද්ධියා මහන්තෙන රාජානුභාවෙන නගරං අනුසඤ්චරන්තො අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ උපරිපාසාදෙ වාතපානං විවරිත්වා තං රාජවිභූතිං ඔලොකෙන්තිං රූපසම්පත්තියා දෙවච්ඡරාපටිභාගං එකං ඉත්ථිං දිස්වා අදිට්ඨපුබ්බෙ ආරම්මණෙ සහසා සමුප්පන්නෙන කිලෙසසමුදාචාරෙන පරියුට්ඨිතචිත්තො සතිපි කුලරූපාචාරාදිගුණවිසෙසසම්පන්නෙ අන්තෙපුරජනෙ සභාවලහුකස්ස පන දුද්දමස්ස චිත්තස්ස වසෙන තස්සං ඉත්ථියං පටිබද්ධමානසො හුත්වා පච්ඡාසනෙ නිසින්නස්ස පුරිසස්ස ‘‘ඉමං පාසාදං ඉමඤ්ච ඉත්ථිං උපධාරෙහී’’ති සඤ්ඤං දත්වා රාජගෙහං පවිට්ඨො. අඤ්ඤං සබ්බං අම්බසක්කරපෙතවත්ථුම්හි ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

අයං පන විසෙසො – ඉධ පුරිසො සූරියෙ අනත්ථඞ්ගතෙයෙව ආගන්ත්වා නගරද්වාරෙ ථකිතෙ අත්තනා ආනීතං අරුණවණ්ණමත්තිකං උප්පලානි ච නගරද්වාරකවාටෙ ලග්ගෙත්වා නිපජ්ජිතුං ජෙතවනං අගමාසි. රාජා පන සිරිසයනෙ වාසූපගතො මජ්ඣිමයාමෙ ස-ඉති න-ඉති දු-ඉති සො-ඉති ච ඉමානි චත්තාරි අක්ඛරානි මහතා කණ්ඨෙන උච්චාරිතානි විය විස්සරවසෙන අස්සොසි. තානි කිර අතීතෙ කාලෙ සාවත්ථිවාසීහි චතූහි සෙට්ඨිපුත්තෙහි භොගමදමත්තෙහි යොබ්බනකාලෙ පාරදාරිකකම්මවසෙන බහුං අපුඤ්ඤං පසවෙත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තස්සෙව නගරස්ස සමීපෙ ලොහකුම්භියං නිබ්බත්තිත්වා පච්චමානෙහි ලොහකුම්භියා මුඛවට්ටිං පත්වා එකෙකං ගාථං වත්තුකාමෙහි උච්චාරිතානං තාසං ගාථානං ආදිඅක්ඛරානි, තෙ පඨමක්ඛරමෙව වත්වා වෙදනාප්පත්තා හුත්වා ලොහකුම්භිං ඔතරිංසු.

රාජා පන තං සද්දං සුත්වා භීතතසිතො සංවිග්ගො ලොමහට්ඨජාතො තං රත්තාවසෙසං දුක්ඛෙන වීතිනාමෙත්වා විභාතාය රත්තියා පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා තං පවත්තිං කථෙසි. පුරොහිතො රාජානං භීතතසිතං ඤත්වා ලාභගිද්ධො ''උප්පන්නො ඛො අයං මය්හං බ්‍රාහ්මණානඤ්ච ලාභුප්පාදනුපායො''ති චින්තෙත්වා ''මහාරාජ, මහා වතායං උපද්දවො උප්පන්නො, සබ්බචතුක්කං යඤ්ඤං යජාහී''ති ආහ. රාජා තස්ස වචනං සුත්වා අමච්චෙ ආණාපෙසි ''සබ්බචතුක්කයඤ්ඤස්ස උපකරණානි සජ්ජෙථා''ති. තං සුත්වා මල්ලිකා දෙවී රාජානං එවමාහ – ''කස්මා, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණස්ස වචනං සුත්වා අනෙකපාණවධහිංසනකකිච්චං කාතුකාමොසි, නනු සබ්බත්ථ අප්පටිහතඤාණචාරො භගවා පුච්ඡිතබ්බො? යථා ච තෙ භගවා බ්‍යාකරිස්සති, තථා පටිපජ්ජිතබ්බ''න්ති. රාජා තස්සා වචනං සුත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා ''න, මහාරාජ, තතොනිදානං තුය්හං කොචි අන්තරායො''ති වත්වා ආදිතො පට්ඨාය තෙසං ලොහකුම්භිනිරයෙ නිබ්බත්තසත්තානං පවත්තිං කථෙත්වා තෙහි පච්චෙකං උච්චාරෙතුං ආරද්ධගාථායො –

802.

''සට්ඨිවස්සසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
නිරයෙ පච්චමානානං, කදා අන්තො භවිස්සති.

803.

''නත්ථි අන්තො කුතො අන්තො, න අන්තො පටිදිස්සති;
තථා හි පකතං පාපං, තුය්හං මය්හඤ්ච මාරිසා.

804.

''දුජ්ජීවිතමජීවිම්හ, යෙ සන්තෙ න දදම්හසෙ;
සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකම්හ අත්තනො.

805.

''සොහං නූන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
වදඤ්ඤූ සීලසම්පන්නො, කාහාමි කුසලං බහු''න්ති. –

පරිපුණ්ණං කත්වා කථෙසි.

802. තත්ථ **සට්ඨිවස්සසහස්සානී**ති වස්සානං සට්ඨිසහස්සානි. තස්මිං කිර ලොහකුම්භිනිරයෙ නිබ්බත්තසත්තො අධො ඔගච්ඡන්තො තිංසාය වස්සසහස්සෙහි හෙට්ඨිමතලං පාපුණාති, තතො උද්ධං උග්ගච්ඡන්තොපි තිංසාය එව වස්සසහස්සෙහි මුඛවට්ටිපදෙසං පාපුණාති, තාය සඤ්ඤාය සො ''සට්ඨිවස්සසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො''ති ගාථං වත්තුකාමො ස- ඉති වත්වා අධිමත්තවෙදනාප්පත්තො හුත්වා අධොමුඛො පති. භගවා පන තං රඤ්ඤො පරිපුණ්ණං කත්වා කථෙසි. එස නයො සෙසගාථාසුපි. තත්ථ

කදා අන්තො භවිස්සතීති ලොහකුම්භිනිරයෙ පච්චමානානං අම්හාකං කදා නු ඛො ඉමස්ස දුක්ඛස්ස අන්තො පරියොසානං භවිස්සති.

803. **තථා හීති** යථා තුය්හං මය්හඤ්ච ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නත්ථි අන්තො, න අන්තො පටිදිස්සති, තථා තෙන පකාරෙන පාපකං කම්මං පකතං තයා මයා චාති විභත්තිං විපරිණාමෙත්වා වත්තබ්බං.

804. **දුජ්ජීවිතන්ති** විඤ්ඤූහි ගරහිතබ්බං ජීවිතං. **යෙ සන්තෙති** යෙ මයං සන්තෙ විජ්ජමානෙ දෙය්‍යධම්මෙ. **න දදම්හසෙති** න අදම්හ. වුත්තමෙවත්ථං පාකටතරං කාතුං **''සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු, දීපං නාකම්හ අත්තනො''**ති වුත්තං.

805. **සොහන්ති** සො අහං. **නූනාති** පරිවිතක්කෙ නිපාතො. **ඉතොති** ඉමස්මා ලොහකුම්භිනිරයා. **ගන්ත්වාති** අපගන්ත්වා. **යොනිං ලද්ධාන මානුසින්ති** මනුස්සයොනිං මනුස්සත්තභාවං ලභිත්වා. **වදඤ්ඤූති** පරිච්චාගසීලො, යාචකානං වා වචනඤ්ඤූ. **සීලසම්පන්නොති** සීලාචාරසම්පන්නො. **කාහාමි කුසලං බහුන්ති** පුබ්බෙ විය පමාදං අනාපජ්ජිත්වා බහුං පහූතං කුසලං පුඤ්ඤකම්මං කරිස්සාමි, උපචිනිස්සාමීති අත්ථො.

සත්ථා ඉමා ගාථායො වත්වා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ මත්තිකාරත්තුප්පලහාරකො පුරිසො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. රාජා සඤ්ජාතසංවෙගො පරපරිග්ගහෙ අභිජ්ඣං පහාය සදාරසන්තුට්ඨො අහොසීති.

සෙට්ඨිපුත්තපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. සට්ඨිකූටපෙතවත්ථුවණ්ණනා

කිං නු උම්මත්තරූපොවාති ඉදං සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤතරං පෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කිර බාරාණසිනගරෙ අඤ්ඤතරො පීඨසප්පී සාලිත්තකපයොගෙ කුසලො, තහිං සක්ඛරඛිපනසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං ගතො නගරද්වාරෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමූලෙ නිසීදිත්වා සක්ඛරපහාරෙහි හත්ථිඅස්සමනුස්සරථකූටාගාරධජපුණ්ණඝටාදිරූපානි නිග්‍රොධපත්තෙසු දස්සෙති. නගරදාරකා අත්තනො කීළනත්ථාය මායකඛජ්ජමාසකාදීනි දත්වා යථාරුචි තානි සිප්පානි කාරාපෙන්ති.

අථෙකදිවසං බාරාණසිරාජා නගරතො නික්ඛමිත්වා තං නිග්‍රොධමූලං උපගතො නිග්‍රොධපත්තෙසු හත්ථිරූපාදිවසෙන නානාවිධරූපවිභත්තියො අප්පිතා දිස්වා මනුස්සෙ පුච්ඡි – ''කෙන නු ඛො ඉමෙසු නිග්‍රොධපත්තෙසු එවං නානාවිධරූපවිභත්තියො කතා''ති? මනුස්සා තං පීඨසප්පිං දස්සෙසුං

‘‘දෙව, ඉමිනා කතා’’ති. රාජා තං පක්කොසාපෙත්වා එවමාහ – ‘‘සක්කා නු ඛො, භණෙ, මයා දස්සිතස්ස එකස්ස පුරිසස්ස කථෙන්තස්ස අජානන්තස්සෙව කුච්ඡියං අජලණ්ඩිකාහි පූරෙතු’’න්ති? ‘‘සක්කා, දෙවා’’ති. රාජා තං අත්තනො රාජභවනං නෙත්වා බහුභාණිකෙ පුරොහිතෙ නිබ්බින්නරූපො පුරොහිතං පක්කොසාපෙත්වා තෙන සහ විවිත්තෙ ඔකාසෙ සාණිපාකාරපරික්ඛිත්තෙ නිසීදිත්වා මන්තයමානො පීඨසප්පිං පක්කොසාපෙසි. පීඨසප්පි නාළිමත්තා අජලණ්ඩිකා ආදායාගන්ත්වා රඤ්ඤො ආකාරං ඤත්වා පුරොහිතාභිමුඛො නිසින්නො තෙන මුඛෙ විවටෙ සාණිපාකාරවිවරෙන එකෙකං අජලණ්ඩිකං තස්ස ගලමූලෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො ලජ්ජාය උග්ගිලිතුං අසක්කොන්තො සබ්බා අජ්ඣොහරි. අථ නං රාජා අජලණ්ඩිකාහි පූරිතොදරං විස්සජ්ජි – ‘‘ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, ලද්ධං තයා බහුභාණිතාය ඵලං, මද්දනඵලපියඞ්ගුතචාදීහි අභිසඞ්ඛතං පානකං පිවිත්වා උච්ඡඩ්ඩෙහි, එවං තෙ සොත්ථි භවිස්සතී’’ති. තස්ස ච පීඨසප්පිස්ස තෙන කම්මෙන අත්තමනො හුත්වා චුද්දස ගාමෙ අදාසි. සො ගාමෙ ලභිත්වා අත්තානං සුඛෙන්තො පීණෙන්තො පරිජනම්පි සුඛෙන්තො පීණෙන්තො සමණබ්‍රාහ්මණාදීනං යථාරහං කිඤ්චි දෙන්තො දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච අත්ථං අභාපෙන්තො සුඛෙනෙව ජීවති, අත්තනො සන්තිකං උපගතානං සිප්පං සික්ඛන්තානං භත්තවෙතනං දෙති.

අථෙකො පුරිසො තස්ස සන්තිකං උපගන්ත්වා එවමාහ – ‘‘සාධු, ආචරිය, මම්පි එතං සිප්පං සික්ඛාපෙහි, මය්හං පන අලං භත්තවෙතනෙනා’’ති. සො තං පුරිසං තං සිප්පං සික්ඛාපෙසි. සො සික්ඛිතසිප්පො සිප්පං වීමංසිතුකාමො ගන්ත්වා ගඞ්ගාතීරෙ නිසින්නස්ස සුනෙත්තස්ස නාම පච්චෙකබුද්ධස්ස සක්ඛරාභිඝාතෙන සීසං භින්දි. පච්චෙකබුද්ධො තත්ථෙව ගඞ්ගාතීරෙ පරිනිබ්බායි. මනුස්සා තං පවත්තිං සුත්වා තං පුරිසං තත්ථෙව ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසුං. සො කාලකතො අවීචිමහානිරයෙ නිබ්බත්තිත්වා බහූනි වස්සසහස්සානි නිරයෙ පච්චිත්වා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහනගරස්ස අවිදූරෙ පෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස කම්මස්ස සරික්ඛකෙන විපාකෙන භවිතබ්බන්ති කම්මවෙගුක්ඛිත්තානි පුබ්බණ්හසමයං මජ්ඣන්හිකසමයං සායන්හසමයඤ්ච සට්ඨි අයොකූටසහස්සානි මත්ථකෙ නිපතන්ති. සො ඡින්නභින්නසීසො අධිමත්තවෙදනාප්පත්තො භූමියං නිපතති, අයොකූටෙසු පන අපගතමත්තෙසු පටිපාකතිකසිරො තිට්ඨති.

අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ගිජ්ඣකූටපබ්බතා ඔතරන්තො තං දිස්වා –

806.

‘‘කිං නු උම්මත්තරූපොව, මිගො භන්තොව ධාවසි;

නිස්සංසයං පාපකම්මන්තො, කිං නු සද්දායසෙ තුව’’න්ති. –

ඉමාය ගාථාය පටිපුච්ඡි. තත්ථ **උම්මත්තරූපොවා**ති උම්මත්තකසභාවො විය උම්මාදප්පත්තො විය. **මිගො භන්තොව ධාවසී**ති භන්තමිගො විය ඉතො චිතො ච ධාවසි. සො හි තෙසු අයොකූටෙසු නිපතන්තෙසු පරිත්තාණං අපස්සන්තො ‘‘න සියා නු ඛො එවං පහාරො’’ති ඉතොපි එත්තොපි පලායති. තෙ පන කම්මවෙගුක්ඛිත්තා යත්ථ කත්ථචි ඨිතස්ස මත්ථකෙයෙව නිපතන්ති. **කිං නු සද්දායසෙ තුව**න්ති කිං නු ඛො තුවං සද්දං කරොසි, අතිවිය විස්සරං කරොන්තො විචරසි.

තං සුත්වා පෙතො –

807.

‘‘අහං භදන්තෙ පෙතොම්හි, දුග්ගතො යමලොකිකො;
පාපකම්මං කරිත්වාන, පෙතලොකං ඉතො ගතො.

808.

‘‘සට්ඨි කූටසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
සීසෙ මය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක’’න්ති. –

ද්වීහි ගාථාහි පටිවචනං අදාසි. තත්ථ **සට්ඨි කූටසහස්සානී**ති සට්ඨිමත්තානි අයොකූටසහස්සානි. **පරිපුණ්ණානී**ති අනූනානි. **සබ්බසො**ති සබ්බභාගතො. තස්ස කිර සට්ඨියා අයොකූටසහස්සානං පතනප්පහොනකං මහන්තං පබ්බතකූටප්පමාණං සීසං නිබ්බත්ති. තං තස්ස වාලග්ගකොටිනිතුදනමත්තම්පි ඨානං අසෙසෙත්වා තානි කූටානි පතන්තානි මත්ථකං භින්දන්ති, තෙන සො අට්ටස්සරං කරොති. තෙන වුත්තං **‘‘සබ්බසො සීසෙ මය්හං නිපතන්ති,** තෙ **භින්දන්ති ච මත්ථක’’**න්ති.

අථ නං ථෙරො කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

809.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කිස්ස කම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසි.

810.

‘‘සට්ඨි කූටසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;
සීසෙ තුය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක’’න්ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තස්ස පෙතො අත්තනා කතකම්මං ආචික්ඛන්තො –

811.

‘‘අථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, සුනෙත්තං භාවිතින්ද්‍රියං;

නිසින්නං රුක්ඛමූලස්මිං, ඣායන්තං අකුතොභයං.

812.

‘‘සාලිත්තකප්පහාරෙන, භින්දිස්සං තස්ස මත්ථකං;

තස්සකම්මවිපාකෙන, ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡිසං.

813.

‘‘සට්ඨිං කූටසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;

සීසෙ මය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක’’න්ති. –

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

811. තත්ථ **සම්බුද්ධන්ති** පච්චෙකසම්බුද්ධං. **සුනෙත්තන්ති** එවංනාමකං. **භාවිතින්ද්‍රියන්ති** අරියමග්ගභාවනාය භාවිතසද්ධාදිඉන්ද්‍රියං.

812-13. **සාලිත්තකප්පහාරෙනාති** සාලිත්තකං වුච්චති ධනුකෙන, අඞ්ගුලීහි එව වා සක්ඛරඛිපනපයොගො. තථා හි සක්ඛරාය පහාරෙනාති වා පාඨො. **භින්දිස්සන්ති** භින්දිං.

තං සුත්වා ථෙරො ‘‘අත්තනො කතකම්මානුරූපමෙව ඉදානි පුරාණකම්මස්ස ඉදං ඵලං පටිලභතී’’ති දස්සෙන්තො –

814.

‘‘ධම්මෙන තෙ කාපුරිස;

සට්ඨිං කූටසහස්සානි, පරිපුණ්ණානි සබ්බසො;

සීසෙ තුය්හං නිපතන්ති, තෙ භින්දන්ති ච මත්ථක’’න්ති. –

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ **ධම්මෙනාති** අනුරූපකාරණෙන. **තෙති** තව, තස්මිං පච්චෙකබුද්ධෙ අපරජ්ඣන්තෙන තයා කතස්ස පාපකම්මස්ස අනුච්ඡවිකමෙවෙතං ඵලං තුය්හං උපනීතං. තස්මා කෙනචි දෙවෙන වා මාරෙන වා බ්‍රහ්මුනා වා අපි සම්මාසම්බුද්ධෙනපි අප්පටිබාහනීයමෙතන්ති දස්සෙති.

එවඤ්ච පන වත්වා තතො නගරෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො සායන්හසමයෙ සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙන්තො පච්චෙකබුද්ධානං ගුණානුභාවං කම්මානඤ්ච අවඤ්ඣතං පකාසෙසි, මහාජනො සංවෙගජාතො හුත්වා පාපං පහාය දානාදිපුඤ්ඤනිරතො අහොසීති.

සට්ඨිකූටපෙතවත්ථුවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති ඛුද්දක-අට්ඨකථාය පෙතවත්ථුස්මිං

සොළසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස

චතුත්ථස්ස මහාවග්ගස්ස අත්ථසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ච –

යෙ තෙ පෙතෙසු නිබ්බත්තා, සත්තා දුක්කටකාරිනො;
යෙහි කම්මෙහි තෙසං තං, පාපකං කටුකප්ඵලං.

පච්චක්ඛතො විභාවෙන්තී, පුච්ඡාවිස්සජ්ජනෙහි ච;
යා දෙසනානියාමෙන, සතං සංවෙගවඩ්ඪනී.

යං කථාවත්ථුකුසලා, සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා;
පෙතවත්ථූති නාමෙන, සඞ්ගායිංසු මහෙසයො.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං, පොරාණට්ඨකථානයං;
නිස්සාය යා සමාරද්ධා, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

යා තත්ථ පරමත්ථානං, තත්ථ තත්ථ යථාරහං;
පකාසනා **පරමත්ථ-දීපනී** නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං, අනාකුලවිනිච්ඡයා;
සා පන්නරසමත්තාය, පාළියා භාණවාරතො.

ඉති තං සඞ්ඛරොන්තෙන, යං තං අධිගතං මයා;
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන, ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔගාහෙත්වා විසුද්ධාය, සීලාදිපටිපත්තියා;
සබ්බෙපි දෙහිනො හොන්තු, විමුත්තිරසභාගිනො.

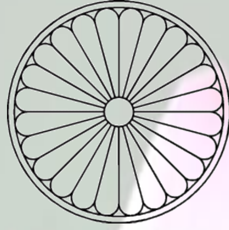
චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනං;
තස්මිං සගාරවා නිච්චං, හොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන, දෙවොපි ජගතීපති;
සද්ධම්මනිරතො ලොකං, ධම්මෙනෙව පසාසතූති.

ඉති **බදරතිත්ථවිහාරවාසිනා** මුනිවරයතිනා

භදන්තෙන **ආචරියධම්මපාලෙන** කතා පෙතවත්ථුඅත්ථසංවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

පෙතවත්ථු-අට්ඨකථා සමත්තා.

සබ්බදානං ධම්ම දානං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතිං ධම්ම රතිං ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං අනුවිචින්තයං;
ධම්මං අනුස්සරං භික්ඛු - සද්ධම්මා න පරිහායති.

(ධම්මපදය භික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො,
තරණීව සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සනීයෙසා,
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ.

මහාගදො මච්චුජරා පහානො,
සබ්බීතිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බත්ථි දානෙන ච කප්පරුක්ඛො,
චින්තාමණී භද්දඝටොව ධම්මො.

ධම්මං විනා නත්ථි පිතාව මාතා,
තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා;
තස්මා හි භො කිච්චමඤ්ඤදප්පහාය,
සුණාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිනී)

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම දානය පිණිසයි.........